

אסיפת גליונות

פרשת משפטים

לקבלת החוברת במייל מידי שבוע
נא לשלוח הודעה ל
gmail.com@4178885

הזכר העניינים

- אכני אפד - מודינו הרב רבי אליעזר דוד פרידמן זצ"ל.....ג
- אור מופלא - מאור תורת מרן הבעש"ט הקדוש ותלמידיו זי"ע ועכ"א.....ז
- זכר צדיק לברכה - מרן הגה"ק רבי יהודה הורביץ מרז'יקוב זי"ע.....ט
- מפתורא דאבא - כ"ק מרן אדמו"ר בעל ה'אמונת אברהם' מפיטסבורג זי"ע.....יא
- מאורי הגולה - מרנן האדמו"רים מאורי גולת ארה"ב זי"ע.....יג
- מחשבת חיים - מרן הגאון הצדיק רבי משה חיים שמרלר זצ"ל אב"ד ציריך.....כא
- נטיעה של שמחה - הגאון הצדיק רבי נטע ציינווירט זצ"ל.....כג
- דברי תורה וחסידות - הגאון הצדיק רבי אהרן מרדכי רוטנער זצ"ל.....כה
- ויטע אשל - הגאון הצדיק רבי שמואל אהרן לידר זצ"ל.....כו
- בית ארזים - חכמי רומניא וגאנוניה.....כז
- משיב נפש - הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א.....כט
- מעיינות החיים - כ"ק אדמו"ר מטעמשוואר שליט"א.....לא
- מקחת חיים - הגאון הגדול רבי חיים אלעזר ווייס שליט"א נאב"ד ביתר.....לה
- עמק הפרשה - הגאון הגדול רבי משה פרידמן שליט"א.....לז
- פלאי פלאות - הלכות שבת הלכה למעשה.....מ
- קול דודי - הרה"ג רבי דוד פראנר שליט"א.....מא
- אומר מן החדש - הגאון המופלא רבי אברהם משה באקאן שליט"א.....מג
- אוצר פלאות התורה - הרב רבי זאב (וואלף) זיכערמאן שליט"א.....מה
- חמידא דאורייתא - הגאון רבי יעקב פרידמן שליט"א.....מז
- במשעולי החסידות - להבין ולהשכיל ברב"ק של תלמידי בעשטה"ק.....מט
- אוצר ידיעות התורה - הרה"ג רבי אהרן קאהן שליט"א.....נא
- היכל הוראה - הגאון הגדול נאב"ד היכל הוראה שליט"א.....נג
- הוי זהיר במלאכתך - הגאון רבי משה אורי בלוי שליט"א.....נה
- דורשי יחודך - הגה"ח רבי חיים ליברמן שליט"א.....נו
- פניני הלכה ומנהג - הרה"ג רבי פנחס אהרנסון שליט"א.....נט
- פניני הכהן - המשפיע הרה"ח רבי יצחק דוב מגדלסון שליט"א.....סא
- כיבוד אב ואם.....סג

ניתן להזמין מגוי עד הבית וכן לשלם על חוברת בודדת
דרך נדרים פון קופה 2905 או בטל: 079-969-7799

***

המעוניינים להפיץ בבתי כנסת ניתן להרשם בטל: 0733-57-50-59

***

ניתן להשתתף בהוצאות הגדולות דרך נדרים פון קופה: 5294 או בטל: 0799697542

***

למענה אנושי לגבי הפצה ומנויים ניתן להתקשר לטל: 053-417-8885
ליצירת קשר לכל נושא אחר ניתן להתקשר לטל: 050-4186-860

הדפסה: קונטרול פי חירם 6 ירושלים 02-9971070

אבני אבד

מספור ישראל והלכות רבינו ישראל בעל שם טוב
והלמידיי ז"ע ועב"א כפי ששאב מבראש והשקה
את בנו ישראל רבות בשנים מורינו הרב
רבי אליעזר דוד פרידמאן זללה"ה זיע"א
רב ביהמ"ד דחסדי בעליא בלאגדאן

פרשת משפטים תשפ"ד

ספה"ק מאור ושמש

הרה"ק רבי קלונימוס קלמן עפשטיין ז"ע

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִׂים לִפְנֵיהֶם. פירש רש"י: כל מקום שנאמר 'אלה' פוסל את הראשונים, 'אלה' - מוסף על הראשונים וכו', מה הראשונים מסיני - אף אלו מסיני. ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מוצח - לומר לך שמשם סנהדרין אכל מוצח. הנה חירוק של רש"י ו"ל הוא קצת תמוה, הלא מפורש במורה פעם אחת בפרשת צהר סיני (ויקרא כה 6), פירש רש"י שם: מה ענין שמיטה אצל הר סיני, והלא כל המצוות נאמרו מסיני, אלא מה שמיטה נאמרו כללומיה ופרטומיה מסיני - אף כולם נאמרו כללומיהן ופרטומיהן מסיני. אם כן למה צריך רש"י ללמוד מ'אלה' מיתורא דוי"ו - להורות זאת, והלא ק"ס למד ממקרא מלא ק"ס על המצוות נאמרו צסיני; וכבר הרגיש צ"ח אור החיים הקדוש ז"ל. גם קשה, מהו לשון 'מוסף' על הראשונים, שמשמע שיש כאן תוספת על הראשונים; והיה לו לומר 'אלה הוא כראשונים' וכו'. גם קשה, על מה שפירש רש"י 'למה נסמכה פרשת דינין אצל המוצח לומר לך שמשם סנהדרין אכל המוצח', והלא מנינו שהיו הסנהדרין חוף לירושלים, כמו שאמרין בגמרא (ר"ה 6 ב) עשר מסעות נסעה השכינה וכנגדן נסעו סנהדרין מעיר לעיר, כמו שחשב ק"ס בגמרא המקומות. וגם כשהיתה בירושלים - לא היתה אצל המוצח אלא בלשכת הגזית; ואדרבה, שאסור לישב אצל המוצח, שהמוצח היה מקודש יותר אפילו מעזרת הכהנים.

וְנִרְאָה לַפְרֵשׁ עַל פִּי פִּשְׁטוֹן כֵּן, דהנה ידוע שנתינת המורה הקדושה היה באש וצרתת חו"ע, כמבואר בכמה מקומות. זה היה רק בעשרת הדברות לבד, אבל חו"ל למדו בגזרה שזה במסכת ברכות (כ"ב ב) שכל המצוות וכל לימוד המורה צריכה להיות צרתת חו"ע, עיין שם שדרשו על פסוק (דברים ד ט, י) וְהִדְבַּקְתֶּם לְבַבְיִן יוֹם אֶחָד עִמָּדְכֶם לִפְנֵי ה' מְלֵאכֶיךָ בְּחַרְבְּךָ, מה להלן צרתת חו"ע - אף כאן צרתת חו"ע.

על כן בעל קרי פטור מקריאת שמע, מחמת שאי אפשר לומר ולקבל עול מלכות שמים צרתת חו"ע, עי"ש בפירושו רש"י בגמרא. נמצא למידין מכאן, שהמורה אינה ניקיית לאדם אלא אם כן לומד באימה וציראה וצרתת חו"ע; וכל לימוד המורה ועשיית המצוות - צריכין להיות וללמוד בהתלהבות גדול, דהיינו צרתת חו"ע, כמו שקיבלו אבותינו את המורה על הר סיני. וצריך האדם לפשפש במעשיו היטב ולהרהר במשונה קודם הלימוד, ולא פְּמִנּוֹת אֲנָשִׁים מְלַמְדָה - רק שְׂיִצְצָר את לבו על מעשיו צעת עִמָּדוֹ להתפלל או ללמוד, ולקבל עליו לבד יחזור עליהם. כמו שהיה מרגלם צפומיה של אדמו"ר הרב הקדוש רבינו יעקב יצחק הלוי ז"וק"ל מ"ק"ק לובלין על פסוק (תהלים י) וְלִבִּי שָׁעָר אֲמַר לְאֵלֹהִים מִה לָּנִי לְפִשֵׁר קִלְקִי, זה קאי על מי שלומד תורה ואינו עוזב את דרכיו הרעים ומרהרר עליהם במשונה קודם הלימוד, ועל ידי עשושה משונה קודם הלימוד - הוא לומד באימה ויראה צרתת חו"ע.

וּבְשֵׂהאֲדָרִים לומד ספרי מוסר וכדומה, על ידי שהן מעוררין את האדם לתשובה - נקל הוא זאת שילמד באימה וציראה, אבל כשלומד פלפולי הש"ס והלכות, וצפרט דיני ממונות - מאד מאד קשה ללמוד באימה וציראה; אדרבה, שיוכל לצוה חלילה לדי התפארות ח"ו כשיחדש אחיה חידוש בלימודו. לכן צריך ציומר קודם שְׂיִצְצָר ללמוד דיני ממונות - לעשות תשובה, ויחטרט על חטאיו, וילמוד אותה באימה ויראה וצרתת חו"ע. אבל צעוונותינו הרבים נתמעטו הדורות ונשכח כל זאת; לא מצעיא שאין לומדים תורה צרתת חו"ע - אלא אפילו אינם מתפללים בהתלהבות כמו שמצינו בדורות ראשונים (בבב"א 6 ב), שרבי עקיבא כשהיה מתפלל, אדם מניחו צוית זו ומצאו צוית אחרת מרוב כריעות והשתחויות; דהיינו צרתת חו"ע. וצודאי היו לומדים גם כן כך, כמו שמצינו בהרבה נאמרים (ראה סוטה 6 ב) שליתה אש סציוותיהן כנתינתן מסיני צעת לימודם, הגם שהיו לומדים פלפולי אורייתא*.

כתפת האפר

אמנם סוד העיבור שנמסר לנביאים ממושה רבינו ע"ה מפי הקב"ה אין בו ספק, ונשכח מאתנו לפי שעה עד ביאור מורה צדק א"ה יורני. והוא שאמר (דברים י) כי היא הכמתכם ובינתכם, ואח"ל (שבת 8 א) זה חשבון תקופות ומולות, ואמרו רק עם חכם ונבון הנוי הגדול הזה, כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראינו אליו, ומי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים וגו' (דברים י, ד-ו). ידעה בזה כי א"ה מעמיקים עצה בעניני הטבעיים זה באצטולוגיה זה בפילוסופיה וזה במוסיקה וכדומה וכל אחד מהם בעל מלאכה אחת, וישראל כתיב (יהושע א, ח) והגית בו ימים ולילה, אין לו רשות לעסוק בחכמת חיצונית אלא בתורה לידע חוקי אלקים ותורתיו, או בתפלה לה' אלקינו בכל קראינו אליו, ואפ"ה כל אחד נעביא ישראל וחכמיה בקי בכל החכמות כולם יותר מחכמי א"ה, כדכתיב

א. כה כתב מורנא החת"ס ז"ע עה"כ, ויורה ה' עץ (שמות טו, כה). כתב הרמב"ן לשון יורהו משמע שהקב"ה למדו עפי" טבע שהעץ הזה ממתיק המרים, אך חז"ל אמרו (מכילתא ויסע פ"א) שהיה עץ הרדפוני והקב"ה עשה נס בתוך נס ממתיק המר במר, ע"ש. ואני אומר אמת היה הרדפוני, ומ"מ לא היה שלא בטבע, אלא הורהו ה' סתרי הטבע והבריאה יכול להמתיק המים ע"י עץ המר הזה כדרך בעלי כימיהא, ומי שהטבע הטבע ית"ש יודע סתריה, והוא מגלה סוד ליראיו. וכל החוקים המתחכמים בטבעיים, גם כי העניקים חכמתם עד להפליא, מ"מ כיון שאינם מקובלים מבעל מלאכת הטבע ית"ש, הרי הם מגשימים כעיור באפיליה, וכן בחכמת אצטולוגיה הם חכמים גדולים עד להפליא אך בשלכם בלי קבלה ואינם יודעים דבר על בוריו ומה שזה סותר זה בונה וזהו הורס בנינו.

וזדוה ציבור הרש"י ז"ל; ואלה המשפטים פירש רש"י ז"ל: ואלה מוסיף על הראשונים מה אלו מסיני רצה לומר, כי העשרת הדברות נאמרו בסיני באימה וציראה צרתם חוץ ובהתלהבות גדול, וכשהאדם לומד עניינים כאלה דברי מוסר - הם מעוררים אותו לעשות משונה והוא לומדם באימה ויראה כנתינתן מסיני, ומלמדיו הכתוב במילת ואלה המשפטים - אף אלו מסיני, דהיינו לימוד הדינים של התורה מסיני; רצה לומר, נלמד מסיני, שיהיה הלימוד של התורה הנגלת דהיינו לימוד המשפטים והדינים - יהיה צרתם חוץ והתלהבות כמו בסיני. ומלמדיו הכתוב, כשהאדם ירצה ללמוד המשפטים והדינים, ועיקר הדינים הם דיני ממונות כמו שאמרו בגמרא (ב"ב קט"ג) הרואה להחכים יעסוק בדיני ממונות, שגריף להוסיף יותר ולעשות משונה קודם הלימוד וילמוד באימה ויראה. כי בשלומד דיני ממונות - בקל יוכל לצוא לנידוי התפארות פְּדָקְשׁוּ אִיזָה חִידוּשׁ, לכן נר"ף למזק את עצמו יותר ויותר לעשות משונה קודם הלימוד.²

וזדוה ואלה הוא מוסיף על הראשונים דהיינו, שגריף להוסיף ולמזק

השי"ת מה הועלתם בגלות הארוכה הזאת, ונענה ונאמר רבוש"ע אתה שלחטנו לתוך הגולה עם חמש חומשים קטנים, והנה תביט עתה מה שיש לנו כבר". שבמשך ימי הגלות נתחברו ספרים רבים אין קץ שכל זה הוא להגדיל תורה ולהאדירה.

עוד זאת השאיר אחרינו ר' יוסף זרח הג"ל בירושה כמה בתי דירות אשר השכיר, והקדיש הכסף הנכנס למסדה קדושה ונעלה, להחזיק ידי עשרה ת"ח שישוב וילמדו "עשרה בטלנים", ויתפרנסו מהרווחים של השכירות, ודבר זה היה עובר בירושה מאב לבן.

ושמעתי מיהודי יקר וחשוב הר"ר דוד זאלצער ז"ל, שבעת ספירת אבי זקינו הרב הגאון החסיד ר' דוד זאלצער זצ"ל ראב"ד מונקאטש ומח"ס "דברי דוד", שהיה מה'עשרה בטלנים', היה אמור זקינו הגה"ח ר' מאיר וואלף הי"ד שהיה דומ"ץ במונקאטש, לירש את ה'בטלנות', ועל אף שהיה לו משכורתו שקיבל מהדיינות, עכ"ז לא הסכים לוותר על הירושה של 'בטלנות', ואמנם את הכסף חילק לאחיו, אך על ענין ה'בטלנות' לא ייתר לאחר.

ואגב, עוד סיפר לי שזקינו הרב הגאון החסיד ר' מאיר וואלף זצ"ל הדומ"ץ דמונקאטש, היה 'מחמיל' גדול, והגה"ח ר' דוד שליטעל זצ"ל שהיה אז הראב"ד היה ידוע כ'מילק גדול', עד שהיו גרילים בני העיר לומר בהלצה, שעוף שנטרף ע"י הדיין הגאון ר' דוד שליטעל, בעוף כזה 'שאלה גדולה' אם מותר להשליכו לכלבים וכדו', דכינו שנאסר ע"י הרב המילק דרבי שטרפה חמורה וגמורה הוא עד שאין עוד שום עצה להכשירו אף לא לכלבים, ועוף שנתכשר ע"י הגה"ח ר' מאיר וואלף, אף ה'בעלזער רב" ויכל לאכלו, שוודאי הוא בלי שום ספק ואין שום פקפוק כלל על הדבר.

ג. היה לי פעם קונטרס 'חבורת תיקון נפש רוח ונשמה' של החסיד ר' חיים מרדכי ליכטמאן ע"ה מסידרי רוד"ן [שהיה לו גרש רב והוציא לאור הרבה מהספרי חסידות], שעלה בדעתו רעיון חדש, שתיקון חבורה שהסכימו יחד לחלק ביניהם כל המצוות והזכותים יחדיו שווה בשווה, ושעל ידי זה אף אם אחד מבני החבורה יסתלק ח"ו מן העולם יוכל להמשיך לצבור זכויות על ידי שאר החברים החיים בעולם הזה ועדיין עוסקים בתורה ומצוות, ולקח על זה הסכמות מגדולי ישראל וביניהם הרה"ק ר' ישראל מהוסיאטין-ת"א ז"ע.

וסיפר לי ר' אהרן רבינוביץ ע"ה [ואף שאריתיו מודפס קצת אחרת אך שמעתי מפי החסיד ר' אהרן הג"ל בעל העובדא כנוסח הזה ונאמנים הדברים] שבבוא החסיד ר' חיים אל הרה"ק מהוסיאטין לבקש ממנו הסכמה על החבורה והאם נכון הדבר ויש בזה אמת, השיב לו הרה"ק שאכן זכור לו דברים האלה בשו"ת הרשב"א בחלק פלוני שראוהו עוד בהתגוררו בעיר הוסיאטין, וכעת אין ספר הזה תחת ידו, וביקש מר' אהרן רבינוביץ שהיה מוכר ספרים להשיל לו הספר תשו' הרשב"א לעיניו בו, ואחר כך כתב מכתב נלהב לחבורה זו.

ג. אף בימינו אנו עוד זכינו לראות אצל הגה"ק ר' החזן איש" ז"ע שהיה בקי

ביחזקאל (טו, יד) איך יצא להם שם בגויים בחכמתם, והטעם כי בעל הטבע ית"ש, והוא אשר תיקן הגלגלים וחקלה בהם הכוכבים וסדר הילוכם, הוא מורה אותם איך נעשה זה ותו אין צריך עיון וחכמה.

וזהו שיתפלאו אר"ה עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה, להבין לחשוב תקופות ומזלות וסדרי הטבעים, כי הלא מבליים ימיהם בתפלה כה' אלוקינו בכל קראינו אליו, ובתורה בחוקים ומשפטים צדיקים, וא"כ מנין להם שארי חכמות הרבות והעמוקות האלו. עכ"ד החת"ם ז"ע.

והנה בענין לימוד סוד וחכמת קידוש החודש ידוע שחייבים להיות בעל השגה לזכות להבין את פנימיות הדברים, ומסופר על הרה"ק הרבי ר' מענדלי מרימנוב ז"ע ששלקח פעם את תלמידו הרה"ק ר' יחזקאל פאנעט ז"ע בעל שו"ת "מראה יחזקאל", שהיה אדם גדול מאוד, כד מטא שעתיה כאשר הרגיש רבו שתלמידו זה ראוי לדבר, ואמר לו, 'בא ואלמדך הלכות קידוש החודש'. והנה אותו צדיק הרבי ר' מענדלי מעולם לא למד ואף לא הביט בספריהם של חכמי האומות, ועם כל זה בקדושתו וזה לדעת ולהשיג חכמה עמוקה ונפלאה זו על בריה, וע"כ צ"ל כדברי החת"ם, שהלומד תורה לשמה בקדושה ובטהרה, וזכה להבין מתוך הפסוק "החודש הזה לכם" כל החכמה הנפלאה הזאת.

ועוד מהכוחות הנגזרים בתוך התוה"ק מתאמרי משימה דהגה"ק ה'אבני נזר' מסאטאטש ז"ע, שפעם גילה לאחד מגדולי תלמידיו, ה"ה הגאון האדיר בעל ה'חלקת יואב', שכל הישועות שפועלים הצדיקים וכל ה'רבי'שע זאכן' הכל לוקחים מתוך התוה"ק, לדוגמה לעשות טובה למקשה לילד הוא ע"י 'נימוקי יוסף' בב"ב או בב"מ וכו'. וכשביקש ה'חלקת יואב' שרבו ילמדנו דבר זה השיב, "אם תוכל להעיד עליו שמעולם לא עברה במחשבתך איזה מחשבת חזין אויב אוכל ללמדך סוד זה".

ועל מש"כ החת"ם שהתורה היא כל כך קטנה ומועטת בכמות עכ"ז מכילה כ"כ הרבה, יוספר, שבתקופות החת"ם התגורר במונקאטש יהודי בשם ר' יוסף זרח סג"ל הורוויץ שהיה גביר אדיר, ומכיון שלא זכה בזש"ק בנה בעיר ביהמ"ד שהיתה מפורסמת על שמו ר' יוסף זרח"ם בית מדרש, ובה השקיע הון רב ולא חשך לטיחה להשיג ספרי לימוד רבים, וכל ספר שהיה רק בנמצא ואפילו יקרי המציאות, קנה בכסף מלא כדי שלא יחסר כלום בבית מדרשו.

ואף לאחר שנים רבות היתה ביהמ"ד זה למקום תורה שכל תלמיד חכם איהו למושב לו, אשר שם יוכל למלא תאוות נפשו ולמצוא את שאהבה נפשו בספרים, וללמוד במקום שליבו חפץ. ואני עוד הכרתי ושמוציא מפי ת"ח רבים שאמרו שקנו קנין גדול לנפשם באותה ביהמ"ד בלימוד התורה.

פעם נקלע הרה"ק ר' הערש"ע מילסקא ז"ע לבית המדרש הג"ל, וראה את אוצר הספרים האדיר שנמצא שם, פתח ואמר: "כשיבוא משיח צדקנו לגאלנו, ישאל

■ כתפת האפר ■

ספה"ק דגל מזחנה אפרים

הרה"ק רבי משה חיים אפרים מסדילקוב זי"ע

ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם (שמות כ"ב, ה). **איתא** צוה"ק **אלין סדורין דגלגולין**, ע"ש. והוא תמוה לכאורה, הא בפסוק מפרש ואזיל דיני ממונות. אך שמעתי בענין הדין שאחד דין את חזירו לז"ד יודע בעצמו שצודאי הוא זכאי צדין והמורה מחייבנו, אל יקשה לו הלא מורה אמת היא ודרכיה דרכי נועם, כי זהו אמימת המורה ונועם דרכיה, כי צודאי מסתמא היה חייב לגגול העבר לאיש הדין עמו ולעת חייבנו המורה לשלמו כדי לנאמ יד חוצמו

ומצרו שלוקח עתה המעות צמרמה הוא עמיד לימן את הדין, וכאלה רבים בעלי דינים.

זוה י"ל שרימו זוה"ק ואלה המשפטים שהם דיני ממונות, **אע"פ** שמן הנראה הם נגד האמת לפעמים, אך הלאמת הוא אלין סדורין דגלגולין, והיינו הצורא הכל וצורה כל הנשמות הוא היודע אך היה בגלגולים הקודמים צין איש לחזירו, ככה יסוצב המסצב ומנהיג ע"פ המורה את עולמות צחסד וצרחמים וצצדק וצמשפט אמת לשפוט צין איש וצין רעהו וצין שורו וממורו וכל אשר לו כפי אשר יורם אלקיים, ויש צוה פתח רמז"ו.

כתבת האפר

אגב ענין החידושי תורה שנתגלים לצדיקים בחלום בעת השינה. הרה"ק ה"דברי יואל" מסאטמאר ז"ע, אך שהיה בעל מחדש גדול, מ"מ הוא בעצמו לא כתב כי אם אותם דברי תורה שנתגלו לו בחלום. ומהרה"ק ר' צדוק הכהן זי"ע מלובלין נמצא ספר "רסיסי לילה", חידושים שנתגלו לו באישון לילה.

ולהסביר הענין למה דייקא בעת שינתם זוכים הצדיקים לחדש חידושי תורה, וגם בכדי להבין למה כ"כ החשיבו אותם הדברי תורה, אספר מה ששמעתי מיהודי שעמד באותו מעמד, בעת ששהה הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע בסיגוט, ודיברו מענין ה"שירה" למה נבראת ומה תועלתה, ופתח בקדשו הרה"ק מבעלזא, שהיות והנשמה שואפת לעלות מעלה מעלה להתקרב אל השי"ת יותר ויותר, אלא שהגוף הגשמי מתנגד לזה ואינו מניחה, לכן נבראה השינה שבאותה עת הגוף עומד מן הצד ואינו מפריע, ואז יכולה הנשמה לפרוח ולעלות יותר ויותר להדבק בהשי"ת ביתר שאת ועוז.

ד. על פי דברי קדשו מבואר מה שהמירה התורה הק' שלא ללכת לדון בערכאות של נכרים, ואף כמה שהם דנים באותו אופן של דת תורתנו הק', ועי' להלן (עמ' שס"ט) בדברי ה"זהב שבא". ועי' להלן בדברי קדשו של ה"דברי יחזקאל" (שיצואו) שדרך ממש בדרכו של ה"דגל". וראה עוד בספר הק' "דברי יחזקאל" להרה"ק מקלאסני שבמאי בזה מהלך יפה.

ביאור דברי הזוהר ע"פ מעשה שכל אחד קיבל מה שהיה ראוי לו מגלגול הקודם

ובספר הק' "בעל שם טוב" עה"ת מובא שהמגיד הגדול הרבי ר' בער תלמידו של מרן אור שבעת הימים הבעש"ט הק' זי"ע נתקשה בדברי הזוהר הנ"ל, "אלין סדורין דגלגולין", מה ענין גלגולים למשפטי התורה, וצווה לו רבו הבעש"ט "לך ליער פלוני לאיזה אילן הסמוך למעיין נובע מים, ושב שם כשש שעות, ושמה תראה", וישב לו התלמיד בצל האילן, וראה איך שרוכב אחד יהודי ישב שם סמוך למעיין לפוש קצת, ושתה מהמעייין וטעם קצת ובגמר ארוחתו נסע משם מבלי שהרגיש שהניח אחריו ארנקי שלו מלא מעות, ואחרי שנסע משם הגיע לשם איש אחר לפוש באותו מקום, ומצא אבידה שאין לה סימנים כיס מלא כסף מזומן, ובשמחה רבה נטלו והניחו באמתחתו ונסע ללאה, ואחריו הגיע שם קבצן אחד איש עני וישב כמו כן לפוש שם קצת, ובאותו זמן חזר הראשון שאבד שם מעותיו והתחיל לצעוק "בוודאי מצאת כאן כיסי החזירה נא לי!", והלה משיב כמתמה "לא לקחתי ולא מצאתי מאומה", וכעס עליו הבעל אבידה "בוודאי מצאת וברצונך להכחיש ולגנוב!", וכיבדו במכות ומרצות והניחחו מדוכא בפצעים ונסע לו.

התלמיד חזר לרבו הבעש"ט וסיפר לו כל המעשה פלא שראה במו עיניו, ושאלו פשר הדבר. אמר לו מרן הבעש"ט הק': "דע, כי הרוכב הראשון היה לו בגלגולו הקודם איזה עסק בשותפות עם הרוכב השני, והיה איזה דין ודברים ביניהם, ועמדו לדין תורה בפני הקבצן השלישי שראית שם, והוא היה אז הדיין ונטה שלא כדין לצד הראשון, ונתגלגלו כולם, ומה שראית הכל היה בצדק, כי הראשון החזיר המעות שהיה חייב להשני והוציאו ממנו בגלגול הקודם שלא כדין, וקיבלו השני ביושר, והקבצן שגורם הכל קיבל המכות לכפרה על שעויות.

בכל מכוני החכמות מתוך לימודו, כפי ששמעתי מפי עדים נאמנים עדי שמועה ועדי ראיה. סיפר לי הרב פריעדמאן ז"ל מבני ברק - יהודי חשוב ות"ח שהיה מלמד בכיתות הגבוהות - שאשתו סבלה מכמה בעיות רפואיות, והיתה הלכת לפרופסור צאמדיק"ע שהיה אז הפרופסור המפורסם והגדול ביותר במזרח העולם, ואותו הפרופסור היה מתייעץ בכל פעם עם הגאון החזו"א, והיה החזו"א שולח אליו בכתב איך ומה לעשות, עד שאותו הפרופסור יצא מכליו מרוב התפעלות על חכמתו הנפלאה.

וסיפר לי הרב פריעדמאן שהפרופסור הנ"ל השתוקק מאוד להיפגש עם החזו"א (כן מרומה לי הסיפור), ושאל אותו מי הוא אותו הרב ומה טבעו, נענה הרב פריעדמאן בלשון דייטש: דבר הראשון תדע ש"ער לאזט זיך נישט בעשטעהקן", שאין אצלו שום שוחד, ואינו מתפעל משום דבר והנאה שבעולם, רק איש אמת לאמינתו הוא בלתי לה' לבדו.

וכן ידוע ומפורסם, שהחזו"א היה רגיל לעשות סקעצע"ס [-שידטוטים] בכתב יד, בהם היה מודרך ומראה לגדולי הרופאים ופראפעסאר"ן איך לעשות האפעראציע"ס [-ניתוחים], וזאת על אף ששמעולם לא הביט בספריהם כלל, וכנראה שאף לא הכיר כלל לקרוא את כתב לשונם, והכל השיג ע"י לימוד התוה"ק לשמה, ואף התבטא פעם על סקעט"ש [-שידטוטים] אחד של ניתוח, שלזה הגיע ע"י לימוד תוס' במס' נדה, ש"י הכל מצא בתוך התוה"ק.

וכן בחכמת האסטראנאמי"ע [-התכונה] היה בקי עד להפליא, וכתב רבות בענין קידוש החודש בקונטרסו "קונטרס" ר"ח שעות", בענין השאלה בארצות אוסטריה וניו זילאנד מתי הוא יום השבת שמה, וגילה גאונות מופלאה בזה, והכל מכח התורה שמצא בתוך "בעל המאור" במס' ראש השנה. וכמו"כ בהלכות עירובין גילה החכמתו הנפלאה בחכמת העולם, והכל מבלי הלימוד בספריהם כלל, ורק מתוך התוה"ק.

ומסופר מעשה נורא על הגאון מוילנא זי"ע, שמוזה נוכל לראות במקצת על גדול ההשגה שזכו חכמי ישראל להשיג חכמה רבה ע"י איעתם בתוה"ק, שדרכו בקודש היתה לשמוח שמחה יתירה בחג הסוכות זמן שמחתינו, עד שכל טובי חשו בשמחה הגדולה שאופפת עליו.

פעם אחת בחג הסוכות הרגישו תלמידיו שחסר ממנו מהשמחה הנעלה, וניגשו אליו לשמוע מהי סיבת הדבר. נענה הגר"א לתלמידיו וסיפר, שהיום בעת שינתו גילו לו מן השמים רצין נפלאים בסודות התורה, אך מרוב שמחתו בדבר לא היה יכול להתאפק ומיד שקסק משינתו הררר בעיניים הללו לפני ברכת התורה, וזאת בניגוד לשיטתו שפוסק שאסור להרהר בד"ת קודם ברכת התורה, ולכן ענש ונשכחה ממנו כל אותה הגילוי הנפלא, ועל זאת ליבו עליו דוי.

מיד קמו כל תלמידיו לתנחו, ואיחלו לו שיזכה בעזהשי"ת לקבל כל החידושים בחזרה, ואכן כעבור ימים אחדים גילה לתלמידיו שקיבל בחזרה אבידתו וכל אותם החידושים חזרו אליו, ואמר אז שכמו שהוא ידע הטעם למה נלקחו ממנו בראשונה, יודע הוא ג"כ הטעם למה החזירוהו. עוד אמר לתלמידיו שבאותו החלום נתגלו לו אלפיים ומאתיים פירושים על הפסוק "עלו זה בנגב" (במדבר י"ג, יז), ועל ידי אחד מהפירושים הללו בלבד, אפשר ליעד ולהבין הכוחות של כל מיני הבריות שבעולם מהחיות ועופות ושרצים וכדומה. ומכאן יכולים אנו ללמוד איך שכל החכמות טמונים בתוך התוה"ק.

מעשה אפד

שיחות מלצה מלכה ממורינו הרב זי"ע

הרה"ק רבי חנניה יום טוב ליפא טייטלבוים הקדושת יום טוב מסיגעט זי"ע

י"ד כ"ט שבט תרס"ד

א) בסיגעט היו סוחרים רבים שהיו עוסקים במחסר הטעקסטיל, והיו קונים בד בווען, ומוכרים אותו במחוזות שונות ברווחים גדולים. פעם אחת, אחד מהסוחרים בסיגעט שעסק במסחר זה שנים ארוכות, התהפך עליו הגלגל, והוצרך להכריז על פשיטת רגל.

כשהגיעו הדברים לאזני הקדושת יום טוב זי"ע הצטרע על הדבר ביותר, וזימן אליו את הסוחר, למצוא עצה להעלותו בשנית אל דרך הישר, שיוכל לחזור למסחרו, ולהחזיר את כל חובותיו. כראות הסוחר את גודל התאמצותו של הקדושת יום טוב זי"ע למען יוכל להחזיר את חובותיו לסוחרים בווען, שאל את הקדושת יום טוב זי"ע, מדוע ראה על ככה לאזור עצמו לסייע לו בעניין זה, הרי אנוס הוא מלהחזיר להם את דמיהם, ואנוס רחמנא פטריה (בבא קמא כה:).

השיב לו הקדושת יום טוב זי"ע ואמר, כי הרי מכהן הוא כרב העיר, ועל כן עליו להשגיח שילכו הכל בדרכי התורה, ושלא יצא היזק מאחד על השני בענייני ממונות. נענה הסוחר ואמר לקדושת יום טוב זי"ע, כי הרי בווען ישנם יהודים רבים המחללים שבת ל"ע, ואין הקדושת יום טוב זי"ע דואג להם למען ילכו בדרך טובים. אמר לו הקדושת יום טוב זי"ע, כי בוודאי נוגע הדבר בלבבו ביותר, אך מה יכול הוא לעשות למונעם מלחלל את השבתות. אמר לו הסוחר, כי יכול הוא לקונסם, ובזה יצטרכו לחזור ולשמור שבת. אמר לו הקדושת יום טוב זי"ע, כי אכן דרך הוא לקונסם, אך בהיות ואין הוא מכהן ברבנות בווען אין הדבר נתון בידי. אמר הסוחר, הנה עתה אירע ה' מקרה שיוכל הקדושת יום טוב זי"ע לקונסם, על ידי שלא יפרע להם את חובותיו עבורם...

ב) פעם אחת הגיע הרה"ק רבי מודכי מנדבורנא זי"ע לברית מילה יחד עם הקדושת יום טוב זי"ע, ומאחר וידוע היה כי הרה"ק מנדבורנא זי"ע אינו מדייק בזמנים, שלח הקדושת יום טוב זי"ע לשאול את הרה"ק מנדבורנא זי"ע מתי בדעתו לבוא על הברית, והשיב לומר כי בדעתו לבוא צווייע דרייע, היינו לערך השעה שתיים או שלוש.

הקדושת יום טוב זי"ע היה מדייק בזמנים, על כן בהגיע השעה שנמסר לו, הגיע כבר למקום עריכת הברית, אך בבואו ראה כי עוד לא היה זכר לעריכת הברית, והוצרך להמתין זמן רב עד לערך השעה חמש, אז הגיע הרה"ק מנדבורנא זי"ע. כאשר שאל הקדושת יום טוב זי"ע את הרה"ק מנדבורנא זי"ע על האיחור, השיב הרה"ק מנדבורנא זי"ע ואמר בצחות, הרי אמרנו שתיים ושלוש, אשר יחד עולים הם לחמש...

באותו ברית שמע הקדושת יום טוב זי"ע לראשונה את הרה"ק מנדבורנא זי"ע מתלהב ביותר באמירת 'זה הכסא של אליהו הנביא זכור לטוב', וכן באמירת הפסוקים 'שברתי לישועתך ה' ומצותיך עשיתי' (תהלים קיט, קסו), 'שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול' (תהלים קיט, קסה), 'אשרי תבחר ותקרב' וגו' (תהלים סה, ה), והתפעל עמוקות מהתלהבותו הנוראה ביקוד אש באמירת הפסוקים, ואחר הברית כאשר חזר לביתו, התבטא כמה פעמים באוזני מקורביו, על גודל התפעלותו מעבודתו בקודש של הרה"ק מנדבורנא זי"ע, ואמר כי היה חפץ ביותר לשמוע את תפילתו של הרה"ק מנדבורנא זי"ע, כשהוא מוסיף ואומר, שהרי זכה לשמוע את תפילתו של הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב זי"ע, ומיני אז לא זכור לו ששמע עוד תפילה בהתלהבות כמו ששמע עתה בברית את הרה"ק מנדבורנא זי"ע.

אחר פטירתו של הקדושת יום טוב זי"ע, אמרו להרה"ק מנדבורנא זי"ע את שאמר עליו הקדושת יום טוב זי"ע, שהיה משתוקק לשמוע ממנו את תפילתו, אמר הרה"ק מנדבורנא זי"ע, וכי מדוע לא אמרת לי על כך, לו הייתי יודע על הדבר או אז הייתי בא להתפלל אצלו.

הרה"ק רבי חנוך צבי הכהן מבענדין זי"ע

י"ד ו' אדר א' תרצ"ה

א) כשהקים הרה"ק האמרי אמת מגור זי"ע את מפלגת 'אגודת ישראל', לא היה הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע בין תומכי המפלגה, על כן שלח אליו הרה"ק האמרי אמת זי"ע משלחת ובה ארבעה גדולים, והם גיסו הרה"ק רבי חנוך צבי מבענדין זי"ע, הרה"ק רבי יצחק עליג מסוקולוב זי"ע, הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, ועוד גדול אחד.

בכל עת שיחתם, הזכיר הרה"ק רבי חנוך צבי מבענדין זי"ע את דברי גיסו הרה"ק האמרי אמת זי"ע, כשהוא אומר 'כה אמר גיסי האדמו"ר', וכה חזר ואמר על כל דיבור ודיבור.

אמר לו הרה"ק המהרי"ד זי"ע, אינך צריך להזכיר כל כך את הרבי, שהרי אף דעתך שלך חשובה ומקובלת עלי ביותר.

ושמעתי ממקורבי הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע, כי אחר הביקור אמר הרה"ק המהרי"ד זי"ע, כי התפעל ביותר מהרה"ק רבי חנוך צבי מבענדין זי"ע.

ב) הרה"ק רבי חנוך צבי מבענדין זי"ע היה אומר, כי בצעירותו התייעע מאד עם גיסו הרה"ק האמרי אמת זי"ע להתעלות במעלות העבודה, ואז היו משיגים מדריגות בקושי רב, אך עתה העבודה כבר באה לו יותר בניקל...

זי"ע ועכ"א

אור מופלא

לרעות בגנים לאור תורת מרן אור שבעת הימים הבעל שם טוב ותלמידיו הק' זיע"א

שנה ד' | גליון קס"ז | פרשת משפטים תשפ"ו

נראה אור

אמרות קודש ופנינים
יקדים על פרשת השבוע

ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם (כא, כ)
ללמוד בכל יום כאכילה שמור עצמך בכל יום מחרש

ופירש רש"י כשלתן הערוך ומוכן לאכול. היינו כמו אכילתו של אדם, אף על גב שאכל אתמול הנה הוא היום שוב רעב כאלו לא אכל, וכאכילתם כן עבודתכם כמו כן בלחמה של תורה יהיו דברי תורה חרשים עליך כאילו היום נתנו.

ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו במלאכת ידעו (כב, ז)

אך יוכל האיש הפשוט להתקרב להשי'

הנה התלמידי חכמים ולומדי תורה יכולים להתקרב אל השי' ע"י שעוסקים בתורה ותפילה, אבל במה יתקרב בעל הבית, היינו איש פשוט שאינו יודע ללמוד, במה יוכל הוא להתקרב אל האלהים לבקש השפעת קדושה. ואמר הכתוב אם לא שלח ידו באומנות חברו, ונהרג בכל הדברים שבת אדם לחברו ע"פ מצות התורה, עיניו יוכל האדם לקנות שלימות לבניו ולהתקרב אל האלקים. וגם יבואר עוד, אם לא שלח ידו במלאכת רעהו, רעהו רומז להקב"ה שנקרא רעך ורעך אביך (משל כו, ט). והנה האדם צריך לקבל עליו דין שמים באהבה, ואף אם חיו צר לו לא יתרום על מדותיו של הקב"ה, ויקבל הכל באהבה. והו נקרב בעל הבית אל האלהים, אם לא שלח ידו, היינו שלא התרעם, במלאכת רעהו, היינו בזה שעשה לו השי' לא התרעם ע"ז, כי אם קיבל הכל באהבה.

והשלחתי את הציפור לפיך וגרשת את החיה את הכנעני את החיה לפניך, לא אגרשנו מפניך בשנה אחת פן תחיה הארץ שממה ורובה עליך חית השדה, וכל הארץ יתש והוא יבעל היכולת הכולה ויכול לעשות שיגרש אותם בשנה ולא יריבה חית השדה.

ונראה בזה הקב"ה נתן לפני האדם שני דרכים ואמר ובחית בחיים ונתן הבחירה והרצון ביד האדם כדי שימאס ברע ויבחר בר טוב ולכן צימצם אלקותו ית"ש כדי שיהיה מקום לטעות אדם ויתגבר על יצרו ויבחר בחיים והנה כשהאדם רוצה לכנס בדרכי התורה ועבודה היכן את לבו וצועק לאביו שבשמים שיהיה בעורו שיוכל לעבוד אותו באמת ובתמים להגביר הציט"ע על היצ"ה"ר כמדומה בעיניו אם ישקוד על עבודתו זמן מעט יהיה לבו ברור וצולו ולא יפגום עוד כלל ויוכל לומר גירא בעינא דטנטא ובאמת אינו כן אלא בכל יום ויום יש לו מלחמת היצר בעיניו שונים וכל עוד שמונעו בעיניו זה הוא

מגביר עליו בענין אחר ולמה תהיה כזאת הלא הוא צועק במר נפשו לפני השי' שייסר ממנו לב האבן והוא ית"ש הוא בעל היכולת כולם ויכול לגעור בו שלא יסית אותו עוד כדי שיוכל לעבוד את השי' עבודה גבוהה ורמה. אך הענין הוא כך שהאדם הוא בבחינת הולך דהיינו שבכל יום ויום הוא כובש את יצרו ומשבר תאוותו מעט, והיצ"ה"ר עומד נגדו והוא מתחזק יותר בעבודתו ה' ומכניע את היצ"ה"ר עוד מעט ובוים מחר הוא עומד נגדו בענין אחר והאדם מתגבר נגדו וכובש את יצרו גם בזה הוא מכניע עוד מעט לכן מתחילה בנערותו כשמתחיל לכנס בעבודתו ה' צריך לשבר תאוות הגשמיים, ואיש אשר כבר כבש היצ"ה"ר בענינים אלו צריך לדקדק ע"ע אולי מסיתו היצ"ה"ר באיזה ענין דקה שלפי הנראה היא מצוה ובאמת אינו כן אלא שהוא רוצה לפרוש לו מצודה וכל שהוא נכנס יותר בעבודת השי' צריך לדקדק ע"ע יותר ויותר אפילו בדבר שהוא כחוט השערה צריך לכבוש היצ"ה"ר ולהגביר עליו, ולכן הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה שזו היא מלחמתם עם היצר כי בדברים הגשמיים כבר כבשו אותו ואין זו עבודה לכן הוא בבחינת הולך בעבודתו בכל יום גדולה מיום אתמול ומלאך הוא בבחינת עומד כי אין ביניהם שום יצ"ה"ר וכאשר עובד את השי' היום כן אתמול תמול שלשום וכן מחר אבל האדם הוא בבחינת הולך שהולך וגדול בכל יום ויום בעבודת האל ית"ש וזו העבודה היא שעשועיו לפניו ית"ש ולכן הצדיקים המה גדולים מן המלאכים ומחיצתם תהיה לעת"ל לפנים מן המלאכים, והשי' עשה זאת כדי שיתגבר על היצ"ה"ר למען הרבות שכרו שיהיה גדול יותר מן המלאך ואם יסר ממנו היצ"ה"ר תיכף כשיתחיל לכנס בעבודתו ה' אזי יתבטל ממנו הבחירה ויהיה ג"כ בבחינת עומד כהיום כן מחר, ויהיה מלאך גדול ממנו, כי מלאך הוא רוחניות והאדם אף אם ינטל ממנו התאוות מכל וכל עדיין הוא קצת גשמיות שהוא בעולם הגשמי והקב"ה רוצה לזכות את ישראל לכן מגרה בהם היצ"ה"ר כדי שיתגבר על יצרו ויהיה שכרו הרבה מאד מן המלאכים.

ובמה יוכל האדם להנכיכו את יצרו הרע ע"י שהוא רואה כל מה שהוא מתחזק א"ע בעבודתו ה' יותר עדיין היצ"ה"ר מעורר בלבו ענינים בלתי טובים בעיניו שונים נשבר לבו בקרבו ואמר מסתמא אין כוונתי ברור לשמים ועושה תחבולות יותר נגד היצ"ה"ר ע"י הנכונה זו מתחזק א"ע וכובש את יצרו מעט מעט עד שמכניע מכל וכל.

ומה נבוא לביאור הפסוקים הגיל ושלחתי את הציצורה לפניך וגרשת את החיו ואת הכנעני ואת החתי, פירוש שעי' הכנעה שכן גרשה הג' קליפות הקשות וצירעה הוא מורה על הקטנות והוא מלשון עירי אנכי לימים ואמתי"כ לא אגרשנו מפניך בשנה אחת, פירוש שלא אגרש אותם מפניך תיכף בפע"א דהיינו שתכניע את לבך ותצטק לפני שאסיר ממך היצ"ה"ר פן תחיה הארץ שממה, פירוש שהארציות שלך תהיה רוחניות ושמהה הוא מלשון שמים ואז ינטל ממך הבחירה ותהיה בבחינת עומד כמלאך, ורבה עליך חית השדה כלומר שהמלאך יהיה גדול ממך וחית השדה היינו חיות הקודש שהמלאכים נקראים חיות הקודש היו גדולים ממך, כי המלאך הוא רוחני לגמרי האדם הוא בעולם הגשמי ויש בו קצת גשמיות אלא מעט מעט אגרשנו מפניך כדי שיהיה שכרך גדול מן המלאכים ע"י שמתגבר על יצרו בכל יום הוא בבחינת הולך ושכרו יהיה גדול מן המלאכים כנ"ל.

אור חדש

אמרות קודש
מדוע החסידות בדורינו

אמרות קודש
מב'ק אדמ"ד מזוועהזל לפני'א

ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם (כא, כא), וברש"י, יואלה המשפטים, כל מקום שנאמר אלה פסל את הראשונים, ואלה מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. אשר תשים לפניכם, אמר לו הקב"ה למשה, לא תעלה על דעתך לומר אשנה להם הפרק וההלכה ב' או ג' פעמים עד שתאחד סדורה בפניהם כמשנתה ואיני מטריח עצמי להבינם טעמי הדבר ופירושו, לכך נאמר אשר תשים לפניכם, כשולחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם.

והקשה מרן זקני זיע"א בספה"ק "אור אברהם" (תשמ"ט), מדוע נצרך ללמד שכל המצוות נאמרו כללותיהם ופרטותיהם בסני, דווקא בפרשה זו שנשנו בני דיני המשפטים ועבד עבדו ומצות שמיתה, אחר שידוע (רש"י כו, יב), שכל המצוות כלולים בעשרת הדברות, ועוד דרשו חז"ל (שבת פ"ה) הפסוק שנאמר על התורה"ק "וכפטיש יפוצץ סלע" (ירמ"ג כט, כט), מלמד שכל דיבור דייבור מעשרת הדברות היה מתחלק לשבעים לשונות. ומבאר, כי היה יכול לעלות ברעת אדם, שאמנם כל העניינים הרוחניים שייכים לגבוה וצריך לעשותם בקדושה ולש"ש, אבל העניינים הגשמיים ניתנו לבני אדם להשתמש בהם כרצונם, על כך באה התורה לומר כי אינו כן, אלא אף העניינים הגשמיים, כמכירת עבד עברי וכעבודת הארץ, צריכים לקיים אותם בקדושה כמצוות השי"ת בכל פריטהם.

ובזה מבאר את דברי המדרש (שמו"ר לז, ה), 'בוא וראה כמה משובחת פרישה זו, כמה פרישיות בה וכמה אזהרות הזהיר הקב"ה לישראל בפרשה זו, כי תקנה עבד עברי, כי ימכור איש את בתו לאמה'. היינו שהתורה הקדושה לימדה אותנו בפרשה זו, לזכור "כי לי בני ישראל עבדים" (ויקרא כה, ה), 'ולא עבדים לעבדים' (קידושין כב, ב), ואף בעניינים הגשמיים צריכים לטעוק רק לשם שמים ולא להיות משועבדים לתאוות העוה"ז. והוא שכתב רש"י יואלה מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אלו מסיני. היינו כמו שכל אדם מבין כי עשרת הדברות שנאמרו על הר סיני קדושתם גדולה עד מאוד, אף אלו המצוות הנוכרים כאן, שהם בעינינו גשמיים, מכל מקום צריך להתנהג בהם בקדושה. ובהו מדוקדק לשון רש"י שאמר 'כשולחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם', היינו שילמד את בני ישראל שאף עניינים אלו של אכילה ושתיה, גם כן צריכים להשתמש בהם בקדושה, ולישים אותם לפני. ובהו מבאר מה שנאמר בהמשך הפרשה "אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו" (כא, א), וברש"י, מגיד שחייב במזונותיה. הכוונה שצריך לקיים המצוות כראוי ולפרנס את הנשמה, כדאיחא באוה"ח הק' (כז, ב), "ש"אשה" הכוונה אל הנשמה (תק"ף כ"ב) המשך בעמוד ב'

זכר צדיק לברכה

ד"ה ועובדין טבין צאת האי עיר זקדיש
הנהיג רבי יהודה הורוויץ מדז'יקוב ז"ע ועכ"א

עובדות קודש

עם האדמו"ר ממכנובוקא זצוק"ל

רבינו העריץ את האדמו"ר ממכנובוקא זצוק"ל בצורה מופלגת ביותר, למרות שכפי הנודע לא נפגשו ושוחחו מעולם. רבינו התוודע אליו בעת ששהה שבוע ימים בירושלים בבית הרה"ח ר' משה כהן שהיה בסמיכות לביתו. האדמו"ר היה יוצא בשעה מסויימת להליכה קצרה ברחוב סביבות הבית. באותה שעה היה רבינו נעמד בחלון הפונה אל הרחוב ומביט אחריו עד שנעלם מעיניו. מאז החל מדבר בהערצה מרוב והפליג את גודל קדושתו. התבטא בהתפעלות "לא רואים כאלו עינים". לשנה הבאה כשהתאכסן במקום אחר תמה עליו רבינו "כיצד הסכמת לוותר שאורח כזה לא יהיה בביתך?"

רבינו זירז את באי ביתו שילכו בשבת לחזות בפני קדשו של האדמו"ר בעת שערך את שולחנו הטהור. והיה זה חידוש ופלא כי אף פעם לא שלח אותם לראות פני צדיק אף לא צדיקים מפורסמים ביותר. מאז הפנה אל האדמו"ר אנשים שנוקקו לישועות.

(ספר לעבדך באמת - בשם כמה מקורבים)

רבינו התבטא עליו "הוא משיירי כנסת הגדולה". ובהזדמנות אחד לאחר הסתלקות אחד מצדיקי הדור אמר "עתה הרב ממכנובוקא נשאר היחידי".

(ספר הנ"ל)

עם האדמו"ר מסקווירא זצוק"ל

רבינו היה בשבע ברכות האחרון בוויניץ וישב סמוך לאדמו"ר והעמיד כסאו נגדו (לא נגד השולחן כרגיל) וישב פניו נגד האדמו"ר ולא הסיר עיניו ממנו כל זמן הסעודה.

(הרב מאיר יהודה וואנער שליט"א)

עם הגאון מראדומישראל זצ"ל

סיפר לי רבי יודא'לי ששהה פעם בעיר קאשוי, והלך לבקר את הגה"ק גאב"ד ראדומישראל זי"ע שהיה חסיד צאנו נלהב ורצה לשמוע ממנו סיפורים ועובדות על הרה"ק מצאנו זי"ע, אך בידעו שהוא עוסק כל היום בתורה ואינו מתעסק בסיפורי צדיקים, לכן התחכם רבי יודא'לי ואמר לו בערמה: "מה

גליוני מהר"י | ספרה"ק חתם סופר

ד"ה ואלה המשפטים תצד"ק וכו'

אלא רמז עוד כי סיני רומז על מדת עניות שת"ח צריך להיות עניות ושפל ברך והוה ס"ד השופטים בשופטם העם ינהגו בגבהות טול מקל והך על קדקדם קמ"ל אף המשפטים מסיני

וע"ל פ' יתרו ד"ה כי יולד לנו בן ניתן לנו

וז"ל שם כי יולד לנו בן ניתן לנו וכו' פי' שתהי' המשרה וממשלה לא ע"י מקל והך על קדקדם אלא על שכמו היינו סבלנות שיסבול עול טורח הציבור ע"ד ויט שכמו לסבול עי"ז יהיה המשרה עליו וע"כ יקרא שמו שר שלום'

חתם סופר ד"ה וכי יריבין אנשים (הערות הם גליוני מהר"י)

ד"ה וכי יריבון אנשים וכו' יראה לפמ"ש הרמב"ן ר"פ בחקתי ורפא ירפא שניתן רשות לרפוא לרפאות אבל לא ניתן רשות לחולי להתרפאות כי היה לו לבטוח בה' וכו' ועמ"ש פי' משניות לרמב"ם ס"פ מקום שנהגו שהקשה א"כ מי שהוא רעב לא ילך אל הלחם להתרפאות מחולי הרעב שלו¹.

ולפע"ד אין בזה ריח וטעם² כי חולי הרעב הוא בטבע בהיתוך הליחות

1. וע' בית דוד ספ"ד דפסחים לר' דוד קורניאלדו על משניות וז"ל ומה שהק' עליו הרמב"ם אין הגדון דומה לראי' כי יש הבדל בין המצאת הטבע לרפואת חולי זר משונה וכל העם אומרים שרפואתו נמנעת וזלתי בתפלה לפניו יתברך כמו שקרה בחזק' ע"כ ולי נראה דהיא הנותנת רצוני לומר דממה שקרה לחזק' מוכח שלא הי' בספר ההוא רפואות לחוליים זרים כשחין חזק' וכיוצא בו אלא לחוליים שאינם נמנעי הרפואה וא"כ הדרת קושיית הרמב"ם לדוכתי'.

ואין לומר דאה"נ דספר רפואות הי' לחוליים זרים והא דלא נשתמש בו חזק' היינו משום דקודם חליו גנוז כדאמרינן בפ"ק דברכות והטוב בעיניך עשיתי שגנו ספר רפואות דמ"מ אי אפשר שלא הי' נזכר הרפואה הכתובה שם או שאם לא הי' נזכר הי' יכול להוציאו מן הגניזה דאיהו ניהו דגנו לי' ומי יאמר למלך מה תעשה וכ"ש בשעת סכנת נפשו אלא ודאי שלא הי' בו רפואות לחוליים נמנעי הרפואה ע"ש בב"ד בשם הרמ"ז (וז"ל ומה שפי' הרמב"ם קשה מאי מק' מן הרעב ההולך אל הלחם דאה"נ דאם יבטח בלחם ומן הי' יסור לבו הרי הוא חוטא וכמו שהק' הרמ"ז ועי' בשו"ת הרשב"א ס"ס תק"ג כמ"ש שם)

2. עי' רשב"א ס"ס תי"ד שכ"ק להתפלא על הרמב"ם [וז"ל גם מה שכתבת בגנו ספר רפואות משם הרב ז"ל ראיתי בפירושי המשנה יותר בארוכה בטעמי' שאני מתפלא על פה קדוש איך אמר דבר זה ואיך דעתו הצלול העלה בזה חרס] וי"ל שהמחבר בא לפרש כונת הרשב"א

גליוני מהר"י - המשך

ולא בא לו על חטא משא"כ שארי מיני חולאים אין אדם נוקף אצבעו למטה אא"כ נגזר עליו מלמעלה (חולין ז) ולא עביר הקב"ה דינא בלא דינא וא"כ מה לו להתחכם על גזירות הבורא ית"ש להסיר חליו בסמנים המועילים יחקור אחר הסיבה הראשונה שהוא החטא שגרם לו זה וישיב ממנו ויתפלל אל ה' וירפאהו והוא ברור ונכון³

ע' בית דוד ספ"ד רפסחים לר' דוד קורניאלדו על משניות זו"ל ומה שהק' עליו הרמב"ם אין הנדון דומה לראי' כי יש הבדל בין המצאת הטבע לרפואת חולי זר משונה וכל העם אומרים שרפואתו.

3. אך כ"ק לחם שמים ספ"ד דפסחים ועע"ש מ"ש [מהיעב"ץ ז"ל ד"ה וגנו ספר רפואות זו"ל עבתי"ט מ"ש בשם הרמב"ם אבל באמת נראה שאין הכרח לדחות פ' הראשון מחמת מה שהק' הר"מ ז"ל כי אינו דומה חולי הרעב שהוא מנהגן וסדרן של בני אדם שהטביע בהם הבורא ית' משא"כ בחולי הבא שלא כמנהג שהוא נסבה מאתו ית' להעיר האדם על מעשיו וליסרו בתוכחות על און למען ישים אל לבו ישיב מאשם ידו יעתר אל אלוה וירצהו כי לתכלית זה באים היסורים על האדם כמבואר בתורה ובקבלה וכו' ובהיות הרפואות מצויות מאד כהמצא הלחם להרעב בודאי לא ישים אל לבו להשיב מעול ידו ולתקן מעשיו רק ילך מיד אל התרופות המסוגלות ויסיר חוליו ולא יכנע לאלהיו בעבורו ואין זה דומה לרפואת הרופא ע"פ העיון שאפשר שיטעה ורפואתו מסופקת מאוד בודאי צריך רחמים הרבה שיוזמן לו רופא מומחה לפיכך ב"א נכנעים בחוליים ביותר אף שהכל מן השמים מ"מ הדברים היוצאים מסודר הכללי יש להם סיבות שבהתבטלם יתבטל המסובב ויש אשר יתקונו עם המצא אותן הסבות ע"י דרכים אחרים נגזרים מפיאת הטבע הכללי העומד כנגדו ואם יהי' הדבר טבעי לדחות המתנגד לטבע יקל עליו ביותר ולא יטרח בהסרת המסבב בלי ספק וזה פשוט.

ושנה כמה וכמה פעמים, ואכן כאמור גם הוא נסתלק בב' סיון.

(מפי ספרים וסופרים - הגדה של פסח)

עם האמרי אמת וצוק"ל - מגור

כמה פעמים סיפר רבינו בהתפעלות גדולה על המעמד המרומם ומרגש של הכנסיה הגדולה העולמית של אגדות ישראל, שבצעירותו זכה להשתתף בכנסיה השניה שנסע במיוחד לפולין כדי להכיר גדולי וצדיקי פולין וליטא שלא היו בגליל שגר רבינו. בין הדברים סיפר פעם רבינו איך שעקב אחרי האדמו"ר מגור בעל ה"אמרי אמת" וצ"ל בבית מלונו לראותו איך שהוא יוצא אל חצר מלונו עם הגמ' בידו וישב שם על אבן במשך כמה שעות ולמד בכזו התלהבות. והדגיש רבינו, שאצל צדיקים אחרים בלט אצלם ההתלהבות בעת התפילה או בעת קיום המצוות, אבל בעת לימוד גמ' ותוס' לא ראיתי כזו התלהבות.

(זכר צדיק לברכה)

עם רבי בנימין מנדלסון וצ"ל - גאב"ד קוממיות

אהבה וידידות מיוחדת שררה בין רבינו ובין הגאון הצדיק רבי בנימין מנדלסון וצ"ל. בכל פעם שהגר"ב היה עולה לירושלים עלה לבית רבינו לבקרו ולהשתעשע עמו יחד שעות ארוכות בתורה וחסידות. ומדי שהגיע אל רבינו ציוה רבינו שיכינו סעודה עבור האורח החשוב, וישבו יחד לסעוד. גם היה חליפות מכתבים ביניהם ובפלפולא דאורייתא, ובאחד המכתבים כותב הגר"ב, שעיקר מטרת כתיבתו היא "שיתחזק הידידות על ידי דברי תורה".

(זכר צדיק לברכה)

כמה וכמה פעמים דיבר רבינו בהתפעלות עצומה, על הגאון הצדיק הנ"ל, איך שמסר נפשו למען הקמת ישוב חרדי על טהרת הקודש בשלימות. למרות שישב בכבודו של עולם ברבנות מכובדת בעיר גדולה כפר אתא שגרו אז שם חסידים ואנשי מעשה, ועזב הכל בכדי להקים מקום קדוש בתכלית השלימות. וכל כך הרבה הצטער על זה שאין העולם מתעמקים ומתבוננים בדבר גדול כזה, ללמוד מזה לקיים רצון הבורא בשלימות.

היה הרעש הגדול שעשו מהרה"ק מצאנז, הרי היה בדורו עוד הרבה צדיקים? כששמע הרב מראדומיזשלא את הדברים, התלהב מיד כאש לזהות התחיל לספר לו על הרה"ק מצאנז, עד שעה מאוחרת בלילה.

(אדמו"ר מתולדות אברהם יצחק שליט"א)

בעת ביקורי בביתו נאווה קודש בירושתו, זכר ביקורו בקאשוי בבית מו"ז הגאון מראדומיזשלא וצ"ל, בחול המועד סוכות בעת שנסע מגליציא לזקנו הרה"ק בעל אהבת ישראל וצוק"ל, והיה שוה לו כעל כל הון לשמוע דברי אלקים חיים, סיפורים על אודות הרה"ק בעל דברי חיים ז"ע אשר זקיניו וצ"ל זכה להסתופף בצלו מילדותו עד היותו בן כ"ג שנים, ונתברך מאתו ונסמך מציאת חכמים, וסיפר לו כמה ענינים מצאנז שהיו שגורים דיבורים אלו על פיו יום יום. והגיד לו רבינו דער ראדומיזשלא רב האט מיר מיט די מעשיות גימאכט פאר א צאנז'ר חסיד.

(הרה"צ ר' אלחנן האלפרין שליט"א - יפה שיחתו)

רבי מנשה אייכנשטיין וצוק"ל - מווערעצקי

סיפר רבי יודאלי דרכו של רבי מנשה'לי [אייכנשטיין - מווערעצקי ז"ע] היתה שבתחילת הלילה היה מכין לעצמו ארגז מלא משקה 'ביר', ובמשך כל הלילה היה יושב ועוסק בתורה בהתמדה גדולה, ועד אור הבוקר לא נשאר ממשקה ה'ביר' שהכין לעצמו מאומה. הוא זכה בעקבות יגיעתו הגדולה בתורה לחבר שני חיבורים יקרים ['אלפי מנשה' ו'תורת אשם'].

(זכרון יהודה, עמ' לה.)

עם המנחת אלעזר וצוק"ל - מונקאטש
שמעתי מהרה"ק רבי יהודה מדזיקוב וצוק"ל מה שבדידיה הוה עובדא, שבאותו שנה אחרי הסתלקות ה"אהבת ישראל" קבלו אותו לכהן כד"ן בעיר קלויזנבורג, משום כך הלך לקבל היתר הוראה מאת המנחת אלעזר, כשהגיע אליו שמח אתו מאד, וציוה להכין סעודה לכבוד האורח החשוב, ומפני היותם קרובים, כי שניהם היו נכדי הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ ז"ע. וסיפר רבי יודעלע שכל הזמן ביאר לו המנח"א את המעלה הגדולה להסתלק בתאריך ב' סיון, משום שלבד מה שעולים לשמים בעת קבלת התורה, גם נמצאים שם בעת ההכנה לקבלת התורה, וכה אמר

מפתורא דאבא

ניצני אור מאצרי תורת של
ב"ק מין אדמי"ר הע"ק רבי אברהם אבא זי"ע
בעל האמונת אברהם מפיטסבורג

י"ד בסיוע ירושת הנבב
ה"ר בנימין מאיר ויינברג ה"ר
ומשפחתו שיחיו
בחי"ן נ.י.

פרשת משפטים תשפ"ד

ג'ליו ט

מילי דג'ליון

מכת"ר רבינו זי"ע על ג'ליונת הספרים

אגרות הר"ב (אגרת ז)

[אגרות הגה"ר רבי בנימין מנדלזון זצ"ל גאב"ד קוממיות]:

"ומה שאומרים 'שתרגילנו בתורתך ודבקנו במצוותך', שנראה שעל תורה אומר לשון הרגל, הכוונה, שבהתחלה ללמוד התורה הוא עול וצריכים להתרגל כלימוד תורה", וע"ז מתפללים 'שתרגילנו בתורתך', אבל הגח"ל זוכים ל'דבקנו במצותך' מרגישים טעם ודביקות בתורה..."

וכתב רבינו על הגליון:

ולענ"ד, כי אי אפשר ללמוד בלי הפסק [לכן אצל התורה אומרים 'שתרגילנו ולא 'ודבקנו בתורתך'] אבל מצוות יכולים לעשות תמיד, כי 'בכל דרכיך דעה' כתוב (משל"ג, ו) [ולכן מתפללים 'ודבקנו במצוותך'].

מסר אבין

קרבן לה, ובזאת ישיג סליחה וכפרה. ומה נשכיל להבין שכל טיפת כח של יהודי חשובה במרום לאין שיעור וערוך, ולכן המציא הקב"ה את עצמו אל בני ישראל במצרים, אף שהיו בתחתית המדבר, כי נשאו לתקוה כל הניצוצות הנפדרות והנדהות כדי להחזירם למקום.

ובעבור כן מסוגלים ביותר הימים הללו של שובבי"ם להתעורר באתערותא דלתתא לתקן כל הפגמים ולקבץ הנפזרים, וברוב רחמי וחסדי העניק לנו הקב"ה לתקן זה יתור מעשרה ימים, של תשובה, דימי השובבי"ם הם מ"ב ימים, ורמז לדבר צדיקים ילכו ב"ם

(הושע י"ד, כ), כי במ"ב ימים הללו ילכו ועילו הצדיקים במעשיהם הטובים מ"ב מסעות ויעשו כל אשר בכוחם לפדות ניצוצות אדם מישראל יכולת וחובה להתעורר לעת זאת לתשובה ובפרט בשבתות של שובבי"ם שהזמן מסוגל לקיבוץ גלויות, ומן השמים יסייעוהו.

רעוא דרעוון פר שמת תשמ"ו

...ולכן עתה בימי השובבי"ם מתעורר ענין זה מחדש בכל שנה, שהקב"ה ממציא עצמו כביכול לפנינו ומחפש אחר כל אחד מישראל, בחפצו לגאול את כל הכוחות שנפלו שבי בידי החיצונים וכח הטומאה רח"ל, וברצונו לקיים הבטחתו ושבובנים לגבולם (ירמיה לא, טז), כי כל נקודה וטיפת כח של יהודי חשובה בעיני ה', לפי שכוחו של אדם כגופו דמיא, והיא עצמותו ומהותו ממש.

וכמבואר מצוות סמיכה בקרבנות, דבעינן שיסמכו הבעלים את שתי ידיהם על ראש קרבנם בכל כוחם, ונראה הטעם בזה, כי כתבו המפרשים (עי רמב"ן וקרא א, ט) שמצד הדין היה ראוי שיעשו בגופו של החוטא כל הנעשה בקרבנו, יען חטא לאלקיו ונתחייב בנפשו, אלא שחם עליו הבורא ית"ש ונתן לו כופר נפש תחת נפש, על כן יסמך תחילה את ידיו על קרבנו בכל כוח, ויכניס את כוחו ועצמותו בקרבנו, למען יחשב לו זבח והקטרנו המזבחה כאילו הקריב את עצמו ממש

עניני הפרשה

ולבסוף עוסקים בהלכות הנוגעים לטובת הבריות.

אמונת אברהם

עצם ההשתוקקות לקרבת אל' היא היא השגתה

ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר (כד יז). נראה לפרש בדרך רמז, הדנה הה"ד במילוי הוא ה"א ה"א ר"ש, וכשעולין בראש הה"ד, הדיינו לוסף המילוי של תיבת ההר, מגיעין אל האותיות אש"א, המרמזים על הפסוקים (תהלים קכא א-ב) אשא עיני אל ההרים מאין יבוא עזרי, עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ.

והביאור בזה דכאשר אדם מישאל מבקש באמת את הקב"ה בכל לבו ונפשו ונושא עיניו למרום ונכסף אליו ית' בגעגועים עצים, כבר השיג את מבוקשו, כנאמר (דברים ד כט) ובקשתם משם את ה' אלקיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך, דעצם הבקשה והדרישה בכל לב ונפש היא המציאה, על דרך שאמרנו חז"ל בגמרא (ברכות ו ע"ב) היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה וכו', אבל למיעל מצוה למדה ש נאמר נרדפה לדעת את ה', ומבואר דהרדיפה עצמה מצוה היא. וזהו שאמר "אשא עיני אל ההרים מאין יבוא עזרי, עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ", דמה שאני נושא את עיני לשמים בתקוה להשיג קרבת אלקים, היא גופא העזר מעם ה', ובה זכית להשיג מבוקשי ומשאת נפשי.

וזהו הרמז 'ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר', רצה לומר דאדיית כבוד ה' והשגת קירבה ודביקות בו ית"ש, יתכן רק אם האדם מיחל ומצפה לכן בגעגועין כאש אוכלת, ועיניו נשואות למרום בראש ההר, בבחינת אש"א עיני הנרמז בראש המילוי של תיבת ההר, כי עצם ההשתוקקות היא ראיית כבוד ה' עין בעין. אמונת אברהם

הקב"ה שוקד על טובתן של ישראל ולכן פתח בדיני ממונות

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כא, א). יש לומר בטעם הדבר שפתחה התורה בפרשת דינים ומשפטים תיכף אחר קבלת התורה. בהקדם מה שכתב בספכה"ק קדושת לוי (פ' ד"ה ואמרתם) לבאר מה שאנו קורין לחג המצות בשם פס"ח, אף על פי שבתורה הוא נקרא חג המצות, דהוא על דרך אני לדודי ודודי לי (שה"ש ג), כי הקב"ה משבח את ישראל וישראל משבחין להקב"ה, ולכן קראה התורה את החג הזה בשם חג המצות, כדי להגיד שבחן של ישראל, וכמו שכתב רש"י על הפסוק (שמות יב ט) ויאפו את הבצק חג המצות, דהוא ממצרים עוגות מצות כי לא חמץ וגו' וגם צדה לא עשו להם, מגיד שבחן של ישראל שלא אמרו היאך נצא למדבר בלא צדה, אלא האמינו והלכו, אך אנו קורין אותו פס"ח כדי להזכיר שבח המקום ב"ה, שפסח על בתי בני ישראל במצרים, זתוד"ה. ולפי זה יש לומר גם לענינינו, דהקב"ה פתח אחר קבלת התורה בפרשת המשפטים תחילה, שהם דיני נזיקין ושומרים וכיוצא בהם, כולם דברים שבין אדם לחבירו, כי הוא ית' שוקד על טובתם של ישראל, והתורה חסה על ממונם, ורק אחר כך צויה על עשיית המשכן ודיני הקרבנות שהם דברים שבין אדם למקום.

אולם בתורה שבעל פה, ש"ס ופוסקים רמב"ם ושו"ע הסדר בהיפוך, כי הרמב"ם בספרו יד החזקה פתח במדע, אהבה וזמנים ושאר דברים שבין אדם למקום, ורק אחר כך ביאר את הדינים שבין אדם לחבירו, וכמו כן הטור פתח בהלך אורח חיים ויורה דעה, שהם דברים שבין אדם למקום, ולאחריהם דיני חושן משפט, על דרך אני לדודי ודודי לי, שהקב"ה פתח בטובתן של ישראל תחילה, ואנו מתחילין קודם דברים שהם עבודה להקב"ה,

מילי דשימעתתא

מקור דברי המכילתא ד'חמשה בקר ישלם' כולל גם את השור הטבוח

כי יגנוב איש שור או שה וטבחו או מכרו חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה (כא, לו). יש לדייק דפתח בשור ומסיים בבקר, ויותר הוי ליה למימר חמשה שוורים ישלם. וכן יש לדייק בסיפא דקרא דאמר וארבע צאן תחת השה, דאמאי לא אמר וארבע שיים תחת השור או והנה על שור ובקר אפשר לומר על פי מה דאיתא בגמרא (ב"ק עט ע"ב) והובא ברש"י כאן, בא וראה כמה גדולה כוחה של מלאכה, שור שבטלו מעבודתו, חמשה, שה שלא בטלו ממלאכתו, ארבעה, ע"ש. ולכן אי הוי אמר קרא חמשה שוורים ישלם, הוה אמינא דדוקא בגנוב שור פר הדברים אמורים, אבל בגנוב בפרה שאינה עומדת למלאכה אלא להליבה, אינו משלם אלא ארבעה, על כן איצטרך למימר חמשה בקר ישלם, ואי תימא אי הכי אמאי לא אמר ברישא כי יגנוב איש בקר, יש לומר

דבקר משמע לשון רבים, וס"ד אמינא דבעינן שייגנוב שני שוורים יחד, לפיכך נקט שור דמשמע אפילו אחד. אכן יש לומר עוד בזה, דהנה איתא במכילתא חמשה בקר ישלם, ארבע והוא, וארבע צאן, שלשה והוא, ע"ש, דאינו חייב לשלם חמשה בקר וארבע צאן חיים, אלא ישיב את השור או את השה הטבוח, ועליו יוסיף ארבע בקר או שלשה צאן. ונראה דהמכילתא למד זאת מדישנה הכתוב לומר חמשה 'בקר' וארבע 'צאן', ולא כמו שפתח כי יגנוב איש שור או שה, דאילו היה כתוב חמשה שוורים וארבע שיים, היה משמע דחייב לשלם את כולם חיים כמו שגנבם ואינו נפטר בהשבת הטבוח, אך עתה ששינה הכתוב ואמר לשלם חמשה בקר וארבע צאן, וודאי בא להשימיענו דאינו צריך לשלם כולם חיים, אלא רשאי לשנות שינוי מועט, כי גם שור או שה טבוח חזי לאיצטרופי.

מילי יקרא

ערכו של יהודי מתון

במס' ברכות (כ"ע"א) רב אדא בר אהבה וכו', אמר לה מתון מתון ארבע מאה זוזי שויא. אפשר לומר בכוננת המאמר, כי כל ערך וחשיבות האדם יותר על שאר הנבראים הוא מצד חכמתו, כמו שאנו אומרים (נוסח לעולם יהא אדם) ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל לבד הנשמה הטהורה כידוע, והנה איתא בזוה"ק (ע"ח"ג קצג) שיע"ר דיבורו של אדם ניכר מה הוא, עיין שם, ואפשר להוסיף, שגם מאופן דיבורו אפשר להכיר מי הוא, כי דברי חכמים נבחת שנמעים (קהלת ט, ז), ולפי זה נמצא שערכו של אדם ניכר ע"י המתנות והנחת שבו.

והנה בפרשת בחוקותי (ויקרא כז, ג) כתבה התורה הק' ערכו של אדם מבן עשרים עד בן ששים חמשים שקל כסף בשקל הקודש, וידוע מה שאמרו ז"ל (ע"י בכורות ה) שקל של קודש כפול היה, נמצא חמשים שקל בשקל הקודש הוא כמו מאה שקל של חול, ונודע שהשקל הוא ארבעה זוזים, כמו שנאמר בשמואל (א, ט) הנה נמצא בידי רבע שקל כסף, ותרגומו זוזא חדא, נמצא ערך האדם הוא ארבע מאות זוז.

ולפי זה מובנים הדברי צחות של רב אדא בר אהבה, שמי שהוא מתון, אשר בזה נראה שיש לו ערך אדם במה שהוא יותר על שאר הנבראים כנ"ל, הנה ערכו מפורש שהוא חמשים שקל כסף בשקל הקודש, שהוא ד' מאות זוזי, והבן. ודבר זה נחמד בעה"י.

דיוקנו של אבא

עבודת מר'אבותיו בקודש של רבינו ז"ע

ספר קדושת עיניים

רבינו שיבח את הספר 'קדושת עיניים' עד למאוד, ותרם מכספו לשיבה חמשה עותקים מהספר, ורצונו היה שהבחורים ילמדוהו מהחל עד גמרא. הוא היה אומר: בחור ששומר את עיניו בונה יסוד לנפשו, וכשיש יסוד יכולים להמשיך ולבנות, אבל המזלזל חלילה בשמירת עיניו, אין לו יסוד וכשנפל היסוד נפל הבנין. [מרשימות המשב"ק הר"ר בנימין וויינברגר הי"ד]

אי יתבת לי לבך ועינך

סיפר הגה"ח רבי אהרן טויסיג שליט"א: פעם אחת כשנכנסתי אל הקודש פנימה אל רבינו ז"ע ראיתי את ספרי 'קדושת עיניים' על שולחנו של רבינו ז"ע, והצצתי בפנים והראה לי רבינו שעל דף השער כתב בבתי"ק: 'קדושת עיניים' בגימ' "מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא" והסביר לי כוונתו בזה על פי מה דאיתא בירושלמי (ברכות פרק א, ה) שהקב"ה אומר לאיש יהודי "אי יתבת לי לבך ועינך אנא ידע דאת דילי".

ותגזור אומר ויקם לך

מספר הרה"ח ר' אברהם אליהו כהן הי"ד מאשדוד על אודות התקרבותו לרבינו ז"ע: הפעם הראשונה ששימעתי את שמעו של רבינו ז"ע, היתה מפי יהודי יקר שסיפר לי כי מתגורר בשכונתו אדמו"ר צדיק נשגב מאד. בהגיע חג החנוכה, החלטתי לראות במה מדובר, ובאתי להדלקת הנרות אצל הרב. היה זה בימי בראשית, ובמעמד השתתפו פחות ממניין יהודים. כבר אז, כשראיתי את צורתו הק' בהכינו את הנרות והשמש, נוכחתי לראות כי אין זהו יהודי עובד ה' רגיל, אלא איש קדוש. מאז התחלתי לבוא פעמים תכופות יותר ויותר, עד שזכיתי להתקרב אליו, ובמחיצתו ראיתי הן עבודת ה' במסירות נפש, הן מידות נאצלות, והן ישיבות ומופתים לרוב. אחד הסיפורים המופלאים שהייתי עד לה, היה זה תקופה קצרה לאחר נישואי, באתי לבית חמי הרה"ח ר' נפתלי קניגסבורג ז"ל וראיתי שרוי בצער רב. בררתי מה אירע, והוא סיפר לי כי התקבלו תשובות קשות מבדיקות רפואיות שערכה זוגתי - חמותי ע"ה ומצבה איננו שפיר. אמרתי לו כי ישנו רבי מפיטסבורג באשדוד וכדאי לבקש את ברכתו, ואכן הוא ביקש ממני ומבתו - זוגתי, שינכנס יחד אל הרב.

בבואנו אל הקודש פנימה, ראינו שוב היאך ליבו הטהור מלא וגדוש באהבת ישראל, ואינו יכול לשאת עצרו ובכיו של יהודי. שמה של חמותי היה 'שולמית', והרבי קבע כי יש להוסיף את השמות 'הדס נעמי', וכי הוא יוסיף את השם בעצמו בקריאת התורה, והורה לי לכתוב את השם הנוסף מחוץ לכתובה. עוד הורה הרבי שבימים שלישי לאחר שנראה ישועה, לעשות סעודה לע"ג הושע בן בארי [הוסיף שביכולתי ליתנו להנהלת הישיבה שהארוחת צהריים יהיה לזכותו]. גם אמר לי להביא תנ"ך, וקרא מתוכו את הפסוקים שהיה רגיל להקריא מנביא ישעיה פרק יח. אך זוגתי עדיין לא נרגעה בכך, ובכתה לפניו בדמעות תמרורים על בריאות אמה, הרבי ז"ע הרגיעה בהבטיחו כי המצב ישתפר. ואכן, חמותי הבריאה כליל וחיייתה עוד כארבעים שנה לאחר מכן.

סיפור זה נצטרף בקרבי בכל אותם השנים משום עינא בישא נצרתיה בקרבי עד פטירתה של חמתי ע"ה בשיבה טובה בשנת תשפ"ג.

נרבת אביר

הש"ת יעזור שיהיה לנו המחשבות האמיתיות ושתמיד נחפש את הש"ת, ולכך נרדפה לדעת את ה', ושנהיה דבוקים בצדיקי הדור, וצריך להתפלל על צדיקי הדור, שיהיה להם אריכות ימים ושנים, כי רק הם מחזיקים העולם! צדיק יסוד עולם... הש"ת יעזור שנשמע בשורות טובות מכל הצדיקים ומכל ישראל ושיתגלה כבוד ה' ונגלה כבוד ה' ואלו כל בשר יחדיו, ונזכה במהרה בחסד וברחמים אמין ואמן. רעווא רעוין פר' וידא תש"ן

מאתרי הגולה

מדינת ביתם של גירידי ההוד האחרון ז'י"ע ועב"א שאיתו מושבם היה בגולה אר"ב והאזור בני נבל נאור תורתם קרושורם ועבודתם

ב"ק ארמו"ר מטהרש ז'י"ע

עובדות והנהגות - עניני צדקה

בדעתו, אולי הטאהש'ער רב הוא צודק, דהלא רואה אני שמן השמים רוצים שאשאר כאן, דהלא כבר נתיאשתי מהרענצ'ל שנגנב לי, וראה זה פלא דפתאום נמצא עכשיו הגנב, ועוד שילם לי יותר ממה שנגנב ממני, וא"כ אפשר שמראים לי מן השמים שמקום דירתתי הוא כאן בעיר מאנטרעאל, ותיכף ומיד הלך לרבינו, וסיפר לו את כל אשר קרהו, ואת פרשת הכסף אשר קיבל בשמחה רבה, ואמר לו את מחשבתו אשר חשב להישאר לדור בעיר מאנטרעאל, וע"ז הבטיח לו רבינו שלא ידאג כלום, שהוא יהיה לו כתנא דמסייע לסדר לו איזה פרנסה, ואכן כן היה, שאכן נשאר לדור שם במאנטרעאל, ואחר איזה זמן קצר התחתן עם ונולדו לו כמה ילדים, ורע בך ה'.

אחר ששה שנים א"ל אותו היהודי: אני רוצה לגלה לך סוד כמוס, הנה בוודאי מונח בזכרוןך את כל המעשה שסיפרתי לך לפני כמה שנים, איך שהייתי באוהעל וגנבתי את הרענצ'ל שלך, דע נא ידידי, שלא היה דברים מעולם! ומעולם לא גנבתי כלום! רק בעיר אוהעל! ומעולם לא גנבתי כלום! רק דהטאהש'ער רבי הגיע אלי פתאום באישון לילה, עם חמש מאות דאללע"ר בידו, וצויה לי: אנא תלך למחר לביהמ"ד לפני, ותמצא שם היהודי האורח, ותאמר לו שאתה גנבת הרענצ'ל באוהעל אצל הבא"ץ סטאנציי"ע, ואתה רוצה לשלם לו, כדי לקיים את המ"ע של "והשיב את הגזילה", והענק תעניק לו חמש מאות דאללע"ר אלו (מובא בספר שערי אורה להר"ג ר' יצחק אליעזר - וואלדמאן שליט"א מוויליאמסבורג, - וגם מעתי' עובדא זו מהרה"ח ר' אהרן קרויס שליט"א, ששמע עובדא זו לפני הרבה שנים מבעל המעשה, שדר עכשיו בעיר מאנסי, והוא איש נכבד, וזכה לראות בנים ובני בנים, יראים ושלמים, עוסקים בתורה ובמצוות, - ועדיין נשאר סוד כמוס מהיכן המציא רבינו אשכנזי סכום עצום כזה בעת שלא היה בידו מעות אפי' לכלכל את משפחתו, - גם אין ידוע סכום המעות שנתן לכאורה רבינו לאיש זה כדי שישכים להעמיד את עצמו כגנב מגונה).

לו סכום מעות, כינס הכל לתוך רענצ'ל אחד, ונשאו עמו להבא"ן סטאנציי"ע, כדי ליסע הלאה משם, והיה כאשר הסיח דעתו ממנו לזמן קצר נגנב הרענצ'ל מתחת ידו, וכה יצא נקי ממנסיו, וחזר לעיר אוהעל לעבוד על עוד כמה שנים, עד שב"ה עכשיו כבר הגיע לכאן, - וכאשר ראה רבינו איך שמתעקש כ"כ, הניחו לנפשו.

הלה הלך למחרתו לאיזה ביהמ"ד בעיר כדי להתפלל שם כרגיל תפלת שחרית, ואחר התפלה ניגש אליו איש אחד, ונתן לו שלום, והחזיר לו שלום, אותו היהודי שאל ממנו, האם אתה מכיר אותי? ועז' ענה לו שאינו מכיר אותו כלל, אבל יהודי זה לא עזב אותו, ועל כן התחיל לחקור בדעתו מאיזה מקום מכיר אותו, ולא עלתה בידו, אח"כ שאל ממנו באיזה עיר נולדת? ועז' ענה לו שמקור מוצאו הוא מעיר אוהעל, אז אמר לו היהודי: אכן נודע הדבר! כבר נזכרת: מאיזה מקום אני מכיר אותך! וביקש ממנו: אנה בוא עמי החוצה, אני רוצה לדבר עמך איזה "פריווטאטע" ענין.

ויהי כאשר יצאו שניהם החוצה, התחיל להתודות לפניו, את חטאי אני מזכיר היום, הנה בעת אשר היית בעיר אוהעל לפני כמה שנים, גם אני שהייתי באוהעל אצל הבא"ץ סטאנציי"ע, והיות שהייתי שבור ורצון, ולא היה בידי לחם לאכול, על כן בעת שראיתי הרענצ'ל שלך, גמרתי בדעתי לגנוב אותו, ומכרתי את כל מה שהיה נמצא שם, ולקחתי מהמעות לחם לאכול ובגד ללבוש, וכעת אני מבקש מאוד את מחילתך, כי מתחרט אני על כל מה שעשיתי, כי לא יכולתי לעמוד בנסיון גדול כזה, כי היה אצלי איש ממש מצב של פיקוח נפש, אבל עתה אני מתחרט מאוד על העגמת נפש שגרמתי לך, והא לך חמש מאות דאללע"ר שזה כולל הרבה יותר ממה שנמצא שם בהרענצ'ל, ובוזה אני משיב את הגזילה אשר גזלת, והוסיף לו שבאמת חשבתו כבר אז בשעת מעשה, שאשלם לך לאחרונה, עד שב"ה עלתה בידו לי השי"ת, ועכשיו אודה את ה' בכל לבב שאינה ה' לידי האפשרות לשלם לך עד פרוטה האחרונה.

אותו היהודי נטל ממנו החמש מאות דאללע"ר בשמחה רבה, ומחל לו על כל שעשוי בלב שלם. ומיד התחיל לשוטט

החכמה תחיה את בעליה

הוה עובדא נפלאה באיזה איש, יליד עואב"י אוהעל יצ"ו, במדינת אונגארן, שנשאר גלמוד בלי משפחה ובלי משען ומשענה, אחרי תום שנות הזעם, והלך לעבוד כדי לפרנס א"ע, וכה אסף וכינס ביגיעה רבה פרוטה אחר פרוטה, כדי שיוכל להתחתן ולהעמיד דורות ישרים ומבורכים, והיות שלאיש זה היו איזה מכירין בעיר רחוקה בשם האליפאק"ס אשר במדינת קאנאדא, על כן החליט בדעתו להתיישב בהאליפאק"ס, ועל אם הדרך בדרכו להאליפאק"ס נודמן לו ליסע דרך עיר מאנטרעאל יצ"ו, על דעת לשהות שם לאיזה ימים אחרים, ושם שאל מבני העיר באיזה מקום יכולין להתארח, ועז' השיבו לו שהטאהש'ער רבי מכניס אורחים ברים חינם אין כסף בלב ונפש חפציה, ועל כן הלך לרבינו, ואכן קיבלו רבינו בחפץ לב להתארח בביתו.

ויהי כעבור כמה ימים, כאשר החליט בדעתו ליסע משם למחוז חפצו, נכנס לרבינו כדי להביע לו רב תודה וברכה על כל הטוב והחסד שהגדיל לעשות עמו, ואז הרחיב רבינו עמו את הדיבור בסיבת הדבר שרוצה להתיישב בהאליפאק"ס, ולא בעיר מאנטרעאל או בניו יארק, שהתיישבו רוב מנין רוב בנין של יהודים שומרי תורה ומצוות, ועז' ענה הלה לרבינו שכבר מסודר שם עם כל צרכיו, וגם הוכן שם בעבורו איזה פרנסה, וכבר שלח למקום ההוא כל החפצים שלו מאונגארן, ועל כן אינו רוצה לשנות את מקום מגוריו.

וטען עמו רבינו, וכי כאן אי אפשר למצוא פרנסה? והציע לו רבינו שבוודאי כדאי להישאר לדור בעיר מאנטרעאל, והוא יסדר לו שישלחו לו את כל חפציו משם לכאן, וגם יסייע לו למצוא פרנסה הגונה.

ועז' ענה לרבינו, שכבר החליט בדעתו ליסע להאליפאק"ס, והוסיף עוד, דאין להגה לרבינו כמה הרפתקאות קשות עבר עליו לאחרונה, עד שב"ה עלתה בידו להסתדר כראוי, - והתחיל לספר איך שתיכף אחרי שנות הזעם התחיל לעבוד ביגיעה רבה, וכה אסף וכינס פרוטה אחר פרוטה, כדי שיעלה בידו לנסוע למדינת אמעריקא, ובסוף השנה שככבר נתקבץ

ב"ק ארמו"ר בטאהש ז"ו"ר

שיחות קודש

מצער ומקניט אותי למאוד, אחר כך הצעת לי לומר שבת קודש, אלא נשלח מן השמים לנסות אותי. כי היות שגם רבי שבת הכהן חיבר ספר שפתי כהן על השלחן ערוך, דנו בבית דין של מעלה מי משניכם יזכה להוציא את ספרו קודם, ופירושו של מי יתקבל בעולם קודם, ואמר אחד מן מליצי יושר, שהט"ז יש לו זכות גדול שלעולם אינו אוכל סעודת שבת מבלי אורח, טענו מלאכים אחרים שאין זו רבותא אצלו, כי הברר עולה לו בניקל, כי הוא רב בעיר. לכן החליטו בשמים לנסותך, אם תקיים מנהג זה אף במסירות נפש, אז תזכה להוציא ספרך קודם, לכן נגשה רוח סערה בליל שבת קודש כדי לנסותך אם תמסור נפשך לבקש אורח, ושלחו אותי לעלמא הדין לנסותך, וכיון שזכית לעמוד בניסון, תדע שספרך יצא לאור ויתקבל בעולם קודם של הש"ך, והאיש נעלם מביתי. כה סיפר הט"ז לשני תלמידי בדברי תורה, אחר כך נפרד מהם ונסעו לביתם. השלוחים נסעו לביתם בשמחה רבה על שזכו למלאות רצון רבם הש"ך, וכאשר הגיעו לביתם סיפרו לרבם כל סדר השבת, ומה שסיפר להם הט"ז, ושמוח הש"ך מאוד שזכה לעמוד על הדברים, ואחר כך הוציא גם הוא את ספרו שפתי כהן לאור, ושניהם נתקבלו על פני תבל באהבה, והם מאירים עינינו עד סוף כל הדורות.

ואתם תלמידי יקרים, מתי תתגדלו גם אתם לגדולים בתורה כהט"ז והש"ך, וטוב שתתחלקו ביניכם, חציין מכם יתגדלו כהט"ז, וחציין כהש"ך. ולמה תסתפקו במיעוט, במעט תורה ובמעט עבודה, ולמה תתיאשו מלזכות לגדולות ונצורות, הלא אם תזדורזו ותתגדו מתינים להתעמק ביותר בתורה ועבודה, תזכו להתגדל לכי אלני וברכי מאוד. ועליכם לנסוע בלבותיכם לתשוקה לזה, להתגדל בתורה ועבודה, להיות בקיאים בחדרי התורה והיראה, ולהוסיף יותר שעות על לימודיכם, ולהשכים יותר מוקדם באשמורת לעסוק בתורה ועבודה, כי באשמורת הוא עת מסוגלת מאוד לזכות לקנין התורה ולהשגה מרובה, כי אז נשפע שפע רב ושכל גדול לתורה ועבודה ה', כמו שכתבו (משלי ל"א ט"ז) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתך, דקאי על כנסת ישראל, שכאשר היא קמה בעוד לילה לעסוק בתורה, היא נותנת טרף לביתה, היינו שממשיכה על עצמה שפע ומזון, והיינו השגה מרובה ושכל רב בתורה ועבודה, ונשפע בקרבה חיות רב, שתהיה עבודתה ותורתה בחיות ובאור נמיני.

ואתם תלמידי יקרים, מתי תתגדלו גם אתם לגדולים בתורה כהט"ז והש"ך, וטוב שתתחלקו ביניכם, חציין מכם יתגדלו כהט"ז, וחציין כהש"ך. ולמה תסתפקו במיעוט, במעט תורה ובמעט עבודה, ולמה תתיאשו מלזכות לגדולות ונצורות, הלא אם תזדורזו ותתגדו מתינים להתעמק ביותר בתורה ועבודה, תזכו להתגדל לכי אלני וברכי מאוד. ועליכם לנסוע בלבותיכם לתשוקה לזה, להתגדל בתורה ועבודה, להיות בקיאים בחדרי התורה והיראה, ולהוסיף יותר שעות על לימודיכם, ולהשכים יותר מוקדם באשמורת לעסוק בתורה ועבודה, כי באשמורת הוא עת מסוגלת מאוד לזכות לקנין התורה ולהשגה מרובה, כי אז נשפע שפע רב ושכל גדול לתורה ועבודה ה', כמו שכתבו (משלי ל"א ט"ז) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתך, דקאי על כנסת ישראל, שכאשר היא קמה בעוד לילה לעסוק בתורה, היא נותנת טרף לביתה, היינו שממשיכה על עצמה שפע ומזון, והיינו השגה מרובה ושכל רב בתורה ועבודה, ונשפע בקרבה חיות רב, שתהיה עבודתה ותורתה בחיות ובאור נמיני.

(עבודת עבודה - מוצ"ק משפטים)

כך שפך שיחו לפני ה' כבן המתחטא לפני אביו, שיגלו לו מן השמים תירוץ נכון על הקושיא, פתאום שמעו קול מן השמים המשיב לו: תעיין בספר זה וזה, שם תמצא ביאור קושיא זו.

אחר כך שמעו כי הט"ז קורא קריאת שמע שעל המטה, ועלה על יצועו לנוח. בבוקר בעת סעודת יום שבת קודש, אמר הט"ז, עתה אתרין הקושיא אשר שאל האורח אתמול, ותירין את הכל בטוב טעם ודעת. ענה האורח ואמר: "כאשר שומעין קול מן השמים אין רבותא לתרין הקושיא". כאשר שמע הט"ז דברים אלו, הבין שאין זה איש פשוט, כיון שגם הוא זכה לשמוע הקול שאלו מן השמים. קרא את שני השלוחים אליו, ושאלם מי אתם ומה אתם, וסיפרו לו שהם שלוחי הגה"ק רבינו שבת הכהן, אשר שלחם לתהות על קנינו, כדי לחקור באיזה זכות זכה להוציא לאור את ספרו קודם לו, והקושיא שהקשו אינה משלחם, אלא רבם הש"ך מסרה להם כדי ליכנס עמו בדברים. הט"ז כיבד אותם מאוד, ואמר להם שבמוציא שבת ביאור לפניו, ויספר להם סיבת הדבר, למה זכה להוציא לאור את ספרו לפני רבם הש"ך.

במוציא שבת נכנסו אל הט"ז, ואמר להם אספר לפניכם גופא דעובדא היכי הוי, מיום הנישואין שלי נהגתי שלא לאכול סעודת שבת מבלי אורח, ובכל סעודת שבת ישבו בשולחני לכל הפחות אורח אחד או שתיים. זה לא זמן כביר אירע, כי בערב שבת קודש לפנות ערב, כאשר יצאתי מביתי ללכת לתפלת מנחה וקבלת שבת בבית המדרש, התחיל לנשב בחוץ רוח סערה חזק ונורא, ולא היה אפשר לי לילך להתפלל בשום אופן, לבית בריהו התפללתי בביתי, ואחר תפילתי המתנתי שישקוט הרוח קצת, כדי שאוכל לקרוא אלי אורח לסעודה, כאשר עבר זמן מה והרוח לא שקטה עדיין, ביקשו ממני בני ביתי שאקדש ואשב לסעודה, אמרתי להם כיון שמעולם לא אכלתי בלי אורח אי אפשר לי לשנות ממנהגי. אחר שהמתנתי כשתי שעות שקטה הרוח קצת, והלכתי לבית המדרש ולא מצאתי שם עוד שום אורח, כי כולם כבר מצאו להם אכסניות, הלכתי לבית המדרש אחר שבעיר, וגם שם לא מצאתי שום עובר אורח, כך כיתתתי רגלי בבתי כנסיות ובבתי מדרשות שבעיר, עד שהגעתי לבית המדרש אחד בסוף העיר, ושמעתי שם איהו קול, נקשתי על הדלת, וענה איש אחד ושאל מי זה, ואמרתי זה הרב, ואני מבקש אורח שיבוא לאכול אלי, אמר האיש שלא יטרידהו עתה, כי הוא עיף מאוד, אמרתי אולי בכל זאת תבוא אלי לאכול סעודתך, אמר כי אכן הוא רעב מאוד, אבל הוא צריך לאכול הרבה מאוד, וממילא לא אוכל למלאות משאלותי, אמרתי לו בוא עמי ואני אתן לך לאכול ולישון ככל אשר תשאל ולא תדאג כלום, הוא צעק עלי על שאני מבטל אותו משנתו, אבל העתתתי בו עד שהסכים ובא עמי.

האיש היה נראה מזור ביותר, שערותיו וצפרניו היו ארוכות מאוד, ובכל מהלך הדרך עד ביתי הקניט אותי בדברים, והזהירני כמה פעמים שאתן לו לאכול כל מה שהוא צריך. הכנסתיו לביתי, והוא צעק שנתנו לו מאכל זה וזה, ומלאתי כל בקשותי בבחת, ובכל זאת היה

הלילה (כ"ז שבט) חל ההילולא של הגה"ק רבינו דוד הלוי בעל טורי זהב ז"ל. הטורי זהב שימש כאב"ד דק"ק לעמבערג, והיה תתנו של הגה"ק רבינו יואל סייקויש בעל הב"ח ז"ל, שהיה לאחרונה אב"ד דק"ק קראקא.

הטורי זהב חי באותה תקופה שחי בה הגה"ק רבינו שבת הכהן בעל הש"ך ז"ל, וגם את חיבורם על השלחן ערוך חיברו בתקופה אחת, וזכה הטורי זהב וספרו יצא לאור עולם לפני חיבורו של הש"ך. וכאשר ראה הר"ם, ספר הט"ז, רצה להכיר את גדולתו של המחבר הזה, ולחקור במה זכה להקדימו בהוצאת ספרו לאור. ויבחר שני אנשים מגדולי תלמידיו, וזכר לשמוע הקול שאלו מן השמים. קרא אל עיר לעמבערג, שיתעה על קנינו של הט"ז, והוודעו ממנו באיזה זכות זכה להקדימו בספרו. חכם שלחם הש"ך מאתו, למד אתם קושיא טרם שאתם מסוגיית הר"ם, כדי שייצעו קושיא זאת לפני הט"ז, וכך יכנסו עמו בשיחה של דברי תורה ויוכלו לתהות על קנינו. הם נסעו לעיר לעמבערג מלוכשים כעניים והלכו אורח, הגיעו לשם טרם כניסת יום השבת, ופניו את דרכם לבית הכנסת הגדול שבעיר, שבו התפלל הטורי זהב. אחר קבלת שבת ניגשו אל השמש המזונה לסדר אש"ל לאורחים, וביקשו ממנו שרצונם לאכול סעודתו יתיהם בבית הרב, אמר להם השמש שכבר סידר מי ומי יאכל בבית הרב, ואי אפשר לו להוסיף על מספר האורחים, אמרו השלוחים שהם עייפים מאוד מאכל הט"ז, ומאוד קשה להם לילך אל בעל הבית אחר, לכן הם מבקשים לסעוד בבית הרב לייקא, אמר להם השמש שינסו לילך לבית הרב ולבקש לסעוד שם, ובודאי לא יחזיר פניהם וירקם.

הלכו אל בית הטורי זהב והתנצלו על שהם באים בלי הזמנה, אבל רצונם עז לאכול שם, הט"ז קיבלם בסבר פנים יפות, ונתן להם לישב בסוף השלחן במקום שישבו שם ארחי פרחי. משם הלכו השלוחים אחר מנעמי הט"ז, ושמעו במשך הסעודה היאך מפלפל בדברי תורה עם תלמידי חכמים שישבו בראש השלחן. אחר כך ניתנה רשות לכל אחד לשאול מה שיקשה לו בסוגיא שפוסק בה, והט"ז השיב לכל אחד כשאלתו. פתח אחד מן שלוחי הש"ך את פיו, ושאל את הקושיא אשר הש"ך לימד אותם, התעמק הט"ז בקושייתו וראה שהיא קושיא עמוקה ולא ידע לתרצה, ותמה היאך איש מאותן ארחי פרחי ישאל קושיא עצומה כזו, ואמר כי לעת עתה אינו יודע לתרצה, וצריך להתעמק יותר באותה סוגיא.

אחר הסעודה הלכו כל האורחים לישון באכסניא שסדרו להם, וגם את שני השלוחים שלח הט"ז לישון אצל אחד מבעלי בתים, אבל הם אמרו שאין בכחם לילך מושם, אלא רצונם לישאר שמה לישון, ובתוך כך היו ידבורם באיהו ראשם על הספסל, ועשו את עצמם כישנים, הט"ז הביא להם כר וכסת וסידר להם משכב, ונשאר לישב שמה.

כאשר כולם כבר הלכו מן הבית, שמעו השלוחים היאך הט"ז נכנס לחדרו הסמוך, ומדבר אל הקב"ה ואומר: רבוש"ע, אחד מעוברי אורח הקשה לי קושיא חזקה ועצומה שאני יודע לישב עליה, אולי נפגמתי באיהו חטא אשר בגלל זה נסתמו ממני דרכי החכמה.

ב"ק ארמו"ר בעל תורת מדרבי מוה' ניין זי"ע

עוברות והנהגות - שנות הבהרות של רבינו זי"ע א (ה"א)

הרה"ח ר' יוסף מאיר ברוין ע"ה שהוא ה' משב"ק בבית רבינו האמרי חיים זי"ע, ורבינו למד עמו כל יום.

היה לו לרבינו חבורות אחרות הרה"ח ר' יוסף עזרא אראן ז"ל שלמד עמו שנה וחצי, וסיפר שלמדו כל שבוע עשרים דף בסדר מיוחד של לימוד דפים חדשים וישנים. והי' מפליג לספר על גודל חסידותו של רבינו, שהיה פרומער בחור, התגלגל בהתלהבות ובחיות 'לאנגע שמונה עשרה'ס, לפעמים כשהציבור סיימו כבר עלינו עדיין עמד בשמונה עשרה. עוד סיפר שרבינו למד אז הרבה בספה"ק באר מים חיים.

רבינו זי"ע סיפר כמה פעמים שבהיותו בחור בן שמונה עשרה, אמר לו החסיד ר' משה אהרן מענדל לאויטש ז"ל, שראוי לבחור שיהיה לו שיעור קבוע בכל יום, אפילו ביומא דפגרא, ואז התחיל ללמוד דף היומי.

בשנת פרה שנת ת"ש כאשר רבינו האמרי חיים זי"ע נסע לוויחאוויץ, נסע רבינו על שבת להרה"ק מסאטמאר זצ"ל, שכבר הכירו מגרויסווארדיין כמסופר לעיל ורבינו נמשך אחריו.

תש"א

היות ובגרויסווארדיין לא היה לו לרבינו שום סביבה, וגם בתוך החצר הקדוש של אביו הסתובבו אינשי דלא מעלי, הרגיש רבינו שצריך ליסע למקום אחר יותר חסיד'ש, ולכן נסע לסאטמאר בחול המועד סוכות תש"א. מסופר שקודם שנסע שלח בכתב לשאל את הגה"צ רבי פנחס צימעטביום זצ"ל ראב"ד גרויסווארדיין אם מותר לו ליסע (כן סיפר הרה"ח ר' דוד הירש ז"ל שראה ה' ה' כתב אצל השליח הב' בניצין איינהארן ע"ה).

הרה"ק מסאטמאר קירב מאוד את רבינו באופן יוצא מן הכלל. הרה"ח ר' ליפא שווארץ ע"ה בספרו 'המאוהב חיל' כותב בזכרונותיו על הקירוב הגדול שנתן הרה"ק לרבינו, וסיפור חסידי סאטמאר שבמוצאי שמחת תורה רצו ליסע בחזרה עם הבאן, אך הרב מסאטמאר עיכב את רבינו למשך זמן רב יותר משעה שלימה עד שמחמת זה איחרו את הבאן. במשך שני חדשים ה' רבינו בקלויזנבורג אצל גיסו הרה"ק ר' יודאלע זצ"ל.

יכול האדם לחשוב שהוא יתנהג בדיני ממונות כמו ששכלו נוטה, ונדעתו יבין איזהו דרך ישרה. ועל כן למדוהו חז"ל, ואלה מוספי על הראשונים, מה הראשונים מסיני, והתורה מדרכת את האדם מהו מצוה ומה הוא עבירה ובלעדיה לא ידע, אף אלו מסיני, שצריך האדם להתנהג אף בדיני ממונות כפי שהתורה מדרכת את האדם, ולא יתנהג בדרך ששכלו

כבר בהיותו ילד, עוד בחיי זקינו כ"ק אדמו"ר אהבת ישראל זי"ע, היה לו לרבינו השתוקקות לראות צדיקים. רבינו עצמו סיפר שבשנת תרצ"א היה הרה"ק מסאטמאר בגרויסווארדיין, ורבינו - שהיה ילד בגיל תשע - הלך לראותו. כן סיפר רבינו שפעם היה בקאלוב על ז' אדר, והיה זה הזדמנות שיוכל לראות צדיקים שרצה לראותם, ורבינו היה מספר שראה בימי בחרותו הרה"ק רבי שלום אליעזר מראצפערט, הרה"ק מקאסאן ועוד צדיקים.

ימי בחרותו בגרויסווארדיין

רוב רובם של שנות הבחורות לא למד רבינו בישיבה, בגרויסווארדיין לא התקיימה ישיבה, והי' צריך ליסע למרחקים ללמוד, ולכן למעשה נשאר כמעט כל שנות הבחורות בגרויסווארדיין. רבינו סיפר שהיה צד הוא אמינא שישלחו אותו ללמוד בארץ ישראל בצל זקינו הרה"ק רבי ועלוויל מראחמיסטריווקא זצ"ל, אבל לא יצא לפועל.

היה גם מדובר שילמוד בווישאווא אצל דודו הרה"ק מווישאווא זצ"ל, אבל גיסו הרה"ק רבי יודאלע זצ"ל סבר שאין המקום מתאים בשבילו.

כן הי' מדובר שילך ללמוד בוויניץ אצל דודו הרה"ק הדמשק אליעזר זצ"ל, אך חבריו אמרו לו שהבחורים שהם יוצאי באקאווינא אינם לפי רוחו של רבינו.

מתחילה הביאו את הגה"צ אב"ד סיטשעל

ז"ל שילמד עם רבינו, ולמד עמו ב' חדשים, אחר ב' חדשים אמר שמה שהוא לומד עם רבינו יכול רבינו ללמוד בעצמו, ואינו רואה נחיצות שישאר בגרויסווארדיין.

אח"כ הביאו את הגה"צ אב"ד ציילסהיים ז"ל שילמד עם הישועת משה זצ"ל, ואחר שנסע משם הישועת משה למד עם רבינו גמרא תוס', וגם שו"ע יורה דעה.

אח"כ למד רבינו לבד בלא מגי"ש רק עם חברותו, וסיפר הרה"ח ר' ישראל מאיר שווארץ ז"ל מגרויסווארדיין שהבחורים בביהמ"ד ידעו שאם רבינו פגע באחד היה נוטלו ללמוד עמו והיה משועבד לשעות ארוכות, ולכן כאשר ראו את רבינו נכנס לביהמ"ד יצאו מדלת אחר...

רבינו אמר פעם שתלמידו הראשון היה

למען יתהווה מהם מצוות.

ואפשר לפרש מה שכתב רש"י מה הראשונים מסיני וכו', הדנה בפרשה הקודמת מדובר מחקי התורה, אשר בלעדיה אי אפשר לדעת מהו מצוה ומהו עבירה, והתורה מדרכת את האדם לידע המעשים אשר יעשו ואשר לא יעשו. אולם בפרשה זו מדבר התורה מדיני ממונות, ובהם

עניני הפרשה

ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם (כא, א). ופירש רש"י, ואלה מוספי על הראשונים מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני.

המבחן בין מצוה לעבירה היא בההרגשה לאחריה

אפשר לומר על דרך שכתב האלשיך הק' (שמואל א' כד, ה), אשר אם בא לאדם ספיקות בדבר, אם לעשות או לא לעשות, כי אינו יודע אם עשייה זו מצוה היא או להיפך, יתחיל לעשות הדבר, ויראה אם לבו יתמלא חרטה והו סימן שאין זו מצוה, ואם אינו מתחרט אלא אדרבה מרגיש הוא שיש לו הנאה בעשייתה, סימן היא דעשיה זו מצוה היא.

דהנה כל איש אשר ניצוץ ישראל מתנוצץ בקרבו, אזי כשיעשה מצוה אחת אף כשבאה בקושי גדול ובמסירת נפש, עם כל זה הנאתו של עשיית המצוה גדולה עד למאד, ומתברך בלבבו לאמר שגם הלאה יוכה לעשות מצות ה'. ולא כן הוא בעשיית עבירה, אף שיש לו הנאה במשך זמן העשייה, עם כל זה תיכף ומיד הוא מתחרט על העבירה שעשה, אך בשעת מעשה לא היה ביכולתו להתברר על היצר ולמנוע התאוה.

וזהו דאיאת (נדרים טו) רשעים מלאים חרטות, כי כל עוד שיש לו א אידישע געפיל מתחרט תיכף על העבירה, ומכל שכן שאינו מתברך בלבבו שיעשה עוד עבירות, אך אדרבה שאיפתו ורצונו שלא יחטא עוד.

ועל דרך זה פירשו (ע' אבן שתי, מערכת התורת חיים, פרק ט) מאה"כ (תהלים לו, י) עוד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואיננו, פי' שתחכה טרם עשיית העבירה רק מע"ט, היינו עד שתעבור תאוותו, ואז אין רשע, לא יבא לעשות מעשה רשע, והתבוננת ע"ל מקומו, שתתבונן מה שיהיה אחר העבירה, ואיננו, התאוה לו תהיה כבר, כי חלף והלך לו.

אף בדיני ממונות יתנהג עפ"י דרכי התורה

ובדרך זה לפרש הכתוב ואלה המשפטים, משפטים היינו דיני ממונות, תשים לפניכם גם כן, פי' שתעשה אותם באופן כזה, שגם אחר העסק שלו בעניני ממונות, יתברך בלבבו לאמר שגם הלאה ימשך מעשה זו, והיינו שיהיו מצוות. והוא ע"י שיעסוק בדיני ממונות על פי דרכי התורה, וכמו כן ישתמש בהם לצדקה, ויתן ממונו למקומות כאלו

ב"ק ארמו"ר בעל תורת מרדכי מוה"ר ניון ז"ל

על החסידים

הרה"ח ר' מרדכי הנא פוקס ע"ה (ד"ר)

הפארענטשעט, שאל את הרה"ח ר' מרדכי חנא ע"ה, אם הרבי אומר דרשה לפני תקיעת שופר. וענה לו ר' מרדכי חנא, שבוודאי הרבי אומר דרשה.

כשהתחילו לומר 'למנצח לבני קרח מזמור' לפני תקיעת שופר, פנה הלה אל ר' מרדכי חנא ע"ה ושאל, הלא לא אמר הרבי שום דרשה. ענה לו ר' מרדכי חנא ע"ה, תמתין עוד מעט ותשמע. ושוב כשהתחיל אאמו"ר ז"ל לומר 'למנצח' בקול רם כנהוג, התרגש ר' מרדכי חנא ע"ה, והחל צו ציפן את הבש"ק ושאל אותו, "אתה שומע הדרשה, אתה שומע?"

הנהגות

א. דרכו של הרה"ח ר' מרדכי חנא ע"ה הי' לישב בביהמ"ד בלילה, ולמד כמה שעות. ובכל לילה מלילות החורף, הי' לומד כמה דפי גמרא. אף שבמשך כל היום היה עוסק באסיפת כספים לנצרכים, עכ"ז תיכף בלילה התיישב בביהמ"ד ללמוד.

ב. ידועה העובדה מהרה"ח ר' מרדכי חנא ע"ה, שפעם אחת ביקשה אותו בתו שגרה בגרויסווארדיין, שיכנס אצלה בבוקר קודם התפילה לשתות קאווע, ושמע בקולה. ועי"ז איחר לשמוע את ברכות השחר מכ"ק אאמו"ר זצ"ל, והתמרמר מאד על זה, וצעק על בתו שעל ידה נעשה וזולל וסובא'ניק. ואמר לה, שמעתה לא יבוא אצלה שוב לשתות, שהרי מחמת זה איחר מלשמוע הברכות מהרבי. שאלה אותו בתו, וכי מה איכפת לך בזה, הלא כבר שמעת אתמול הברכות, וגם תשמע למחר, ומהו כל הרעש אם איחרת יום אחד ולא שמעת. השיב לה ר' מרדכי חנא, אתמול שמעתי עבור אתמול, ולמחר אשמע עבור מחר, אבל הברכות של היום כבר לא אשמע, והרי זה מעוות לא יוכל לתקן. [נוסח אחר: אתמול הי' מסכת ברכות, היום הוא מסכת שבת, כל יום הוא מסכתא אחרת].

ג. לאחר שציצא כ"ק אאמו"ר זצ"ל בליל שבת מעריכת שולחנו, התיישבו החסידים ביחד, וזה היה נקרא 'דריטע טיש'.

בפרשת בא, היה הרה"ח ר' מרדכי חנא ע"ה חוזר על הגדה של פסח, בשולחן השלישי.

א. הרה"ח ר' מרדכי חנא ע"ה הי' איוה תקופה, השומר להשמא יטה אצל כ"ק אאמו"ר זצ"ל, בליל שבת קודש אחר התפילה עד עריכת השלחן. ומיד אחרי התפילה הלך לחדרו של אאמו"ר ז"ל, ולא הי' לו זמן לומר שלום עליכם. כ"ק אאמו"ר זצ"ל הי' אומר לו בדרך צחות, "היתכן שיהודי כמו רבי מרדכי חנא, לא יאמר שלום עליכם?!" ב. פעם אחת כשהיה כ"ק אאמו"ר זצ"ל על אם הדרך לרגלי נסיעותיו, והיה אז שעת חירום ותקופת מלחמה. והעולם היו עוסקים בזה ומדברים ביניהם אודות החדשות שנתהוו, וכנהוג שכל אחד מספר מה שהוא יודע. פתאום נכנס הרה"ח ר' מרדכי חנא ע"ה, והכריז שהוא יודע כבר הכל בדיוק. כל השומעים רצו לשמוע מה בפיו, בחשבם שיוודע פרטים אודות המלחמה. והתחיל לומר, "אתמול היה הרבי במקום פלוני, בלילה הזה ילין הרבי במקום פלוני, ולמחר יסע למקום פלוני וכו'". כי לא עלתה על דעתו שהרעש שמדברים ביניהם, הוא מענין אחר וזולת הרבי.

ג. כ"ק אאמו"ר זצ"ל סיפר, שפעם אחר שיעורו של הדיין הרה"ג רבי יעקב האניג ז"ל בספר מסילת ישרים, אמר הרה"ח ר' מרדכי חנא ע"ה, שכל מה שהדיין אומר בשיעורו, אפשר לשמוע כאשר הרבי (כ"ק אאמו"ר זצ"ל) אומר 'מחללי' (בהנוסח הידוע, בזמר כל מקדש). ד. כשנסע כ"ק אאמו"ר זצ"ל לקארלסבאד, אמר הרה"ח ר' מרדכי חנא ע"ה להרה"ח ר' מאיר כהנא ע"ה שר"ב מווילנאוויץ (שהי' רגיל לנסוע עם אאמו"ר ז"ל למרחץ קארלסבאד), "זאלסט מיר איבער זאגן יעדעס ווארט פונעם רבי'ן". נישט נאר די תורה, נאר אפילו יעדע שיחת חולין". לפי שכל דיבור שלו איז געמאסטן, ושיחת חולין של תלמידי חכמים צריכים לימוד (סוכה כ"א ע"ב). ה. כאשר הגיע הרה"צ הרבי מפאליענע זצ"ל לגרויסווארדיין, הלכו אצלו אלפי אנשים. אבל הרה"ח ר' מרדכי חנא ע"ה לא הלך אצלו, כי דעתו הי' שמאחר שהרבי מפאליענע זצ"ל הוא מחסידי כ"ק אאמו"ר זצ"ל, אינו מן הראוי שיתנהג באדמו"רות.

ו. רובם של החסידים באיזור שלנו, היו לובשים כובע נמוך, מלבד הרה"ח ר' מרדכי חנא ע"ה הי' לובש כובע גבוה. משום שכאשר הי' צריך לקנות כובע חדש, לא קנה כובע לעצמו. אלא קנה כובע חדש לכ"ק אאמו"ר זצ"ל, ולקח לעצמו כובע הישן של אאמו"ר ז"ל [שלבש כובע גבוה].

ז. בשנה אחת בא על ראש השנה לכ"ק אאמו"ר זצ"ל, איוה בנן של קדושים. ובעמדם על

נוטה.

כשתורם להחזקת התורה מעלה הממוץ להקדושה, ועי"ז העולם מתקיים

וענין החזקת לומדי תורה י"ל, דהנה הרמ"א (או"ח סימן ו, סעיף א) פירש הברכה רופא כל בשר ומפליא לעשות, שהקב"ה מפליא לעשות במה ששומר רוח האדם בקרבן, וקושר נשמת האדם שהיא דבר רוחני בגוף גשמי. וכן י"ל לענין החזקת לומדי תורה, שזהו מפלאות הבורא יתברך שקשר קיום התורה בגשמיות, שע"י שומרים מהונם להחזקת התורה, יש עלייה לממון הגשמי אל הקדושה, ועי"ז העולם מתקיים. עדה"כ (תהלים טז, א) עולם חסד יבנה, שהעולם נבנה על ידי החסד, וכמו"כ קיום העולם הוא ע"י חסד.

ובזה יבואר מה דאיאת במדרש (ב"ר צט) שהקדים משה רביע"ה בברכת השבטים את זבולון ליששכר, בשביל שזבולון היה מפרנסו, כי הנותן חשוב עוד יותר מהלומד. וכמו שפירשו הפסוק (משלי כג, כג) אמת קנה ואל תמכור, אמת רומז על התורה (שהיא תורת אמת), שהמחזיק קונה את התורה, בזמן שהתלמיד חכם אינו מוכר כלום.

ענין החסד יש להקדים עוד לפני תורה

ומה שאמרו חז"ל (סוטה כא ע"א) מאי בוי יבוז לו (שיר השירים ה, ז), אמר עולא לא כשמעון אחי עזריה (שלמד תורה ע"י אחיו, שהיה עוסק בחפזמטיא כדי שיהלוק בזכות לימודו של שמעון - רש"י) ולא כר' יוחנן דבי נשיאה, אלא כהלל ושבנא, וכי אתא רב דימי אמר הלל ושבנא אחי הוו, הלל עסק בתורה שבנא עבד עיסקא, לסוף אמר לה תא נערוב וליפלוג, יצתה בת קלה ואמרה אם יתן איש את כל הון ביתו וגו'. ומאמר זה תמוה הוא, דמשמע דענין שותפות של יששכר וזבולון אינו דבר הגון, ובוז יבוז לו.

ובענין יעקב ובעץ יוסף מבארים, דודאי באופן שמחזיקים ידי התלמיד חכם מתחלה שיוכל ללמוד תורה מתוך הרחבה, דבר זה בודאי חשוב הוא, והמחזיק יגיע לו חלקו בתורה, אבל בהלל ושבנא איתא בגמרא (יוטא לה ע"ב) שלא היה להלל לשלם לשומר הפתח של הביהמ"ד וכו', היינו ששבנא הניחו להלל ללמוד תורה מתוך הדחק, ולבסוף בא לומר תא נערוב וליפלוג, אז בוי יבוז לו.

ולפי"ז י"ל דענין החסד צריכים להקדים עוד לפני תורה, כמו שמצינו

מוקדם וכו', עיי"ש. ויש להוסיף שכן משמע מהמשנה עצמה, שהרי נשנה קודם אם אין קמח וכו' לפני שנשנה אם אין תורה וכו', ומבואר מזה שהמחזיק חשוב יותר מהלומד.

(גליון דרכה של תורה, ישיבת וויניץ, בלומינגראו נ"י.)

בבריאת העולם שקודם נברא העולם ע"י חסד, ואח"כ ניתנה תורה. והנה אאמו"ר ז"ל אמר (אהבת ישראל, ליקוטים כו) על מה דאיאת במשנה (אבות פ"ג מ"ט) אם אין קמח אין תורה אם אין תורה אין קמח, דלא נודע איוה מהם מוקדם, ויש להביא ראיה דקמח

א. וזה נכלל במה שאחז"ל (עי' רש"י שמות יט, א) עה"פ ביום הזה) בכל יום היו בעינין כחדשים, שלא יחשוב מה שהיה ומה שיהיה, רק עכשיו יתחוק אריינצואכפן כל מה שביכולתו. שאפילו יום אחד שעלה בידו להיות נשמר מן העבירה, הוא חשיבות גדול. וכן בעיני עשה טוב ידע שמה שעלה בידו לעסוק בעשה טוב בכל יום בפנ"ע, הוא חשוב הרבה (ס"ג שמות תשנ"ב).

ב"ק אדמו"ר מסקולען זי"ע

עוברות ואמרים נעימים מגדולי הרורות

הרה"ק הכבא קרישא מריזין זי"ע א (ה"ב)

ממאקארין זי"ע את ספה"ק שער התפלה להרה"ק בעל הבאר מים חיים זי"ע, שם פעמיו לריזין לקבל הסכמה מרבינו הרה"ק מריזין זי"ע, כשבא להיפרד מאת פני הקודש ביקש מהרה"ק זי"ע שיאמר לו איזה דברי חיזוק שיהיה לו לתועלת ולצידה לדרך, ונענה הרה"ק לבקשתו אך בתנאי שיפרסם ויפיץ את הדברים לכל מאן דבעי.

ותפתח הרה"ק במה שיש לדקדק בהכ' בפרשת ויחי (בראשית מט, א) ויקרא יעקב אל בני ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים, ואילו בפועל לא אמר לבניו כלום ממה שיהיה באחרית הימים, וברש"י ז"ל (שם) ב"ד"ה ואגידה לכם פ' ביקש יעקב לגלות את הקץ ונסתלקה ממנו שכינה וגו', ותני הרה"ק זי"ע שלאמיתו של דבר כן מרומז בדברי יעקב אבינו מה שיקרא אותם באחרית הימים, והיינו שראה יעקב אבינו בעיני רוחו את שפלות מצבם של עם ישראל קודם ביאת משיח, שיעמוד האמונה והדת כולה על חוט השערה, והעצה היחידה להתגבר ולעמוד מול נסיונות הזמן של עקבתא דמשיחא, יהי ע"י שיתאספו באסיפת חברים מקשיבים באגודה אחת להשי"ת, וזאת יהיה לתועלת ולחיזוק האמונה באחרית הימים.

וזהו שרמזו יעקב לבניו 'האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים', 'יקרא' הוא מלשון קר וצונן, והיינו שישרור קרירות גדולה בענייני אמונה 'באחרית הימים', והעצה לזה הוא 'האספו ואגידה' מלשון אגודת אזור - מ'זאל זיך צונויף קומען אינאיינעם און רעדן פון צדיקים, ועי"ז יוכלו עמוד נגד הקרירות הבאה באחרית הימים.

ומרגלא בפמיה דכ"ק אאמ"ר זצוק"ל לומר בשם הרה"ק ריש"י מבוהוש זי"ע שפי' עם דברי זקינו הרה"ק רבינו מריזין זי"ע הנ"ל את הפסוק (מלאכי ג, טו) אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו, ולכאורה לפי דקדוק הלשון היצ"ל 'אז ידברו' ולא 'אז נדברו', רק פ' הכ' הוא 'אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו', היינו כשידברו איש אל רעהו מימיה ה' הצדיקים, אז ייקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' והגם 'לחושבי שמו' היינו לאלו המדברים מגדולת הצדיקים ומשגב מידותיהם, שגם להם לזכות יחשב, וכנ"ל דהעצה היעוצה להחזיק מעמד באחרית הימים הוא רק בכח האסיפה

קדושת המחשבה

שח כ"ק מרן אדמו"ר הנוע"א זצוק"ל: שמעתי מכ"ק אדמו"ר רבי יצחק מבהאוש זי"ע שאמר בשם זקינו הרה"ק מריזין זי"ע לפרש הכתוב (שמות יג, ב) קדש לי כל בכור פטר כל רחם בני ישראל, דלהורות בא שצריך האדם בהשכימו בבוקר, לקדש את ראשית מחשבתו דיבוריו ומעשיו שהם בבחי' 'בכור', להטהר ולהתקדש בקדושה של מעלה לכבוד השי"ת, ועל ידי זה מתקדשים מעשי האדם ומחשבותיו של כל היום כולו עכדבה"ק.

ומוסיף מרן רבינו זי"ע דאפשר לומר שעל ידי שהאדם מקדש את היבכור' שלו, הן בכור בנים כפשוטו והן בכור מחשבותיו דיבוריו ומעשיו, מתעורר בזה מדה כנגד מדה, שהקב"ה יעורר עליו מדת בכורו ית', דהיינו 'מדת הרחמים' שהוא בכור מדותיו ית"ש, וכלשון רש"י (בראשית א, א) 'הקדים' מדת הרחמים ושתפה למדת הדין, וזה יתפ' הכתוב 'קדש לי כל בכור', דהיינו שתקדיש בכור מעשיך ומחשבותך לה', מדה במדה יתעורר מלמעלה אשר 'פטר כל רחם בני ישראל', שהשי"ת יקדים ויעורר על בני ישראל את מדת הרחמים 'בכורו של הקב"ה'.

(כ"ק מרן אדמו"ר הנוע"א זי"ע א - נוע"א פ"ב בא)

יראת שמים

כותב כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע:

ידוע מה שאומרים על רבינו הקדוש הסב"ק מריזין זצוק"ל שכל כך גדולה היתה יראתו את ה', שלא היה מתנועע ולא נע ולא זע כהוא זה מחמת יראתו, ויראה כזו בחינה גדולה הוא 'שירא להזדעזע', וכן ראו אצל הרבה מצאצאיו הק' זצוק"ל.

ובחינה זו מרומז בדברי זקני רש"י הקדוש ז"ל בפר' בחוקותי (ויקרא כו, יב) עה"כ והתהלכתי בתוכם והייתי לכם לאלהים וגו', 'אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם ולא תהיו מזדעזעים ממני, יכול לא תראו ממני ת"ל והייתי לכם לאלהים', וקשה דלכאורה הא גופא שלא יזדעזעו מורה על חסרון היראה, ואולי י"ל דהכ' והייתי לכם לאלהים מורה על בחינת היראה הגדולה הנ"ל שיראים להזדעזע, ועל כן לא תהיו מזדעזעים ממני מחמת היראה הגדולה והבן. (כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע - כת"י)

העצה לעמוד בנסיונות עקבתא דמשיחא ע"י ההתאספות לדבר מצדיקים

שח כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע:

בעת שהדפיס רבי אברהם גרשון

עוברות והנהגות

יראת שמים

א. פעם אחת באמצע עריכת השוה"ט ראה כ"ק אדמו"ר שליט"א מירושלים על פני רבינו זי"ע כי הוא נחלש וכי אין לו כח להמשיך בעריכת השולחן. אדמו"ר שאל את רבינו אם הוא רוצה לסיים את הטיש ולמרבה הפלא הסכים רבינו וזה היה ראי'ה גדולה שכוחו אזל, שהרי בד"כ היה אזור כגיבור חלציו ובמס"נ היה ממושיך את עבודתו הק', והנה הוא מסכים בכוח קלות לסיים את הטיש, אין זה כי אם אפיסת הכוחות ממש.

מיד ברכת המזון ודלגו על כל הזמירות של סוף הטיש ורבינו עלה לביתו, ולאחר שעבר זמן מה השלים את כל הזמירות בעצמו, ולבסוף אמר: 'מ'האט נישט געזינגען לכו בנים, יראת ה' אלמדכם!' ואמר את הטעם שמזמרים את זה בסוף השוה"ט, שהרי **סוף דבר הכל נשמע את האלוקים ירא.**

ב. בדעתו הכל כלול ביראת שמים. כפי שאמר פעם לאחד מבני משפחתו במענה לשאלה איזה תפילה כוללת כל התפילות, אמר רבינו: 'יראת שמים! כי אין מחסור ליראיו!' והמשיך רבינו עם ה'ווארט' של הרה"ק ר"ר ברוכ"ל ממעוז' בבוז' זי"ע על הקאפיטל 'אשרי כל ירא ה'', 'הנה כי כן' - אם אכן כן הוא, שלכל הדברים האלו וזכה היראי, ה' 'ליבורך גבר' - כשבאת לברך יהודי, תברכהו בברכת 'ירא ה'', שיזכה ליראת שמים!

ג. בפתיחת הזמן לבחורי חמד אמר פעם על פי הווארט הנ"ל על מה שאיתא בגמ' (ברכות) דכשחלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקר וכו' ואמרו לו רבינו ברכנו אמר יהי רצון שיהי' מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם, אמרו לו רבינו עד כאן אמר להם ולואי וכו', והטעים רבינו שלכן בירך רבי יוחנן בן זכאי בברכת שיזכר ליראת שמים כי ברכה זה כוללת כל הברכות.

ד. גם כאשר נולדה בת במשפחה וקראו את שמה ע"ש הרבנית הצדקנית ע"ה אמר רבינו על השם הזה: 'יי איז געווען א יראת ה', איז די נאמען א סגולה און שמירה אויף אלעמען'.

ה. יהודי התייעץ עם כ"ק אדמו"ר שליט"א ממאנסי על איזה סגולה לפרנסה, ושאל את להבחל"ח רבינו מה לענות ליהודי הנ"ל, אמר רבינו: 'שיאמר פר' היראה, וייל אזוי שטייט-טרף נתן ליראיו!'

ב"ק אדמו"ר מסקולען זי"ע

עוברות ואמרים נעימים מגדולי הרורות - הגשך

ויש להטעין זאת בעושהי"ת גם ככוונת זקני רש"י ז"ל (שם) ד"ה לאמור "עצה לטובתך אני משיאך", דהיינו שתתעניין במצבו הדחוק ותחפש ליתן לו עצה טובה להקל דוחקו מעליו.

ובזה יל"פ בעושהי"ת כפל הלשון בהפ' כי פתח תפתח את ירך לו (שם, ה) שצריך האדם לפתוח ידו שני פעמים, כי חוץ מזה שתפתח את ירך ליתן לו מטבע חשובה, תקדים בשלומו בסבר פנים יפות, והשיאהו בעצה טובה להקל מעליו דחוק, ועי' בפ' רבינו הברטנורא ז"ל (אבות פ"א מט"ו) שמאי אומר כו' והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות, ופירש כשאתה מכניס אורחים לבינתך לא תתן להם ופניך כבושות בקרקע, שכל הנותן ופניו כבושות בקרקע אפילו נתן לו כל מתנות שבעולם מעליו עליו כאילו לא נתן כלום. (כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע - כת"י)

(מתוך הספר רועה אבן ישראל בשלבי עריכה ותשו"ח להרב המחבר שליט"א שנתן לנו להשתמש באוצרותיו בנפש חפצה)

והאחדות, וכדכתי' (ישעיה מא, ו) איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמרו חזק. (כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע - דב"ק)

קבלת פני העני בסבר פנים יפות נכלל במצוות הצדקה

כותב כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע:

בספר ילקוט שמעוני (עמ"ס אבות) מביא בשם רבינו הקדוש מריזין זצוק"ל עה"פ בפ' בהר (דברים טו, יא) כי לא יחדל אביון מקרב הארץ על כן אנכי מצוך לאמור פתח תפתח את ירך לאחיך לענייך וגו', אשר לכאורה צריך להבין מהו תיבת לאמור.

ופירש עפ"י הגמ' (בבא בתרא ט: הנותן פרוטה לעני מתברך בשש והמפייסו ב"א, הרי לנו כי הפיוס דבר גדול הוא, וזשה"כ אשר אנכי מצוך לאמור, ר"ל שתאמר להעני דברי פיוס, שאם כי עתה נצרך הוא לבריות אכן לא ירחק היום וממונו יעמידו על רגליו בעושהי"ת, ויוכל הוא עצמו להפריש מממונו לצדקה, ולקיים מצוות כי פתח תפתח את ירך, כעכבה"ק.

ו. פעם בהארציט של הרבנית הצדקנית ע"ה עשו סיום ששה סדרי משנה, אמר רבינו זי"ע שנתון סופו בתחילתו. המשניות מסתיים ב"להנחיל לאוהבי יש" - י"ש ראשי תיבות - "ראת שמים", ומתחילים המשניות ב"מאימתי קורין קריאת שמע", קרי"ש הוא ג"כ ענין של יראת שמים.

ז. רבינו זי"ע במתק לשונו הזהיר על היראה ואמר: "לכו בנים שמעו לי, לכו איז א לשון פון זריות, כשהיצה"ר בא לחדם לטרדו, צריכים לזריות רבה גישט כאפן א שמועס מיט אים, גישט זיך אויס'טענה'ען מיט אים, גישט פאראליען מיט אים", רק בזריות רבה להתרחק מדבר העבירה.

ח. פעם באמצע שפאציר דיבר כ"ק אדמו"ר שליט"א מירושלים עם רבינו זי"ע דברי תורה בענין יראת שמים, שכידוע מספה"ק שיש שני מיני יראה: יראה תתאה ויראה עילאה, והנה יראת העונש הוא יראה על אחר זמן שחושש מזמן העתיד לבוא. אבל יראת הרוממות הוא על כל רגע ורגע, ומיד התבטא רבינו זי"ע על זה: ועתה ישראל מה ה"א שואל מעמך... (דהיינו שהיראה הנדרשת היא יראה של 'עתה' ולא יראה שלאחר זמן).

ט. בדרך כלל הסתיר רבינו זי"ע את מדרגותיו ולא ראו על פניו שום התלהבות בעבודתו ה', ורק מפעם לפעם נתגלה בגילוי טפח ממה שהוא מרגיש בלב, כמו שראו כמה פעמים בשנותיו האחרונות כאשר באמצע הזמירות לפני קידוש כאשר אמר "ישויות ה' לקראתי", כשהוציא מפיו שם ה' נרעד ונודעזע כל גופו.

י. וזה היה יכול לקרות בכרכות ובקר"ש שאמר לעצמו בחדרו, כשאמר שם ה' רעד כל גופו.

יא. ראו פעם בא' מימי הסוכות בעת נטילת לולב כאשר אמר "תקרא אחד אל אחד והוי לאחדים ביד", וכאשר התיבה "אחד" נרעד כל גופו כנ"ל, ונשנה הדבר עוד פעם כשאמר שוב התיבה "אל אחד".

יב. סיפר כ"ק אדמו"ר שליט"א מירושלים שבשהותו בלאס אנג'לעס לאחר הניתוח, היו ימים בהם היתה חולשתו גוברת, ואז הלך לישון בלילה (כידוע שתמיד לא ישן בלילה). כמובן שגם זה לא היה לזמן ארוך וגם זה רק מאוחר בלילה. ויום אחד שאל רבינו את אדמו"ר לפני כן מתי העלות השחר, הרי צריכים לקרות קרי"ש? אמר לו אדמו"ר שיש עוד כמה שעות לסוף זמן

לעשות, והאדמו"ר זצוק"ל ענה: כתיב וחי בהם ולא שימות בהם. אל הרופא תאמרו שאתם מסכימים, ואל אביכם תאמרו שלא תהיה שום אשה בחדר. ואכן כן עשו.

ויהי ביום הניתוח, לאחר שבני רבינו עברו להיפרד מרבינו (החשש היה גדול ה"...) הרדימו את רבינו והכניסו אותו לחדר הניתוח. כ"ק אדמו"ר שליט"א מירושלים ליהוה את רבינו עד מקום מסוים, ואז התחיל לתעות בפרוודורי בית החולים למצוא את הדרך לצאת. לאחר כעשר דקות ראה את הרופא המרדים מסתובב בבהלה בפרוודורי, וכאשר הבחין באדמו"ר, רץ לקראתו ואמר לו, איני יודע מה קרה, היינו באמצע פעולות ההרדמה החזקה, ופתאום התעורר הרבי, ולאחר רגע התנענע והוא מנסה להוריד את המכשירים ומנסה לרדת מהמיטה, ואנו לא יודעים מה לעשות... אדמו"ר שהבין מיד במה הענין, ציוה להם שיאמרו להאשה שתצא מהחדר לכמה דקות, והרופאים נתנו לרבינו טעלעפאן ואדמו"ר שאל את רבינו זי"ע מה קרה, ורבינו שביב בצער שיש פה בחדר אשה, והרי הוא התנה שלא יתנו לנשים להיכנס...

(מתוך הקונטרס בחיכל קדשו וזכרונת מגדו בני כ"ק אדמו"ר שליט"א מירושלים ותשר"ח להם)

קרי"ש והוא הכין שעון מעורר ואין מה לדאוג. כמה דקות לאחר שהלך לנחם ראה אדמו"ר שרבינו יוצא מהמיטה והולך לראות בחלון. הסביר אדמו"ר שוב לרבינו שאין מה לדאוג, יש שעון מעורר ומספיק שעות וכו'... לאחר כמה דקות - חוזר חלילה, רבינו יורד מהמיטה והולך להסתכל בחלון, וכך היה כל 5-10 דקות במשך שעתיים תמימות! הוא לא היה יכול בשום אופן לישון כאשר ידע שבעוד זמן מועט יתחייב במצוות קריאת שמע של שחרית!!

יג. לפני הניתוח הגדול שעבר רבינו בשנת שט"ו התנה רבינו שלא יהיה שום אשה בכל הנוגע לניתוח. כאשר אמרו לרופא את דרישת רבינו, סירב בכל תקוף. הוא הסביר שיש לו איזה נור"ס (אחות) שבלעד"ה הוא לא יכנס לשום ניתוח. ובלשון שאינו משתמע לתרי אנפין פסק: אם אתם רוצים שהוא יחיה הוא חייב לעבור את הניתוח, ואני איני עושה את הניתוח בלי האשה הוו. הוא הסכים שהאשה לא תיגע רק תעזור לו, אבל היא חייבת להיות בחדר כדי לעזור לו.

רבינו לא ידע מזה כלום רק בני רבינו הבינו שלא יסכים שיהיה שום אשה בחדר, פנו אל כ"ק בעל התורת מרדכי מוויז'ניץ זצוק"ל לשאול כדת מה

כ"ק אדמו"ר מראחמיסטריווקא זי"ע

פנינים ועוברות - תורה (ח"ד)

ג' פעמים ביום הוא כדי להגיע לאמונה, וגם בעת התפילה ראו את רבינו זי"ע מתפלל כמנהג מעוות עם כל היישוב הדעת כל מלה ומלה.

הוסדר שם היה שבכל יום היה רבינו זי"ע אומר את הברכות בחדרו הק' והיו נכנסים לשם כל הקהל, וכל מי שהיה שם בשעת אמירת הברכות יכול להעיד מה שהרגישו איך שכל מילה חודר לעצמות, ברוך... אתה... שתרגילנו בתורתך... ובפרט בעת שאמר "זכוף את יצרנו להשתעבד לך" איך שבכל יום היה גופו נתרעד במלים אלו, וסיפר יהודי שבא מארץ ישראל שפעם בדיוק יצא לו להיות שם בשעת הברכות ואמר אח"כ שמעולם לא שמע כזה "זכוף את יצרנו", ומאז כשבא לחו"ל לא רצה לפספס את הברכות אצל רבינו זי"ע שחדר לעצמותיו.

ובשנה האחרונה לחיי רבינו זי"ע עלי אדמות אחר שחור מהבי"ח בקליוולאנד והיה צריך להיות מחובר למכשיר דיאלוזה להפעלת הכליות, והביאו רה"ח ר' יואל האלפערט שליט"א מאברכי חשוני חסידי סאטמאר, והוא ידע איך צריכים להשתמש בזה ואיך צריכים לעשותו והוא היה ממונה על הדיאלוזה, והרה"ח ר' יואל שליט"א לא ידע שום דבר חוץ מסאטמאר וכמעט שלא שמע לפניו מראחמיסטריווקא, אבל בשנה זו הוא נתקרב ביותר אל רבינו זי"ע בקשר אמין וחוקי.

ובעת ההסתלקות של רבינו זי"ע בכה מאוד ואתה היה יכול להיזדעק, ושאלו א' מפני מה ואתה בוכה כ"כ, ענה רה"ח ר' יואל שליט"א ואיך לא אבכה על מה שלא אזכה עוד לראות, ושאלו מה זכית לראות, ענה לו רה"ח ר' יואל שליט"א שבשנה האחרונה היו אומרים לפני רבינו זי"ע את התפילות והוא היה חוזר מילה במילה, ואפי' בחודש האחרון כשכבר לא היה בכחו של רבינו זי"ע לחזור אחר האומר אלא רק שמע, בכל יום ויום בעת שהיו אומרים לפניו את המילים "זכוף את יצרנו להשתעבד לך", ראה איך שרבינו זי"ע אחזו רעד והיו הרבה ימים שהמספרים של המכשירים היו יורדים, ואיך לא אבכה ע", וזהו ודאי שבגשמייות כבר לא היה לו יצר הרע אלא כדמורגלא בפומייהו שיש להתפלל על היצר הרע ברוחניות.

מחסידיים שאמר אז דברי תורה בפרשת קרח בשם אביו הק' זי"ע, דחנה כשהתפללה שיוולד לה בן ביקשה שיהיה הבן לא חכם ולא טיפש (מרכות לא, ב), והנה בשלמא מה שביקשה שלא יהיה טיפש מובן, אולם למה התפללה שלא יהיה חכם ומה איכפת לה בזה (עי' ברש"י שם), וביאר האמרי אמת שגם מחכמה יתירה מדאי אינה עצמות טובה, שהרי קרח פיקח היה ופוק חזי מה עלתה לו בפיקחותו, שכל מעשה קרח נצמח

בעושה"ת השבוע נביא בואת כמה נקודות ועובדות על רבינו זי"ע כפי שזכינו לשמוע מפני המשב"ק הגה"ח ר' יהושע חיים קאסטען שליט"א.

ענין האמונה היה חודר ברבינו זי"ע ביותר וכפי שאפשר לראות בספרו אמרות טהרות כשמדבר מעניני אמונה בלהבת קודש, [ויש לציין שכל מה שרבינו זי"ע דיבר, לא דיבר אלא מדברים שהוא עצמו עמד בכך], עי' באריכות בשמועס בפר' יתרו על הפסוק אנכי השם אלקיך איך שרבינו זי"ע מדבר באריכות מאמונה.

ונביא בכאן מה דאיתא בספר יסוד העבודה בשם א' מתלמידי המגיד זי"ע, שהמרחק מאמונת המוח לאמונת הלב היא מהלך של ת"ק שנה, [ע"ש בשמועס בפר' יתרו שרבינו זי"ע מוזכרו ברמז], שאמונת המוח היא אמונה שיש לכל אחד שמאמין שהכל מהש"ת והוא ברא את העולם וכדו', אבל אמונת הלב היא בדרגה יותר גבוהה שמרגיש את האמונה, שכמו שמרגיש את אבריו ובגדיו ג"כ מרגיש את הש"ת ואת האמונה ויכול אפי' למשמש את האמונה, ורבינו זי"ע אחז בדרגה זו.

והיה אפשר לראות זאת בעת שבנו רה"ח ר' מרדכי זצ"ל נפטר על פניו איך שקיבל הכל עליו באמונה שלימה, בין בשעה ששמע את הבשורה ובין בימי השבעה ובין כשעלה על הציון, שכבר נתפרסם איך שכל הזמן חשב מצער השכינה וקבל עליו הכל באמונה שלימה.

סיפר א' כשהיה אברך צעיר הלך ברחוב בימות בחורף והיה שלג גדול, וראה איך שרבינו זי"ע מועד והחליק על הארץ על השלג, מיד ניגש לרבינו זי"ע לעזור לו לקום, וכשרבינו זי"ע נעמד ראה איך שרבינו זי"ע עומד עם חיוך בפנים, ושאלו לשמחה מה זו עושה, השיב לו רבינו זי"ע שנפל ברעיונו לומר על המשנה "איוהו עשיר" מי הוא עשיר, "השמחה בחלקי" מי שהוא שמח כשהוא מחליק, ובדרך כלל כשאדם מבוגר נופל מקבל מכה וכדו', אבל רבינו זי"ע באותו דקה החליק נפל לו ברעיונו פשט בדברי המשנה, וזה אינו אלא במאמין שהכל הוא בהשגחה מלמעלה.

באותו שמועס בפר' יתרו מביא רבינו זי"ע את ד' הרמב"ם הדטעם שתקנו חז"ל להתפלל

מסתובבים עם הטלית כאפן מוחין אני יודע על מה הם חושבים 'שטותים' והבלים' בומנים שלנו אין לנו שיוך רק התורה האמת צריך ללמוד וללמוד) צריכים למלאות הזמן בגיעת התורה, ולא לפנות הלב לבטלה. (ח"ג עמוד ל"ה).

ג. כ"ק אדמו"ר הבית ישראל מגור צוק"ל בתקופה הראשונה שאחרי ההסתלקות אביו רה"ק האמרי אמת זי"ע לא ניהל שלחן, כי בעת ההוא היו ימי מלחמה בארץ ישראל בשנת תש"ח, וחוכניו מה ששמעתי

פנינים מבעלי ההלולא מלוקט מיתר ספרי אמרות טהרות

א' באדר - הרה"ק רבי יצחק מאיר מזינקוב זי"ע א

היה מעשה עם הרה"ק מאפטא זי"ע שבסוף ימיו התחילו לצאת גזירות קשות על ישראל, והבטיח הרה"ק זי"ע שכאשר יסתלק מן העולם לא ינח ולא יסקוט עד שיתבטלו הגזירות ויבוא משיח צדקנו, כעבור כמה שנים מפטירתו, באו דציקים אל בנו הרה"ק רבי יצחק מאיר מזינקוב זי"ע בטענה, שאביו הרה"ק זי"ע הבטיח לפני הסתלקותו שלא יכנס לגן עדן עד שיפעול להביא משיח, והנה עברו כמה שנים ועדיין לא נושענו ולא נתבטלו הגזירות, הרכין הרה"ק מזינקוב זי"ע את ראשו על ידיו, וישב כך כמה דקות, אחר כך זקף את ראשו ופנה ואמר: "איך האב געפרעגט דעם טאטן און ער האט מיר געענטפערט אז דארטן אויף יענער וועלט זעהט מען אז אלעס איז לויטובת ישראל" (שאלתי את אבי מורי וענה לי שבעולם באו רואים שהכל הוא לטובת ישראל), ופירש בזה הרה"ק מאפטא זי"ע את הפסוק "דמינו אלקים חסדך בקרב היכלך" (תהלים, מת, ד), מה שהיה נדמה לי בעוה"ז שהוא בחינת אלקים' מרת הדין, חסדך' בקרב היכלך, היינו בעולם העליון אני רואה שהוא חסד, כי למעלה בשמים רואים שהכל הם רחמים וחסדים. (ח"ב עמוד ש"ו).

ב' באדר - הרה"ק רבי ישראל מגור (הבית ישראל) זי"ע א

א. פעם דיבר עמדי כ"ק אדמו"ר הבית ישראל מגור וצוק"ל בכמה ענינים שונים, ובתוך הדברים אמר לי "התמדה היינט איז נישט דא, דאס ווארט התמדה איז שוין נישט דא היינט, אז מען זעהט לערנען איז שוין גוט". (המושג התמדה כבר אינו קיים היום אם רק למודים על כבר טוב) (ח"ב עמוד רכ"ט).

ב. פעם בלכתי ברחובות ירושלים ראה אותי כ"ק אדמו"ר הבית ישראל מגור וצוק"ל וקרא לי לתוך ביתו והחל לשוחח עמי בארוכה, בתוך דבריו נענה ואמר: "אמאליגע חסידים, קאצקער חסידים, גרויסע מוחות, היו מאחרים זמן תפילת שחרית, מען האט זיך צוגעגרייט צום דאווענען מיט א התבוננות - דער טאטע [הרה"ק האמרי אמת] ז"ל האט עס שוין מבטל געווען - זיי האבן זיך געדרייט פאר'ן דאווענען, געמאכט התבוננות, היינטיגע וינגעלייט דרייען זיך אהין און אהער, ארויף און אראפ, מיט'ן טלית אויפ'ן אקסל, כאפן מוחות, איך ווייס וועס זיי טראכטן דעמאלטס, 'שטותים' והבלים! היינטיגע צייטן אין לנו שיוך רק התורה הווא, מדארף לענען און לענען!" (חסדי קמאי קאצקער חסידים היה להם מוחות גדולים היו מאחרים את זמן התפילה, התבוננו לתפילה מתוך התבוננות, אבי האמרי אמת ביטל זאת, אברכים היום

ב"ק אדמו"ר מראתמאסטרווקא זי"ע

מפיקחות תירה, ויזוט אויס פון דעם אז צו א גרויסע פיקח איז נישט גוט צו זיין. (ח"ד עמוד ק"ז).

ד. כ"ק אדמו"ר זצוק"ל היה נוהג ללכת לכותל בחג השבועות, הוא יצא מביתו בבוקר לפני התפילה, וחזר אחר הצהריים, וזכרני שפעם כאשר הלכנו ראינו את כ"ק אדמו"ר הבית ישראל מגור זצוק"ל בלוויית ציבור רב חוזרים מתפילתם אצל הכותל, זה היה עדין בחיי אביו הק' האמרי אמת זצוק"ל, והם התפללו שם ותיקון. (חלק אידי סיון עמוד ת"ח).

ה' באדר - הרה"ק רבי ישעי מפרגא בעל הראשי בשמים זיע"א
בספר"ק ראשי בשמים (על קהלת ד"ה החכם) מפרש מאמר הכתוב "החכם עיניו בראשו" (קהלת ג. ד.), ושאלו במדרש על זה וכי רק החכם עיניו בראשו, והלא אף עיני הכסיל הם בראשו, ומכאן הראשי בשמים דכיון שאצל הכסיל נעשו עיניו סרסורי עבירה, ומיד כשוראה איהו דבר לבו חומד אותו, נמצא שעניו אינם בראשו כי אלא בלבו, משא"כ החכם נשארים עיניו תמיד בראשו ולא בלבו, דאם איז א' סוד אין אידישקייט,

ובענין זה עלה ברעיוני באמצע שיחתי עם איש אחד ופרש מה שאומרים בברכת אהבה רבה והאר עינינו בתורתך, ובפשטות פירושו הוא שמבקשים שיאיר הקב"ה את עינינו שנוכל להבין תורתו, אבל יל"פ עוד שאנו מתפללים שיאיר השי"ת את עינינו שנוראה רק מה שמותר לראות עפ"י תורה, "מיר זאלן זעהן מיט א תורה'דיגע בליק" (שנראה עם מבט של התורה הקדושה), וכן יל"פ ודבק לבנו במצותיך, שמבקשים שמוחשבות לבבנו יהיו רק במצותיך, מיר זאלן טראכטן א תורה'דיגע טראכט, ועל דבר זה צריכים להתפלל בכל יום, וכו'...

עס איז אלעמאל געווען אבער היינטיגע צייטן איז גאר געפערליך זי וועלט, זי היינטיגע סנינות... עם איז נישט געווען אמאל, דער גאס איז א פרייע וועלט, עס איז אינגאנצן קיין וועלט נישט, דער

גוי'אשע וועלט איז זייער נידריג דאס איז משפיע,

ועל כן אז מען גייט אין גאס דארף מען וויסן אז מען האט נישט קיין שייכות מיט דער גאנצע גאס, מען גייט נאר אדורך אויף אן אינול, וצריך לדעת אז מען הייבט אויף אן אויג אין גאס רחמנא ליצלן, דער אייבערשטער זאל אויפהיטן... עינא וליבא תרי סרסורי דעבירה...

דארף מען שטארק טראכטן מה שכתוב בתורה ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, וכל אדם צריך לבטל את נטיית לבו ללכת אחרי ראיית העינים, וכן לבטל הנטייה ללכת אחרי מחשבת הלב, ובכלל זה יש להמאים על תענוגי גשמיות, אפילו סתם גשמיות, פון איסורים איז דאך אפגעוועדט, אלא אף גם כל הנאות הגשמיים כגון די צייטונגען מיט די בילדער מיט אלע שטותים און נארישקייטן, שיש בהם כמה לשון הרע'ס, פארשידענע ענינים זענען דא, על כל אלו זאל מען שטראק אכטונג געבן, ולא תתורו! (ח"ד עמוד פ"ה, כל השמועס היא כחמשך לבעל ההילולא בעל הראשי בשמים ואמרו בשמועס לבחורי התבורות דחסדי ראחמיסטרווקא).

ה' באדר - הרה"ק רבי מרדכי שלמה מבאיאן זיע"א

א. שמעתי בשם כ"ק אדמו"ר מבאיאן זצוק"ל שיש להבין למה נפסקו הסדרות באמצע מעשה דפינחס, שבסוף פרשת בלק נכתב עצם המעשה, בתחלת פרשת פינחס נכתב השכר שנתנו לפינחס על זה, ולמה לא נאמר הכל ביחד, ואמר כי בעת שאדם עושה מעשה קנאות צריכין להתמין עד שיעבור סדרה אחת כדי לראות ולהתבונן אם היה מכוון בהקנאות לשם שמים או לא, ורק אז כשנתברר שכוונתו לשמים נותנים לו שכר. (ח"ד עמוד ר"ח).

ב. שמעתי מכ"ק אדמו"ר זצוק"ל שאמר בשם הרה"ק מריזשין זי"ע ע"פ"ה לא איש א-ל ויכוב וכן אדם ויתנחם ההוא אמר ולא יעשה ודיבר ולא יקימנה (במדבר

כג. ט), והנה יש שני מיני צדיקים, יש צדיקים שהם יכולים לבטל הדינים בכוחות עצמם, אבל יש צדיקים שאין להם הכח לזה, רק יכולים לפעול שהקב"ה בעצמו ינחם על הרעה אשר חשב לעשות, וזה מרומז בכתוב כאן, "לא איש א-ל ויכוב", כשאין בנמצא צדיק כזה שיש בכחו לבטל הדינים של הא-ל ולעשותם כוב, "וכן אדם ויתנחם", כלומר שגם אין צדיק כזה שיכול לפעול שהקב"ה יתנחם על הדינים, בעת ההוא "ההוא" אמר, כלומר שהקב"ה מעצמו יאמר שלא יעשה הדינים מה שחשב לעשות, "ודיבר ולא יקימנה", שלא יקיים דבר גזירתו, דבעת ההוא יצטרך הקב"ה בעצמו לעשות מעשה הצדיק. (ח"ד עמוד קפ"ה).

ג. שמעתי מכ"ק מו"ח זצוק"ל ששמע בימי נעוריו מחסיד זקן בעיר סקווירא שעוד הסתופף אצל הרה"ק המגיד מטשערנאביל זי"ע ואמר ששמע מפה קדשו לבאר למה קדמה מסכת גיטין למסכת קידושין בסדר הש"ס, הרי לכאורה היה ראוי שתקדם מסכת קידושין למסכת גיטין כאשר הוא סדר מציאות הדברים, אלא הרמז בזה כי מתחילה צריך לקיים סוד מרע ורק אח"כ עשה טוב,

דרך אגב נזכרתי שכאשר היה כ"ק אדמו"ר מבאיאן זצוק"ל חלש והלכתי לבקרו, אמרתי לו בתוך הדברים מימרא זו של הרה"ק המגיד מטשערנאביל זי"ע, על אתר העיר על הדקדוק הנוכח ואמרו: "עס איז דאך א מהרש"א!" היינו על אמרם ז"ל (קידושין ג.). כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יתא לו עסק עמהם, מעיר המהרש"א למה הקדימו גיטין לפני קידושין, וכתב שם שהוא מאותו הטעם שהקדים מסדר המסכתות גיטין לפני קידושין, ומבאר הדברים לפי דרכו, נתפעלתי מאוד איך שבהיותו חלש ושרוי על ערש דוי הגיב מיד בבהירות שזו הערת המהרש"א. (ח"ה עמוד ר"ט).

פנינים על פרשת משפטים (מלוכת מספרי אצרות טהורות)

לעצור את הדם, אמר הרה"ק הרבי רבי זושא זי"ע שיערכו תיכף סעודה, וכן עשו שערכו תיכף סעודה ונעצרו הדם, שאלו אותו הנוכחים מאן לקח זאת, ענה ואמר הנה כתיב "ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו", פירוש אם רואים את האלקים, היינו מדת הדין, כלומר כששרוקי דינים, העצה לזה היא ויאכלו וישתו, שיעשו סעודה ועי"ז יהיו נמתקין כל הדינים, ועד"ז היה פירש הרה"ק הרבי רבי זושא זי"ע את מאמר הכתוב סעודני ואושעה (תהלים קט, קי"ז), שבעת שאדם זקוק לישועה העצה הוא סעודני, שיערוך סעודה, ועי"ז ואושעה, תבוא אליו הישועה. (עמוד ש"כ).

ז'עבדתם את ה' אלקיכם", עבודה זו תפלה (תענית ב, א), וכתוב ועבדתם לשון רבים לרמז כי התפלה צריכה להיות בצבור, והנה ע"י שהולכים לביהמ"ד להתפלל תפלה בצבור, מוצאים שם אורחים ומביא אורח אל ביתו, ועפ"י הלכה נקטינן שהאורח מברך (ש"ע א"ח סי' ר"א ס"א), וזהו "וברך את לחמך", צ"ל האורח יברך ברכת הזימון על הלחם, והנה ע"י שבא אורח מביא עמו רפואה כנ"ל, וזהו "והסירתי מחלה מקרבך". (עמוד ש"ה).

ג. ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו (כד, יא), הרה"ק רבי זושא נכנס פעם לאכסניא שהתקיימה שם ברית מילה, והיה הרך הנימול בסכנה, כי הדם היה שותת ולא היו יכולים

א. איתא בשם הרה"ק מרוזין זי"ע (מובא בלקט יושר בפרשתינו) ע"פ"ה רק שבתו יתן ורפא ירפא (כא, ט), ובגמרא (בבא קמא פה, א) דרשו ע"ז מכאן שנינו לרופא רשות לרפאות, שבא ללמד דרך על דבר זה לחוד ניתנה רשות לרופא, שיכול לרפאות את החולים, אבל אם בא לייאש את החולה ולומר לו שאין תרופה למחלתו, הנה על זה לא ניתנה לו רשות, ואין להרופאות הסמכות לומר דברים כאלה אלא רק לרפאות. (עמוד רע"א).

ב. שמעתי בשם צדיקים ע"פ"ה ועבדתם את ה' אלקיכם וברך את לחמך וגו' והסירתי מחלה מקרבך (כג, כה), עפ"י דבעש"ט הק' זי"ע שאורח מביא רפואה, וזה מרומז בכתוב כאן,

מחשבת חיים

חידושי תורה בהלכה, אגדה והליכות חיים בפרשת השבוע וענינה דיומא
מבאר תורתו של מורנו הרב הגה"צ אב"ד מחזיקי הדת ציריך זצוק"ל בעל מחשבת חיים

פרשת משפטים - שנה י' גליין ש"פ (י"א)

מאוצר החיים

**'משנכנס אדר מרבין בשמחה' הוא כבר
מזמן מזלד הלבנה ולא מראש חודש
מחשבת חיים - פורים - דברי הלכה סימן א'**

בס"ד, יום י"ג מנ"א תשס"א, ציריך יצ"ו
לכבוד וכו'

אחדשה"ט ראו, קבלתי מכתבך ובו שאלת בדברי הפמ"ג (סימן תקנ"א א"א סק"ב) שכתב דענין משנכנס אב ואדר וכו' מתחיל מהמולד, ושאלת מה זה שייך להמולד, ולכאול תלוי הדבר בראש חודש. והנני להעתיק לך מה שכתבתי לפני זמן קצר, ובוה תתברר לך השאלה ששאלת, וז"ל שם:

הא דילפינן (תענית כ"ט ע"א) דמרבין בשמחה משנכנס אדר, מוא דתנינן במשנה דממעטין בשמחה משנכנס אב, לכאורה צ"ע, דהרי באדר מבוואר הדבר בפסוק במגילה (ט' כ"ב) והחדש אשר נהפך להם מיוגן לשמחה ומאבל ליום טוב לעשות אותם ימי משתה ושמחה וגו', ואיך תלי דבר המבוואר בפסוק בדבר הנאמר במשנה.

ונראה לומר דהנה שם בפמ"ג (א"א סק"ב) כתב וז"ל ואחשוב אני דאמר משנכנס אב היינו מן המולד ריע מזליה, ומראש חודש אב ממש הוא דמעטין במשא ומתן [זה הדין שאמר השו"ע בסימן תקנ"א ס"ב] וזה אמר מר"ח דוקא, ובר ישראל [דאית ליה דינא וכו' האמור בס"א] א"ש משנכנס, עכ"ל.

מעתי' י"ל דמהפסוק במגילה אין ראייה דבאדר ברי מזליה, ובאב ריע מזליה, אבל מדאמרינן במשנה משנכנס אב וכו', ומוה יש לדייק שהכונה מהמולד, והיינו משום דריע מזליה, וא"כ מוא דאמרינן כשם דמשנכנס אב מעטין וכו', כך משנכנס אדר מרבין בשמחה, מוכח דכמו שבאב הטעם משום דריע מזליה, כך באדר הטעם משום דבריא מזליה, ודו"ק.

ומעתי' גם מובן מאד מה שאמר רב פפא הלכך בר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי, לישתמיט מיניה באב דריע מזליה, ולימצי נפשיה באדר דבריא מזליה. והיינו דכיון דשמעינן ממתני' דריע מזליה דאב, ובריא מזליה דאדר, משו"ה בר ישראל דאית ליה דינא לגבי נכרי לישתמיט מיניה באב דריע מזליה, ולימצי נפשיה באדר דבריא מזליה, ודו"ק עכ"ל שם.

והנה מבוואר מדברי הפמ"ג דלענין בריאות המולד ורעותו הולכים בתר המולד, ורק לענין דיני התורה [אף באופן שהם תלויים בטבע] אמרינן לא-ל גומר עלי וכולם תלויים בקביעות הבי"ד.

והנני בזה מברך אותך בכט"ס ודושה"ט בלונ"ח
משה חיים שמולד

מבאר החיים

כל המצוות כלולים זה בזה

ויקה ספר הברית ויקרא
באזני העם ויאמרו כל אשר
דבר ה' נעשה ונשמע (שמות כ"ד
ז).

רש"י בתחילת פרשה זו (שם כ"ד א') וכן מוכח במכילתא שפרשה זו היתה לפני מתן תורה, ואין מוקדם ומאוחר בתורה. והנה הרמב"ן כתב שאף שאין מוקדם ומאוחר בתורה, מ"מ בכל מקום שהתורה משנה הסדר, איכא טעם בדבר, ויש להתבונן מה טעם שהתורה שינתה כאן את הסדר.

והנה בריש פרשתן כתוב (שם כ"א א') ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. כתב הרמב"ן טעם ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, כי רצה להקדים להם המשפטים, כי כאשר היה בעשרת הדברות הדבור הראשון בידיעת ה', והשני באיסור ע"ז, חזר וצוה את משה כה תאמר אל בני ישראל אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם (לעיל כ"ב), שתזהרים אתה עוד שיתנו לבם למה שראו ויזהרו במצוות האלו שצויתם, כי אתם ראיתם, כנגד דבור אנכי, ולא תעשון אתי כנגד לא יהיה לך, להשלים ענין ע"ז, ואלה המשפטים כנגד לא תחמוד, כי אם לא ידע האדם משפט

הבית או השדה ושאר הממון יחשוב שהוא שלו ויחמדהו ויקחהו לעצמו, לפיכך אמר תשים לפניהם, משפטים ישרים ינהיגו אותם ביניהם, ולא יחמדו מה שאינו שלהם מן הדין, וכן אמרו במדרש רבה (שמות ל' ט"ו) כל התורה כלה תלויה במשפט, לכן נתן הקב"ה דינין אחר עשרת הדברות, וכן יפרש באלה המשפטים המשפט בעבודה זרה (להלן כ"ב י"ט), ובכבוד האב (שם כ"א ט"ו י"ז), והרציחה (שם כ"א י"ב י"ד), והניאוף (שם כ"ב י"ח), הנזכרים בעשרת הדברות ע"ש.

וקשה לכאורה דלמה התחיל ב' דברות הראשונות, ומדלג את השאר עד הדבור האחרון לא תחמוד.

ונראה דהנה ידוע שעשרת הדברות מחולקים לשני חלקים, דהיינו מצוות שבין אדם למקום, ומצוות שבין אדם לחברו, והשורש של כל העבירות שבין אדם למקום מונח בשני הדברות האלו אנכי ולא יהיה לך, ושורש של כל העבירות שבין אדם לחברו מונח בלא תחמוד, שכל מה שאדם מרע לחבירו הוא מפני שמקנא בו וחומד ברכושו, ולכן הסבירה התורה דוקא את ג' הדברות האלו, שהם היסוד והשורש של כל העבירות.

מבאר החיים

התלויות בהם, כמו ששמור וזכור בדבור אחד נאמרו, ושמעו שני דבורים, משא"כ אנו כשקוראים את הדברות בתורה, אין אנו מבינים בזה שאר המצוות, לכן הוצרך לפרש מתחילה את שני דברות הראשונות שהם השורש של המצוות שבין אדם למקום, ואח"כ את הדבור לא תחמוד שהוא השורש של המצוות שבין אדם לחבירו, ושיראו שכולם תלויים זה בזה, ורק אח"כ כתוב הפרשה שכתוב בה ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, שנבין שבתשובתם זו לא נכלל רק שיקבלו את כל המצוות, כי אם גם כל אשר דבר בשלמותו, וכל התרי"ג מצוות התלויות בו נכללו בזה, ודו"ק.

גם ענין שבין אדם לחבירו. כי אין שני דברים אלו שני ענינים נפרדים, אלא הם תלויים אחד בשני, ובמצוה זו נכללת גם מצוה שניה, וכן הוא באמת בכל התרי"ג מצוות כולם תלויים בכל אחת מהם, כמו שמזכירים בתפילתנו, ותרי"ג מצוות התלויות בה.

והנה כשאמרו בני ישראל כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, כיוונו בזה לא רק שהם יקיימו את כל המצוות אשר יצוה ה', כי גם כל אשר דבר ה' היינו את כל הדבור בשלמותו, ובכל דבור ודבור יקיימו את כל המצוות התלויות בו במצוות שבין אדם למקום יכוננו גם למצוות שבין אדם לחבירו וכן להיפך. והנה כשאמרו להם ה' את עשרת הדברות שמעו גם את המצוות האחרות

והנה רש"י פי' אשר תשים לפניהם, ולא לפני עובדי אלילים, ואפי' ידעת בדין אחד שהם דנין אותו כדיני ישראל, אל תביאהו בערכאות שלהם, שהמביא דיני ישראל לפני ארמיים מחלל את השם ומיקר את שם האלילים להחשיבם שנאמר (דברים ל"ב) כי לא כצורנו צורם ואויבינו פלילים, כשאווינו פלילים זהו עדות לעלוי יראתם.

הרי שאף במצוות שהם בין אדם לחבירו איכא ענין של עבודת כוכבים, שהוא מן המצוות שבין אדם למקום, וכן להיפך רואים דבפסוק לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב ילפינו בגמ' לא תעשון אתי אלוהים בשביל כסף או בשביל זהב, היינו שבעבודת כוכבים שהוא עבירה בין אדם למקום מזהיר

שיח חיים

כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה

לבבכם וסרתם ועבדתם וגו', דמיד שיפתה לבבכם, מזה מגיעים לוסרתם ועבדתם אלהים אחרים, עבודה זרה ממש.

וכן הוא ענינו של חודש אדר, שנגזרה גזירה לכלות את ישראל להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, וכאשר באה הישועה, הרי לא רק שניצלו, אלא ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם.

ובזה ביאר דברי הגמ', דהגאולה בפורים ובחודש אדר הוא באותה בחינה של האבילות על החורבן, ולכן אמרו כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה ענין החורבן והאבילות הוא ע"ד זה כמו השמחה בחודש אדר וכן"ל.

(רשימות כתיב תלמידים, הובא בגליון מחשבת חיים גליון רכ"ו, שנה ו' גליון ט"ו)

של עמלק הוא שבא בעת היות בני ישראל ברום דרגתם, ואז נלחם בהם ועל ידי כך יורדים עד לתהום, ולא רק מכה בהם קצת, אלא נלחם בהם עד שיורדים מטה מטה.

וכאשר מצינו במלחמת עמלק שלא היה שום מוצע בין התגברות ישראל או להיפך התגברות עמלק, כדכתיב (שמות י"ז י"א) והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק. דבעת שירים ידו ונלחם מלחמת הקודש, גבר ישראל, אבל כאשר רק יניח ידו, הרומז על התרשלות קטנה, מיד וגבר עמלק, כי אין מצב של ממוצע, שבני ישראל לא גברו, ועמלק לא התגבר, אלא או התגברות ישראל או ח"ו בהיפך.

וכדאיתא בשם הבעש"ט זי"ע עה"פ (דברים י"א ט"ז) השמרו לכם פן יפתה

כשעמד על הפרק אחת ממערכות ישראל על שמירת התורה והיהדות, אמר כבוד רבינו זצ"ל שבעניני יהדות אין פשרות ואין ממוצע, אלא או יהודי או צלוב, כלשון המדרש (שמות רבה מ"ב ט').

ואמר דזה עומק מאמרם ז"ל (העניית כ"ט ע"א) אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה, כך משנכנס אדר מרבין בשמחה. ודייק להקות אמאי תלה השמחה בחודש אדר באבילות חודש אב, הא קי"ל דמדה טובה מרובה, וא"כ הו"ל לתלות האבילות בשמחה, שהיא העיקר, ולא את השמחה באבילות.

ואחר הקדמה עמוקה, אמר ליישב דהכוונה הוא 'כשם' באותו ענין ובאותו איכות, והיינו דבמלחמת עמלק מצאנו שהיא מלחמה מההיפך להיפך, שיסודו

נפילתה של התשובה

הגה"ה רבי נטע זצ"ל

♦ לקט תולדות חיים סיפורים עובדות ואמרות מהאי חסידא ופרישא הגאון החסיד רבי נטע ציינורט זצ"ל ♦

נטיעה של חיזוק

על מה עשה ר' נטע "תשובה" מספר הגה"ה צ' ר' מרדכי ברים שליט"א פעם עמדת על יד ר' נטע בעת פתיחת הארון בשבת תשובה כאשר כל הקהל עומדים ואומרים בהתרגשות בריך שמיא, כידוע שהוא עת רצון, לפתע רואה אני איך ר' נטע מתרגש ומתלהב מבעד לטליתו שומעים איך הוא מתייחד עם קונו ומבטיח לעשות תשובה, וכה אמר, רבש"ע, בשנה אחרונה לא הייתי מספיק ב"שמחה", מבטיח אני לך להשתדל בשנה הבאה להתחזק במדת השמחה ולהיות יותר "שמח"...

אנחנו כאותו גורג'י, ואמר: לכה"פ יש לנו לדעת מהו "כשר'ע געלד" ולחפש מה שיותר שיהיה כשר, ואמר לי שנפל ברעיונו פעם, ואח"כ שמעו זה גם בשם ר' ישעיה שיינברגר שכבר אמר זאת, בסוף פסחים דנין "הא פשיטא על פדיון הבן אקבו" עפ"ה אבי הבן מברך ברוך שהחיינו וקיימנו וכו' כהן מברך "דקמטי הנאה לידה או אבי הבן מברך דקעביד מצוה", ולכאו' מאי שקו"ט שהכהן יברך על קבלתו הה' סלעים "דקמטי הנאה לידה" וכי מי שמוצא \$ 50 ברחוב, שזה סכום בערך כיום של הה' סלעים מברך שהחיינו? ובפשטות י"ל דפעם היה השינוי יחסית הרבה יותר וכמו דממאה מנה היה לה לכל השנה, אבל י"ל דאכן, כשהכהן מקבל ה' סלעים שהתורה אומרת "אז ס'אזי

נטיעה של תשובה

שיחת זקנים - והלימוד מזה

סיפר אחיו הגה"ה רבי יוסף, מה שאמר לו ר' נטע פעם, קום איך וועל דיר דערציילן מה ששמע פעם שמועס שנדברו הזקנים בשיבת "חיי עולם" [השיבה היה אז ממש מלא, געפאקט, ור' נטע היה נשאר שם, ולכן שמע גם מה שדיברו הזקנים בבין הסדרים, היה שם הרה"ה רבי מרדכי הערש שמערלער ורבי העניך פאדווע ורבי בנימין (רבינוביץ) ורבי מרדכ'לע זוויל'ער, ובבין הסדרים זענען זיי צוזאמען געקומען ודיברו פעם על נושא זה], שמעתי שדיברו בענין כשר'ע געלד, מהו כשר'ע געלד, אם אברכי הכולל - הלא אולי הנדיב נותן ע"ד שלומדים יותר שעות יותר רצופות, ואם מה שמרויחים במשא ומתן - הלא מי יימר אם זה כשר'ע געלד, אם לא נכשלים בהונאה או שקר וכו', (ואם מה שמרויחים ממצוה מי יימר שאין זה על חשבון העוה"ב), וכך חישובו כל האפשרויות האורך שייך "כשר'ע געלד".

עד שנענה רבי מרדכ'לע זוויל'ער ואמר: איך וועל אייך זאגן וואס הייסט כשר'ע געלד, איר קענט דעם גורג'י, היה זה איש אחד שבור א' צובראכינער מענטש' שקיבץ נדבות כל היום, כולם אכן חשדוהו אז ער האט אן א שיעור געלד אונטער די באלאטעס ועשיר גדול הוא, און קיינער מיינט נישט אז ער איז טאקע אזוי ווי ער מאכט זאך, וכשנותנים לו המטבע הרי"ז אכן "על דעת" שיש לו ו"על דעת" שיצבור עוד ואכן זהו כשר'ע געלד.

[אח"כ כשנלויתי אליי חזר עז"ז, ושאלתיו: מה יש לזה עמנו והלא אין

ברוך שפטרני

כשאחד מהמתפללים דן עמו אודות אופן אמירת ברוך שפטרני כשבנו נכנס למצוות ענה לו התשובה והוסיף ואמר לו... אבל לא בקול רעש גדול... דו ווערסט נאך נישט פטור... [עיינ מ"ש במ"ב סימן רכה ס"ק ז' שדן בזה אם נפטר תיכף בגיל י"ג מחמת שלא ודאי שהוא כבר גדול...]

מה יהיה משפט הנער ומעשהו

פעם בשב"ק נשא בהפטרה שאומרים מה יהיה משפט הנער ומעשהו... נענה ואמר, דער טאטע חאפט מלאכים אין הימל אבער וואס וועט זיין מיט דער אינגאלע, מה יהיה משפט הנער... והובנה כונתו כאומר שלפעמים האבא עסוק בתורתו ועבודתו במדריגה גבוהה אבל שוכח מלרדת ולהתעסק בחינוך בניו...

***

שח הגה"ה ר' ברוך שטרן (חתן רבי אברהם אהרנוביץ זצ"ל): רבי נטע היה "מופלא באנשים" ממש, מושלם בכל בחסידות בתורה ובעבודה.

עליו הכירו תיכף כשראוהו כי הוא דערהויבענער יונגעראמן, הליכתו ברחוב היתה בדיקות וראו עליו שדובק בשרעפי קודש ואינו מבחין כלל ברחוב והעוברים בו.

היה קשור בידידות גדולה עם חמי ר' אברהם זצ"ל, ממש ידידי נפש ושוחחו רבות יחד, (הייתי עמו יחד ר"מ בתולדות"א, וכנסע להרבי לחו"ל מילאתי את מקומו בשיעורו).

אביו רבי יהושע היה בר דעת, רבי יידאלע הורוויץ אחז ממנו הרבה, היה הולך ביישועה"ד נפלא.

טאקע דיינע, מ' דארף דאס דיר געבן, אזוי זאגט די תורה, "זה אכן דיינע געלד, אכן צריך לברך שהחיינו... (שיש לו באמת כשר'ע געלד שודאי שלו עפ"י תורה)."

***

כשנבחר באמריקה הנשיא רייגן, הרחיב ואמר גם בביתו מה שידוע ממנו על "שלא עשני גוי". ולאחר כל התלהבותו בזה, הוסיף ואמר בהלצה לבנותיו בדרך שמחה, שהיה פעם כאשר עמד להיבחר באמריקה נשיא בשם "ביק", היה פרסומות מהחרדים שלא היו חפצים בו, שפירסמו פסוק "לא תשתחווה" על משקל "נישט ביקן"... וכעין זה, הוסיף רבי נטע ואמר, אפשר לומר גם כאן, ריקן, שהוא לא מוכרח להמשיך בממלכתו זמן רב, גם הוא יוכל "זאך ריקן"... [עמוד והתבונן בכאן אחת מיני רבות דוגמאות כאלו, אשר עם כל היותו איש מורם מעם כנודע, בכל זאת היה יכול למצוא שפה משותפת גם עם בני ביתו בהלצה ובדיחותא, והיה לו אף מה לומר על ענייני הפוליטיקה, וללא להתערב בזה מאומה...]

גם הלוש לכתחילה שכלכתחילה
כידוע תושבי ירושלים החסידים ובפרט אלו שהגיעו מגאליציה ופולין היו חובשים לראשם מגבעת גבוהה ורחבה, כנהוג בארצות מוצאם עם חאלאט ירושלמי או קפטן, וכן היה גם לבושם של אבותיו של ר' נטע, הגה"ח ר' יהושע ציינוירט זצ"ל ואביו זקנו ועוד רבים.

בתקופת הבר מצוה של ר' נטע לא היה אפשר אז להשיג כובעים הללו בירושלים, וע"כ התחילו לחבוש הכובעים ההונגריים, הנמוכים וארוכים יותר, שזה היה בנמצא בירושלים, ואז התפשט כובע זה בקרב בני ירושלים למאוד.

לאחר נישואיו של ר' נטע שוב התחילו לשווק בירושלים הכובעים הגבוהים שחבשו אבותיו וכבר היה קל להשיגם, שאל אז אותו אביו הגה"ח ר' יהושע אולי היה חפץ להחליף שוב את הכובע לאותו כובע שנהגו ללכת

מקדם.

אמר לו ר' נטע, כי לדעתו אף שמן היושר היה לחבוש שוב סוג הכובע הלזה, שהרי כן הלכו מקודם במשפחתנו **אבל יתכן שהיות שזה יותר האניוקיש** [היו רבים שהתחילו להחליף הכובעים ההונגרים לכובעים הגבוהים מחמת ה"מאדא" שהיה נראה אצל ההמון כמתאים יותר לדור החדש וכפחות מקורי והכובע ההונגרי סימל יותר את האדיקות במלבוש הישן, אף שאליבא דאמת אין זה נכון, אבל עכ"ז כיון שמציאות הדברים שזה נתפס כיותר מודרני וזה יותר מקורי], **אולי יותר נכון להישאר עם הכובע הזה...**

הסכים עמו אביו ר' יהושע שהצדק עמו, ור' נטע נשאר עם הכובע הזה.

היכי דמי תשובה

כשדיבר פעם על "תשובה" הרחיב והסביר כי תשובה אינה בדוקא על חטא אלא עצם הדבר שהנשמה שהיא חלק אלוך ממעל וחצובה מתחת כסא הכבוד והורחקה ממקום נעלה בזה לעולם הזה התחתון והשפל, ממילא כל משהו שאיש יהודי רוצה לחזור ולהתקרב אל בוראו זהו תשובה, שהנשמה שבה ומתחברת ומתקרבת אל מקור מחצבתה ושורשה...

זמרו לה'

מספר א' התלמידים זמרנו ב' ניגונים מעוררי לב שהיו חביבים עליו במיוחד א' ניגון כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך ופעם כשישב עם הבחורים שאל מי חיבר את הניגון, וכן הניגון על מה תשתוחחי נפשי ומה תהמי עלי, הי' אוהב מאוד.

עם רבו ר' בנימין

מספר הרה"צ אדמו"ר מפוריסוב שליט"א כי ר' נטע אמר פעם לש"ב יד"נ ר' נטע פריינד מאז שהכרתי את הגה"צ ר בנימין רבינוביץ למדתי אצלו עסן און דאווינען, איך צריך לאכול ואיך צריך להתפלל.

בענין מסויים שאדמו"ר זצוק"ל מבאיאן אמר שיש לשאול את רבני העיר התבטא ר' נטע ואמר כי היו

צריכים לשאול את ר' בנימין, כי הוא מרבני העיר.

והיה עולה אליו הרבה להתייעץ ולשאול דעת תורה והשקפה נכונה.

בשכבו על ערש דוי נסע אליו הגה"צ ר' בנימין עד בית החולים הדסה, וכידוע אצל ר' בנימין היה זה מאמץ מיוחד ביותר כי לא הי' דרכו כלל ליסוע.

בהלכו ברחוב היה מופלא בשמירת עינים עד שלא הרגיש כלל במי שהולך לידו ואף כשבירכוהו לשלום לא שמע ולא הרגיש.

הדרשה על "צניעות"

מספר הרה"ג ר' שלום ברוך פריינד הי"ו, מפעם לפעם היה ר' נטע נושא דברי התעוררות בעניינים העומדים על הפרק וכדומה, בשבת קודש, לפני קריאת התורה.

זוכרני פעם אחת בנשאו דברים על ענין צניעות הלוש, וכדרכו החל לדבר במתינות בדבריו היוצאים מן הלב, על כך שצניעות הנשים הוא מיסודות קדושת בית ישראל, ועל כך שכל אחד ואחד צריך לראות לעורר על כך תמיד בביתו ולעמוד על המשמר.

באמצע דבריו כאשר החל לדבר על הפסוק "והיה מחניך קדוש" כי הי' אלקיך מתהלך בקרב מחניך החל לצאת מכליו והתחיל לבעור ולהתלהב וכל גופו נזדעזע מרוב התלהבות וממש שכח היכן הוא נמצא, כשהוא בוער באש קודש על כך "כי הי' אלקיך מתהלך בקרב מחניך" ושע"י צניעות זוכים להשראת השכינה, כמה עלינו לשמוח על כך וכמה עלינו לשמר שלא תסתלק השכינה מעמנו.

כל כך התלהב עד שבגמרו לשאת דבריו והוצרך לרדת ממדרגות ארון הקודש הוכרחו לתמוך בו, כי ממש לא ראה איך לרדת, כי היה כולו סהרורי רועד ומזועזע וכאילו אינו בעלמא הדין...

דברי תורה והסידות

ניצוצי חיזוק והתרוממות במשנתו של האי חסידא ופרישיא
הגאון הצדיק רבי אהרן מרדכי רוטנער זצוק"ל

פרישת
משפטים
השפ"ד

עובדות והנהגות

הכסף ללמוד לשמה, בכל זאת יעסוק בתורה ובמצוות שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה יבוא לשמה. וזה מה שכתבו התוספות (ברכות מה, א ד"ה דהנקתיה), שדוקא במים אין מברך אלא השוטה לצמא, שאין לו הנאה כי אם לשתות מים לצמא, אבל בשאר משקים, שלעולם הגוף נהנה מהם, מברך תמיד אפילו אינו צמא.

לאחר שישבו ושוחחו זמן מה, ביקש מרן שיוציאו כל איש מעליו, ונשאר לבדו עם השבט סופר. כשעתיים ישבו ושוחחו בהתבודדות. בגמר השיחה יצא מרן וירד עמו ללוותו לפי כבודו עד סוף החצר. בדרך לחש מרן באזני בנו רבי עקיבא סופר בעל דעת סופר צ"ל: לאביכם יש עיניים מאירות.

אין איש יודע את תוכן שיחתם. כשחזר השבט סופר לאכסנייתו, סיפר, שדברו בעניינים גבוהים ובדברים העומדים ברומו של עולם, אך את תוכן השיחה לא רצה לגלות.

לאחר מכן, ערך מרן מהר"י ז"ע ביקור גומלין באכסניית השבט סופר צ"ל. עם בואו של מרן ערך השבט סופר לכבודו סעודה מכובדת. בראש השולחן ישבו שני הצדיקים, ורבים וטובים התאספו לראות בכינוס צדיקים הנאה, ולהשתתף בסעודתם.

אחרי שטעם מרן מן המאכל, חיכה לחלוקת שיריים של השבט סופר. משסירב הוא לחלק שיריים כפי מנהג אבותיו, לקח מרן את קערתו, שש ועירה את הנשאר בקערתו לתוך הקערה שלו, וכך חלק שיריים לכל הנוכחים. - כך מסופר בתולדות השבט סופר שבראש הספר.

אך, רא"מ הי' מספר, כי כאשר ביקר כ"ק מרן מהר"י ז"ע בארץ ישראל אצל הגאון רבי עקיבא סופר זצ"ל פרעשבורג רב, סיפר לו מרן ז"ע שזקינו, מרן מהר"י ז"ע, לא החזיר ביקור גומלין להשבט סופר צ"ל מחמת חולשתו, ובעת ששהה אביו כ"ק מרן מהר"י ז"ע בהונגריה, נסע במיוחד לפרעשבורג, ומונתו היתה שהביקור יחשב לביקור גומלין במקום אביו מרן מהר"י ז"ע.

ענה רבי עקיבא סופר: יא, ס'איז געווען ביי מיר (מ' אכן, ביקור זה היה בבית).

(נכתב ע"י הרה"ג רבי יהודה טריטל בראנסדארפער שליט"א)

יציאת מצרים היו אשתו ובניו במדין אצל יתרו. והסביר מרן, שהיתה לכך סיבה מאת המסבב כל הסיבות, שסובב את הדברים כך, שמושה רבינו, שנשמתו כלולה מנשמת כלל ישראל, יהיה המספר הראשון של סיפור יציאת מצרים, כי בוודאי סיפר משה רבינו את סיפור יציאת מצרים באופן הנעלה ובשלימות הראויה, ועל ידי סיפורו השריש בבניו אחריו את אמונת הבורא ית"ש בבניו, ובכך עשה הכנה לדורות, שכל מי שסיפר סיפור יציאת מצרים יוכל על ידי הסיפור להשריש בבניו אחריו את אמונת הבורא ית"ש בשרישינו, וזה פירוש הפסוק: למען תספר - אתה, משה רבינו ע"ה, באזני בנך, על ידי זה וידעתם - כל הדורות העתידיים, כי אני ה' - שתהיה אצלם האמונה בשלימות.

כששמע השבט סופר דבר תורה זה, נתלהב מאד, ופנה מיד למשמשו ואמר: הזמן נא כרכרה, אנו נוטעים אל הרבי מבעלזא. מרן ז"ע קיבל את השבט סופר צ"ל בכבוד גדול ובאהבה גלויה, ובשעת השיחה ביקש ממנו מרן לומר דבר תורה.

פתח השבט סופר ואמר: כתיב (ישעיה נה, א): הוי כל צמא לכו למים, ואשר אין לו כסף, לכו ושרבו ואכלו ולכו ושרבו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב. הנה פסוק זה קאי על לימוד התורה, כפי שדרשו חז"ל (בבא קמא יז, א): אין מים אלא תורה, שנאמר הוי כל צמא לכו למים, ותורה חייבים ללמוד לשמה, ביראת שמים ובחשק כמי שצמא למים, ועל זה שנו חכמינו ז"ל במשנה (ברכות מד, א): "השוטה מים לצמא מברך שהכל נהיה בדברו", והיינו שמחוייב ללמוד תורה דוקא לשמה - מים לצמא.

אך בכל זאת, כבר למדנו חז"ל (פסחים נ, ב): לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. וזה פירוש הפסוק: הוי כל צמא לכו למים, מי שלומד תורה - ילמד לשמה, בבחינת צמא למים, אך אשר אין לו כסף - מי שאין לו חשק, צמאון וכיסופין ללמוד תורה (כסף - מלשון כספה, נכסף ונכספתו), לכו ושרבו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב, ילך ללמוד תורה שלא לשמה, ומתוך שלא לשמה בא לשמה. כמו שבעו של יין שהוא מגרר גריר (פסחים קח, ב), ועל ידי שתיית היין נמשך לבו לשתות עוד יין, כך מי שאין לו

לרגל יומא דהילולא דכ"ק מרן מהר"י ז"ע, נצטט מה שמובא בקו' עטרת יהושע (תולדות פרקי חיייו של כ"ק מרן מהר"י ז"ע) ומה ששמענו מרא"מ ע"ז,

בסדר אשכבתי דרבי, מסופר על נסיעת כ"ק מרן מהר"י בשנת תר"מ כ"ד שנה לפני פטירתו לח"ע לעיר וויען לצורך רפואה, ומסופר שם על הגאון הצדיק ר' שאול בראך זצ"ל שפיהן אז כרב במאגנאדארף שנסע אז לווען, לבקר את כ"ק מרן מהר"י ז"ע.

והנה בהיותו שם, נודע לו שהגאון רבי שמחה בונים סופר זצ"ל בעל שבט סופר אב"ד פרעשבורג שוהה גם בווען לדרוש ברופאים. למחרת השבת הלך רבי שאול לבקרו. כאשר נשאל רבי שאול לסיבת שהותו בווען, סיפר שבא לשבות אצל רבו מרן מהר"י ז"ע, שבא לדרוש ברופאים בבית החולים בעיר. אמר לו השבט סופר בתמייה: מניחים תלמוד תורה דרבים ונוטעים ארבי, ענה רבי שאול: פרעשבורג'ער רב, איתא בגמרא (עירובין יג, ב): רבינו הקדוש אמר, 'האי דמחדנדא מחבראי', מה שזכה להיות חרף יותר מחבריו, כי זכה לראות את רבי מאיר מאחוריו. והוסיף רבינו הקדוש, כי אילו זכה לראותו מלפניו, היה עולה בחריפותו יותר כדכתיב (ישע' ל, ט): 'והיו עיניך רואות את מוריך'. הפטיר רבי שאול: אני, הסתכלתי על פני הרבי מבעלזא.

למים סיפר רבי שאול: ראיתי, שהרב מפרעשבורג לא הבין אותי, ודברי לא נתקבלו על לבו. בכל זאת רציתי להפסיק את דעתי, על כן שאלתי אם רוצה הוא לשמוע מה שחידש מרן ז"ע בדברי תורתו בסעודה שלישית בשבת שעברה. הוא הנהג בראשו לאות הסכמה, ואני פתחתי בדבריו של מרן בפרשת השבוע על הפסוק (שמות י, ב): ולמען תספר באזני בנך וכן את אשר התעללתי במצרים... וידעתם כי אני ה'.

ויש לדייק, שבתחילה מרדב הכתוב בלשון יחיד ולמען תספר, ומסיים בלשון רבים וידעתם כי אני ה'. ופירש, כי לכאורה מצות סיפור יציאת מצרים חלה כבר על בני ישראל בשנה הראשונה לצאתם ממצרים, אך לא היה בכל כלל ישראל אף אחד שיכול היה לקיים מצוה זו, שהרי כולם היו שם וכולם יצאו משם, זולת משה רבינו ע"ה שיכול היה לקיים מצוה זו בשלימות, כיון שבשעת

ויטע אשך

ויקרא שם בשם השם קל עולם

ניצוצי חיוזק והתרוממות
משיחותיו של המשפיע הגאון הצדיק
רבי שמואל אהרן לידר זי"ע ועכ"א

עובדות והנהגות

שמחה של מצוה

עיקר הלימוד שעלינו לקחת מהגה"צ רבי שמואל אהרן זצ"ל, הוא ההתבוננות בענין זה, אשר ראינו שכל המציאות שלו אמרה "טעמו ודאו כי טוב ה'" (תהלים לד, ט), וכאשר ראו את השמחה שלו בעבודת ה', קיבלו את ההרגשה שכל מצווה וכל תפילה שיהודי מקיים היא זכיה עצמוה ונפלאה. זהו הלימוד שעלינו לקחת אתנו, ודבר זה כל יהודי צריך להשריש בלבו ובכל צאצאיו.

איתא בספריה"ק 'קדושת לוי' (קדושה שלישית פורים, פרשת עקב ד"ה ועתה ישראל), לשונות מופלגים, שכאשר יהודי לומד תורה ומתפלל או מקיים מצווה, זה מביא שמחה גדולה לקב"ה, ואף כותב שם כך: "אם מתיישב את עצמו ואומר שאין להקב"ה נחת רוח במעשיו, הגם שיהיה סובר שהוא עניו ושפל ברך, אם מתיישב את עצמו ואומר שאין להקב"ה נחת רוח בתחנונים אין זה נקרא עניו ושפל ברך, אדרבה הוא נוטה קצת למינות". - אין לך ולא כלום עם ענוה.

ואכן, רבי שמואל אהרן היה עניו ושפל ברך ונפשו כעפר לכל תהיה, אבל החשיבות שהייתה לו לכל מצוה והשמחה של מצוה מכל דבר, אף מעניינים הנראים פשוטים, היו ללא שיעור וגבול, וזכורני כיצד היה שש ושמוח על כל אמן, והיה מבקש אף מהילדים הקטנים שיברכו בקול רם וברור כדי שיוכל לענות אמן, ומשכח לענות 'אמן' זחרו פניו. כל דבר קטן היה חשוב אצלו, ואף עליו ללמוד מוכן להעריך כראוי כל פעולה קטנה, ולא לוותר על שום מעשה טוב, וקובץ על ידי ירבה (משיל ג, יא) - מהרבה דברים קטנים זוכים להשגות רמות, והעיקר הוא שצריך לדעת לשלכל פעולה יהודי עושה, לכל ברכה וכל דף גמ', יש חשיבות עצומה ובמעשיו הוא גורם נחת רוח בכל העולמות, וכשיש שמחה מכל דבר קטן אפשר להתעלות עוד ועוד.

וכתוב ב'אהבת שלום' (פרשת וזאת הברכה) על הפסוק 'שמח זבולון בצאתך' (דברים לג, יח) שיהודי צריך להיות בשמחה עם כל מצוה שעושה וצריך עשיר השמח בחלקו' (צמ"ט פ"ו מ"ח) היינו בחלקו בתורה ומצוות שהוא מסוגל, וכותב שם שלפעמים יש ואדם אינו מרוצה וישמו עבודתו ובמה שעושה, כי ברצונו לעשות יותר ויש לו שאיפות להיות במעלה יותר גבוהה, אך האמת היא שאם השאיפות מביאות אותו לידי עצבות, יצא שכרו בהפסדו, רק אדרבא עליו לשמוח במה שיש לו, כי אצל הקב"ה חשוב יותר המעט הזה אבל שיהיה בשמחה מאשר שיהיו לו שאיפות רמות אשר מביאות לידי עצבות.

בוודאי אם יהודי יהיה בשמחה וכל מצוה שעושה תהיה חביבה ויקרה בעיניו, זה גופא יביא שיתעלה מדרגה לדרגה.

(הגה"ח רבי נפתלי גרוס שליט"א)

שיחות קודש בענין ברכת המזון

ומחשיב ביותר את עבודתם ואומר למלאכים מה שאתם עובדים לה' אין זה חידוש כלל שהרי אין לכם שום מניעה לזה אבל ישראל שנמצאים בזה העולם שהוא מלא טרדות ומניעות ועם כל זה הם מברכים לי, אזי כשמוגיע אלי ברכה ממקום כזה הוא חשוב אצלי ביותר. ואם כן יש להזהר ביותר בברכת המזון כיון שעל ידה אנו זוכים לנשיאת פנים מאת ה' יתברך.

בזוהר הק' (ויקהל ריח): מפליג מאוד בחשיבות ברכה זו ובמעלת המכוין בה כראוי ד"כ כל מאן דמברך ברכת מזונא כדקא יאות בחדוה וברעותא דלבא, כד סליק מהאי עלמא אתר אתתקנא ליה גו רזין עילאין בהיכלין קדישין" (פ"י כל מי שמברך ברהמ"ז בשמחה כראוי ובכוונת הלב, כשמסתלק מהעולם זוכה שיהיה מתוקן לו מקום בתוך סודות העליונים בהיכלות קדושים), ועל כן צריך מאוד להשתדל להבין לכל הפחות מה שאומרים ולכוין בזה כראוי.

ובשער התפילה (ש"ח פ"ה) כתב על שעה שמברכים ברכת המזון: "הוא שעת הכושר נפלא בהפלא ופלא להמשיך על האדם כל הברכות ממי שהברכות בידו להשפיע עליו ועל כל העולם תורת חיים ואהבת חסד וצדקה וברכה ורחמים וחיים עד העולם, לאשר שאז הוא טוב לב המלך בין [כי כל הסעודה נקראת על שם היין כמו שכתב רש"י (אסתר ה, ד)], והוא האורות הנפלאים המתדבקים בו ית' מביורוי אכילה ושתייה וכל חפצי העולם, ומגודל שמחתו ית' אז ומברכתו יבורך בית עבדו הנאמן לעולם".

הזן את העולם וכו'. בגמ' (ברכות מהח) אמרו ברכת הזן תיקן משה רבינו ע"ה לישראל כשהתחיל המן לרדת, וצריך האדם לדמות עצמו כאילו היה במדבר ולא היה לו מה לאכול ופתאום ירד לו משמים שולחן ומלך כל טוב שאז בוודאי היה מודה במדבר על זה ביותר לה', וכך באמת היה במדבר שנגמר להם המזון שהוציאו ממצרים ואז הוריד להם הקב"ה מן משמים שהיה בו כל מיני טעמים שבעולם, ועל זה תיקן משה רבינו ברכת הזן.

הנה אף שבאופן כללי עיקר חיוב הברכות הוא מדרבנן [מלבד ברכות התורה], אך זכינו גם לברכה אחת שהיא מצוות עשה דאורייתא והיא "ברכת המזון". ובשם הרה"ק המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע מובא (הובא בתולדות אהרן זי"טאמיר, שופטים) שיש לכוין בברכת המזון יותר מבתפילה כיון שברכת המזון היא דאורייתא ותפילה דרבנן, וצריך באמת להתחזק בזה ביתר שאת. והרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע (הובא בשמע שלמה) פירש על הפסוק (דברים ח, י) ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך, שצריך לראות ש"ואכלת ושבעת" יהיה בעיקר מן "וברכת את ה' אלוקיך" שהשביעה תבוא מברכת המזון יותר מעצם האכילה. ועל דרך זה מפרשים הפסוק (ויאל ב, כג) ואכלתם אכול ושבעו והללתם את שם ה' אלוקים, שאף ש'ואכלתם אכול' אך 'ושבעו' דהיינו השביעה יהיה מן 'הוללתם את שם ה' אלוקים' דהיינו ממה שזוכה לברך ולהלל לה' על מזונו ולא מעצם האוכל.

והרה"ק רבי נחמיה אלטר (בן השפת אמת וחותן הלב שמחה) זי"ע פעם בחוליו אסרו עליו הרופאים לאכול לחם, ואמר מה שאסרו עליו לאכול לחם יכול לוותר אולם על זה שלא יוכל לברך ברכת המזון כל השבוע אינו יכול לוותר (כ"ב שמחה עקב, אמרים)

מדאורייתא חיוב ברכת המזון הוא רק כשאוכל כדי שביעה, ומדרבנן אפילו כזית לרבי מאיר וכביצה לרבי יהודה (יעו"ו ברכות מטו), והנה אמרו בגמ' (שם כ"ב:) שהמלאכים שאלו את הקב"ה הרי כתוב בתורה (דברים י, יז) אשר לא ישא פנים ואין אתה נושא פנים לישראל דכתיב (במדבר ו, טו) 'ישא ה' פניו אליך, אמר להם וכי לא ישא להם פנים כתבתי בתורה (דברים ח, י) ואכלת ושבעת וברכת והם מדקדקים על עצמם עד זכות ועד כביצה. ולכאורה יש להבין מה כאן המידה כנגד מידה, ופירש הרה"ק הרבי ר' בונם מפרשיסחא זי"ע (קול שמחה, ש"א) שהיהודי יודע שכל מה שאוכל הוא משל הקב"ה שהוא משביע לכל חי וצוין ונותן מחיה לכל בריה ובריה שבעולם ולכן חשוב אצלו אפילו מעט ומבורך אף שלא שבע, ומידה כנגד מידה לכן גם הקב"ה נושא פנים לישראל

פרשת
משפטים

גיליון בית ארזי"ם

גיליון מאסף דברי תורתם של
רבנותה"ק לבית בוטשעטש
ושאר חכמי רומניה וגאוניה

פניני "יד יוסף"

פנינים נבחרים מתורתו של הרה"ק רבי יוסף אהרן מבוטשעטש זצ"ל, המכונה: דער קליינער בעל שם מבוטשעטש (בעל שם קטן מבוטשעטש), מעובד באופן משווה לכל נפש

על ידי ריבוי ההכנה בעבודת התפילה זוכים לברכת הפרנסה ולשלימות בלימוד התורה

ועבדתם את ה' אלקיכם וברך את לחמך ואת מימיך (שמות כג, כה)

יש לרמוז בדברי הכתוב, על פי מאמר חכמינו ז"ל (ברכות לב): "חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת, ומתפללין שעה אחת, וחוזרין ושוהין שעה אחת. וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפלה, תורתן היאך משתמרת, ומלאכתן היאך נעשית. אלא, מתוך שחסידים הם, תורתם משתמרת, ומלאכתן מתברכת".

זהו שאמר הכתוב 'ועבדתם את ה' אלקיכם', זה מורה על עבודת התפילה, כמאמרם (הענין ב.) איזו היא עבודה שבלב הוי אומר זו תפילה, והיינו להשלים עצמו בעבודת התפילה בדביקות גדולה, 'וברך את לחמך' על ידי זה לא יחסר לו פרנסתו, כי מתוך שירבה לעסוק בעבודת התפילה, תתברך פרנסתו, 'ואת מימיך' זה מורה על לימוד התורה, כדברי חכמינו ז"ל (נבא קמא ז.י.) אין מים אלא תורה, שתהיה תורתם משתמרת.

(פרשת משפטים בד"ה ועבדתם)

*

השי"ת ממלא את חייהם של הצדיקים לחיות עד אין קץ

את מספר ימיך אמלא (שמות כג, כו)

איתא (ברכות יח): צדיקים במיתתם קרויין חיים, ואף לאחר הסתלקותם מן העולם הזה, עדיין ממשיכים לחיות את חייהם הרוחניים, מתוך שבחיי חיותם היו מתפשטים מכל גשם וחומריות, והתלבשו בחיים הרוחניים.

וזהו שאמר, 'את מספר' כי הגם אומנם שמספר יש לחייהם בעולם הזה, ולאחר עבור שנות חייהם בעולם הזה מסתלקים לבית עולמם, 'מים אמלא', אך את ימותיהם האמיתיים ממלא השי"ת, כי חייהם האמיתיים הינם עד אין קץ, כי אף אחר מיתתם הינם חיים וקיימים לעד.

(פרשת חיי שרה סעודה שלשית, בד"ה שני חיי שרה)

ליקוטי ופניני מים רבים חכמי רומניה וגאוניה

ליקוטי פנינים דברי תורה אשר אסף לקט וכתב והוסיף מדליה הגה"צ רבי יצחק מאיר מאירוס זצ"ל אב"ד מהאלען, באקוי ולבסוף ימיו רבה של בוקרשט

על ידי הדיינים הדנים בניני התורה יש קיום לתורה ביד ישראל

ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם (שמות כא, א)

במדרש (שמות רבה ל, כג): "הדא היא דכתיב (תהלים צט, ד) 'ועוז מלך משפט אהב', אמר להם משה לישראל, הרי נתן לכם הקדוש ברוך הוא את תורתו, אם אין אתם עושים את הדינים, נוטל תורתו מכם. למה, שלא נתן לכם הקדוש ברוך הוא את התורה אלא על מנת שתעשו את הדינים שנאמרו ועוז מלך משפט אהב", עד כאן. הכתב סופר (פרשת משפטים בד"ה ואלה הג') כתב וזה לשונו, נתקשה ביפה תואר (שמות רבה ל, בד"ה אם אין אתם), הלא גם הדינים ככלל התורה, וגם למה כשאין מקיימים הדינים נוטל התורה, ומאי שנא דינים מכל שאר מצוות.

וכתב הגאון ר' שלמה מעהר זצ"ל אב"ד בראיזלוב (דברי שלמה פרשת משפטים בד"ה במדרש שמות רבה) לתרץ, בהקדם דברי הטור (חושן משפט סימן א') וזה לשונו: "רבי שמעון בן גמליאל אומר על שלשה דברים העולם קיים על הדין ועל האמת ועל השלום (אבות פ"א מ"י), פירש רבינו יונה, כי אין פירושו שבשביל שלשה דברים אלו נברא העולם, שהרי בתחילת הפרק אומר על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים, ואינם אלו שנאמרו בסוף הפרק, אלא מתחלה אמר שבשביל שלשה דברים נברא העולם, ובסוף הפרק אומר העולם קיים, פירש אחר שנברא מתקיים על ידי אלו", עד כאן. וכתב הבית יוסף: "אבל אחר שנברא בשלשה שהזכיר שמעון הצדיק הוא קיים בשלשה דרבן שמעון בן גמליאל, שהדין סיבת קיום התורה שהעובר על התורה יענישוהו בדין", עד כאן.

על פי זה כתב לבאר, כי יש לומר שזה כוונת המדרש, אם אין אתם עושים את הדינים, רוצה לומר שהעובר על התורה יענישוהו בדין, נוטל תורתו מכם, למה שלא לכם הקב"ה את התורה אלא על מנת שתעשו את הדינים, רצוני לומר שתהיו עושים בדין את העובר על התורה, שהדין הוא סיבת קיום התורה, ובוה מתורץ הקושיא של היפה תואר, ואתי שפיר דברי המדרש.

*

מן המזבח יש ללמוד אודות חומר האיסור לצער את רעהו

וכי זייד איש על רעהו להרגו בערמה מעם מזבחי תקחנו למות (שמות

כא, יד)

הגאון רבי דוד מאשאקאוויטש מנאסויד זצ"ל כתב (גלילי זהב פרשת משפטים בד"ה וכי זייד הב'), כי יש למצוא רמז בדברי הכתוב למאמרם (מכילתא דרבי ישמעאל פרשת יתרו מסכתא בחדוש פרשה י"א): "למה נסמכה פרשת דינים לפרשת מזבח, לומר לך שתשים סנהדרין אצל המזבח", והטעם, שבביל

**ליקוטי ופניני
מים רבים**
חכמי רומניה וגאוניה

שממנו יקחו מוסר, שהרי דברים קל וחומר, "ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיונם אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג בזיון, חברך שהוא בדמות יוצרך ומקפיד על בזיונו על אחת כמה וכמה", וכלשונו של רש"י סוף פרשת יתרו (שמות כ, כז), ומזה יקחו הדיינים ראייה לתבוע עלבון הנעלב מן העלוב.

וכתב הרמז בזה, 'וכי יזיד איש על רעהו' שהוא נברא בצלם כמוהו, 'להורגו בערמה' - מ'ועל מזבחית תקחנו למות', היינו מן המזבח תקחו ראייה שמוותר להמית.

*

לעולם יש לרחם על הנרדף גם אם הרודף אדם גדול הוא

עוד כתב לבאר על דרך המוסר, בהזכיר מאמרם (קהלת רבה ג, טו) על הפסוק (קהלת ג, טו) 'והאלקים יבקש את הנרדף': "רבי הונא בשם רבי יוסי אמר, לעולם אלקים יבקש את נרדף, את מוצא צדיק רודף את צדיק, ואלקים יבקש את נרדף, רשע רודף צדיק, ואלקים יבקש את נרדף, ובמדרש ויקרא רבה (כו, ה) מסיים: "אפילו צדיק רודף רשע, ואלקים יבקש את נרדף".

ואמרו עוד (סנהדרין עב), שמצילין אותו בנפשו של רודף, ומזה אתה דן לכל הרודפים, כגון אדם גדול, ואפילו אם במצב אחר הוא צדיק גמור, מכל מקום אם רודף את חברו משום שנאה או כבוד לקפח פרנסתו ולהקל בכבודו וכדומה, אף אם אינו בא להכותו באבן יד או בכלי ברזל, אלא על ידי אמצעים אחרים שהוא רודף אותו ושופך דמו, מכל מקום הקפידה תורה. ואל יאמר הרואה איככה אדחה כבוד האדם הגדול המפורסם הזה ואציל מידו את הנקלה הנרדף, לא כן, כי לא חלקה התורה בכך, וצריך לידבק במידותיו של הקדוש ברוך הוא שהוא מבקש את הנרדף, ואפילו הרודף צדיק והנרדף הוא רשע. ועיין בגמרא גיטין (נז): "כמה גדולה כוחה של בושה, שהרי סייע הקדוש ברוך הוא את בר קמצא והחריב את ביתו".

ועל פי זה כתב לרמז בדברי הכתוב 'וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה' לא בחרב ולא בחנית, אלא ערום יערים להזיק את חברו בערמות שונות, 'מעם מזבח' כלומר אפילו זה אדם גדול, אפילו כהן עובד עבודה, 'תקחנו למות', ולא תחוס עיניך לאמר הלא הוא אדם גדול עובד עבודת ה', דמה חזית דדמא דהאי סומק טפי (פסחים כה).

***

**זכות השבת לעורר מחילת העוונות
ולהמשיך רפואה לחולים**

רק שבתו יתן ורפא ירפא (שמות כא, טז)

הגאון ר' ישראל ווירצברגר זצ"ל מו"צ בבוואו כותב (זכרון יהושע פרשת משפטים), כי מגולם כאן בדברי הכתוב רמז על שבת קודש, והוא בתיבות הללו 'שבתו יתן', כי מובא בגמרא (שבת י"ב): "הנכנס לבקר את החולה בשבת אומר, שבת היא מלזעוק

ורפואה קרובה לבוא", ואפשר לבאר הטעם, כי אמרו (שבת קיח): "כל המשמר שבת כהלכתו, אפילו עובד עבודת כוכבים כדור אנוש מוחלין לו", [ופירש רש"י: "דור אנוש התחילו לעבוד עבודה זרה, דכתיב (בראשית ד, כו) 'אז הוחל לקרוא בשם ד', ודברי רש"י בפירושו על התורה (בראשית ד, כו): "הוחל לשון חולין, לקרוא שמות האדם ואת שמות העצבים בשמו של הקדוש ברוך הוא, לעשות עבודה זרה ולקרואן אלוהות"] שנאמר (ישעיהו נז, ב) 'אשרי אנוש יעשה זאת וכן אדם יחזיק בה שומר שבת מחללו', אל תקרי מחללו אלא מחול לו", הרי כי על ידי שמירת שבת בטוחים במחילת העוונות.

והנה כתיב (תהלים כג, ג) 'הסולח לכל עונכי הרופא לכל תחלואיכי', ודרשו חכמינו ז"ל (נדרים מא): "אמר רבי אלכסנדר אמר רבי חייא בר אבא, אין החולה עומד מחליו עד שמוחלין לו כל עוונותיו", הרי כי בכדי להיושע ולעמוד מחליו, נחוץ לו תחילה מחילת עוונות.

נמצא כי שמירת שבת גורמת מחילת עוונות, וזהו שהובא (שבת י"ב): "רבי מאיר אומר, יכולה היא שתרחם", כי שמירת שבת יש בה כוח לעורר רחמים למחילת העוונות ולהביא רפואה. וזה כתב לרמז בדברי הכתוב 'רק שבתו יתן', השבת שלו יתן, ואז יהיה בטוח כי 'ורפא ירפא'.

*

בכח לימוד התורה במהרה זוכים להינצל מהיצר הרע

ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיך (שמות כג, יג)

כתב הגאון ר' אברהם יעקב דרברמדיגר זצ"ל מגאלאץ (לנפש חיה פרשת משפטים ב"ה וכלל אשר) לפרש בזה, כי על ידי כח התורה 'אשר אמרתי אליכם', שתתעסקו בה, בזכות זאת 'תשמרו' מיצר הרע, כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה (קידושין ל): "בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו", וגם אמרו (סוטה כא), מצוה בשעה שעוסק בה מגינה ומצילה, בשעה שאינו עוסק בה מגינה, אבל אינה מצילה ומגינה מן הפורענות ואינה מצילה מהיצר הרע, ואילו תורה בין בשעה שעוסק בה, בין בשעה שאינו עוסק בה מגינה מן הייסורים ומצילה מיצר הרע שלא יכשילנו לחטוא, ואמרו עוד (סוטה נב): "אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש, אם אבן הוא נמות, אם ברזל הוא מתפוצץ".

אך כל זה בתנאי שתלמוד תורה בפה טהור ולא ישתרגו רעיונותיך בהבלים נגד האמונה, ולזה מרמז המקרא בסיומו 'ושם אלהים אחרים' שהם אחרים, תמנע עצמך מלהזכירם, 'לא ישמע על פיך'.

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין בים ובין ביבשה המקום ירחם עליהם ויזיץאם מצרה לרוחה ומאפלה לאורה ומשעבד לגאלה השתא בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן

משיב נפש

מאמרי השקפה, חזקן וזקן, במשנתו של הגה"צ פאר הדור רבי יעקב מאיר שכתער שליט"א

הנה רבה למצות "מרבין"

אם נתחשב בדברי המקילין לקיים מצות 'מרבין' רק מחודש אדר השני, הרי שמאמר זה הוא כקורא פסוק בזמנו, אך אם נוהג לדברי המחמירין להרבות בשמחה כבר מעתה, מר"ח אדר הראשון, הרי שמאמר מאוחר הוא זה, דהיה צריך להקדימו. וזאת, כיון דאין אנו עוסקים בו במצות "מרבין" אלא במצות השמחה עצמה, שהיא ההנהגה דמצות "מרבין". שהרי כל מי שאין לו קורטוב מ"מין" השמחה אין לו על מה להרבות. וקורטוב זה מהו?

הנהגה נתבונן בדברה"ק של מר"ר הגה"צ שליט"א, (וכנת"ב, מאמר ז): "יש להתבונן בגודל מעלת השמחה, אותה שמחה של כל יהודי מרע ישראל. שמחה יהודות, שהיא שמחה גדולה ועצומה עד אין קץ, שהאדם זכה שהוא מרע יעקב, מהעם שהקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו בחר בו, שהיא שמחה הפורצת גבולות, עד כדי כך שיש להסתפק אם האדם שמח כל צרכו בפורים כמו שהוא באמת צריך לשמוח בתשעה באב מצד עצם שמחת יהדותו" (ע"ש בביאור הענין).

ומה היא העצה היעוצה לכך? אין זוכים להתחבר לעולם החיות, לעולם השמחה?

"מובא מהרה"ק רבי נחום מטשערנוביל זיצא נכסיו יטע בהם אדר - בפשטות הכונה, לאילן חטבו ששמו אדר (ועש בפי' רש"י), אולם עפ סוד מרומז כאן גכ שהרוצה שיהיה קיום נכסיו, יטע בהם אלף - דר", היינו שאלופו של עולם ידור שם, שמיני יודה וישב לקבה שהוא נתנו לו, ויבש מלפניו עזר והצלחה, ולא יפול לקליפה של כוהי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, אלא יכיר יודיה שהכל מאלופו של עולם".

"...ואם חיים באמונה כזאת, הרי שכל דוק של דאגה ועצבות מסתלקת והולכת מעמנו, מאמינים שמה שעושה הקבה הוא רק לטובה, וכל הנעשה עמנו אף אם אין רואים זאת עדיין בעינים הרי הם רק חסדים גדולים מאבינו שבשמים, ואז חשים ומרגישים שהעולם חי, ואין זה עולם המתנהג מעצמו, אלא בכל הנעשה שורר חיות ותקוה, ומחשבות הללו מחזירים באדם שמחה וחיות לנצח".

מצוה זו של "יטע בהם אדר" שהיא מצות האמונה בבורא והשגחתו, שהכל ממנו ושהוא טוב ומרבה להטיב, וזו היא מצוה ש"לא הזכיר גרמא", אפשר לקיימה גם בלב ומכ"ש באדם הראשון. וכשזוכים להתבוננות זו ממילא המח פנוי להתבונן גם בעצם שמחת יהדותינו.

וכשהאדם פנוי מעצבות, אזי על כל דבר ישר שעושה בסור מרע ובעשה טוב בגשמיות וברוחניות - ממילא נבנית אצלו השמחה.

ורק לאחר מכן ניתן לקיים מצות "מרבין", שלא להסתפק במועט בקיום מצוה זו, אלא להרבות... שהרי "מידת השמחה היא מעלה עליונה שאין למעלה ממנה, שעל ידה אפשר לנצח את המלחמה הגדולה עם היצר הבוער בקרבנו תמיד וחסך לכלותנו. ועל כל אדם לשאוף להגיע אליה".

שיחת חזקן שנאמרה לבחורים בעניני שובבי"ם יום א' ח' י שבט תשפ"ד

דא"ח תשפ"ד

לחזור הביתה מאושרים

לאדם יש הרבה טבעים, טבעים טובים וטבעים רעים. יש באדם טבע של רחמנות, ויש בו טבע של אכזריות, ועוד כהנה. כל סוגי הטבעים. הוא רק צריך לנצל אותם להש"ת.

לגבי המידה של אכזריות יש לדעת, כשמגיע לך נסיון תהיה אכזר על עצמך, אל תכעיס את הש"ת, "און פון די אכזריות וועט ווערן די גרעסטע רחמנות" (ומהאכזריות הזאת תצא הרחמנות הגדולה ביותר). אין הרחמנות יותר גדולה על האדם, כאשר יש לו נסיון והוא ממליך את הש"ת ואינו עושה את זה. זהו רכוש עולם. זה מוחק את חלק הסטרא אחרא המסתיר לו את הש"ת. "עזר אויבערשטער וועט אים זיין ליכטיג פאר דעם וואס האט אפגעריבן דעם מסך המבדיל" (הש"ת יהיה לו לאור לזה שמיך מעצמו את המסך המבדיל).

חייבים היום לדעת את זה. כי היצר הרע... הוא אמנם דמיון, אבל זה חזק מאוד. להיות 'אכזר' זה העצה. הגמרא אומרת (תמיד לב). "מה יעביד איש ויחיה, ימית את עצמו". שיהרוג את עצמו. זו היא מ' מפורשת, פלא דיגע גמרא. הגמרא שואלת "מה יש לעשות כדי לחיות" והיא מתרבת "שיהרוג את עצמו" (והרי זה פלא, זה נראה ממש סתירה, מיתה היא הרי ההיפך מחיים), אלא הפירוש הוא ש'ימית תאוותו" (ע' רא"ש, מהרש"א, שם. ובנת"ע להמהר"ל), וזה באמת נכח, כשאדם ממית את תאוותו זהו כמו שהוא

ניתן לשמוע: 02-313-22-10 המשך בעמוד הבא <

אלא שכאן יש לזכור, שהיצה"ר היודע את מעלת השמחה מוצא לו דרכים לבטלה מכח עצמה, וזה ע"י שהוא מחליש את דעת האדם בזה בעצמו שמוכיח לו שאינו בשמחה, וע"ז בעצמו הוא מפילו ל"עצבות".

"אולם יתכן שכשנאבקים לזכות לשמחה דוקא, אזי נופלים לעצבות, כי כן הוא הטבע בדבר מחשבתי שכשמאבקים עמו, אזי מתגבר כח הנגדי בדוקא (עיין ליק"מ ס' סיה אות ד). ולכן העצה היא, לא להלחם על השגת השמחה, אלא להשתדל לא להניח לעצבות להנכס למוחו, ולהחליט שכמו שאסור לחשוב מחשבות של תאוה וכיוצא בזה, כך אסור לחשוב מחשבות של עצבות, כמו שאמרו (סנהדרין ק"ב) "לא תעלה דוית בלבך (לא תכניס דאגה בלבבך)... ידוע מאמר החסידי: נס והצלה גדולה היא שהאדנות אינן מועילות, כי הדברים קל וחומר, מה אם כשהאדנות אינן מועילות, לא מפסיק האדם מלדאוג, אם הם היו מועילות על אחת כמה וכמה שלא היה מרפה לרוב אחד מהדאגה והעצבות..."

אמנם "אם האדם זכר והרחיק ממנו את העצבות, אזי מכל פעולה לטובה שהוא עושה הוא מגיע לידי שמחה, מכש כשהאדם חי כל כולו באמונה ובהשגחה פרטית, הרי שהוא שריו תמיד בשמחה וחיות, והוא חי חיים טובים ומאושרים".

מעיינות ההי"ם

פרשת
תולדות

פנינים מענייני
שבת קודש

שיעור חגיגי
רע"ג

אמרים נעימים מפז ומפנינים ממעיין מוס הי"ם
בעל שם טוב הקדוש והתלמודי ז"ע ועב"א
שנאמר בענינה מפי פה מפיך מרגליות
כ"ק אדמו"ר מטעמנו וואר שליט"א

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (שמות כא, א)

רמזי המועדים בפרשיות השבוע

ראיתי מובא בשם צדיקים (בקיצור בפרי פרשת בא אות י"א בשם הרה"ק החוזה מלובלין ז"ע; ובארוכה בחיים ושלום - מוקאטקש פרשת ויצא בד"ה אשר משחת ג"כ בשמ), כי סדר הפרשיות בחומש שמות מכוונים נגד סדר המועדים, כי פרשת בא הוא נגד ימים ראשונים של פסח, ופרשת בשלח הוא נגד שבועי של פסח, פרשת יתרו הוא נגד קבלת התורה, ומשפטים הוא נגד ראש השנה ויום הכיפורים, כי עניין ימים אלו בימי דין, אשר פרשה זו נשנו בה רוב דיני התורה בדנין, פרשת תרומה הוא נגד הסוכה, שכן המשכן היה גם כן צילא דמהימנותא, פרשת תצוה הוא נגד ימי החנוכה, ופרשת כי תשא הוא נגד יום הפורים בעניין השקלים. ואכן יש רמז בפרשה זו לימי ראש השנה ויום הכיפורים, כמו שהביא הרב חיד"א (נחל קדומים פרשת משפטים אות ט) על הכתוב (שמות כא, א) **'אם יום או יומים יעמוד לא יוקם כי כספו הוא'**, כי הנה ישנם יהודים פחותי ערך שאינם באים להתפלל בבתי כנסיות כל ימות השנה, ויש בהם אשר אך ורק ליום הכיפורים באים להתפלל בבית הכנסת, ויש אשר מוסיפים בצדקתם ובאים אף בימי ראש השנה להתפלל, אך זולת ימים אלו אינם פוקדים את בתי הכנסיות במשך כל ימות השנה. והנה אנשים אלו, אף ביאתם בימים אלו אינם לצד התעוררותם לדרכי הטוב והישר בימים אלו, שכן ברור להם כי לא ימישכו בדרך זו, ואין בדתם לבוא לבית הכנסת אחר ימים אלו, אלא שאין זה אלא משום שידוע להם כי בימים אלו נקצבים מזונותיו של אדם הקצובים לו מראש השנה עד ראש השנה (ביצה טו), ולגודל יאתם שמא יחסר מפת לחםם בימות השנה, על כן מתאמצים לבוא לבית הכנסת לימים אלו. משכך, אינם עומדים להתמיד בהנהגתם זו, כי אינה אלא מן השפה ולחוץ, עבור צרכי פרנסתם, ואינם מבקשים לראות את פני ה'.

וזהו שאמר הכתוב **'אם יום או יומים יעמוד'**, יעמוד מורה על תפילה, שכן אין עמידה אלא תפילה (ברכות כו), וזהו שיש אשר באים להתפלל רק יום אחד בשנה הוא יום הכיפורים, או שיש אשר מוסיפים לבוא עוד יומיים הוא שני ימי ראש השנה, ועליהם ושכמותם אמר הכתוב, **'לא יוקם'**, אין להם קיום ותקומה להמשיך לבוא בהר"ה להתפלל, וזאת **'כי כספו הוא'**, כי אף ביאתם בימים אלו אינו לצד התעוררותם להיטיב דרכם, אלא משום דאגתם על כספם ולחמם, ולכן אינם ממשיכים לבוא להתפלל בבית הכנסת.

אזהרות באופן עריכת דיני התורה הרמוזים בתחילת הפרשה

הבעל הטורים (שמות כא, א) הפליא לרמז הרבה מדיני הדיינים בפסוק זה הראשון בפרשה העוסקת ברבים מדיני התורה. תחילה כתב: **"ואלה"**, נוטריקון ו'חייב א'ד'ם ל'חקור ה'דין', וכדברי המשנה (אבות פ"א מ"א): **"הו" מתונים בדין"**, ופירש **הרע"ב**: **"ש"אם בא דין לפניך פעם ושתיים ושלוש"**, לא תאמר דין זה כבר בא לפני ושניתי ושלושתי בו, אלא הו" מתונים, כלומר ממתונים קודם שתפסקו הדין, והיינו שצריכים בכל פעם לחקור הדין מחדש. עוד כתב: **"המשפטי"**, נוטריקון ה'דין מ'צוה ש'יעשה פ'שרה ט'רם י'עשה מ'שפט (סנהדרין ו), **"אשר"**, נוטריקון א'ם ש'יניה ר'ויצים, והוא בחובת הדיין לעשות תחילה פשרה קודם שיתחיל לדון על פי דיני התורה, ככל שנייהם רוצים ומעוניינים בדבר.

שבה הבעל הוא שבהה של האשה המסורה ממנו את העול שיוכל להתפנות לענייניו

נדוע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ
(משלי לא, כג - מירורת לליל שבת קודש)

לכאורה צריך ביאור, שהרי כל פרק 'אשת חיל' מתחילתו ועד סופו, טובב והולך סביב שבת אשת החיל, ומזכיר את כל שבחיה ומעלותיה, ואינו מדבר בשבחו של הבעל, ואיך זה הוזכר כאן בתוך סיפור שבת האשה, גם שבחו של הבעל, שלכאורה אין לו שייכות לפרק זה.

יתכן לכאור בזה, כי הנה כאשר הבעל נדוע בשערים, ושמו הטוב הולך לפניו, שמוחו צלול ורגוע לעבודת הבורא יתברך, וכן יכול הוא לעסוק בענייני העולם הזה מתוך רוגע, הרי כל זה הוא גם כן שבח גדול לאשת החיל, כי על ידי שהיא עושה חיל בענייני הבית, והיא עיקרה של הבית, על ידי זה אין העול מונח על הבעל ויכול לעשות חיל בעסקיו, וכן להתעלות במכמני התורה והיראה מתוך שלווה והשקט, ולכן שבח זה הוא חלק משבחי האשה.

לעילוי נשמת
הרבנית הצדקנית
מרת מרים ע"ה
בת ר' שמואל צבי ע"ה
א"ח לכ"ק אדמו"ר מהלאטשוב נתניה צדק"ל
י"ד כ"ז שבט

א. הרה"ק רבי יואל מטאטמאר ז"ע אמר פעם אחת בדינו למדיבי עם, כי הנה יש לנו בתורה ארבעת חלקי השולחן ערוך, שהם אורח חיים יורה דעה אבן העזר וחושן משפט, ויש להתבונן מדוע סידר רבינו יעקב בעל הטורים את חלק חושן משפט באחרונה, בעוד שאחר מתן תורה בפרשת יתרו, תכף נאמר רוב דיני ממונות בפרשת משפטים, ומדוע לא סידר חלק חושן משפט בראשונה, אלא באחרונה.

רק אמר בזה, כי הנה בחלקי אורח חיים יורה דעה ואבן העזר, לא שייך כלל לעשות פשרות, שאין שייך לפשר בהלכות שבת או בשר בהלב או תערובות, אלא כל הנפסק על פי דין הוא בהכרח להתייחס אליו במלוא חומרי הדין, שהרי אין עצה ואין חכמה ואין תבונה נגד ה', ורק בחושן משפט שם שייך פשרות, ולא זו אלא אף זו שיש לכתחילה לפשר בין הצדדים. ולכן, אם היה רבינו יעקב בעל הטורים מסדר תחילה חושן משפט, או אז היו הלומדים מתרגלים כי יש מקום לפשרות בעיקר דיני התורה, ומני אז אף כאשר יבואו ללמוד אורח חיים יורה דעה ואבן העזר, יבואו גם כן לפשר בדניים החמורים, לכן הקדים תחילה אורח חיים יורה דעה ואבן העזר, בהם ילמדו וידעו כי אין מקום לפשרות, ורק לאחר מכן ילמדו חלק חושן משפט, ויתודעו כי בדיני ממונות יש מקום לפשרות. על זה סיים הרה"ק רבי יואל מטאטמאר ז"ע את דבריו, כי הנה הלכות צדקה נסדרו בחלק יורה דעה, ולכאורה הרי שייכים הם לדיני ממונות, והיה צורך לסדרם בהלכות חושן משפט. אלא מוכח בזה, כי בהלכות צדקה אין מקום לפשרות, ולכן נסדרו בחלק יורה דעה, שהוא מחלקי ההלכה שבהם אין שייך פשרות, ולא בחלק חושן משפט...

אין אדם יכול לצאת ידי חובתו באחד מהם, כי אף המצוות שבין אדם לחבירו מסיני נצטוונו עליהם.

בזה ביאר היטב את לשון הכתוב (שמות לב, טו) 'ויפן וירד משה מן ההר ושני לחת העדת בידו לחת כתבים משני עבריהם מזה ומזה הם כתבים', כי הנה בהיות הלוחות כתובים משני עבריהם, הנה בכל אחד משני הלוחות רשומים היו כל עשרת הדברות, כי בצד האחד היה כתוב המצוות שבין אדם למקום, ומצידו השני היה כתוב בו המצוות שבין אדם לחבירו, נמצא כי לא זו בלבד ששני הלוחות מצומדים היו יחד, אלא כל לוח בעצמו היו כתובים בו בשני עבריו שני חלקי המצוות, וזאת חלגה עד כמה שני החלקים כרוכים האחד במשנהו, ואין באפשרות לקבל רק דברים שבין אדם למקום, בלא שהוא מקבל על עצמו דברים שבין אדם לחבירו, מזה ומזה הם כתובים, כך שמצד אחד היה כתוב 'אנכי' לא יהיה לך, ומצד השני היה כתוב 'לא תרצח', כי אכן שניהם בלתי נפרדים הם זה מזה.

על פי זה כתב הגאון רבי יקותיאל יהודה גרינוואלד זצ"ל לבאר, כי הנה בני ישראל בחטאם בחטא העגל, אף כי גדול היה חטאם בין אדם למקום, מכל מקום לא רחוק הדבר כי באותו הזמן התנהגו בשלימות בעניינים שבין אדם לחבירו, והיה ביניהם שלום ושלוה, וממילא היה מקום לומר, כי אין משה צריך לשבור אלא את הלוח הימני שבו כתובים המצוות שבין אדם למקום, שכן במצוות אלו חטאו ופגמו, אך הלוח השמאלי שבו המצוות שבין אדם לחבירו, לא היה מקום לשבור, כי באלו התנהגו בשלימות.

על זה אמר הכתוב '**ואפן וארד מן ההר וגו' וארא והנה חטאתם לה' אלקיכם**, היינו שראה כי לא היה חטאם אלא לפני ה' אלוהיהם, שלא חטאו בעניינים שבין אדם לחבירו אלא בעניינים שבין אדם למקום, ועם כל זה '**ואתפש בשני הלחת ואשלבם מעל שתי ידי ואשברם לעיניכם**', היינו שתפס את שני הלוחות גם יחד, הן את החלק שבין אדם לחבירו והן את החלק שבין אדם למקום, כי שניהם אין להם ערך כאשר אין מחזיקים בשני חלקי התורה יחד, כי כרוכים הם שני חלקי מצוות אלו זה בזה.

לפי זה יש לבאר את דברי רש"י הנזכרים, 'ואלה מוסיף על הראשונים מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני', כי יכול האדם לדמות לעצמו כי הדינים האמורים בפרשה זו, אינם מסיני, אלא הינם הנהגות ראויות מצד יישוב העולם, על זה אמרו כי מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני, ולכן 'למה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח, לומר לך שתשים סנהדרין אצל מזבח', כי בית המקדש הוא מקום העבודה שבין אדם למקום, בעבודת הקרבת הקרבנות לריח ניחות, ועל שכן צריכים לשום את הסנהדרין אצלם, כי הסנהדרין שמשם הוראה יוצאת לישראל (תענית טז), בכל פרי דינים שבין אדם לחבירו, ודברים אלו צריכים להיות מצומדים יחד.

רציעת אוזן הגנב על שאינו מקבל עליו מצוות שבין אדם לחבירו כתורה מסיני

על פי זה יתבאר גם כן דברי רש"י בפרשתנו (שמות כא, ו): 'ומה ראה און להרצע מכל שאר אברים שבגוף, אמר רבי יוחנן בן זכאי און זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב, והלך וגנב, תרצע', ולכאורה אף שבאוזנו פגם שלא קיים את ששמע, מכל מקום המעשה נעשה על

הדין הרי הוא כאילו שאינו מדמה בעצמו כאילו חרב זו אכן מונחת לו בין ירכותיו, ולכן חרב באה לעולם סביבה זו.

עוד כתב בעל הטורים: 'וסמן דינין לעבודה, שהם משלושה שהעולם עומד עליהם (ר' אבות פ"א מ"ב; שם פ"א מ"ח). וסמן אותם למזבח, לומר, כל המעמיד דיין הגון כאילו בנה מזבח, היפך ממי שמעמיד את שאינו הגון, שדרשו בו כל המעמיד דיין שאינו הגון כאילו נוטע אשרה אצל המזבח (סנהדרין ז)'.¹

שלימות המצוות שבין אדם למקום כד בכר עם המצוות שבין אדם לחבירו

כתב רש"י, 'ואלה המשפטים', כל מקום שנאמר 'אלה' פסל את הראשונים, 'ואלה' מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני, אף אלו מסיני. ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח, לומר לך שתשים סנהדרין אצל המזבח, עד כאן.

הנה סמיכה זו של סנהדרין אצל המזבח, לא דבר של מה בכך הוא, אלא כל מקומו של בית המקדש נקבע באופן שיוכלו לקבוע סנהדרין אצל המזבח, וכמו שאמרו בגמרא (בבב"ב דף:): "מאי דכתיב (שמואל א' ט, יח) 'וילך דוד ושמאלו וישבו בנאות ברמה', וכי מה ענין נאות אצל רמה, אלא שהיו יושבין ברמה ועוסקין בנויו של עולם, אמרי כתיב (דברים יז, ח) 'וקמת ועלית אל המקום', מלמד שבת המקדש גבוה מכל ארץ ישראל, וארץ ישראל גבוהה מכל ארצות. לא הו' ידעי דוכתייה היכא, אייתו ספרי יושע, בכולהו כתיב וירד ועלה הגבול ותאר הגבול, בשבט בנימין ועלה כתיב, וירד לא כתיב, אמרי שמע מינה הנה הוא מקומו. סבור למבנייה בעין עיטם, דמדלי. אמרי, ניתתי ביה קול, דכתיב (דברים לג, יג) 'ובין כתפיו שכן'. ואיבעית אימא, גמרי דסנהדרין בחלקו יתהוה ושכינה בחלקו דבנימין, ואי מדלינן ליה מתפלגי טובא, מוטב דניתתי ביה פורתא, דכתיב (דברים לג, יג) 'ובין כתפיו שכן'.

לבאר ענין שייכות הסנהדרין אל בית המקדש, ויתבאר בזה גם כן שייכות דברי רש"י, שכתב כי ללמדנו בא מה הראשונים בסיני אף אכן בסיני, אל שייכות הסנהדרין אל מקום המקדש.

ונקדים את שכתב הגאון רבי יקותיאל יהודה גרינוואלד זצ"ל אב"ד יארע בנו של הגה"ק הערוגת הבושם מחוס"ע זי"ע בקונטרס אגרות אזור (נדפס בחתילת ספר 'מקור טהרה' לערוגת הבושם), לדייק בלשון הכתובים (דברים ט, טז) '**ואפן וארד מן ההר וההר בער באש ושני לוחת הברית על שתי ידי וארא והנה חטאתם לה' אלקיכם עשיתם לכם עגל מסכה סתם מהר מן הדרך אשר צוה ה' אתכם ואתפש בשני הלחת ואשלבם מעל שתי ידי ואשברם לעיניכם**, א' מהו שהוצרך לומר 'והנה חטאתם לה' אלקיכם', הרי פשוט כי חטאם הוא להשם יתברך, וכי למי שייך לחטוא, ב' מה שאמר 'ואתפש בשני הלחת', הרי ברור כי שני לוחות היו, ולא היה לו לומר אלא 'ואתפש בלחת'.

וכתב לבאר בזה על פי דברי אביו הגה"ק הערוגת הבושם זי"ע (פרשת חיי שרה ב"ה ושני צמידים), שכתב על דברי רש"י על הכתוב (בראשית כד, כב) 'ויהי כאשר כלו הגמלים לשלות ויקח האיש נזם זהב בקע משקלו ושני צמידים על ידיו עשרה זהב משקלם: 'ושני צמידים' רמז לשני לוחות מצומדות, 'עשרה זהב משקלם' רמז לעשרת הדברות שבהן', ולכאורה מה שייכות היה אז שהוצרך אילעזר לרמז לה על עשרת הדברות.

וביאר בזה הגה"ק הערוגת הבושם זי"ע, כי הנה שני הלוחות היו חלוקים בכך, שהלוח הימני היו חקוקים בו מצוות שבין אדם למקום, ואילו הלוח השמאלי היו חקוקים בו מצוות שבין אדם לחבירו, והיות שני הלוחות מצומדות יחד, להורות בא לנו, כי מצוות שבין אדם למקום כרוכים אצלם עם מצוות שבין אדם לחבירו,

ד. הרה"ק הרבי ר' שמואל מניקלשבורג זי"ע פירש בזה על דרך צחות (אמרי שמואל פרשת משפטים ב"ה והוי"ט), כי הנה כאשר יצאו בני ישראל ממצרים היה להם ריבוי נכסים מביות מצרים וביתו הים, והיה כל אחד שומר על אוצרותיו שלא ישלטו בו אחרים, אמנם עתה אחר ששמעו בהר סיני אסור לא תגנוב, והם שומרים כי לא יהיו אדם לשלול באשר לרעהו, וממילא התירו כבר שלא לשמור כל כך על נכסיו, כי אמרו שממילא לא ישלטו בהם אחרים. אכן הגנבים שביניהם, עשו גם כן החשבון הנכון, ואמרו כי עתה עתה הכושר הוא לשלוח בבניה את ידיהם, כי אין בני ישראל שומרים כל כך על רכושם לאשר בטוחים הם ששמרו הכל את שנצטוו זה עתה, ועל כן הלכו וגנבו. והו' נכתב רש"י, 'און זו ששמעה על הר סיני לא תגנוב והלך וגנב', היינו שכל הליכתו לגנוב היתה משום שמע על אסור זה ובטח כי לא ישמרו עוד בני ישראל על רכושם כראוי, לכן 'תרצע' יש לרצוע את אוזנו על כך.

בענין הזה יש להביא את המובא (שני שפיר קודש פרשת יתרו ב"ה לא תגנוב) על הרה"ק רבי מנחם מענדל מניקלשבורג זי"ע, אשר פעם אחת נגנב בביתו אחד מן החפצים, והמקורבים ששימשו לפניו התרעמו על כך, כי ביתו היה פתוח לכל עובר ושב, ואמר אחד כבסטי, כי הרי הכל עומד כאן כמו הפקר ולמה שלא יבואו לגנוב. שמע הדברים הגיעו לאוזני הרה"ק רבי מנחם מענדל מניקלשבורג זי"ע שישב בחדרו, ותקף התבטא בקולי קולות, איך יכולים לומר כן, הרי כתוב בתורה 'לא תגנוב' (שמות כ, ב), והיה פשוט לו כי אי אפשר לגנוב אם נצטוונו בתורה שלא לגנוב.

כעין זה מסופר על הגאון רבי מרדכי לייב ווינקלער זצ"ל ממאד בעל הלבושי מרדכי, שהיה ידוע בתמימותו הגדולה, ופעם אמר, כי אינו ידוע מדוע צריכים להכניס את הגנבים לבית הכלא כבדי לגרום להם שלא לגנוב, הרי די בכך שניקח להם את הנעגל וואסער מליד מיטתם, אז לא יוכלו עוד לקום ממשכבם, וממילא לא יוכלו לגנוב...

הרה"ק רבי אהרן לייב מפרימישלאן זי"ע
ב' אדר א"ת תקע"ג

אהרן לייב מפרימישלאן זי"ע השכיב עצמו בפישוט ידיים ורגליים על הארץ, כשהוא מתאמץ בכוחותיו להביא לביטול הגזירה הרעה מעל קהל עדת ישרון.

כעבור זמן מה התרומם הרה"ק רבי אהרן לייב מפרימישלאן זי"ע ממקומו, ופנה ואמר אל הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע, כי עלה בידו להביא לביטול הגזירה, אך זה תלוי בכך שיקבל עליו הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע לסבול בזיונות, ועל ידי זיונות אלו יבטלו את הגזירה מעל בני ישראל.

הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע סבר וקיבל, אלא שלא היה הדבר בכדי שיעשו שיהיה אדם שיזבח את הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע, לנוכח קדושתו ושגיבות מדריגתו, על כן תכף יצא הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע יחד עם הרה"ק רבי אהרן לייב מפרימישלאן זי"ע לדרכם, ונסעו אל מקום רחוק שלא הכירו אותם כלל.

בהגיעם אל המקום פנו לבית האכסניא, שם התחיל הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע להכין את עצמו לעבודת התפילה, וכידוע שהרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע היה מראשוני תלמידי אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש זי"ע מאורי החסידות, שהנהיגו לעצמם להתפלל בשעה מאוחרת, על כן אף במקום זה שהה הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע שעות ארוכות לפני התפילה, ונעמד לתפילת שחרית לקראת השעה שתיים בצהריים.

בעל האכסניא שלא הכיר כלל את הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע, פנה אליו והתחיל להוכיחו על כך, כשהוא מתרה בו על תפילתו בשעה מאוחרת כל כך שהוא נגד ההלכה הפסוקה בשולחן ערוך, וכך הוסיף לבזותו באופנים שונים, כשהרה"ק רבי אהרן לייב מפרימישלאן זי"ע עומד בצד ואינו מגיב מאומה, בידעו כי זה הוא מטרת נסיעתם למקום זה, שיקבל הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע על עצמו בזיונות אלו, ובוזה תלוי ביטול הגזירה מעל בני ישראל.

אלא שבעל האכסניא שנסער היה עד מאד, לא הסתפק בדיבורים, וביקש להרים יד ולהכות את הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע על שעובר על ההלכה הפסוקה, אך כאן התערב הרה"ק רבי אהרן לייב מפרימישלאן זי"ע ואמר לבעל האכסניא, כי אם יעזי להרים יד על הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע, או אז מרה תהיה אחריתו, והתרה בו שלא יעזי לעשות כן, וככל הנראה ידוע היה לו, שאין צריכים עבור ביטול הגזירה אלא בזיונות בלבד, בלא הרמת יד.

ואכן לאחר התפילה חזרו הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע עם הרה"ק רבי אהרן לייב מפרימישלאן זי"ע אל ביתם, ועלה בידם להביא לביטול הגזירה.

זי"ע ועכ"א

הרה"ק רבי אהרן לייב מפרימישלאן זי"ע היה בנו של הרה"ק רבי מאיר הגדול מפרימישלאן זי"ע, ואביו של הרה"ק רבי מאיר'ל מפרימישלאן זי"ע. אנו זכינו להיות מנכדי המת"יחסים אחריו בסייעתא דשמיא.

ידוע כי הרה"ק רבי מאיר'ל מפרימישלאן זי"ע היה מתנהג ברוח הקודש גלויה, והיו מצדיקי דורו שלא ראו את הדבר בעין יפה, על כן התכנסו כמה מצדיקי הדור, וביקשו לעשות עליו חרם או ליטול ממנו את כוח רוח הקודש, שלא יתנהג עוד בהנהגתו זו בגלוי.

מסופר, כי תוך כדי ישיבתם התגלה אליהם הרה"ק רבי אהרן לייב מפרימישלאן זי"ע מגזני מרומים אשר כבר לא היה בין החיים, ואמר להם בתרעומת, כי הוא השאיר בעולם גחלת, הלא הוא בנו הרה"ק רבי מאיר'ל מפרימישלאן זי"ע, ועתה מבקשים אתם לכבותה, כך סיים את דבריו במעין טרוניה.

למרבת הפלא, כעבור זמן מועט הגיע הרה"ק רבי מאיר'ל מפרימישלאן זי"ע אל המקום, ואמר להם, אבי אמר לכם כי הותר אחריו בעולם גחלת, ואני אומר לא גחלת השאיר אחריו בעולם, אלא השאיר אחריו לפי אש בווער.

כמובן שהרה"ק רבי מאיר'ל מפרימישלאן זי"ע היה בר הכי להעיד כן על עצמו, ולא אמר את הדברים כלאחר יד.

*

הרה"ק רבי אהרן לייב מפרימישלאן זי"ע היה תלמידו של הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע.

מסופר (דברים ערכים אות כ"ט), כי פעם הגיע הרה"ק רבי אהרן לייב מפרימישלאן זי"ע לבית רבו הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע, ושם נוכח לראות כי הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע, שוכב בפישוט ידיים ורגליים כשמעיניו זולגות דמעות לרוב.

בני הבית אמרו לפני הרה"ק רבי אהרן לייב מפרימישלאן זי"ע, כי כך שרוי הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע זמן רב, ואין בידם הדרך לעוררו לעבודת הבורא כבראשונה, וביקשו שכתלמיד קרוב ינסה הוא לדבר על לבו של הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע לדעת מה זה ועל מה זה.

הרה"ק רבי אהרן לייב מפרימישלאן זי"ע ניגש אל הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע ושאלו על הדבר, ואכן אמר לו הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע, כי התגלה לו שיש עכשיו גזירה רעה ומרה המתרחשת לבוא על ראשי בני ישראל, ומשתדל הוא ברוב תחיה ותפילות להביא לביטול הגזירה האימונה, ועל כן מתאמץ הוא על כך בפישוט ידיים ורגליים.

כשמעו הרה"ק רבי אהרן לייב מפרימישלאן זי"ע את הדברים, נענה ואמר, כי מבקש הוא שהרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע יתורמם משכיבתו ויטעם איזה דבר להשיב את נפשו, כשהוא אומר, שהוא לוקח על עצמו להמשיך בעבודת עבודה זו להביא לביטול הגזירה מעל ראשי בני ישראל, ואכן הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע התרומם ויצא לטעום איזה דבר, ואילו הרה"ק רבי

א. במליצי אש (ח"ה, אדר אות כ"ב) הביא, שיש אומרים שנפטר באדר ב'.

הצפח שיעור חרש"י

די הידיים, ואם כן יותר היה ראוי לרצעו בידיו, כי הם פגמו יותר מהאזניים, ובפרט שיתכן כי בשעת השמיעה בהר סיני קיבל על עצמו שלא לגנוב, אלא שלאחר מכן גבר עליו יצרו והביאו לידי גניבה, ויותר הוי צריכים לרצוע הידיים.

אננים לפי דברינן לומר, כי הנה אף אומות העולם יש להם ימוסים אלו שלא לגנוב אחד מרעוה וכדומה, וכמו שכתב הרע"ב (אבות פ"א מ"א): "משה קבל תורה מסיני, אומר אני, לפי שמסכת זו אינה מיוסדת על פירוש מצוה ממצות התורה כשאר מסכתות שבמשנה, אלא כולה מוסרים ומדות, וחכמי אומות העולם גם כן חברו ספרים כמו שבדו מלבם בדרכי המוסר כיצד יתנהג האדם

ברעיון זה ראיתי (שיח שרפי קודש פירשת יתרו בדי"ה לא יוכל העם הב' בשם הרה"ק השרף מקאצק זי"ע) שכתבו לבאר את הכתוב (שמות יט, כג) "ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם לעלות אל הר סיני כי אתה העדתה בנו לאמר הגבל את ההר וקדשתו", היינו שאמר משה להקדוש ברוך הוא, כי מאחר וציווה להם שלא לעלות ההרה, ממילא לא תיתכן להיות מצויאות שיוכלו לעלות להר, כי לא יוכלו לעשות אחרת ממה שציווה אותם הקדוש ברוך הוא, אך עם כל זה אמר לו הקדוש ברוך הוא (שמות יט, כד) "ויאמר אליו ה' לך רד ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים והעם אל ירסו לעלות אל ה' פן יפרץ בם", היינו שאין כל בני ישראל עומדים בדרכתו של משה ברניו, ועלולים לעשות אחרת מאשר ציווה עליהם הקדוש ברוך הוא, ולכן ביקש שיחזור ויתרה בהם שנית.

מזקחת חיים

ענינים בפרשת השבוע מתוך שיעורו השבועי של
מורינו הגאון הגדול רבי חיים אלעזר זווים שליט"א
גאב"ד ביתר עילית

פרשת
משפטים
תשפ"ד

ישראל ועכו"ם שבאו לדון

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כא א)

כשרים. וכתב ע"ז הם של שלמה (ב"ק סט): ואין להקשות מהאי דתניא פרק הגזול בתרא (לקמן ק"ג, א) דתניא ישראל וגוי שבאו לדון, אם אתה יכול לזכותו בין זכה, ואמור לו כך דינינו, בדיני האומות העולם זכה, ואמור לו כך הוא דינכם וכו', א"כ לפ"ז ראוי שיועילו עדות גוים, ולומר לו כך דינכם, הלא הברייתא אינה מדברת אלא בהפקעת הלואה, שאו הוא שרי, וא"כ יכול הדיין ג"כ לפוטרו, אבל להוציא ממנו ממון שלא כדין הוי כגזל, וגזל גוי אסור וכו' ע"כ. ומבואר ביש"ש שהבין דמה שאמרו בגמ' שאומרים לעכו"ם כך הוא דינכם אין זה מעיקר הדין, דמעיקר הדין כשגוי דן עם ישראל צריכים לדון אותו לפי דיני ישראל, ומה דכשיש זכות לישראל ע"פ דינם אומרים לעכו"ם כך היא דינכם הוא רק מדין הפקעת הלואה - דמותר ליטול ממון העכו"ם באופן של הפקעת הלואה, ולפ"ז לא נאמר דין זה רק בהפקעת הלואה אבל בגזל ממש אסור, ולמד כן היש"ש ממה שאמרו שם בגמ' דברייתא זו מיידי בהפקעת הלואתו, והבין דזה קאי גם ארישא דברייתא ולא רק על הסיפא בהדין דבא עליו בעקיפין.

אולם ברמב"ם מבואר דמה שאמרו בגמ' דאומר לעכו"ם כך דינכם הוא מעיקר הדין ולא רק מדין הפקעת הלואתם, שכתב (פ"י מהל' מלכים ה"ב): שני עכו"ם שבאו לפניך לדון בדיני ישראל, ורצו שניהן לדון דין תורה דנין, האחד רוצה והאחד אינו רוצה אין כופין אותו לדון אלא בדיניהן, היה ישראל ועכו"ם אם יש זכות לישראל בדיניהן דנין לו בדיניהם, ואומרים לו כך דינכם, ואם יש זכות לישראל בדיניהן דנין לו דין תורה ואומרים לו כך דינינו, ויראה לי שאין עושים כן לגר תושב אלא לעולם דנין לו בדיניהם. וממה שכתב הרמב"ם דבגר תושב דנין לעולם בדיניהם, מבואר דס"ל דהוא מעיקר הדין, דהיינו דגוי ישראל שבאים לדון מעיקר הדין צריך לדון עם העכו"ם כדיני עכו"ם. וכ"מ להדיא בשו"ת אבני נור (ח"י"ט ס"י נה) דהמגן אברהם בסי' תמח שכתב דלא מהני קנין שבדיני עכו"ם לגבי מכירת חמץ, ע"כ דלא פסק כהרמב"ם דמעיקר הדין אזלינן בתר דיניהם ע"ש, הרי שגם הוא הבין כן בדעת הרמב"ם.

איך מכריחים ישראל לדון ע"פ דיני עכו"ם

האומנם דדברי הרמב"ם צ"ב דאין נוכל לכופ ישראל לדון

למה נקטו במתני' דוקא בנזקין דעדות עכו"ם פסולה

בגמ' בבא קמא (ק"ג, א): ישראל וכוונני אנס שבאו לדון, אם אתה יכול לזכהו [את הישראל] בדיני ישראל זכהו ואמור לו [לכוונני] כך דינינו, [ואם אתה יכול לזכותו רק] בדיני כנענים זכהו ואמור לו כך דינכם וכו'. והנה במתני' (שם ט"ד, ב) תנן לגבי נזקין 'שום כסף שוה כסף בפני ב"ד ועל פי עדים בני חורין בני ברית' ופירשו בגמ' דבני חורין למעוטי עבדים, ובני ברית למעוטי עכו"ם.

ולכא' צ"ב מה דנקטו במתני' רק לגבי נזקין דעדים שהם עכו"ם פסולים, הרי גם לשאר דברים פסולים לעדות ולא רק לנזקין, והרמב"ם בפיה"מ שם ביאר דהוצרך למעטם לפי שיעלה על הדעת שנוותר ונקל בעדות הנזקין לרוב מאורעיהם ולמיעוט מה שיזדמן שיהיה עליהם עדים כשרים לפי שההכאות בין האנשים ובין הבהמות ג"כ רוב היותם במעמד עמי הארץ והעבדים והעכו"ם ולכן הודיעני שלא יקבלו הב"ד אלא בעדים כשרים כמו בשאר העדיות ע"ש, וכ"כ הרמב"ם בספר הי"ד (פ"ח מהל' נזקי ממון ה"י): אין הנזקין משתלמין ואין חייבין בכופר ואין הבהמה נהרגת אלא בראיה ברורה ובעדים הכשרים להעיד, שלא תאמר הואיל ואין מצויין באוריות הוסיסים וברפת הבקר וגדרות הצאן אלא העבדים והרועים וכיוצא בהן אם העידו שבהמה זו היא שהזיקה את זו שומעין להן או אם העידו קטנים או נשים שאדם זה חבל את זה או העידו בשאר נזקין סומכין עליהן, אין הדבר כן, אלא לעולם אין מחייבין ממון על פי עדים עד שיהיו עדים הכשרים להעיד שאר עדיות ויעידו בבית דין והיחייבו בית דין המזיק לשלם ע"ש, והיינו דהו"א דבנזקין יכשרו עכו"ם להעיד וע"כ נקטו במתני' דגם בנזקין פסולין לעדות וכ"ש לשאר דברים (א).

בהא דישראל ועכו"ם שבאו לדון אי הוי מעיקר הדין או מדין הפקעת הלואתם

אולם הרא"ש (ב"ק פ"א ס"י ט) ביאר דנקטו בנזקין דסד"א לענין נזקין ראוי להאמין לכל אדם כדי שישתלם לנזק דמי נזקו, א"נ אפילו שור של גוי שנגח לשור של ישראל, דאין מוציאין מן הגוי אלא בעדים כשרים ע"ש, ולפי התי' הב' ברא"ש נמצא דשור של עכו"ם שנגח שור ישראל אין מוציאין אותו מן הגוי אלא בעדים

(א) ובשו"ע (ח"י"ט ס"י לה ס"ד) הל' עדות נפסק 'אשה פסולה, וטומטום ואנדרוניוס פסולים מספק וכו', וכל מי שהוא ספק כשר ספק פסול, הרי הוא פסול. הגה וכל אלו הפסולים, פסולים אפילו במקום דלא שכיחא אנשים כשרים להעיד (הרשב"א בתשובה והרמב"ם בפ"ח מהל' נזקי ממון וכו' הב"י), וכל זה מדינא, אבל י"א דתקנת קדמונים הוא דבמקום שאין אנשים רגילים להיות, כגון בב"ה של נשים או בשאר דבר אקראי שאשה רגילה ולא אנשים, כגון לומר שבגדים אלו לבשה אשה פלונית והן שלה, ואין רגילים אנשים לדקדק בזה, נשים נאמנות (ת"ה ס"י ט"ג) ואגודה פ' י' יוחסין), ובביאור הגר"א (שם סק"א) ציין ע"ז, ע"י רמב"ם בפ"י על מתני' דפ"ק דב"ק שום כסף כו'. וברמב"ם בח' שם. ושם בסק"כ במקום שאין. ויש סמך בפ"ד דקדושין ע"ג ב' חיה נאמנת לומר כו' והטעם לפי שאין אנשים שם.

לגמרי א"א לחייבו משום דיני ב"ג(ב), וראיתי בחזו"א (ביק ס" סק"י) שנסתפק בזה וכתב דאי נימא שא"א לומר כך דינכס בחציו, יש לבאר בזה דברי הרא"ש ע"ש, [ועי' מנחת פתים (ח"מ ס" חח)]. ויש להוסיף ולבאר לפ"י מה שנקט הרא"ש בלשונו 'דשור' עכו"ם הזיק, דאלו בעכו"ם עצמו שהזיק י"ל דחייב כיון שבדיניהם חייבים (ג), ורק בשור העכו"ם שבדיניהם פטורים פטור אף ביש עדות עכו"ם.

הרמב"ם לשיטתו דהא דב"ג נצטוו על הדינין היינו בדיניהם

ובעיקר דברי הרמב"ם שנתבאר דמעיקר הדין זנין כדניו העכו"ם, נראה לבאר דהרמב"ם אילן בזה לשיטתו דהנה מצאנו פלוגתא בהא דב"ג נצטוו על הדינין האם הם צריכים לדון לפי דיני ישראל או שדנים לפי חוקיהם ואין הם מצווים לדון כפי דיני ישראל, ועי' בשו"ת הרמ"א (ס"י) שהאר"ק בזה וכתב דצריכים לדון כפי דיני ישראל ומוכיח כן מהרמב"ן בפרשת וישלח ע"ש, אולם לדעת הרמב"ם דס"ל דמה שנצטוו ב"ג על הדינים היינו רק להושיב דינים על השם מצוות י"ל דאיצ"ל לדון לפי דין ישראל וזנים כפי נימוסיהם ויש בזה אריכות ואכמ"ל, נחזור לדין ד"ל הרמב"ם לשיטתו דאיצ"ל לדון בדניו ישראל ולכן ס"ל דכך דינכס הוא מעיקר הדין כיון שיש להם זכות לדון כפי דינהם, אבל להרמב"ן דצריכים לדון לפי דיני ישראל א"א לומר דכך הוא דינכס הוא מעיקר הדין כיון שע"פ הדין צריכים העכו"ם לדון כפי דיני ישראל, שו"ר שכוונתי בזה לדברי הנחל יצחק (ס"י צא) ושו"ת אבני נזר (ח"מ ס"י נה).

ויש לציין למה שראיתי שיש שהבינו בדעת הרמב"ם בהל' מלכים דעכו"ם צריכים לדון כפי דיני ישראל, ועי' בשו"ת הרמ"א הנ"ל שנראה שהבין כן בדעת הרמב"ם, וכ"כ החת"ס (ח"י ס"י ד), אך לענ"ד זה צ"ע מדברי הרמב"ם הנ"ל בגר תושב, שו"מ בשו"ת בית שלמה (ח"מ ס"י קלא) שהעיר כן על הרמ"א הנ"ל, אלא שבגוף דברי הרמב"ם נתקשה במה שהקשינו לעיל דמהיכי תיתי לכוף הישראל לשלם ע"פ מה שחייב בדניו עכו"ם ע"ש.

כדיניהם ולא ע"פ דין תורה, ונראה דהרמב"ם ס"ל דמשפטי התורה שייכים רק בין ישראל לישראל ולא בין ישראל לעכו"ם, והיינו דכתב ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם - דכל משפטי התורה שייכים רק לפניהם - בין ישראל לישראל ולא בין ישראל לעכו"ם. עוד י"ל ע"פ מ"ש החזון איש בב"ק (ס"י סק"ד) דאולי מ"ש הרמב"ם דגר תושב דנין ליה כדיניהם א"א אלא לענין להוציא מהגר תושב שאם פטור בדיניהם פטור אע"ג דבדניו ישראל היה חייב אבל להוציא מיד ישראל בדבר שאין מוציאין מישראל לישראל לא וצ"ע ע"ש. ולפ"י מובן יותר דכשבאין להוציא מישראל אכן צריכים לדון בו כדן ישראל כד"ת, אבל כשבאין להוציא מהעכו"ם א"א להוציא לפי דיני ישראל כיון שבדיניהם הוא פטור, והבנה זו בדברי הרמב"ם אינו כמו שביארנו דס"ל להרמב"ם דמשפטי התורה נאמרו רק בין ישראל לישראל.

והשתא אי נימא כפשוטו דברי הרמב"ם דבגר תושב אזלינן כדיניהם לכל מילתא ואף להוציא מישראל, הרי נתבאר דשיטת הרמב"ם דמה שאומרים לעכו"ם כך דינכס הוא מעיקר הדין, ואדרבה הא דאמרין דאם זוכה בדניו ישראל מוכהו לפי דיני ישראל זהו מצד התקנה או מצד הפקעת הלאה וכדו', ואם נאמר דגם הרא"ש ס"ל כהרמב"ם דהא דכך דינכס הוא מעיקר הדין, א"כ הדרא קושיא לדוכתי דאין כתב הרא"ש לגבי שור של עכו"ם שנגח שור של ישראל דאין מוציאין רק בעדים כשרים, דהרי בדניו עכו"ם אף עדי עכו"ם כשרים.

ונראה ד"ל בפשיטות דאף בדניו עכו"ם כשר עדות עכו"ם, מ"מ הא בדניו עכו"ם אין מחייבין כלל שור שהזיק וכמו שכתב הרמב"ם (פ"ח מה"ל נזק ממון ה"ה): שור של ישראל שנגח שור של נכרי בין תם בין מועד פטור, לפי שאין הגוים מחייבין את האדם על בהמתו שהזיקה והרי אנו דנין להם כדיניהם, ושור של נכרי שנגח שור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם, קנס הוא זה לגוים לפי שאינן זיהיין במצות אינן מסלקין הזיקן ואם לא תחייב אותן על נזקי בהמתן אין משמרין אותה ומפסידין ממון הבריות ע"ש. וכיון שבדיניהם אין לחייב כלל בנזקי ממון, א"א לחייב ע"פ עדות עכו"ם כיון שבדיניהם חייב בעדות עכו"ם, דהא בדיניהם פטורים לגמרי, וא"א לדון כפי דיניהם רק בחלק מהענין.

ומיושב בזה גם מה שהקשו בשער משפט (ס"י תח) ובמנ"ח (מצוה כא) על דברי הרא"ש דהא ב"ג נהרג אפילו בע"א ולא יהא ממונו חמור מגופו דבעינן עדים כשרים, ולהנ"ל כיון דבדניו ב"ג פטור

(ב) וכמו אחרונים תי' בדדיניהם שבי"ג נצטווה ע"פ דיני ישראל צריך עדים כשרים, ועי' בדמשק אליעזר (ח"מ ס"י כח) שתי' עוד דאה"נ דע"א כשר וכוונתו הרא"ש רק דבעינן עדים כשרים ולא פסולים דהיינו שקרנים אבל לעולם סגי בע"א.

(ג) ויש להעיר קצת ממש"כ בתוס' בבבא קמא (א, א) וז"ל: משמע במתני' דתנא (לקמן ט, ב) נכסים שאין בהם מעילה ואכולהו אבות קאי ואפילו אנזקין דאדם לזמן דאמר מבעה זה אדם והא דאמר שמואל בהשוואל (ב"מ צט, ב) כי יאכל פרט למזיק דלא משלם חומש ומשמע הא קרן חייב היינו מדרבנן. הרי שהבינו דהמשנה בדף ט' קאי גם על אדם המזיק, ולפ"י י"ל דגם המשנה בדף י' מיירי גם באדם המזיק, ולפמש"כ נמצא דלהרא"ש לא מיירי מאדם המזיק ורק בממון שהזיק, אולם ל"ק מידי דאף לפי הרא"ש מיירי המשנה בדניו בריית גם באדם המזיק אלא דהחידוש של בני ברית הוא רק לגבי ממון המזיק. ובעיקר דברי התוס' הנ"ל יש להעיר בזה במה שכתבו המשנה שכתבנו אלא שפרשת אמור והחזו"א (ביק ס"י סק"ד) דאדם שהזיק ממונו של עכו"ם חייב, וכמו שביאר המשך חכמה דמזיק אינו בגדר הפקעת הלאוהו דשראי בעכו"ם, אלא בגדר גול דאסור בעכו"ם, ולכא"ו הלא במשנה שם תנן: כל שחבתי בשמירתו הכשרתי את נזקו, הכשרתי במקצת נזקו, חבתי בתשלומי נזקו כהכשר כל נזקו, נכסים שאין בהן מעילה, נכסים שהן של בני ברית. ומפורש דרק בנכסים של בני ברית חייבים, ולפי דברי התוס' הרי המשנה מיירי גם מאדם המזיק וצ"ע. שו"ר בשו"ת דברי מלכאל (ח"י ס"י ל) שכתב דאדם שהזיק גוי פטור והוכיח כן מדברי התוס' בב"ק דף ז' הנ"ל, ועי' במנ"ח (מצוה נא א"ה) שנסתפק אם אדם המזיק נכסי עכו"ם פטור, ובשו"ת חלקת יואב (מהד"ת ס"י י' ב"ה ד"ע) כתב: אני נגוד בירושלם שהזיק לב"ג אם חייב לשלם, אמנם מב"ק דף ט' שנקט נכסים של בני ברית והתם קאי על כל ד' אבות נזקין אשר בכללם מבעה זה אדם לרב הרי דמזיק לב"ג פטור, אולם ממשנה דב"ק פרק ז' דף לו מוכח דרק נזק שור פטור בעכו"ם, אך נראה דבמזיק להב"ג במזיד ודאי חייב ומתניתין של בני ברית מיירי בשוגג וכו' ע"ש. וחתני הרה"ר מ"ל שליט"א אמר ליישב דכיון דהמשנה מיירי לענין לשלם ממיטב וזה בודאי ליכא בהזיק לעכו"ם דהא הדין מיטב ילפי' משן ורגל וכשמזיק ממון עכו"ם דליכא חיוב שן ורגל א"כ אין מקור לחיוב מיטב.

והנה הרבינו חננאל בב"ק דף ג' כתב בפלוגתא דרב ושמואל אי מבעה זה אדם או שן דקיי"ל כרב דסוגיא דשמעתין כוותיה, וצ"ע בכוותנו דהלכה כרב וכי איהו נפק"מ בהלכה יש בדברי רב ושמואל, דהרי פלוגתתם אינו אלא בכוות המשנה ואין בזה נפקותא לדינא וכמש"כ המאירי בבבא קמא (א, ב) וז"ל: ואע"פ שלענין פסק אין לנו במחלוקת זו דין ודברים ודברי שניהם אמתיים הם מצד עצמן מכל מקום לענין ביור הסוגיא מוכחת כרב וכי ואין לפקפק מדין הלכתא כשמואל בדניו שהרי לענין הלכה אין לנו בה דין ודברים כמו שכתבנו אלא שאתה צריך לפרש המשנה לדעת שניהם ע"ש. וא"כ צ"ב כוונת הרבינו חננאל, אך להנ"ל יש לבאר דשפיר ליכא נפק"מ לדינא בדברי רב, דלפי רב דהמשנה מיירי מאדם א"כ גם מתני' דבני ברית מיירי מאדם וא"כ מוכח דגם אדם המזיק לגוי פטור, ואילו לפי שמואל ליכא ראי', והוה כוונת הר"ח, ואף שבתוס' בדף ז' מבואר דס"ל דכיון דלרב מיירי מאדם ה"ל לשמואל מיירי המשנה השניה מאדם, מ"מ י"ל דר"ח דס"ל דאין ראי' מרב לשמואל ודו"ק.

עמק הפרשה

מאמרים שנשמעו מפי מודינו הגה"ח
ר' משה פרידמן שליט"א

הגברת כח הנשמה על הגוף במצוות בפר' משפטים

| ב |

בחינת עבדים ובנים

מצאנו שנקראו בני ישראל בשתי בחינות 'עבדים' ו'בנים' וכמבואר בגמ' קידושין (לו.) דלר' יהודה לא כל העתים שוים לכך דבזמן שישראל עושים רצונו של מקום קרויים בנים ובזמן שאין עושים רצונו של מקום הם קרויים עבדים. אך מצאנו בכמה ענינים ששני הבחינות מצויות בכלל ישראל וכגון האמור בפרשתנו בדיני עבד עברי שאם ממאן הוא לצאת לחפשי בשנה השביעית חייב האדון לרצוע את אזנו וטעמא אמרינן בגמ' שם (כב. והו' ברש"י כאן) 'אמר הקדוש ברוך הוא אין ששמעה קולי על הר סיני בשעה שאמרתי כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע, 'זלת ומזווה שהיו עדים במצרים בשעה שפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים והוצאתים מעבדות לחירות והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע בפניהם, ע"כ. ומבואר שבמכת בכורות בצאת ישראל ממצרים היו בני ישראל בבחינת עבדים להקב"ה מדאמר קרא (ויקרא כה, ה) 'עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים'.

ומאידך רואים אנו שבמכת בכורות היה הגילוי הגדול של בחינת הבנים לבני ישראל שעליו נאמר האזהרה לפרעה בפר' שמות (ד, כב-א) 'כה אמר ה' בני בכורי ישראל, ואמר אליך שלח את בני ויעבדני ותמאן לשלחו הנה אנכי הרג את בנך בכורך, ומבואר שבאותה שעה עצמה היו בני ישראל קרויים בין בנים ובין עבדים.

בחינת עבד מהגוף הנכנע לנשמה בחינת בן

וביאור הענין נראה כי הנה בחינת ה'בנים' שיש לבני ישראל אמור בתורה בקרא (דברים יד, א) 'בנים אתם לה' אלקיכם, וידועים דברי רבינו האריז"ל (ע"ח שער סב פ"א ועוד רבות) שהוא מכוון על החלק אלו-ה ממעל שיש לכל אחד ואחד מישראל שנשמתו הקדושה ועליו נאמר 'אני אמרתי אלהים אתם', והיינו שבחינת בנים היא מצד הנשמה, ואילו בחינת עבדים היא מצד הגוף, כי ייעודו של הגוף בעבודת השי"ת בעולם הזה הוא להכניע עצמו לאלקותו יתברך ולהבטל לכח הנשמה לגמרי, וכשהגוף בטל לנשמה הרי הוא נכלל בבחינת הנשמה ואז הוא גם בבחינת בן, וכך מתבאר דברי הגמ' בקידושין שבזמן שישראל עושים רצונו של מקום הרי הם בבחינת בנים דהיינו שגם הגוף נכלל בכח הנשמה. אך כשאין ישראל עושים רצונו של מקום שאין כחות הגשמיים שמצד הגוף נכנעים קרויים כלל ישראל במדרגת עבדים.

אך אין הכונה שאז אין כלל ישראל שייכים למקורם הקדוש בבחינת בן אלא שכדי שייגיעו לבחינת בנים לגילוי החלק האלקי שבתוכם צריכים להיות קודם לכן במדרגת עבד שבבחינה זו כיניעו עצמם להשי"ת ועל ידי זה יזכו להגיע בחינת בנים, אך

| א |

המצוות שבפרשתן נתנו ביום מתן תורה

נחלקו רש"י והרמב"ן בפירושים עה"ת בסדר ימי קבלת התורה, שלרש"י היתה כריתת הברית המבוארת בסוף פרשתן (כז, י) יום קודם מתן תורה דהיינו ביום ה' בסיון ולהרמב"ן היתה כריתת הברית למחרת קבלת התורה ב' בסיון, אך מסירת פרטי המצוות שבפרשתן לכולי עלמא היה בו ביום שנתנה תורה, ומבואר מזה שמצוות אלו הן חלק ממתן התורה. וכן מבואר מדברי רש"י שדקדק בזה שנאמר 'ואלה המשפטים' בוי"ו שכל מקום שנאמר אלה פוסל את הראשונים ואלה מוסיף על הראשונים, וכאן נאמר ואלה לומר לך מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני, וכבר נתקשה האור החיים הק' בדברים אלו עיי"ש, ועל כל פנים מבואר דהמשפטים המבוארים בפרשתן נתייחד חלקם להיות מעיקר קבלת התורה.

המצוות נמסרו כהודעת המצוות לגר

ורבינו בחיי ביאר סיבת הענין שהיה נצרך לבני ישראל לקבל עתה מייד עם קבלת התורה את פרטי המצוות המבוארים בפרשתן, שכלל ישראל היו עתה כגר הבא להתגייר שמלבד המילה והטבילה והקרבתן שיביא לכשיבנה ביהמ"ק במהרה, נשלמת גירותו על ידי שמודיעים אותו מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות, וביאר רבינו בחיי שגם בני ישראל השלימו עתה את כל פרטי דיני הגירות שבתחילה קודם צאתם ממצרים נמולו כולם וקודם קבלת התורה טבלו כנאמר (ש"י, י) 'וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם, וכן קרבן הקריבו בני ישראל כמבואר בסוף פרשתן, ולזאת מסר הקב"ה לבני ישראל את המצוות המבוארות בפרשתן כדין גרים שבאו להתגייר והורכו להודעת וקבלת מצוות קלות וחמורות.

כל המצוות שבפרשתן כלולות בבריית

אך בדברי הרמב"ן נראה מבואר יתר על כן, כי בפסוק (כב, כח) 'מלאתך ודמעך לא תאחר' דרשו חז"ל (במכילתא והובא ברש"י) שלא ישנה סדר הפרשת התרומות והמעשרות לאחר את המוקדם ולהקדים את המאוחר שלא יקדים תרומה לבכורים ומעשר לתרומה, והקשה הרמב"ן הא לא נתבאר כלל דיני הפרשת תרומות ומעשרות ומדוע לא נאמר תחילה עיקר דיני הפרשת תרומ' ואח"כ תאסור התורה שינויים בסדרי הפרשה. וכתב הרמב"ן לתרץ בזה"ל: 'ונהג לא יזכיר המצוות בכאן רק ברמז כאומר הזהר במצוות האלה אשר אצון בהם וכו', כי היה זה לכותבם לאלו המצוות בספר הברית אשר יזכיר בפרשה האחרת, ע"כ. ומבואר שכל כריתת הברית היתה על כל פרטי המצוות הקלות החמורות הנזכרות בפרשה. ויש לבאר מהו ענין של מצוות אלו ומהי התועלת שבאה על ידי מסירת מצוות אלו שנתעלו בני ישראל במדרגתם על ידי מסירת המצוות שבפרשתן כהמשך למתן תורה בהר סיני מפי ה'.

פוגם מאד בנשמתו ובקדושת האיש הישראלי שבו עד כדי שמותו הוא לישא שפחה כנענית טמאה. והרמב"ן האריך לבאר שהתורה החמירה מאד בדיני שחרורי העבדים בשש וביובל כי הוא כענין כל ימות עולם, כי היובל רומז על העולם העליון שבו מתעלות כל נשמות ישראל וחוזרות למקורן העליון.

כי הנה קודם בריאת העולם היו כל נשמות ישראל כלולים במקורם בקדושתו העליונה של הקב"ה, ואחר כך בששת ימי בראשית נפרדה הבריאה מעצמות קדושת השי"ת אך חיות כל העולמות בא מהקשר הפנימי שנותר קיים לאלקותו יתברך בכל פרטי הבריאה, ולעתיד לבוא יבוא העולם על תיקונו השם יחזור הכל להכלל באלוקות, וגם מזה יונקת הבריאה חיות דהיינו מכח הראשית ומכח האחרית, ומצות שחרור העבדים מורה על ענין חזרת הנשמות למקורן והעלאת הבריאה לשרשה העליון בקדושה האלקית. ועכ"פ נתבאר שמצות עבד עברי ודיניו מורים על מעלת בחינת העבד של כלל ישראל שעל ידה באים לכלל בן בהתגלות כח הנשמה שנגלית ושולטת על הגוף הנכנע אליה ובאה לבחינת בן.

ד

במשפטים נצרך הבנה מיוחדת

לאור האמור יתבאר היטב האמור 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם' ופירש רש"י 'אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה לא תעלה על דעתך לומר אשנה להם הפרק וההלכה ב' או ג' פעמים עד שתהא סדורה בפיהם כמשנתה ואיני מטריח עצמי להבינם טעמי הדבר ופירושו, לכך נאמר אשר תשים לפניהם כשלהן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם, ויש לדקדק מדוע דוקא כאן נאמר ענין זה לטרוח להבין טעמי ועומקי דיני התורה מה שלא מצאנו במקום אחר בתורה וכמו שדקדק החתם סופר שבעשרת הדברות עצמן לא נאמר כן.

יגיעה בהבנת התורה מזכך כח הגוף

ונראה על פי מה שכתב בסה"ק אהבת דוד להרה"ק ר' דוד מקאצק ז"ע (נדפס ע"ס שארית ישראל להרה"ק ר' ישראל חיים מפילוב ז"ע) שדרכו של הרה"ק השרף מקאצק ז"ע היה תובע מקהל חסידיו שייגעו בדברי התורה הק' ביגיעה עצומה באמרו שרק על ידי זה יכולים להכניע את כח הגוף החמרי, והדריכם לשהיגיעה האמורה צריכה להיות דוקא בסברות המתחברות לדרך השכל הטבעי של האדם ככח הגוף השולט באדם ובכך יוכלו לזכך את כח הגוף, כגון סברות דמתוך שאינו יכול להשבע משלם וברי ושמא ברי עדיף.

על כן כאשר מדובר מעסק משפטי הממון האמורים בפרשה כדי לגלות את כח הנשמה ולהכניע אליו את כל כחות הגוף יש לטרוח ולהתייגע מאד בהבנת הדברים לעומקם ולאשורם עד שיהיו מובנים וערוכים כשולחן הערוך ומוכן לאכול ובכך יזדכך כל כחות הגוף תחת שליטת הנשמה ויתגלה כח החלק האלקי שבנשמות ישראל ויהיו בבחינת בני השי"ת.

(מתוך של"ס התפ"ג)

בלא בחינת עבדים אין ביכולת העובד את ה' להגיע לבחינת בנים בגילוי כח הנשמה בשלימות.

ג

דיני הממון אחר איסור לא תחמוד

בזה יבואר סדר הדברים בפרשתינו שהמצוות האמורות בפרשתן באות לתקן ענין זה לגלות כח הנשמה ולהעלות את בני ישראל מבחינת עבדים למדרגת בנים. בראש הפרשה נאמרו דיני עבד עברי הנמכר בגנבתו ושאר דיני הממונות שומרים ומזיקים, ובדברי הרמב"ן מבואר המשך המצוות האמורות בפרשתן ובשלהי פרשת יתרו הקודמת לה שחזר משה רבינו וביאר את עשרת הדברות במצוות הנמשכות אחרי כל מצוה מעשרת הדברות, וביאר דאחר דיבור האחרון הוא איסור לא תחמוד נמשכו כל משפטי הממונות שבפרשתן 'כי אם לא ידע האדם משפט הבית או השדה ושאר הממון יחשוב שהוא שלו ויחמדהו ויקחהו לעצמו'.

לא תחמוד נגד 'ואהבת לרעך'

ובפרשת קדושים (ויקרא יט, ד) כתב הרמב"ן בביאורו על פי דברי המדרש שכל המצוות האמורות שם בפרשה מכוונות כנגד עשרת הדברות שכנגד מצות לא תחמוד נאמר (שם י"ה) 'ואהבת לרעך כמוך' כי כשיהא האדם זהיר כראוי במצות ואהבת לרעך כמוך, כי החמדה באה כשעין האדם צרה בחבירו ואינו חפץ בליבו בטובת חבירו כי אם בטובת עצמו ולכן חומד הוא את אשר לחבירו שיהיה לו, אך כאשר יאהב את חבירו ירצה בטובתו ולא יחמוד את שלו.

אהבת ישראל מגלה כח הנשמה

ובמצות ואהבת לרעך כמוך איתא במדרש (ב"ר כ"ד, י) "ואהבת לרעך זה כלל גדול בתורה", וטעם הדבר שבמצוה זו כלולה תכלית כל המצוות שבתורה ביאר בתניא קדישא (פרק לב) שכל ישראל מצד נשמתם הם אחד כי בעולם הנשמות לא יתכן פירוד כלל וכמ"ש 'ומי כעמך ישראל גוי אחד', אלא רק מצד גופם מחולקים בני ישראל להרבה גופים, ולכן ככל שייטל האדם את שליטת גופו על נשמתו הקדושה יזכה יותר לאחדות עם בני ישראל ולאהבת ישראל באמת ובשלימות, וכיון שתכלית כל התורה כולה הוא להגביר ולהעלות את כח הנשמה על כח הגוף שתהא הנשמה שולטת וכח הגוף לא ישלוט כלל, לכך נחשבת מצוה זו לכלל כל התורה כולה כי כאשר מגיע למצות אהבת ישראל והאחדות השלימה עם כלל ישראל הרי זה משום שהוא מנביר את כח הנשמה שבה כל ישראל הם אחד ללא שום פירוד והרי הוא מדבק עצמו עם מקור כל נשמות ישראל שהוא הקב"ה בעצמו שהוא אחד ושמו אחד ואין בו שום פירוד חלילה.

מעתה אחר שנתבאר שכל דיני הממונות שבפרשתן נמשכים אחר מצות לא תחמוד שהוא מכוון כנגד מצות ואהבת לרעך נמצא שענין כל המצוות הממוניות שבפרשתן מטרתן היא להגביר כח הנשמה על כח הגוף ולגלות את בחינת הבנים שבשורש נשמתם של כלל ישראל בחלק האלקי שבהן.

גילוי כח הנשמה מעבד לבן בדיני עבד עברי

בייחוד יבואר בזה הפרשה הראשונה דיני עבד עברי רואים אנו מעלת עבדותם של בני ישראל להשי"ת שאנו עבדים אך ורק להשי"ת וכשאדם מישראל נמכר לאדם אחר הרי הוא

בעלי התוספות ובתי מדרשותיהם (מב)

בעלי התוספות שבאשכנז (יד)

כתב עוד (ראב"ה תשובות וביאורי סוכיות, סי' אלף קכ"ט): "וקראתה הדברים לכל בני הישיבה ככתבם וכלשונם", וכן בעדות הראב"ה הכותב (ראב"ה ח"א סי' רפ"ט): "וכן דנתי לפני אבי מורי ולפני כל הישיבה כשמלתי אני את בני, והודו לדברי", מתוכן הדברים משמע כי מדובר בישיבתו של רבינו יואל הלוי.

שבחי רבינו יואל הלוי

מצאנו לו שבחים רבים מבין חכמי הדור ששלחו אליו את אגרותיהם, כאשר מביניהם עולה הערכה רבה אל רבינו יואל הלוי, נביא כאן אחדים מהם.

הר"י הזקן אחיו של רבינו תם כותב אליו בתשובה (ראב"ה תשובות וביאורי סוגיות סי' תתקל"ה): "אשרי תבחר ותקרב. כי מי ערב לבו לגשת. תרהיבני עז בנפשי. יברכך מלכי וקדושי. הרב רבי יואל הלוי. יען כי מצאתי חן בעיניך להכיריני ולקרבני. בענוותך בטחתי בך להשכילך. ולולי כן קיימתי בעצמי כבליים המקיימים בעצמם ראוני גערים ונחבאו. ומי לנו גדול כמוך לצלול במים אדירים. ולגלול מרגליות להאיר עיני חכמים", אשר דברי שבח אלו יקרים ונדירים הם ביותר, ובפרט כי מדובר מעדות מבית מדרשם של בעלי התוספות שבצרפת, על רבינו שהיה מיושבי בית מדרשם של בעלי התוספות שבאשכנז, המורה על שמו הטוב של רבינו יואל הלוי שהגיע עד לארצות צרפת.

רבי ברוך בן שמואל ממגנצא תלמיד רבינו אפרים, כתב להשיג על רבינו יואל הלוי בהוראתו על גט מסוים, אך נמנע מלשלוח את דברי השגתו אל רבינו יואל הלוי בעצמו, אלא מסרו ביד בנו הראב"ה, תוך שהוא מתנצל בתשובתו (ראב"ה תשובות וביאורי סוגיות סי' תתקכ"ב): "ואף כי יראתי מהביט אל דברי הגאון אביך כדי להשיב, כי מי אני לבא לפני שער המלך בלבוש שק".

כינוי נוסף מצאנו שנקראו רבינו יואל הלוי, המעיד על רוב כבודו בעיני יושבי בית המדרש שבדורו, והוא 'מורי'ה' אשר הוא נוטריקון מוריני רבי 'יואל הלוי, ראה תוספות (סוטה כה: בד"ה בית הלל): "מפי מורי"ה", וכן בספר אסופות (ראה אסופות חוברת א' עמ' י"ט): "כך נראה למורי"ה", והוא לפלא אשר כינוי כל הראשונים היה בלא תוספת האות מ' המורה על מוריני, ככל בעלי התוספות והראשונים שנקראו בכינויים רק בתוספת האות ר' המורה על רבי, והוא דבר שיש בו בכדי ללמוד על גודל הערכה שרחשו לו בני דורו [אגב, היה מקום לפותרו מורי רבי 'יואל הלוי, אך כבר הוכיחו (מבוא לראב"ה פרק ב') שרוקז לומר על שני תלמידים שונים שכינוהו בראשי תיבות זה, ובפרט שאין להכניס 'מורי' בכינוי ראשי תיבות, מה שאין כן מוריני שהוא חלק מכינויו בפי כל, ע"ש].

במאמר שלפנינו נתחיל את היריעה לדמותו של רבינו יואל הלוי, הוא חתנו של הראב"ן ואביו של הראב"ה, שדמותו נחקקה בבית מדרשם של בעלי התוספות שבאשכנז, והותירה רושם עד לימינו, בדבריו המובאים רבות בפוסקי אשכנז לדורותיהם.

רבותיו של רבינו יואל הלוי

רבינו יואל הלוי תלמיד היה במלוא מובן המילה לדור תלמידי הריב"א, כאשר את כולם מזכיר הוא תמיד תחת התואר 'מורי', הריב"ם (ראב"ה ח"ב סי' ת"כ; שם סי' תרצ"א; שם ח"ד סי' תתקט"ז; שם תשובות וביאורי סוגיות סי' תתקל"א; שם סי' אלף נ'), רבינו אפרים (ראב"ה ח"א סי' קצ"ג; שם סי' שפ"ג; שם סי' שצ"א; שם ח"ב סי' תקנ"א; שם תשובות וביאורי סוגיות סי' אלף ל"ט; שם סי' אלף מ"ח; שם סי' אלף קל"ד), ורבינו משה בן יואל (ראב"ה תשובות וביאורי סוגיות סי' אלף ל"ב).

עוד מוצאים אנו בכתביו את הכינוי 'מורי' לגיסו רבי שמואל בן נטרנאי (ראב"ה ח"א סי' קצ"ב): "ומעיד אני על חמי רבי אליעזר ברבי נתן ומורי הרב רבינו שמואל בן נטרנאי", ופעמים נוספות (ראב"ה ח"א סי' שפ"א; שם סי' שפ"ג; שם סי' שפ"ה; שם סי' שפ"ז), אם כי מביאו פעמים רבות בלא תואר זה, מה שמעיד שלא היה רבו מובהק, אם כי קיבל הימנו ואף החזיקו במידת מה לרבו.

כך גם ביחס לחותנו הראב"ן, אשר אף שהיה הראב"ן מוגר לריב"ם ורבינו אפרים ורבינו משה בן יואל תלמידי הריב"א הנזכרים לעיל, מכל מקום לא החזיק עצמו לתלמיד מובהק של חותנו, אם כי הזכירו פעמים אחדות תחת התואר 'מורי' בתשובה אחת (ראב"ה ח"א סי' קע"א), אך בתשובה זו מביאו פעמים מספר בלא תואר 'מורי', ומה גם שהוא מזכירו פעמים רבות רק תחת התואר 'חמי' בלא תוספת 'חמי מורי'.

עם זאת ברור כי הראב"ן הרבה להתכתב עמו בחילופי אגרות שחלקם מצויות בידנו, כאשר בתשובה אחת (ראב"ן שו"ת סי' פ"א; ראב"ה תשובות וביאורי סוגיות סי' אלף כ"ט) הוא מכנהו 'מחמד לבי'.

ישיבתו של רבינו יואל הלוי

רבינו יואל הלוי החזיק ככל הנראה ישיבה אם בתחילת ישיבתו בבונא, או בקולוניא שם התגורר באחרית ימיו, כמו שנראה מדבריו ומדברי בנו אדוות ישיבת התלמידים שהיו לפניו, כגון את שכתב רבינו יואל הלוי עצמו (ראב"ה תשובות וביאורי סוגיות, סי' תתקכ"ב) בתשובה לבנו הראב"ה: "על שאר דבריק אדון ועיין [תוקן ע"פ הצעת מבוא לראב"ה (פרק ב' עמ' 44)] לכשאפנה, כי אני לומד לבחוריי מסכת גיטין, וכן

פרשת פרשת

פרשת משפטים | גליון א'

הלכה למעשה לשולחן שבת

תיקרה הקורטיבית/ דברי הרה"ק מבוטשאטש על הקלמקע / הפרדת הציציות בשבת / 2 סוגי עגילים / חידוש הג'ל שעל הפאות / סגורות נגד עין הרע / טשולנט בליל שבת / חידה: כמה מלאכות יש ביריקה אחת

פלאי פלאות - הלכות שבת הלכה למעשה

תיקרה קורטיבית

בתחילת סימן שיוג מבואר שמותר לסתום חלון בלוח שמויעד לכך מבעוד יום, ואינו נחשב לבונה, כיון שהדרך לפתחו ולסגורו תמיד, ואינו מתבטל לבנין, ומכאן נלמד לגבי תיקרה קורטיבית שסידורה בשבת אסורה מהתורה, שאף שלא מחברה בשום חיבור, ורק מסדר ריבוע אחד, הרי זה חלק מהבנין והוא איסור תורה.

דברי הרה"ק מבוטשאטש על ה'קלמקא'

באשל אברהם מבוטשאטש דן על 'קלמקא' (ידית דלת) שנפלה, והדרך להשתמש בה כך שהיא נופלת ומחזירים אותה בלא בריגים, אם מותר להחזירה בשבת, ויסוד נידונו שם אם הוא כמו 'נגר', שאף שמשתמש בו כך אסור החזירו בשבת, [ועניין זה תלוי במיאור ההבדל בין קנה לנגר] ולמעשה הכרעתו שם להחמיר בזה ושלא להחזיר ידית שנפלה גם אם היא נפלה מבעוד יום ושהדרך להשתמש בה באופן זה, אמנם על ידי קטן מתוך זאת [כמובן רק באופן שהידיית נפלה מבעוד יום, ומשתמשים בה כך].

הפרדת הציציות בשבת

כתב החיד"א בספרו עבודת הקודש (קשר גודל סי' א): 'פירי הציציות תמיד, ואם מסובכין קצת, אסור להפרידם בשבת. (והיינו משום תיקון כלי, היות וגם תיקון רוחני הוא בכלל מלאכת בונה). וכן מבואר בשערי תשובה (סי' ח). בהליכות שלמה כתב הגרשו"א שחשש זה הוא רק אם החוטים ממש מסובכים זה בזה, אך בהפרדה בעלמא אין חשש 'תיקון כלי'. [ועיין בבן איש חי (שנה א' בראשית ג) שכתב שבשבת לא יפירי כלל החוטים זה מזה אלא רק יבדקם].

2 סוגי עגילים

בשו"ת שבט הלוי (ח"א) כתב הרב וואנר זצ"ל שיש לחשוש לאיסור בהורדת עגילים בשבת, שכן ההברגה נעשית לזמן רב, ופתיחת הברגה שעשויה לזמן רב אסורה.

לעומת זאת בספר שולחן שלמה (סימן שיוג) מביא מהגרשו"א אוערבאך זצ"ל שאין איסור בהורדת עגילים כיון שהם עשויים לפתוח ולסגור תמיד, ולכאורה הנידון הוא ב2 סוגי עגילים, ישנם עגילים שבדרך כלל לא מורידים, ובהם אוסר הרב וואנר. ויש עגילים שהדרך להורידם תמיד ובהם התיר הגרשו"א.

חידוש הג'ל שעל הפאות

נידון נוסף של בונה גנוף האדם, ידועים ומפורסמים דברי הפוסקים שאסור להניח ג'ל על הפאות, ושיש בזה איסור 'בונה'. בעניין זה שמעתי מהגרשו"א אולמנ זצ"ל דבר חידוש שאם הגיה ג'ל על הפאות ביום שישי מותר בשבת להרטיב את הפאות עם מעט מים (באופן שאין בזה איסור סוטה) ולחדש בזה את המראה הרענן של הפאות, שהפאות כבר 'בנויות' מיום שישי, וכעת רק מחדש את רענותם ויופיים.

סגורות נגד עין הרע

כאן המקום לציין לחוששים לעין הרע כשהולכים עם ילדיהם המלאים נוי וזן 'פאות מסולסלים' לדברי ספר הקנה שכתב 'בוזמן שהאב והאם עם הבנים אין

עין הרע שולטת בהם". וכתב על כך הבני יששכר בספרו אנרא דפרקא (אות לב) הנה: הגם שהוא דיבר בגבהי מרומים, נלמדו דעת גם בעולם הזה, ונלמד לדעתי דעת זה מאבינו הראשון יעקב אבינו, שעשיו בא ועמו ארבע מאות איש, 400 גימטריא ר"ע עי"ן שרצה להכניס עי"ן ר"ע ח"ו בורע יעקב, ויחץ את הילדים על לאה ועל רחל ועל שתי השפחות וכו', והוא עבר לפניכם, וא"כ הו"ל הילדים עם אביהם ואמותם ולא היה שולט בהם עין רע.

ובספר רגל ישירה (אות ע) כתב מי ששולט בו עין הרע, הסגולה שיסתכל בציצית.

מזה הקשר בין נחיר האף השמאלי ליוסף הצדיק

בל יחסר המוג נציין מעניני דיומא, פרשת השבוע, 'בן פורת יוסף בן פורת עלי עין', שמבואר בגמרא ברכות נה. שמי שחושש מעין הרע של עצמו שיסתכל על נחיר האף השמאלי שלו, ובביאור הדבר כתב בספר ארץ החיים דבר פלא, שהעולם עומד על שבעה צדיקים, והאדם עולם קטן ורמוזים בו שבעה צדיקים, אברהם – עין ימין. יצחק – עין שמאל. יעקב – און ימין. משה – און שמאל. אהרן – נחיר ימין. יוסף – נחיר שמאל. דוד – פה.

אכילת טשולנט בליל שבת

הערה נחוצה מאד לאוכלים טשולנט בליל שבת, (מלבד עיקר העניין שיש לדון אם ראויים להשגה גדולה זו של אכילת טשולנט לפני אמירת 'נשמת' ו'יתרי'): טשולנט שאינו מבושל כל צרכו, כלומר הבשר או הקטניות אינם מבושלים כל צרכם (באופן הראוי להגישם לאורחים) אם פתח את הסיר, אסור מהתורה לסגור. אם הרים את הסיר, אסור מהתורה להחזירו על האש. ומה שידוע שמה שמבושל כמאכל בן דרוסאי (חצי בישול או שליש) הוא בכלל מבושל, זה נאמר רק לגבי דין שהיה מערב שבת, אבל בשבת עצמה דבר מוסכם הוא להלכה שיש בזה איסור בישול.

חידה: כמה מלאכות יש ביריקה אחת

ונסיים בחידה קטנה, כמה מלאכות שבת יכול אדם לעבור אם מריק בשבת קודש?

תשובה: 5. (1) אשווי גומות (אם משפשף אח"כ את היריקה, כמבואר בשו"ע סימן טזו). (2) זורע, (אם זו קרקע שראויה לצמות בה). (3) לט. (עירוב מים בחול). (4) הוצאה (אם מוציא מרשות לרשות). (5) זורה (אם הרוח מפורת את הרוק, לדעת הרמ"א סימן שיט).

העירדה לדינא

- א. אם הציציות מסובכים ממש זה בזה, יש בהפרדתם איסור משום תיקון כלי.
- ב. עגילים שאין רגילים להורידם תדיר, אסור להורידם בשבת.
- ג. מותר להרטיב עם מעט מים שאת הפאות שיש עליהם ג'ל.
- ד. אסור לסדר תיקרה קורטיבית.
- ה. ידית של דלת, אף אם נפלה מבעוד יום, יש ספק אם מותר להחזירה.
- ו. אסור להניח סיר או לסגור מכסה של סיר שישי בו אוכל שאינו מבושל כל צרכו.
- ז. ביריקה בשבת יש כמה אופנים שישי בהם חשש מלאכה.

א. כמבואר בשו"ע סימן שיוג על 'כוס של פרקים' שאם דרכו להיות מהודק אסור לחברו בשבת, ובט"ו ובמג"א שם מבואר דכן הדין בכלים שעשויים עם הברגה שאסור לחברם שבת, ורק בפקק שעל כלי מותר, כיון שהוא עשוי לפתוח ולסגור תמיד.

קול החרב

פנינים יקרים מלוקטים מספר קול דודי עה"ת ומויערים מאת הרב"ג רבי דוד פראג'ר שליט"א
נשיא רה"ת קהילות ההרדים בעיר הבריה לונדון ימ"י

הקב"ה קנה אותנו כביכול להיות לו לעבדים

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשביעית יצא לחפשי חנם (כא א). יש לתמוה למה מתחיל פרשת משפטים דוקא בדין עבד עברי שאינו שכיח כמו דיני שומרים ונוזיקין. ואולי בדרך רמז י"ל דהאי עבד עברי הכוונה לכלל ישראל ותפקידם בעולם, דמתחילה דרשינן מדרכיב 'תשים לפניהם' פירושו "ולא לפני עובדי כוכבים" כמו שפירש רש"י, ותיכף אח"כ מפרשים הענין מאי טעמא בעינן באמת דוקא לפניהם ולא לפני שאר האומות, משום 'כי תקנה עבד עברי' שכביכול הקב"ה קנה עבד עברי היינו כלל ישראל שהם עבדיהם להקב"ה, ולהם ניתנה התורה שרק בה ניתנו המשפטים הישרים והמוצדקים, ובמשך 'שש שנים יעבד' הדיינו שית אלפי שנים יהיו עמלא, 'ובשביעית יצא לחפשי' היינו וחד חריב וכלל ישראל יצאו או לחפשי, שיתגלה לעין כל שהם עם הנבחר ועל ידו הוא דברא הבריאה לקיום תכליתה.

מה ההו"א שעבד כנעני הנקנה מישראל ישתנה דינו

כי תקנה עבד עברי וגו' (כא ב). ברש"י: "עבד שהוא עברי, או אינו אלא עבדו של עברי, עבד כנעני שלקחו מישראל וכו'". נראה לפרש דהא דס"ד שעבד כנעני הנקנה מישראל ישתנה דינו מדין עבד כנעני הנקנה מנכרי, היינו טעמא דהדין הוא דעבד כנעני שמכרו רבו ישראל לגוי יצא לחירות, וס"ד דשעם הדבר משום דעצם המכירה שישאל מכרו מהפכו לישראל גמור בכל עניניו כמו ששחררו, וע"כ אם נמכר לעכו"ם יצא לחירות כדי שיוכל לקיים תורה ומצות שנתחייב בהן במכירתו, ומש"ה הוא אמינא דאם נמכר לישראל אחר דינו ממש כדין ישראל שנמכר לעבד עברי, על כן צריך לימו דמיוחד דמירי בעבד שהוא עברי.

שני חלקים בעבדות - תשלומין וכפרה

אם אמר יאמר העבד אהבתי את אדני וגו' והצע אדניו את אונן כמורצע וגו' (כ"א ה). ברש"י: "מה ראה אונן להרצע מכל שאר אברים שבגוף, אמר רבי יוחנן בן זכאי אונן ששמעה על הר סיני לא נתגב והלך וגנב תרצע וכו'". וקשה הלא על הגניבה כבר שילם ע"י עבודתו בשש שנים שעברו עליו אצל אדונו עד הלום ולמה תיזכר לו עתה גניבתו בשעת הרציעה. ונראה לפרש דהנה בעבדות ישנם שני כוונות, האחד הוא תשלומי ממון שחייב לזה שגנב ממנו והוא ע"י מחיר עבדותו, והשני הוא כפרה על החטא שחטא בעברו על איסור תורה שאסרה לגנוב, ואולם כפרה זו באה לו ע"י צער העבדות, לכן אם חוינן אצל זה דינחא ליה העבדות ורוצה לישאר אצל האדון, נמצא שחסר בכפרה על חטא שבין אדם למקום, ועל כן בעי רציעה על חלק החטא של הגניבה, ועתה נתגלה אחר ו' שנים דלמפרע לא נתכפר וצריך מעתה למצוא כפרה.

יש להודות על כל הטובות והנסיונות

וכיון דמידה טובה מרובה ודאי ידיתכן אצל כל אדם שיתגלה לבסוף שכל הנסיונות שעברו עליו היו לטובה, ומקבל מעתה שכר על הכל, ובהקדמת ספר 'אבן האויל' מוכיח כן מה דב'ממומר שיר חנוכת הבית לדוד' לא רואין שדוד אומר שירה אלא הוא מודה על כל הנסיונות שעברו עליו, 'ארוממך' כי דילתני וכו' חיתני מיורדי בור' ועוד

כנהה, והיינו דבזמן השמחה מודה למפרע על כל מה שעבר עליו לומר הדכל נכלל בהודאתו של עכשיו. וכן בברכת חתנים מקדימים 'ויצר האדם' בלשון הוה ואח"כ חוזרים ומברכים 'אשר יצר את האדם בצלמו' בלשון עבר, לרמז דבזמן שמחת הנשואין צריך לחשוב שמקבל שכר על כל מה שעבר עליו בחייו מעודו ועד היום, כי חתן וכלה צריכים להתבונן ולהודות לא רק על שמחתם אשר בונים עתה את ביתם, אלא על כל חייהם עד עתה, וגם על זכות שיש להם מאבותם שהביאו אותם לשמחה זו.

דיוק בחילוק לשונות בדין טבח או מכרו

כי יגנוב איש שור או שיה וטבח או מכרו חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השיה (כ"א ג). יש לעיין למה אצל הבקר כתוב 'חמשה' בלשון זכר ואילו אצל השיה כתיב 'וארבע' שהוא לשון נקבה. והנה רש"י מביא מחלוקת תנאים למה אצל בקר משלם יותר מאצל שיה, איכא מ"ד דהתורה חסה על כבודן של בריות ועל כן שה שצריך לנשואו על כתיפו ומתבזה בו משלם פחות, ואיכא מ"ד דמשום דשה לא עושה מלאכה בשדה משלם פחות. והנה שני ענינים אלו להיות נישא על הכתף ולא לעשות מלאכת השדה הם בחינת נקבה דתש כוחה של שיה כנקבה, ולהיפך לילך בכח עצמו ולעשות מלאכת השדה הוי בחינת זכר, ובוה מדוייק שפיר 'חמשה בקר ישלם תחת השור' בשלון זכר, כי לא התבזה ואף הרויח מלאכת השדה שכל זה הוא בבחינת זכר, 'וארבע צאן תחת השיה' בלשון נקבה, כי התבזה על ידה ואיננה עושה מלאכת השדה.

ע"י שישמעו לקולו יצלו מן האיובים והשונאים

כי אם שמוע תשמע וגו' ואיבתי את אויביך וגו' (כ"ב ב). לכאורה צריך להבין למה נקבע להם רק מתן שכר כזה שעיקרו שלילה שלא יצטרכו לפחד מאויבים וצוררים, ולמה לא ברכם בברכות גדולות כדמצינו בשאר מקומות. ונראה דבעלמא כשישראל אינם מקיימין התורה ובא הבע"ד בטענה אל הקב"ה הללו עובדי ע"ז והללו וכו' וכדומה, אז צריך הקב"ה כביכול לישא פניהם של ישראל להצדיקם ולהצילם בזכות אבות או בזכות איזה מצות שבידם, ואז מוחל להם ומברכם בהוספות ברכות, אמנם כאן קאי אדלעיל בסמוך שאמר 'הנה אנכי שולח מלאך וגו' כי לא ישא לפשעכם וגו' שאצל מלאך לא שייך שיוותר, וא"כ אם ישראל אינם מקיימים את התורה לא רק שלא יזכו לברכות אלא גם אי אפשר להפיל שונאיהם לפניהם, דאצלו אין משא פנים בדבר, ועל כן קאמר הכא 'כי אם שמוע תשמע בקולו' או 'איבתי את אויביך וגו' דיהא להם דבר זה בדין גם עם הנהגה שע"י מלאך.

נעשה ונשמע - על מוסר ומידות טובות

ויבוא משה ויספר לעם את כל דברי הברית הזאת וגו' כל הדברים אשר דבר ה' נעשה (כ"ד ג). ולהלן (פסוק י) כתיב 'ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע', ולכאורה צריך להבין למה בראשונה אמרו רק נעשה ואח"כ כששמעו בשניה הוסיפו ואמרו נעשה ונשמע. ונראה דהנה רש"י מפרש דבתחילה אמר להם 'ז' מצות בני נח והמצוות שנצטוו במרה, ובוה י"ל דאז חשבו ישראל דאחרי ששמעו בסני את עשרת הדברות ובנוסף לאלו שמעו עכשיו ממש מצוות בני נח והמצוות שנצטוו במרה, זו היא ודאי כל התורה וכל ענינה, והיינו מצות מעשיות לחוד, ועל כן קיבלו ואמרו 'כל הדברים אשר

דיבר ה' נעשה', היינו הדברים אשר שמעו בנינו וממשה, אמנם אח"כ כאשר 'ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם' ושם היה כתוב מבראשית ועד מתן תורה בנוסף למצוות שנצטוו במרה, אז ראו שהתורה אינה אלא רק מצוות לבד אלא גם סיפור מעשה האבות ותולדותיהם, והיינו שיש ללמוד משם הנהגות ומוסר ודרכי מידות, וא"כ לא סגי ב'נעשה' לבד אלא צריך להוסיף על הנעשה גם 'נשמע' לקיים רצון ה' בתיקון המדות כדי להגיע לשלימות דוגמת האבות בחייהם לפני שניתנו המצוות בכלל, וע"כ 'ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע'.

ביאור מופלא על סדר הפסוקים אחר מתן תורה

ויבוא משה ויספר לעם את כל דברי ה' ואת כל המשפטים ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר ה' נעשה ויכתוב משה את כל דברי ה' וגו' ויעלו עולות ויזבחו זבחים שלמים וגו' ויקח משה חצי הדם וישם באגנות וחצי הדם זרק על המזבח ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע ויקח משה את הדם וירק על העם ויאמרו הנה דם הברית וגו' (כ"ג). יש לעיין בזה טובא, א' למה תחילה אמרו רק נעשה ואח"כ אמרו 'נעשה ונשמע'. ב' למה אחר שכתב את התורה לקח משה רק חצי הדם וזרקו על המזבח, ואחרי שקרא התורה לפניהם אז זרק עליהם חצי השני של הדם. והנה רש"י

מפרש דכל פרשה זו נאמרה לפני מתן תורה, ומה שכתוב 'ואת כל המשפטים וגו' קאי על מצוות שקיבלו במרה, אמנם הרמב"ן מפרש דהיה לאחר מתן תורה והמשפטים היינו פרשת משפטים, ולפי דברי הרמב"ן מובן הכל היטב, דכאשר שמעו ישראל פרשת משפטים 'ויבוא משה ויספר לעם את כל דברי ה' ואת כל המשפטים' אז 'ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר ה' נעשה' ולא בקשו להבין הטעמים, כי הם דברים המתקבלים על הדעת, דהיינו חיוב תשלומין של נזיקין ושל גניבה וכן הלאה, אמנם אח"כ כאשר 'ויכתוב משה את כל דברי ה'' דהיינו כל החוקים, וביניהם שכל המתגייר צריך מילה וטבילה והזאת דמים, ועד שלא קרא להם חלק זה וראה שמקבלים על עצמם לעשות חוקים אף שאינם מבינים לא ידע משה אם יקבלו עליהם, ולכן 'וחצי הדם זרק על המזבח' לבד, ורק אחר ש'ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם' וראה שקיבלו עליהם 'ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע' אז 'ויקח משה את הדם וירקו על העם ויאמרו הנה דם הברית' כי ענו ואמרו 'נעשה ונשמע' שקיבלו עליהם החוקים על מנת להבינם כשילמדו, אז ראה שראויים להתגייר וזרק גם עליהם.

פנינים על דת הוויבי מספרי קול דברי יל"ש"ס

צד. בגמ' אלא בהכחשה דהדר וכו'. אבל בשבח יתכן דלא מקרי דהדר, כי צריך לצער הבהמה כדי להכחישה להחזירה לכמות שהיתה בשעת הגזילה, ולפי"ז מה"ד הוא דקנה בהשביחה ולא משום תקנת השבין כדלעיל.

בגמ' והאמר שמואל אין שמין וכו'. ואילו הדין דלא קנה בשינוי מאי שייך בכלל לשומא, בלא"ה מחזיר מה שבידו ותו לא, וכיון דצריך לומר אין שמין הוי ראייה דצריך לשלם הכל, וקמ"ל דאינו יכול לתת שומא מהגזילה עצמה רק דמים.

צד. רש"י ד"ה אין רוח חכמים נוחה הימנו. אין רוח חכמה וחסידות וכו'. לפי"ז לא שייך בכלל הענין לחכמים אלא ל"חכמה", ובמקומות אחרים לא פירש רש"י כן, ועי' בתו"ט שצ"יין כאן בגלגול הש"ס.

בגמ' אם אתה עושה תשובה וכו'. ולפי"ז יניחא שלא לקבל כדי שיעשה תשובה נמצא שעושה תשובה רק בין אדם למקום כיון דלחברו לא

החזיר, או דנימא דכיון דתיקנו כן הוי כאילו מחל לו חבירו, אבל אי לא תיקנו כן לא היה עושה תשובה לא בין אדם למקום ולא בין אדם לחברו.

צה. בגמ' וקרקע אינה נגולת ואמרו לו רבנן לא עבדא כמטלטלי דמי וכו'. דימא י"ל דהמחלוקת היא ביסוד הדבר דקרקע אינה נגולת אי הוי משום דלא שייך גזילה בקרקע שהיא תמיד במקומה וכמו שהיתה מששת ימי הראשית ולא שייך בה לא שינוי מעשה ולא שינוי רשות גמור, וממילא מובן דאצל עבד שאני דבמציאות שייך אצלו גזילה ושינוי, או דאיכא ילפותא ללמד דקרקע אינה נגולת ולא משום המציאות, וא"כ גם עבד י"ל דדמי לקרקע כמו בכל מקום, [ועי' לעיל ריש פ' מהובא ס"ב: בתוד"ה יצאו קרקעות בסוד" דמשמע דשייך מציאות גזילה בקרקע, והא דאינה נגולת הוי הלכה וילפותא ולא מחמת מציאות].

הורש"י כתובה

חיוב אונסין אכתי שואל הוא ולא גרע משואל מדעת לא צריך להקנות לו בשינוי כמו לגזלן ממש.

והרשב"א הקשה מ"ש ההיא דספינה הנ"ל מחצר דלא עבידא לאגרא, דאע"ג דקיי"ל זה נהנה וזה לא חסר פטור מ"מ אם קלקל בה פורתא משלם כל השכר ולא רק הפחת כדמשמע פרק כיצד הרגל דף כ"א ע"א, ע"ש שחילק בין מקרקעי למטלטלי, אמנם לא ביאר מה החילוק, ובחזו"א ב"ק ס"י כ' אות א' הסביר דבקרקע דא"א לגנבה בע"כ דעת הבעלים וכן גם דעת היורד שלא ברשות לשלם לו איגרא אם יקלקל אף באינו עומד לאיגרא, משא"כ מטלטלי דעבידי לגנוב דעת הבעלים היא שאם נוטלם שלא ברשות כוונתו לגזול, וא"כ אע"ג דהוא לא רצה לגזול מ"מ לא היה דעתו של הבעלים על שכר, וממילא אינו יכול לתבוע ממנו אלא הפחת. ומיהו מכל השיטות יוצא דבין מקרקעי ובין מטלטלי לא קנה בשינוי כל דרק שאל שלא מדעת ולא נתכוין לגזול.

דף צ"ז ע"א איתמר התוקף ספינתו של חברו ועשה בה מלאכה אמר רב רצה שכרה נוטל רצה פחתה נוטל ושמואל אמר אינו נוטל אלא פחתה וכו' ומסיק דרב משתעי בדנחית בה אדעתא דאיגרא, והקשה בש"מ למה ישלם פחתה, הלא כאשר תקף אותה הרי הוא שואל שלא מדעת והוא גזלן, ואם פחתה קנאה בשינוי, ותיריך שם דאע"ג דשואל שלא מדעת הוא גזלן, היינו כדי להתחייב באונסין, אבל מ"מ אינו קונה בשינוי. ונראה דהכוונה דהא גזלן קונה בשינוי ה"ט דבלעדי זה אין יכול להתחייב באונסין, דלא קיבל חיוב שמירה ועל אונס דעלמא קיי"ל דרחמנא פטריה, וע"כ קונה בשינוי שמעכשו הוי שלו וממילא האונסין עליו [עי' בתה"מ ס"י ש"ג], משא"כ שואל שלא מדעת שכיון שרוצה להשתמש מקבל ע"ע שמירה ככל שואל דעלמא, אלא דנקבע דינו כגזלן לחייבו אפילו במתת מחמת מלאכה דשואל מדעת פטור עליה, דאצלו ה"ט דהסכים המשאיל שישתמש למלאכתו, ומובן דכיון דאדעתא דהכי השאיל אם תמות במלאכתו זו יפטר, משא"כ שואל שלא מדעת שלא הסכים לו הבעלים מעולם אמאי יפטר, וכיון דלגבי

אומד מן החדש

פנינים מתוך השיעור השבועי מאת הגאון המופלא
דבי אברהם משה באקאן שליט"א

טעמי היתר מלאכת אוכל נפש ביו"ט

בחגך' ולא באשתך דאין מערבין שמחה בשמחה ואסור לישא אשה ביו"ט מה"ת, ותירצו התוס' דאירי שמסרה לחופה שעה אחת קודם יו"ט כשכבר קבלה עליה קדושת היום ואסורה במלאכה ובמסירתה לחופה אינו מבטלה ממלאכתה.

דיני יו"ט הנהגים בזמן התוספת
ולא ביארו התוס' אמאי בהאי שעתא לא נימא אין מערבין שמחה בשמחה ומאיזה טעם מותר לישא אשה בתוספת יו"ט, וביארו האחרונים דסבירא להו הכא להתוס' דבתוספת יו"ט ליכא מצות שמחה דושמחת בחגך דאין תוס' יו"ט אלא לשביתה (ד), ואם כן ליכא לדינא דאין מערבין שמחה בשמחה ובחגך ולא באשתך.

וראה מה שכתב בתרומת הדשן דתוספת שבת הוי כשבת מלבד לדיני שבת אף לדיני היום שנחשבת אותה שעה כיום השבת, ונפקא מינה לאחד שמת לו מת רח"ל שעה אחת קודם שבת אחר שכבר קיבל עליו קדושת שבת אין השבת עולה לו למנין שבעה, דאף שאין דין זה תלוי בקדושת השבת מכל מקום כיון שקיבל עליו תוספת שבת הוי כשבת עצמה. אך כתב התרומת הדשן דמכל מקום לא לכל הדינים נחשבת תוס' שבת כשבת, שהרי התוס' בכתובות כתבו דגבי דין שמחה אין תוס' יום טוב נחשבת ליו"ט ואין בה מצות שמחה.

הוי שמחת יו"ט מצוה ולר' אליעזר רשות, ולר' יהושע דוחה אוכל נפש יו"ט משום מצוה דשמחת יו"ט דהוי מצוה עוברת כמ"ש התוס' ולפי זה צ"ע לר' אליעזר מאיזה טעם דוחין צרכי אוכל נפש את היו"ט דהא אין הטעם משום מצוה עוברת.

ועוד הקשה השאגת אריה דבכמה מקומות מצאנו שבליל יו"ט אין מצות שמחת יו"ט (א) ואם כן היאך מותר לעשות מלאכות לצרכי אוכל נפש בליל יו"ט דבהיא שעתא ליכא מצוה עוברת, ואם כן מוכח שוב דאין הטעם דהיתר אוכל נפש משום מצוה עוברת.

דין נישואין ביו"ט ותוס' יו"ט
ומהר"י ענגיל בלקח טוב (כלל יז אות יא) הקשה עוד (ב) מדברי התוס' בכתובות (מז). דאמרין בגמ' התם להוכיח דמעשי ידי הבת לאביה מהא דיכול אביה למסרה לחופה בעל כרחא כדכתיב (דברים כב, טז) 'את בתי נתתי לאיש הזה' אף שמבטלה ממעשי ידיה בשעת כניסתה לחופה, ומוכרח דהוא הבעלים על מעשי ידיה. ודוחה הגמ' דדילמא חייב האב לשלם לה שכר בטלתה באותו זמן, או שמוסרה לחופה בזמן שאינה עושה מלאכה ממילא כגון בלילה שאינו זמן מלאכה או בשבתות וימים טובים האסורים (ג) במלאכה.

והתוס' (ד"ה דמסר לה) הקשו היאך מסר לה לחופה ביו"ט והא במועד קטן (ה) 'לפינן מקרא ד'ושמחת

א

מלאכת אוכל נפש מצוה עוברת דשמחה

ביום טוב נוהג איסור מלאכה ואין מותר אלא מלאכת אוכל נפש, כנאמר (שמות יב, טז) 'אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם' ויש לעיין בטעם הדבר שצרכי אוכל נפש דוחין איסור מלאכה דיו"ט.

והנה בגמ' פסחים (פג: - פד.) 'לפינן מקרא ד'לבדו' למעט מילה שלא בזמנה, דאף דמצות מילה דוחה שבת ויו"ט מכל מקום כשאינה בזמנה שכבר עבר יום השמיני אינה דוחה אפילו יו"ט, ואמרין עלה דאיכא למילף בקל וחומר שמילה שלא בזמנה תדחה יו"ט ואתי קרא לאשמועינן דלא, והתוס' פירשו בשם ר"ח דהק"ו הוא דאם צרכי אוכל נפש שלא נכרתו עליה י"ג בריתות דוחין את איסור המלאכה דיו"ט, כל שכן שמצות מילה החמורה שנכרתו עליה י"ג בריתות שתדחה יו"ט. אך דחו התוס' ק"ו זה דמה לצרכי אוכל נפש שהם מצוה עוברת ולכן דוחין יו"ט אבל מצות מילה אינה מצוה עוברת.

לר"א אין מצוה וכן בלילה אין מצוה

וכוונתם בהא דצרכי אוכל נפש הוי מצוה עוברת למצות שמחת יו"ט דא"א לקיימה אלא ביו"ט, וכן כתב השאגת אריה (סי' קב) וביאר דתליא בפלוגתא דר' יהושע ור' אליעזר בפסחים (סח:) דלר' יהושע

(א) והוא לשיטתיה (בסי' סח) דנקט כשיטות הראשונים דבליל יו"ט ליכא מצות שמחת יו"ט כלל ודלא כראשונים הסוברים דאיכא שמחת יו"ט אלא שאין החיוב בבשר ויין.

(ב) בשם אחיו 'הבחור הגדול בתורה בקי ברוב הש"ס כמר יצחק'.

(ג) הגרעק"א הקי דמימ שייך ביטול מלאכה אף בשבת ויו"ט בדברים שאינם אסורים כגון לחתוך בתלוש או לשמור פירות וליכך בשליחיות בתוך החתום, ואף דאסור לקבל שכר שבת ויו"ט אין האיסור מה"ת.

(ד) וזמה נתקשו האחרונים היאך יוצא ידי חובת קידוש כשמקדש בזמן התוספת כיון שאינו אלא לשביתה, והאחרונים ביארו דהקידוש א"צ להיות מכוונת השבת אלא אף בכניסת השבת עצמה שפיר יכול לקדש ונחשב שקידש את השבת מעתה.

אכילת מצה אינה אלא בלילה ממש
 וכן מבואר בדברי התוס' בריש פרק ערבי פסחים (טז: ד"ה עד שתחשך) שהקשו אמתני' אמאי קתני 'ערבי פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך', פשיטא דעד שתחשך וכי לא יאכל האדם לעולם, וביארו התוס' דקמ"ל דאף דבכל שבת ויו"ט משעה שקבל עליו תוספת קדושת היום מותר לו לקדש ולאכול, ערבי פסחים שאני שאין לאכול מצה אלא בלילה כדתניא בתוספתא (פ"ב הל' כב) 'החזרת והמצה והפסח לילי יום טוב הראשון וכו' מאימתי אוכלן משתחשך', וטעמא משום דכתיב (שמות ב, ח) 'ואכלו את הבשר בלילה הזה' והוקשו דיני אכילת מצה ומרור לאכילת פסח, ועל כן אין לאכול מצה אלא משתחשך. הרי דלאו לכל דיני הלילה נחשבת תוס' שבת ויו"ט כשבת ויו"ט עצמם (ה).

מלאכת אוכל נפש בתוס' יו"ט
 ועל כל פנים הקשה מהר"י ענגיל היאך מבשלים ועושים מלאכות לצרכי אוכל נפש בזמן תוס' יו"ט והלא אין בו דין שמחה ולא הוי מצוה עוברת דנימא עשה דוחה לא תעשה, ובשלמא אם עושה מלאכה לצורך אכילה ביו"ט עצמו שפיר דמי דהוי לצורך מצוה שמחה דיו"ט עצמו, אך אם מבשל לצורך אכילה בזמן תוס' יו"ט (ו) היאך יותר באין קיום מצוה שמחת יו"ט במלאכה זו, אם כל הטעם שהתירה התורה צרכי אוכל נפש הוא משום מצוה שמחה דיו"ט.

ב

אם כל כונת התוס' לחתן לק"מ
 והנה כל קושייתו הוא לפי הביאור הרגיל בפי האחרונים דכונת התוס' בכתובות היא דליכא מצוה שמחה

בתוס' יו"ט, אך בספר מנחת נתן להג"ר נתן חיים איינפלד זצ"ל כתב לבאר דברי התוס' שלא באו כלל לחדש דין בתוס' יו"ט שאין בה מצוה שמחה, אלא כונת דבריהם הוא דהנה אשה אינה מצווה כלל בשמחת יו"ט וכל קושיית התוס' לא היתה אלא על החתן המצווה בשמחת יו"ט והוא אסור לישא אשה משום ושמחת בחגך ולא באשתך, והוצרכו התוס' לברר אופן שבו לא היא אסור לחתן לישא אשה ומאיך הכלה תאסר במלאכה באותה שעה, ולכך פירשו דאיירי בתוס' יו"ט שהחתן עדין לא קבל עליו תוס' יו"ט ועודנו מותר לישא אשה באין מצוה שמחה עליו, אך הבת כבר אסורה במלאכה ואין האב מבטלה ממעשה ידיה במסירתה לחופה בעל כרחו.

ומעתה לא תקשה כלל קושיית המהר"י ענגיל דשפיר נוהגת מצוה שמחת יו"ט בתוס' יו"ט ומהאי טעמא מותר לעשות בזמן זה צרכי אוכל נפש דהוי מצוה עוברת (ז). אך בתרומת הדשן מבואר להדיא דלא כדברי המנחת נתן שכתב לחלק בדיני תוס' יו"ט שאינה נוהגת לכל דיני היו"ט אלא לשביתה ואיסור מלאכה בלבד, וכן מבואר עוד בשאר הפוסקים (ח), ולדבריהם שפיר תקשי קושיית המהר"י ענגיל.

מכשירי דבר הדוחה את השבת
 והגה"ק ר' מנחם זעמבא זצ"ל הי"ד כתב לתרץ בזה על פי הא דאיתא בירושלמי ראש השנה (פ"א הל' ה"ח) 'דבר שהוא דוחה את השבת ביום מכשירין מהו שידחו את השבת בלילה', דהיינו כגון מילה שהיא דוחה את השבת ביום מה הדין להכין מכשירי המילה בליל שבת, ומיית

עלה מדקתני מתני' בתמיד (פ"א מ"ג) 'העמידו עושי חביתים לעשות חביתים', ואיירי קודם עלות השחר דהא לקמיה מבואר במתני' דלבתר כן היתה תרומת הדשן ואח"כ הפייס ורק אחר כל זה אמר הממונה צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה, הרי שהיו מכינים מכשירי מנחת החביתין בלילה וכן היה בשבת כבימות החול, הרי שדבר הדוחה את השבת ביום אף מכשיריו דוחין את השבת בלילה אף שלא הגיע זמנו.

ובזה יישב קושיית השאגת אריה הנזכרת היאך מותר לעשות מלאכת אוכל נפש בלילה כשאין בו מצוה שמחת יו"ט, דכיון דביום מיהא איכא מצוה שמחת יו"ט הוי דבר שדוחה את היו"ט ביום שמותר לעשות מכשיריו בלילה, ואתי שפיר.

תירוץ קושיית המהר"י ענגיל

וכן קושיית המהר"י ענגיל היאך מותר לבשל בתוס' יו"ט לצרכי זמן התוס', דבשלמא לצרכי הלילה והיום מותר כנתבאר אי משום מכשירין בלילה אי משום מצוה עוברת דלילה גופיה, אך לצרכי זמן התוס' עצמו אמאי שרי. וביאר הגר"מ זעמבא על פי המבואר בגמ' פסחים (מ"ו:) בשיטת רבה דכוותיה קי"ל דהאופה מיום טוב לחול אינו לוקה דאמרין הואיל ואילו מיקלעי ליה אורחים חזי ליה ביום טוב עצמו, ורב חסדא פליג עליה דלא אמרין הואיל, ולא נחלקו אלא גבי אורחים אך גבי ידיה ודאי אמרין הואיל לכולי עלמא שאם ירצה יוכל לאכול בסעודתו ודאי אינו לוקה. ומעתה אף גבי תוס' יו"ט כן (ט) הואיל ומה שמבשל בזמן התוס' יכול לאכול בלילה או ביום אמרין הואיל ומותר (י).

(ה) הגרא"ו בקובץ שיעורים בפסחים (אות ריב) הקשו על דברי התוס' שם דמשמע דאי לא קרא ד'בלילה ההוא' הוי שפיר יוצאים ידי חובת מצה מבעוד יום משקבל עליו תוס' יו"ט, וקשה מדברי התוס' בכתובות דליכא דין שמחה בתוס' יו"ט ומאי שנא מצה משמחה. אך מדברי התרומת הדשן משמע דאדרבה דברי התוס' בפסחים מסייעים למה שכתבו בכתובות, ואולי יש לומר תו דמדיא דאכילת מצה בלילה חזינן דלאו לכל עניינה שוה שעת תוס' השבת והיו"ט לקדושת היום עצמו.
 (ו) כגון במדינות אירופא שכניסת היו"ט דשביעי של פסח הוא בשעה מאוחרת ומוכרחים לאכול בזמן תוס' יו"ט.
 (ז) וכן לא תקשה קושיית הקוב"ש הנזכרת מהתוס' בפסחים.
 (ח) האבני נור המהרש"ם והגאון מראגטשוב כתבו כאחד להוכיח מדברי התוס' בכתובות דאין תוס' שבת ויו"ט עצמו לענין מצוה עונג יו"ט ועונג שבת למאן דס"ל דנוהג בשבת.
 (ט) ובאור שמח (פ"ו מהל' יום טוב ה"ז) תירץ כן לגבי לילה.
 (י) אך צ"ב דלפי זה היכא דליכא למימר הואיל כגון בבשר העומד להתקלקל עד הלילה אסור לבשלו בזמן תוס' יו"ט, ולא מצאנו לחלק כן לדינא.

אריזר פלאות התורה

מתוך אוצרותיו של הרב זאב (וואלף) זיכערמאן שליט"א

פלאות הפרשה

ועבדתם את ה' – כחה של התפילה

כתב הרמב"ם (הלכות תפילה פ"א ה"א), מצות עשה להתפלל בכל יום שנאמר 'ועבדתם את ה' אלהיכם', מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפלה שנאמר 'ולעבדו בכל לבבכם' אמרו חכמים אי זו היא עבודה שבלב זו תפלה. ומצאנו בחז"ל דברים נפלאים בכוחה של תפילה ואביא קצתם.

[א] כל הקורא להקב"ה הוא עונה לו. במדרש דברים רבה (פ"ב י"א) איתא, שאמר הקב"ה למשה: משה חיך בכל שעה שיקרא אותי בני ישראל, אני אענה אותם, דכתיב "כה" אלהינו בכל קראנו אליו". והרמב"ם ז"ל בהלכות תשובה (פ"ב ה"ו) כתב, שכל זמן שצבור עושים תשובה, וצועקין בלב שלם, הם נענין, שנאמר "כה" אלהינו בכל קראנו אליו".

ועל פי יסוד זה כתב הרמב"ם בהקדמה לספר משנה תורה (מנין המצות ד"ה כל אלו) לבאר שזוהו גם היסוד של קריאת המגילה בפורים, וזה לשונו: "הנביאים עם בית דין תקנו וצוו לקרות המגילה בעונתה, כדי להזכיר שבחיו של הקב"ה ותשועות שעשה לנו והיה קרוב לשועינו, כדי לברכו ולהללו, וכדי להודיע לדורות הבאים שיאמת מה שהבטיחנו בתורה כ"י מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כה" אלהינו בכל קראנו אליו".

[ב] כחה התפילה לשנות מעשה בראשית איתא במסכת תמורה (ט"ו): "דרש ואיש חכמים נפגשו מאיר עיני שניהם ה' (משל כ"ט ג'), בשעה שעני הולך אצל בעל הבית ואמר 'פרנסני, אם ספרנסו מוטב, ואם לאו' עשיר ורש נפגשו עושה כולם ה' (שם כ"ב ב), מי שעשאו עשיר לזה עושה אותו עני, עני לזה עושה אותו עשיר". ופירש רש"י ז"ל (שם ד"ה כיצא) הכוונה, שעל ידי כחה התפילה נהפך העני להיות עשיר, וזה לשונו: "שהמבקש על מזונותיו ועל צרכיו, שנוקקין לו מן השמים ולמלא שאלותיו".

ובבית הבחירה לרבינו המאירי במסכת בבא קמא (פ') כתב: דשערי תפלה ושערי מעשים טובים, לעולם לא ננעלו, אלא מוגינין בעד האדם, ומשנין עליו סדרי בראשית שלו, וזה דבר ראו ומוכרח באמונה ובגדרי הדת.

[ג] כחה התפילה למי שחסר זכויות. הגאון רבי עזריה פינז זצ"ל כתב בספרו 'בנינה לעתים' (ע"ו הנסיד דרוש ס"א): "סגולת מעלת התפלה היא נפלאה בעיני כל יודעיה, שיש לה כוח גמור ויכולת מספיק, שישגי בה האדם כל מבוקשו, בין בהיותו זכאי וראוי לכך, בין בהיותו חסר הזכות, כי אף תחזור ריקם בכל עת ובכל שעה, כאמרם (דבר פ"ב ט) שערי תפלה לעולם נפתחים". ויש להביא ראיה לדבריו, מזה שמשנה רבינו ביקש מהקב"ה בשעה שנחלקו עליו קרח ועדתו, ואמר "אל תפן אל מנחתם" (במדבר טו טו), ופירוש

מנחתם היינו תפילתם כמו שכתב הרמב"ן שם. והנה הם היו רשעים ועשו מחלוקת עם משה שלא לשם שמים כדאיתא במסכת אבות (פ"ה משנה יז), אך ראה משה רבינו שאילו היו הם מתפללים היה הקב"ה שומע שוועתם כי הוא שומע תפילת כל פה, אפילו מרשע שמבקש עזרה להרשיע, ולכן היה משה רבינו מבקש "אל תפן אל מנחתם", שלא תפק זממם. והדברים נפלאים.

[ד] כמלאש לאוזן המלך. בירושלמי מסכת ברכות (פ"ט ה"א) מפרש פסוק זה של "בכל קראנו אליו", שקרוב בכל מיני קרובות, שעבודה זרה נראית קרובה ואינה אלא רחוקה, שהוא צועק עד שימות ולא ישמע ולא ישמע מצרותו, אבל הקדוש ברוך הוא נראה רחוק ואין קרוב ממנו. ואדם נכנס לבית הכנסת ועומד אחורי העמוד ומתפלל בלחישתו והקב"ה מאזין את תפלתו.

[ה] מקום שהתפלל שם בעבר מסייע להתפלל בכונה. במסכת ברכות (ה' א"תא): "אמר רב חלבו אמר רב הונא, כל הקובע מקום לתפילתו אלוך אברהם בעזרו, וכשמת אומרים עליו הי עניו הי חסיד". ומבאר הצ"ח שם, דעיקר טעמא של קביעת המקום לפי שהמקום הוא כיון שהתפלל שם קנה המקום קדושה, ושוב כשמתפלל פעם שנית קדושת המקום מסייע לו שתקובל תפלתו.

[ו] להתפלל עם ידידיו היא סגולה לפתיחת הלב. כתב בשו"ת הרדב"ז (ו"ג סי' תתנ"ג) דאין ראוי לאדם שיתפלל אלא במקום שלבו חפץ, כי היכי דאמרין (ע"ז ט"ז) אין אדם לומד תורה אלא במקום שלבו חפץ. וטעמו של דבר, כי בהבטת האדם אל מי שדעתו נוחה בו נפשו מתעוררת אל הכוונה השלימה והענוה מתרחבת ולבו שמח ונחה עליו אז רוח ה', כענין שאמרם בנבואה.

[ז] תינוק שהציל ספינה בכח תפילה אחת בירושלמי מסכת ברכות (פ"ט ה"א) מובא מעשה בספינה של גוים שנוקלעה לסערה בלב הים ועמדה הספינה להטבע, והיה כל אחד מהם מתפלל לעבודה זרה שלו. כשראו שלא הועיל להם פסלם מאומה, פנו לתינוק אחד יהודי שהיה שם עמיה ואמרו לו, 'קום קרא לאלוךך ששמענו עליו שהוא עונה אותכם כשאתם צועקים אליו, והוא גיבור ובעל יכולת להצילנו'. מיד עמד התינוק וצעק להקב"ה בכל לבו ותפילתו נתקבלה ומיד שוק הים מזופט. כיון שעלול ליבשה, שאלו הגוים לאותו התינוק, יזכי אין אתה צריך לקנות כלום ביבשה? ענה להם התינוק, 'מה אתם רוצים ממני העלוב שאין בידי כלום'. אמרו לו, 'זכי אתה עלוב שאין ביך כלום? אנו עלובים שאין בידנו כלום, שאנו כאן ועבודה זרה שלנו ברומי ובבבל ובשאר מקומות הרחוקים שאין בכותם להועיל לנו כלום, ואילו אתה בכל מקום שאתה הולך אלוךך עמך והוא עונה לך', ומסיים הירושלמי

שזה הפירוש של הפסוק הזה "כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה" אלוקיננו". [ח] על ידי תפילה נעשה קרוב להש"ת וגם הש"ת מתקרב אליו. איתא במסכת ברכות (ה"ז): "אמר רבי יוחנן, איהו בן העולם הבא, זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית", ופירש רש"י (שם): "וסמיכת גאולה לתפלה רמזה דוד בספר תהלים, דכתיב (שם י"ט טו) 'ה' צורי וגואלי, וסמך ליה (שם כ"ב) 'יענך ה' ביום צרה, ואמרין בברכות בירושלמי (פ"א ה"א) מי שאינו סומך גאולה לתפלה למה הוא דומה, לאהובו של מלך שבא ודפק על פתחו של מלך, יצא המלך ומצאו שהפליג, אף הוא הפליג, אלא יהיה אדם מקרב להקב"ה אליו, ומרצהו בחשבונות וקלוסין של יציאת מצרים, והוא מתקרב אליו, ובעודו קרוב אליו יש לו לתבוע צרכיו".

[ט] בקשת צרכיו מהש"ת ללא אמצעי. הב"ח (א"ח סי' צ' אות יג) כתב: "כל בית הכנסת צריך שיעשו עזרה לפני בית הכנסת כדי שיוכנס אדם לפני משני דלתות, דזוגמת האולם שהיה לפני הייכל, דלא כבת תפילות של אומות העולם עובדי עבודה זרה דאינן נכנסין אלא לפנים מדלת אחד, ונראה דהטעם הוא להורות דאף על פי דבמדת מלך בשר ודם מי שמבקש איזה שאלה מן המלך אינו נכנס לפני המלך לטרקלין שלו, אלא עומד בחצר ושואל על ידי עבדו של מלך שנכנס לטרקלין לפני המלך, אבל במדת מלך מלכי המלכים הקב"ה אסור לשאול על ידי שום אמצעי, לא על ידי מלאך ולא על ידי שרף, וכדי להורות על אמונה זו ועיקר זה, צריך האדם ליכנס לפני משני דלתות, כלומר, דאע"פ שבאתי לעזרה שלפני הטרקלין של מלך מלכי המלכים הקב"ה אין אנכי מבקש על ידי אמצעי שיוכנס לטרקלין ולשואל שאלתי על ידי אחד ממשרתי, אלא אני נכנס לבית הכנסת עצמו לטרקלין של משה הקב"ה ומבקש אבל מלפניו יתברך, ולא על ידי שום אמצעי, אבל אומות העולם שמעמידין עבודה זרה בבית תפילתם ומעלין בדעתם שעבודה זרה זו היא האמצעי שעל ידה יתן להם הקב"ה שאלתם, לפיכך אין להם אלא דלת אחד, שנכנסין בה לבקש שאלתם מעבודה זרה שמעמידים בבית זה וק"ל".

הדלק"ג	ירושלים	בני ברק	חיפה	ניו יארק
16:45	17:00	16:52	17:03	
17:58	17:59	17:58	18:06	
18:33	18:34	18:32	18:36	

יארצייט

ש"ק א אדר - רבי אברהם אבן עזרא ז"ל - אבן עזרא

רבי אברהם בן רבי מאיר זצ"ל למשפחת אבן עזרא, נולד בטודילה שבספרד בשנת ד"א תתמ"ט בערך, ונפטר באנגליה בשנת תתקל"ד בערך. היה משורר, מדקדק, מפרש, פילוסוף, מתרגם, אסטרונום ואסטרוולוג.

בפירושו המפורסם על התורה פירש בדרך הפשט הפשוט. מפעם לפעם מביא בפירושו מפירושי גדולי ישראל, לעיתים מסכים עימם ופעמים רבות חולק עליהם בחריפות [ועי' מה שכתב על זה המהרש"ל בהקדמתו לים של שלמה על מס' חולין]. גם פירושי כופרים הוא מביא כדי לסתור את דבריהם בלגלוג.

הרמב"ם באיגרת לבנו משבח מאוד את רבינו וכך הוא כותב 'האמת והנכון הוא מה שביאר בו החכם רבי אברהם אבן עזרא זצ"ל, נאמר לי עליו שהוא חבר בפירוש התורה וגלה בו סודות עמוקות ועצומות לא יבינם אלא מי שהוא במדרגתו והם השרידים אשר ה' קורא וכו'. ואתה בני הנאמן לי אני מצוה לך שלא תעיין בפירושים ובחיבורים ולא תטרוד שכלך אלא בפירושו ובחיבוריו וספריו, כי הם טובים ומועילים לכל מי שיקרא בהם בהשתכלות יפה בשכל וך ובעיון דק. ושהם אינם כשאר החיבורים. כי הוא היה כמו אברהם אבינו ע"ה ברוח, וכל מה שתקרא מדבריו וברמזים אשר ידבר בהם, עיין בהם עיון יפה והשתכל בהם השתכלות רבה בשכל וך ובעיון נקי'. הוא היה אומר - מובא בספר 'לב

שלום' שהגאון רבי שלום מדרכי הכהן שבדרון זצ"ל סיפר על האבן עזרא שהיה לו ויכוח עם שכינו הגוי על בריאת העולם, ובתוך כך יצא הגוי מהחדר, והאבן עזרא ראה שהניח על שולחנו שיר בלתי גמור, בזריזות התחקה האבן עזרא על שורשי השיר וסיימו בעצמו תוך זמן קצר, אדהכי והכי חזר הגוי והתפלא מי סיים את השיר באופן כל כך מוצלח, ענה לו רבינו שלפתע נפל הדיו מהשולחן, ונשפך על הדף, וכנראה שנשפך מאליו בדיוק כן..., אמר לו הגוי איך חכם כמון יכול לדבר הבלים כאלו,

ענה לו רבינו ממך למדתי, אם לדברך עולם ומלואו, מליארדי בריאות אין סוף, כל כוחות הבריאה, השמש והמזלות, המים, האש, הרוח, וכל הנראה לעינינו, אירעו לפתע מעצמם, מה יש אם עוד נייר קטן התלכלך בדיוק כך.

רבי שבתי הכהן ז"ל - ש"ך

הגאון רבי שבתי הכהן זצ"ל. נולד בעיר ווילנא בשנת שפ"ג, לאביו הגאון רבי מאיר הכהן זצ"ל אב"ד דשם. נתגדל ונתחנך על ברכי אביו הגאון זצ"ל. בהיותו בן י"ב שנה וכבר מילא כריסו בש"ס ופוסקים, שלחו אביו לשיבת הגאון רבי יהושע זצ"ל בעמ"ס 'מגיני שלמה', אח"כ עבר ללובלין ולמד אצל הגאון הרבי ר' העשיל מקראקא זצ"ל שהיה בעת ההיא אב"ד דשם. ומשם שב לעיר מולדתו ווילנא בעת ששמו הטוב הלך לפניו, ולקח לאשה את בתו של הגביר הפרנס רבי בנימין וואלף טויבער ז"ל חתן המהרש"א ונכד הרמ"א ז"ל. ואם כי היה עוד צעיר לימים, כבר נתמנה לדיין בבית דינו של הגאון בעל 'חלקת מחוקק' ז"ל. בשובו לעיר ווילנא החל בכתובת ספרו 'שפתי כהן' על שו"ע יורה דעה, והדפיסו בקראקא שנת ת"ו, בהיותו בן כ"ד שנה בלבד. באותה שנה שיצא ספרו של הש"ך, יצא לאור בלובלין גם ספרו של הט"ז על י"ד, וראה והבחין הש"ך שהוא חולק עם הט"ז בכמה דינים והלכות, והיות שהט"ז היה נחשב בדורו כעמוד ההוראה וזקן יושב בישיבה, על כן עמד הש"ך וחיבר ספר בשם 'נקודות הכסף' כדי לברר וללבן את דעתו, והיוכיחם בן שני אריות האלו נמשכו בדף אחרון של הט"ז, ואח"כ בקונטרס אחרון של הש"ך, אלו ואלו מצתצחים, אלו ואלו מתנצחים, ואלו ואלו דברי אלקים חיים. חיבר עוד כמה ספרים בכמה מקצועות. בצאת ישראל בגולה מארץ ליטא בתקופת הגזירות בשנת תט"ו, ברה גם הוא מעיר ווילנא למדינת מעהרין, והתעכב כמה זמן בעיר דרעזניץ, ואח"כ נתמנה לאבדק"ק העלישוויא. נפטר שם ביום א' לחודש אדר ראשון תכ"ז.

מעשה נורא מובא בספר 'אוצר הרבי ר' העשיל' על סיבת זכותו של הש"ך שחיבוריו יתקבלו בקרב ישראל. היה זה כאשר הרבי ר' העשיל למד עם תלמידיו את הסוגיא דחבית (ב"מ מ"א ע"א) דאמר ר' יוחנן מאן דמתרגם לי חבית אליבא דחד תנא מובלגא מאניה בתריה לבי מסותא, כלומר אוביל את מלבושיו אחריו לבית המרחץ עיי"ש. ברוב חריפותו מצא הרבי ר' העשיל שיטה דחד תנא ואמר זאת בשיעור לפני גדולי תלמידיו וכולם הסכימו עמו, אח"כ הזמין ליום מסוים את כל לומדי העיר להרצות בפניהם חידוש זה, ולילה קודם חזר הרבי ר"ה עם גדולי תלמידיו וניסו למצוא קושיא על זה ולא מצאו, אז אמר הרבי ר"ה 'אי ר' יוחנן, ומיד כבו כל הנרות, בימים ההם במצב כזה הוצרכו ללכת לבתים סמוכים להביא אור הנר, ודבר זה הוטל על בעל הש"ך שהיה מצעירי התלמידים. בבית הראשון שמצא אור ישב שם זקן אחד והיתה הגל פתוחה לפניו באותה סוגיא, הזקן קרא לו להיכנס, ואמר לו 'דע לך שאני ר' יוחנן, ובגלל דברי רבך נגזר עליו מן השמים מיתה, וכביית הנרות היא פעולה שלי כדי שאתה תצילנו מגזר דיני'.

ר' יוחנן הראה לו מה היה הטעות של רבו, ואמר לו שעתה לא יספר כלום ויתן לרבו להציע את השמועה כדבריו, וכן מחר יתן לו לגמור לדרוש כן ברבים, ואח"כ יעלה הוא ויאמר שרבו טעה בדבר הזה ויסביר את הטעות, ור' יוחנן הבטיחו 'בזכות זה תזכה שחיבוריך יתפרסמו בכל העולם, ואילו חיבורי רבך לא יתפרסמו [ואכן רוב חיבורי הרבי ר"ה אבדו במשך השנים, ורק מעט מאוד נדפס] וזה יהיה חילוף המיתה, שימיתו ילדי רוחו, וכך אכן עשה הש"ך, אחר שדרש הרבי ר"ה את דבריו ברבים, עלה הש"ך והסביר את טעות רבו, וכששמע הרבי ר"ה זאת, אמר שיכול להישבע שאין זה שכל אנושי של בעל הש"ך, אלא מוכרח להיות שר' יוחנן עצמו אמר לו זאת, כמו שבאמת היה המעשה.

חמידא דאודרייתא

פניני הלכה מאת הר"ג רבי יעקב פרידמן שליט"א

ברכת הבננה אחר שהקדים לברך בורא פרי העץ על פרי

שאלה: יש לדון, באדם האוכל תפוח ובדעתו לאכול לאחר מכן בננה, אשר ברכת הבננה תלויה במחלוקת הראשונים, ואף שההכרעה המקובלת היא לברך בורא פרי האדמה, מכל מקום בדיעבד יש שפסקו שיצא ידי חובה בברך בורא פרי העץ על בננה, אם כן יש מקום לחוש שאם יברך בורא פרי האדמה אחר שהיה בדעתו מתחילה לברך בורא פרי העץ, הרי זה ברכה שאינה צריכה, ונבא לבאר עיקרי הדינים בזה.

ב. דין ברכה על שני מינים שברכתם שווה ומכוון שלא להוציא את המין השני

יסוד החילוק בין מין אחד לשני מינים לעניין ברכת שניהם

ד. הנה מחלוקתם של הפרי חדש והתבואות שור הוא בבא לברך על חלק מן המין שהוא מברך עליו ואינו פוטר את שאר חלקי המין, ויש מקום לדון, איך יהיה הדין ביש לפניו שני מינים שונים שברכתם שווה, כגון תפוח ותפוח, האם בזה יודה התבואות שור שיכול לכוון בדעתו שלא לפטור את אחד המינים בברכה, ובוזה יהיה רק משום ברכה שאינה צריכה, או שאף בזה דעת התבואות שור כי הוא ברכה לבטלה, שאינו יכול שלא להוציא בברכתו דברים שהברכה מועילה בהם.

היסוד לחילוק בזה בין מין אחד לשני מינים, הוא המבואר בשו"ע (סי' ר"ז ס"ה) ובמשנ"ב (שם סי' כ"א), כי אדם שברך על מאכל אחד, והביאו לפניו עוד ממין זה, אף שלא היה לפניו בשעת ברכה אינו צריך לברך עליו עוד, אמנם אם הביאו לפניו מאכל אחר, אף שברכתו שווה, מכל מקום כל שלא היה לפניו בשעת ברכה אינו נפטר בכלל ברכתו הראשונה, ועליו לברך עליו בשנית.

מכאן יש לדמות, כי אף לענייננו, חילוק יהיה בזה בין מכוון שלא לפטור בברכתו דבר שהוא מאותו המין, שבוזו אינו מועיל וברכתו לבטלה, לבין כשהדבר הוא ממין אחר אלא שברכתו שווה, שלכאורה יש מקום לומר שיועיל בכוונתו, ולא תהיה ברכתו לבטלה.

דעת הישוטת דוד שבשני מינים מועיל הכוונה שלא להוציא והסברת החילוק

ה. ומצאתי בזה בישועת דוד (או"ח סי' ח' אות א') להגאון רבי דוד פוברסקי זצ"ל, שהביא להוכיח בזה מדברי החיי אדם (כלל מ"ט סעיף י"א) וקיצור שולחן ערוך (סי' נ' סעיף י"א) שכתבו, בהיו לו אגוז ותפוח, שאסור לו לכוון בברכתו רק על אחד מהם ולברך על המין השני בפני עצמו, הואיל והוא ברכה שאינה צריכה. ומוכח בזה בדעתם, כי אין בזה משום ברכה לבטלה, ולכאורה אם נקבל את דעת התבואות שור יש בדבר משום ברכה לבטלה, אלא שיש לחלק בזה בין מין אחד לשני מינים.

הגאון רבי דוד פוברסקי זצ"ל אף מוסיף ומבאר סברת החילוק בזה, כי למעשה יסוד דין ברכה לבטלה הוא במברך פעם שנית על אכילה שכבר נפטר מלברך עליה, ולכן ביש לפניו מין אחד, אף אם אינו מכוון בברכתו על כל המין שלפניו, מכל מקום עצם היות הדברים ממין אחד, מייצר על זה שם של אכילה אחת, ולכן אם יברך עליו בשנית הרי ברכתו לבטלה, אמנם ביש לפניו שני מינים, מה שמצרף את שני המינים להיות אכילה אחת. הוא רק על ידי דעתו ורצונו לאוכלם, ולכן כל שבברכתו מבקש הוא להוציא רק מין אחד, אין להגדיר את שני המינים כאכילה אחת, ושוב אין כאן משום ברכה לבטלה.

א. מחלוקת הפרי חדש והתבואות שור אם מועיל כוונה בברכה שלא להוציא חלק ממין שהוא מברך עליו

דעת הפרי חדש שיועיל כוונה שלא להוציא בברכתו

א. תחילת דברינו במחלוקת גדולי האחרונים, בדין האוכל עשרה פירות ממין אחד, וחפץ לעשות ברכה בפני עצמו על הפירות, כך שמתחילה אינו מכוון להוציא בברכתו אלא כמה פירות בלבד, האם הוא רק ברכה שאינה צריכה, כי היה לו לכוון מתחילה לפטור בברכתו את כל הפירות, או שאף יש כאן ברכה לבטלה.

השמלה חדשה (סי' י"ט סעיף י"ח) הביא, כי במקום שהשוטח כיוון מתחילה שעליו לברך על כל שחיטה בפני עצמה, ומתחילה לא היה ככוונתו בברכה הראשונה לפטור יותר משחיטה אחת, כי יש מקום לחוש ולהצריכו לברכה בשנית, ואין בזה משום ברכה לבטלה, אלא שגמגם בדבר להלכה.

הפרי חדש (יו"ד סי' י"ט סעיף י"ב) כתב, כי אכן יש להורות כן, מאחר ולא היה בדעתו לפטור בברכתו הראשונה את שאר השחיטות, על כן עליו לברך בפשיטות.

כך גם כתב הפרי חדש (יו"ד סי' י"ט סעיף ח') בדין שהסתפקו בו הפוסקים, כששחש בין שחיטה אחת לרעותה, האם עליו לחזור ולברך, וכתב כי יש להזהיר את השוחטים שלא יכוונו מתחילה בברכתם אלא עד שייסחו בדיבור, וממילא אף אם על פי דין אין להם לחזור ולברך, מכל מקום מאחר ולא כיוונו לפטור בברכתם לאחר שדברו, שוב יש להם לחזור ולברך מעיקר הדין.

דעת התבואות שור שאין מועיל כוונתו שלא להוציא בברכתו

ב. התבואות שור (סי' י"ט סעיף י"ז; שם סי' ס"ג) נחלק על דברי הפרי חדש בכל תוקף, בהעלותו להוכיח מדין ברכות הפירות, אשר לא ימלט לומר כי האוכל עשרה תפוחים ויכוון בדעתו לפטור רק אחדים מהם, שיצטרך לברך על שאר הפירות, ואם כן לא רק שברכה שאינה צריכה יש בדבר למכוון כן מתחילה, אלא אף אם כיוון כן אין לו לברך כי הוא ברכה לבטלה.

דין ברכת המצוות לענין הנ"ל

ג. יש לציין, כי בנוגע לברכות המצוות נראה כי ההכרעה המקובלת היא שמועיל דבר לכוון שלא להוציא בברכתו, וכמו שהביא הביאור הלכה (סי' ח' סעיף י"ד בד"ה ו"א שאין מברכין) בנוגע לספיקות בחיובי ברכת הציצית מחדש, שהעצה הוא לכוון מתחילה שלא להוציא בברכתו לאחר הזמן שיתעורר ספק חיוב הברכה מחדש, כך גם בנוגע לברכות התורה ידועים דברי המג"א (סי' מ"ז סעיף י"ב) שיעול להתנות שלא יחול הברכה לאחר זמן שיתעורר ספיקות בחיובו לברך בשנית [אלא שבדברי המג"א צ"ע, כי במקום אחר כתב המג"א (סי' תרל"ט סעיף י"ז) גבי ציצית וסוכה שאין מועיל דעתו שמכוון שלא יפטור אותו הברכה לאחר איזה זמן, וצ"ע].

ובזה יוכל לברך בפני עצמו גם על הטפל, ואין בדבר משום ברכה שאינה צריכה, הואיל וסכ"ס הטפל אינו פטור מברכה, אלא שיכולים לפוטרו בברכת העיקר.

והעיר הארץ צבי, כי לכאורה אם בשני מינים מודה התבואות שור שיכולים לכוון שלא לפטור את המין השני, אם כן מדוע לא כתב השו"ע הרב שיוכל לברך על הטפילה, על ידי שיוכון שלא לפטור בברכת העיקר את הטפילה, ולכאורה מוכח כי אף בשני מינים יש בדבר משום ברכה לבטלה.

דחיית הוכחת הארץ צבי מהשו"ע הרב לפי הסברת הישועת דוד

ט. אלא שיש להעיר בעיקר הוכחתו מדברי השו"ע הרב, כי לכאורה בעיקר וטפל אף שבהגדרתם המציאותית מדובר בשני מינים, מכל מקום הטפילה נהיית חלק מן העיקר, ובוודאי שהגדרת אכילה אחת להם, וממילא אף שבסופו של דבר שני מינים לפנינו, אין כאן את המעלה שיש לשני מינים, וכמבואר למעלה סברת הדבר מהגאון רבי דוד פוברסקי זצ"ל.

ג. הכרעת הדין באוכל תפוח אם יברך אחר כך על הבננה

הכרעת השו"ע לברך על בננה בורא פרי האדמה

י. עתה נבוא לעיקר השאלה באוכל בננה אחר שבירך בורא פרי העץ על תפוח, כי הנה דין ברכת הבננה כתב השו"ע (א"ח סי' ר"ג ס"א) כי ברכתם בורא פרי האדמה, ולמעשה דינו תלוי במחלוקת הראשונים, בדיון דבר שצומח מן השורשים הנתורים בקרקע משנה לשנה, אך הענפים עצמם מתחדשים מדי שנה, האם דינו כאילו הואיל ושרשינו נותרים באדמה מפעם לפעם, או שמאחר והענפים מתחדשים מדי שנה הרי זה נידון כפירות האדמה, אך הכרעת המחבר הוא לברך בורא פרי האדמה.

מחלוקת האחרונים אם הכרעת השו"ע בתורת ודאי או בתורת ספק

יא. נחלקו האחרונים האם הכרעה זו היא בתורת ודאי או שאינה אלא הכרעת ספק, הקצות השולחן (סי' מ"ט בדי השולחן סי' ל) כתב כי הכרעת השולחן ערוך הוא בתורת ספק, וממילא בדיעבד יצא ידי חובה בבירך על הבננה בורא פרי העץ, וכן כתב השו"ע הרב (סדר ברכות הנהנין פרק ו' סעיף ו') כי בירך על בננה בורא פרי העץ יצא ידי חובתו, אמנם דעת המש"ב (סי' ר"ו ס"ב ב) אור לציון (ח"ב פרק מ"ו סי' ל"ט) והגר"ש אלישיב זצ"ל (זאת הברכה, בירור הלכה סי' ל"א - ל"ב), כי הכרעת השולחן ערוך בתורת ודאי, ולכן אינו יוצא ידי חובה בברכת בורא פרי העץ על בננה.

ההכרעה מדין ספק ספיקא לברך על הבננה בורא פרי האדמה

יב. מעתה, אף החושש לדעת השו"ע הרב שיוצא ידי חובה בברכת בורא פרי העץ על בננה, מכל מקום הרי כאן באכל תפוח, הרי מאחר וכולהו נהגינן לברך בורא פרי האדמה על בננה, קשה לומר שהיה דעתו לכוון אף על הבננה, ואם כן לא מביעיא לדעת הפריי חדש שמועיל להגביל את הברכה על ידי שאינו מכוון לפטור את כל האמור להיכלל בברכתו, הרי כאן מאחר ולא כיוון על הבננה, אין מועיל ברכתו על הבננה, אלא אף לדעת התבואות שור, הנה אם נאמר כי בשני מינים מודה לפרי חדש אם כן פשוט שעליו לחזור ולברך, אלא אף אם נאמר כי גם בשני מינים דעתו שנפטור בברכתו הראשונה, מכל מקום כאן יש להוסיף את מחלוקת האחרונים אם מועיל ברכת העץ על הבננה בדיעבד, ולכן מידי ספק ספיקא לא נפקת, ויש להצריך לברך בורא פרי האדמה על הבננה לכולי עלמא, הואיל ואיכא ספק ספיקא לחומר.

אם כי בעיקר דבריו יש להעיר, כי אין כל הכרח לומר שהחיי אדם וקיצור שולחן ערוך כתבו כן אף לפי דעת התבואות שור, כי לעולם יתכן שדעתם כדעת הפריי חדש, וממילא אף במין אחד אין בזה משום ברכה לבטלה, ורק משום ברכה שאינה צריכה יש כאן.

הוכחה מדעת התבואות שור כי בשני מינים מועיל כוונתו

ו. אלא שיש להוכיח בזה מדברי התבואות שור בעצמו, כי התבואות שור בהמשך דבריו (סי' י"ט ס"ק י"ז) העיר להקשות בזה מהמבואר בשו"ע (א"ח סי' קע"ד ס"ד) בדין המבדיל קודם סעודה, כי הנה גבי קידוש קיימא לן שאין צריך לברך אחר כך על היין שבתוך הסעודה, כי הקידוש והסעודה נידונים כהמשך אחד, כי קידוש הוא רק במקום סעודה, אמנם גבי הבדלה שאין חובה להסמיכה לסעודה, נחלקו הראשונים האם פטור את היין שבתוך הסעודה, ולכן כתב השו"ע, כי יכוון שלא להוציא בברכתו את היין שבתוך הסעודה, ואז יוכל לברך על היין שבתוך הסעודה בלא כל חששות. ולכאורה מוכח בזה כדעת הפריי חדש, שיכולים לכוון שלא לפטור בברכה את הנכלל בברכה.

על זה כתב התבואות שור לדחות, כדברי הבית יוסף (סי' קע"ד), שהטעם הוא משום שיש להבדלה בא מצוה, ויין שבתוך הסעודה בא לשתות, ועל כן אין איסור בדבר. לכאורה הדעת נוטה, כי יין של מצוה ושתייה, כמוהו כשני מינים השוים בברכתם, ואם כן יש לנו מקור בדברי התבואות שור, כי בשני מינים שברכתם שוה אין בדבר משום ברכה לבטלה.

הוכחה מדין ברכת תפילין של יד על תפילין של ראש

ז. עוד יש להוכיח בזה, כי הנה כידוע נחלקו הראשונים בדיון ברכת התפילין, האם יש לברך על תפילין של ראש בפני עצמו, או שאין לברך רק על תפילין של יד, והביא בזה הביאור הלכה (סי' כ"ה ס"ה ב"ה וטוב) את דברי הגרע"ק (א"ח סי' כ"ה ב"ה וכן פשוט) שכתב, כי הרוצה לצאת ידי שניהם יעשה תנאי, שאם ההלכה שצריכים לברך רק על תפילין של יד, הרי הוא מכוון שלא לפטור בברכתו את תפילין של ראש, ואם כן בכל אופן יוכל לברך ברכה נפרדת על תפילין של ראש.

והנה כפשוטו יש מקום לדון, כי איך יכול לכוון לפי השיטה שברכת תפילין של יד פוטרת את של ראש אינו רוצה לפטור, הרי ברכתו תהיה לבטלה. אכן אם נקבל כי יש לחלק בזה בין מין אחד לשני מינים, אם כן יש לומר כי תפילין של יד ותפילין של ראש נחשבים כשני מינים.

אף כי יש מקום לבעל דין לחלוק, כי תפילין של יד לעומת תפילין של ראש הינם שני מצוות נפרדות, שנאמרו בפני עצמם, ולכן פשוט שיכולים לכוון שלא להוציא בברכתו את תפילין של ראש, אמנם שני מינים, אף שחלוקים הם בצורתם, מכל מקום חיוב הברכה משום האכילה עדיין יש להחשיבו כאכילה אחת, וממילא יש מקום לומר כי יש בזה ברכה לבטלה.

הוכחת הארץ צבי מדברי השו"ע הרב בדין עיקר וטפל

ח. הפסקי תשובות (סי' רט"ו הע' 112) הביא דברי הארץ צבי (ח"א סי' ק) להגה"ק מקוויגלוב ז"ע, שכתב כי לפי דעת התבואות שור, אף בשני מינים אין מועיל דעתו שלא לפטור בברכתו את המין השני, והוי ברכתו לבטלה.

בדבריו כתב הארץ צבי להוכיח, כי הנה כמבואר בגמ' (ברכות מד.) ביש לפנינו עיקר וטפל דינו לברך על העיקר ופטור את הטפל, וגדר הדבר הוא, שהוא מוציא בברכתו על העיקר את הטפל, ואין זה שהטפל פטור מן הברכה הואיל ונאכל עם העיקר.

והביא את שכתב השו"ע הרב (סדר ברכות הנהנין פרק ג' סעיף י"ד) באוכל עיקר וטפל, שיכול להקדים לאכול את הטפל תחילה,

א. ויש לציין, כי בדעת החיי אדם יש מקור שנקט כדעת התבואות שור, כי כתב בנשמת אדם (כלל ט' ס"ג א) שאין מועיל לכוון בברכת התורה לפטור על איהו זמן, ואין לו לברך לאחר מכן בשנית, ע"ש.

במשעורֵי החסידות

להביק ולהשכיל בדברי רבותינו תלמידי בעש"ט הקדוש

אדר ופורים (א)

על כן דין גרמא לעסוק כבר בימים אלו במחשבת ימי אדר פורים ופסח לעורר את האהבה עד שתחפץ בתשובה, שהוא כנ"ל פשוט הפשט של **מרבין בשמחה**, היינו במחשבות המביאות שמחה ואהבה. ובפרט בעניינים של גאולת הגוף והנפש בזמנינו ימי עקבתא דמשיחא, אשר כאמור באהב"ש הנ"ל ימי הפורים הם כעין הגאולה העתידה. וכן בשפת אמת פורים תרל"ד

"נראה כי נס דפורים היה הכנה לבית שני כי ה' צריך להיות כוח ועוז לבני ישראל. וע"י הנס נגבה לבם ויכלו לחזור לבית המקדש. וכן אפשר שיהי' לעתיד נס כזה קודם הגאולה כמ"ש חז"ל מעמיד עליהם מלך כהמון כו' שנס זה הכנה לגאולה:"

בית המלכות נוכח פתח הבית

מצינו לחז"ל במסכת מגילה (י) ובמרדשים למגילת אסתר, 'פתיחות' רבות מאוד של פסוקים ודרושים בענייני המגילה, שהיו תמיד הפתיחה לדרושי של אותו חכם למגילה. וכפ"כ רש"י שם "פתח לה פיתחא להאי פרשתא מכהא - כשהיה רוצה לדרוש בעניין איגרת פורים היה מתחיל לדרוש מקרא זה: "ובפשטות משום שאותו פסוק הייתה בעיניו ה' **צורתא דשמעתא**' של כל עניין פרשת המגילה ולכן התחיל תמיד בפסוק זה. ומי יבוא בסודם. גם מצינו את הסוגיא המפליאה שעסקו בה דורות של תנאים ואמוראים (מגילה יט) **תנו רבנן מה ראתה אסתר שזימנה את המן...** ולא נחה דעתם עד ששאלו לאלהיו הנביא עצמו פירושם של דברים - 'אשכחיה רבה בר אבוא לאלהיו, אמר ליה כמאן חזיא אסתר ועבדא הכי. אמר ליה ככולהו תנאי וככולהו אמוראי'. ותשובתו השיגבה - שכפשוטה הרי היא, שאף שכל דעה הינה לכאורה פירוש **עיקרי ובלעדי** של אותו חכם למעשיה של אסתר, ולכן שאלו אותו **כמאן**. הנה מצד האמת של מעלה יש בכונת אסתר את כל הפירושים והעניינים. ענין הנאמר בה 'כל אחד נדמה לו כאומות' (מגילה ז) שהיה מעשיה וענייניה מראין לכל הצדדים, וכר"ש"י שם 'שהיו אומרים זו משלנו היא'. וכל אחד מוצא טעמים ועניינים לפי שורש נפשו ועבודתו. וכך מצינו גם לרבותינו גדולי האחרונים כהרמ"א ור"ש אלקבץ ועוד בחיבורים מיוחדים על מגילת אסתר.

את כל תקף

אמנם לכאורה ישנה סוגיא אחת שהיא הצורתא דשמעתא הכללית של המגילה. והיא הסוגיא (מגילה יט) ד'ומהיכן קורא אדם את המגילה ויוצא בה ידי חובתו. רבי מאיר אומר כולה. רבי יהודה אומר מאיש יהודי. רבי יוסי אומר מאחר הדברים האלה. ובגמ' 'תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר מבלילה ההוא'. אמר רבי יוחנן וכולן מקרא אחד דרשו ותכתב אסתר המלכה ומרדכי היהודי **את כל תקופה**. וברש"י שם 'כל תקופה - לקיים אגרת הפורים **על תקופה הקפיד להזכיר**, והיינו שחולקים מה היא עיקרה ותקופה של המגילה, ובתקופה של איזה מן הדמויות היא עוסקת בעיקר. ולכן - 'מאן דאמר כולה - תקופה של **אחשוורוש**, ומאן דאמר מאיש יהודי - תקופה של **מרדכי**, ומאן דאמר מאחר הדברים האלה - תקופה של **המן**, ומאן דאמר מבלילה ההוא - תקופה של **נס**'. וברש"י על המגילה - את כל תקופה: תקופה של **נס** - של אחשוורוש של המן של מרדכי ושל **אסתר**. הנה כלל את כולם במה שאמר רשב"י **תקופה של נס**, אך מכניס את דעת רשב"י כתקופה של אסתר. והנה נחלקו כולם מה ומי הוא עיקר, ולפי זה מה הם החלקים המחויבים בקריאתה. ועל מנת שיערבו הדברים לקוראיהם, נפתח בתמיהה גדולה. דצריך להביק בדעתם של רבי מאיר שאנו עסוקים בתקופה של אחשוורוש, או דעת רבי יוסי

משנכנס אדר מרבין בשמחה

באהבת שלום (שקלים ו"ח אדר - ד"ה במשנה בא' באדר) כתב **ההכנה לפורים מתחלת כבר מראש חודש**. בפרשו את ההקבלה הידועה שבתזוה"ק ובשאר ספרים - בין פורים ליום הכיפורים. בכך שבשניהם יש **גאולה**. ובעוד שיהי"כ"פ הוא **גאולת הנפש**, פורים הוא **גאולת הגוף**. ופורים הוא מעין הגאולה העתידה, ולכן יש דברים שצריך לעשות רק קודם הגאולה, כי אחריה לא יהא שייך כבר לעשותם.

"והנה איתא בתקונים הקדוש (ה) ובספר עוללות אפרים, שפורים היא בחינת יום הכפורים. והיינו **כמו שיום כיפורים היא גאולת הנפש כמו כן פורים היא גאולת הגוף**, שהוא נרתיק לנפש. וההכנה לזה **מתחילה מראש חודש**, על דרך אמרם ז"ל (מגילה י) שקלי ישראל קדמו לשקלי המן, והיינו שאיש המשכיל צריך **להכין את עצמו מראש חודש על פורים גאולת הגוף**, בחינת מחיית עמלק, בבחינת שקלים, והיינו שישקול את עצמו בפלס מאזני צדק ולהטות את עצמו לצד ימין, (ולא יהיה שום בחינת כלאים) עד עת בוא הגאולה בעצמה שהוא יום הפורים, **שאז הוא מעין הגאולה העתידה, ואז לא יצטרך לשקול כלל וכלל**. ... וזהו באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים וד"ל.

ובשפת אמת, הוסיף בכמה מקומות שחודש אדר לפורים ופסח לעניין זה כמו חודש אלול ליוה"כ."

"...אמרו הדר קבלוה בימי אחשוורוש נראה שניתקן עתה בימי הפורים קלקול הנעשה. לכן הימים נזכרים ונעשים. ולכן המצווה לענג הגוף. ואיתא בזוה"ק כי בפורים מתקנים ע"י **עונג** כמו ביה"כ ע"י **עינוי** ע"ש. וכמו **ביה"כ נגמר הכפרה** ואמר סלחתי. והוא ע"י **תשובה** במ' יום שע"ז נתקן ימי אלול לתשובה מיראה. וכמו כן בחדש אדר **מאהבה ושמחה זוכין לתשובה** וע"י שנתקן העש"ל לכן המצווה במשתה ושמחה..." (לפורים תר"ט) "וכן התעוררות השקלים **באדר שהוא כמו אלול** שנתקן לתשובה מאימת הדין כן **אדר מתוך האהבה שימך ניסן** ממשדות ובאין שהוא התחדשות שניתן לבני ישראל שבחר השי"ת בנו להיות עמו וחלקו והוציאנו ממצרים להיות לו לעם. לכן חכמינו ז"ל בחכמתם הקדימו פרשיות אלו **להיות התעוררות האהבה מלמטה מקודם**". (שקלים תרמ"א ד"ה במדרש) "כי **אדר כמו אלול עת רצון לתשובה** באלול קודם ראש השנה בבחינת יראה ואדר קודם ניסן שגם כן ראש השנה **זמן תשובה מתוך אהבה ושמחה וחיוב להשי"י** ובעל תשובה בחילא סגי לכן נקרא בלשון חזק והחודש אשר נתקן כו' בחינת **תשובה מאהבה שנעשין זכיות**".

(לקוטים דף סה א ד"ה ר"ח אדר)

ובאהב"ש כתב שההכנה היא על ידי 'שיטה את עצמו לצד ימין' וישקול את עצמו בפלס מאזני צדק. והמה **פעולות שעיקרן במחשבה**, ובשפ"א בלקוטים לר"ח אדר (דף סג ב) ד"ה ר"ח אדר כתב מפורש שמרבין בשמחה ב'מקום המחשבה'. שמשם 'שורש החסדים' ש'מחשבה' אותיות של 'בשמחה', כמו שעושינו בשופר שהוא שורש הגבורות.

"...וכמו חודש אלול מתעוררין בתשובה על ידי בחינת היראה **ומתריעין בשופר** שהוא שורש הגבורות מקום דדינן מתערין מינה, כן בחודש הזה מתעוררין בתשובה על ידי **בחינת אהבה** ומרבין בשמחה שהוא שורש החסדים מקום ה'מחשבה' אותיות 'בשמחה' כנודע".

אוצר ידיעות התורה

• משיעורי המגיד הרה"ג רבי אהרן קאהן שליט"א •

בשר מתורבת הגדרתו וכשרותו (ב)

הגדרת בשר מה הוא

להתיר את לקיחת התא באופן שאין בו את החששות הנזכרים.

העצה הפשוטה לכאורה מצד ההלכה, היה ליקח את התא בעוד הבהמה מפרקסת אחר השחיטה, כשיש בה עוד ניצוץ של רוח חיים, אך מצד איסור אבר מן החי כבר אינה אסורה הואיל ונשחטה. אך עד כה לא הוכח כי יהיה ניתן להשתמש בתא של בהמה מפרקסת, כי יתכן וכבר אין בה את רוח החיים הנדרשת עבור התפתחות התנאים כראוי. יתכן ובהמשך יוכלו למצוא את הדרך לפתח את הבשר מתא בהמה מפרקסת, אך כרגע הדבר לא אפשרי מצד הפיתוח.

כמו שהזכרנו רוב הנידונים בדין הבשר המתורבת תלויים ועומדים בהגדרת בשר מה הוא, ואכן אף כאן, כי הגם שיש איסור בשר מן החי באכילת בשר בהמה טהורה בלא שחיטה, וכן איסור אכילת בשר בהמה טמאה, מכל מקום ככל שנמצא להגדיר כי תא זה אינו נחשב כבשר, שוב לא יהיה כל איסור בדבר, הואיל ואין כאן לא בשר מן החי, וכן אין כאן משום בשר בהמה טמאה.

נידון זה משליך על דינים נוספים בבשר זה, האם יהיה מותר לאוכלו עם חלב, שכן ככל שאינו בשר, אף יוכלו לאכלו ולבשלו עם חלב, ואף שיש שהעירו מצד איסור מראית העין, שהרואה לא ידע כי מדובר בבשר מתורבת, מכל מקום היו שכתבו כי אין לנו לחדש מעצמינו גדר מראית העין, ואין לנו אלא את הדברים שקבעו בהם חכמינו ז"ל ששייך לאוסרם משום מראית העין, ועוד היו שכתבו, כי ככל שייצור ושיווק הבשר המתורבת יתרחב, הרי שכבר לא יהיה מקום אף לא לאסור משום מראית העין, כי גלוי וידוע יהיה הדבר לכל באי עולם על דבר הבשר שאינו בשר, ולא יצטרכו לאוסרו משום מראית העין.

אלא שבעיקר הנידון, הדעת נוטה והסברא מכרעת, כי ככל שהדבר נראה כמו בשר ומריח כמו בשר וטעמו כמו בשר, הרי שבפשטות אין מקום להתעקש ולומר כי אינו בשר, אך מכל מקום אין אתנו להכריע רק על פי סברתינו אנו, ויש לבחון את הדבר מצד דברי חכמינו ז"ל ביסודות הדברים.

דומה, כי עיקר הנידון על כל הסתעפויותיו ניתן להכלילם בדין אחד, והוא מה מגדיר את הבשר כ'בשר', כשהשאלה היא האם חתיכה הנראית כבשר והיא יוצאת מבהמה, האם היא נחשבת כבשר, או שאין בשר אלא דבר הנמצא ומתגדל על גבי בעל חי, ספק זה הוא המפתח לדון בדיני הבשר המתורבת, וכמו שנרחיב בזה בסייעתא דשמיא.

מקור התא לגידול הבשר

הנידון המורכב ביותר הוא, אודות מקור התא שיילקח עבור תרבות הבשר, כי כמו שהזכרנו לוקחים תא מן החי שעל ידי תנאי המעבדה הוא ממשיך להתפתח כמו על גבי הבהמה, עד להיווצרות גוש בשר, אכן דבר זה יוכל לקרות אך ורק כל עוד והתא לא מת, כלומר שהתא נלקח מבהמה חיה, או אז התא עדיין חי, ולא זו בלבד, אלא שאף העברתו אל המעבדה מתבצעת כבר על מצע גידול, דהיינו על בסיס מאכל וכדומה, על מנת להחזיק את התא כחי על מנת שיוכל להתפתח בו התאים עבור יצירת הבשר.

לכן האמצעי הרגילים לכאורה המאפשרים את לקיחת התא בעוד הבהמה בחיים, תלויים ועומדים בשני איסורים נפרדים, שיש לדון עליהם, ועל הפתרונות האפשריים בדרכים אלו, או בהעלאת דרכים חילופיות העומדות בתנאי ההלכה.

האפשרות הראשונה הוא מבהמה כשרה בעודה בחיים, אך בזה הדבר כרוך באיסור אבר מן החי, או לכל הפחות בשר מן החי, ואילו האפשרות השניה הוא מבהמה טמאה, שאינה מותרת לאכילה, שאין בה איסור אבר מן החי, אך מצד שני יש בה משום איסור מאכלות אסורות, ולכן יש לדון בדרכים המאפשרים את לקיחת התא בחיים.

כמובן, אם היו מבקשים לייצר בשר דג, או אז לא היה כל בעיה בדבר, כי הרי דגים אין בהם שחיטה, ועל כן אין בהם משום איסור אבר מן החי, ולכן יכלו ליקח תא מן הדג, ובזה לא יהיה כל שאלה בדבר, והדג המתורבת יהיה כשר למהדרין. אך ככל שמדובר בבהמה ועופות, הנצרכים לשחיטה, אין דרך לכאורה

אמנם התוספות (שם בד"ה חייטין) חלקו על רש"י, ופירשו את דברי הגמרא בחיטים שירדו בדרך נס מן העבים, ולא מדובר בחיטים של ממש.

לפי דברי התוספות הרי שיש להוכיח מדברי הגמרא, כי אף שמדובר בחיטים שירדו משמים ולא גדלו מן הארץ, מכל מקום היות וצורתם כצורת חיטים, הרי שיש להגדירם כחיטים, אלא שאין להגדירם כחיטים שבאו ממושבותיכם, ואם כן לכאורה הוא הדין לעניין הבשר המתורבת, הואיל והוא נראה כבשר וטעמו כטעם הבשר, ממילא שיש להגדירו כבשר.

היו שביקשו לדחות, כי הגם אומנם שמבואר בגמרא על חיטים שירדו בעבים על ידי נס שנידונים כחיטים, זה כי אכן מדובר בצורת חיטים וטעם חיטים, אמנם בשר הרי אינו נוצר כחתיכה של בשר, אלא יצירתו על גבי בהמה, ולכן אם היה יורד משמים בהמה היה מקום להחשיבו כבהמה מהטעם הנ"ל, אבל ככל שמדובר בחתיכת בשר שאינה נראית חלק מבהמה, מה לנו לומר כי היא נידונית כבשר בהמה, ודברים אלו דברים של טעם הם.

הוכחה נוספת הביא הגאון רבי אשר ווייס שליט"א (ה) מנורה בדרום קובץ ל"ז עמ' רכ"ט, מדברי הגמרא (סנהדרין נט:): "דברי שמעון בן חלפתא הוה קאזיל באורחא, פגעו בו הנך אריותא דהוו קא נהמי לאפיה, אמר (תהלים קד, כא) 'הכפירים שאגים לטרף', נחיתו ליה תרתי אטמתא [ירכות בשר], חדא אכלוה וחדא שבקוה, איתיה ואתא לבי מדרשא, בעי עלה דבר טמא הוא זה, או דבר טהור. אמרו ליה, אין דבר טמא יורד מן השמים. בעי מיניה רבי זירא מרבי אבהו, ירדה לו דמות חמור מהו, אמר ליה יארוד נאלא, הא אמרי ליה אין דבר טמא יורד מן השמים", והנה לכאורה מדוע לא אמרו כי אין לאסור את הדבר הואיל ואין מדובר כלל בבשר, הרי לנו בהכרח כי אף שאין הבשר גדל על גבי הבהמה, אלא ירד בנס מן השמים, מכל מקום יש בו משום איסור אכילת בשר טמא, אלא אם כן אומרים שאין דבר טמא יורד מן השמים.

כעין דברים אלו כתבו האחרונים (ר' פרדס יוסף פרשת ויקהל אות כ"ד) ליישב את הקושי שיש בנס חנוכה, לפי תירוץ הבית יוסף (אור"ח ס"ו תר"ע) שהיה השמן מתרבה בכל יום בתוך הכוסיות של השמן, אם כן איך יצאו בזה ידי חובת הדלקת המנורה, והרי צריכים להדליק בשמן זית, ושמן זה שמן של נס היה, ולא שמן זית. וכתבו האחרונים ליישב על פי ההוכחות הנזכרות, כי מאחר ומראהו כמראה שמן זית וטעמו כטעם שמן זית, הרי שיש להגדירו כשמן זית, ואינו נחשב כשמן נס.

תחילת דבר יש להקדים, כי למעשה אצל רוב הרבנים שבמחננו, כמעט ועדיין לא עלתה שאלה זו על שולחנם, כי על עוד ואין בשר זה משווק ברמה נרחבת, הרי שאין כל מטרה לרבנים ולוועדי הכשרות של מחננו להכניס את שיווק הבשר מעצמם, אלא רק כאשר הדבר יידרש מצד שינוי מציאות שיווק הבשר ברחבי העולם, אז יצטרפו הרבנים לישב על המדוכה ולהכריע בנידון, אך לעת עתה מדובר בעיקר בדברי רבני וועדי הכשרות העולמיים של □ □ וכדומה, שתכלית ייעודם לאפשר לאנשים הרחוקים מעיקר דרכי התורה והמצוות לאכול מזון כשר במידה מינימלית, ולכן ככל שהדבר מתחיל לצאת לשווקים, עליהם להידרש להכשיר במידת האפשר את הבשר המתורבת, ולכן רוב החומר ההלכתי הקיים לעת עתה בנידון הוא מרבני וועדי כשרות אלו בארצות הגולה, אך ישנם יחידים מבין גדולי הרבנים שבמחננו, כהגאון רבי אשר ווייס שליט"א, שכבר הביעו את דעתם, וכתבו תשובות בנידון, ולכן רוב הדעות שנביא כאן לא בהכרח שנציין את מקורם, וכל זה הוא מתוך דברי רבני וועדי כשרויות אלו הנזכרים לעיל.

בפשטות מצד השקפת חכמינו ז"ל, אין הדבר רחוק לומר שלא יקרא הבשר המתורבת בגדר בשר, כי מצאנו בדברי חכמינו ז"ל, אשר הגדירו כי לא כל דבר היוצא מבעל חי דינו כדין בשר, כמבואר בגמרא לגבי חלב (בכורות ו:), ואף ביצים אינם נחשבים כבשר, הגם שכל אלו הדברים באים הם מן הבעל חי, מכל מקום אינם נכללים בכלל בשר, ואין איסור לאוכלם עם חלב, אם כן לא רחוק הדבר לומר, כי אף תא הבא מבעל חי, אין דינו בהכרח להיחשב כבשר לכל כיניו והלכותיו.

הוכחות מדברי הגמרא שהנראה כבשר נחשב כבשר

הגאון רבי אשר ווייס שליט"א (ה) מנורה בדרום קובץ ל"ז עמ' רכ"ט) הביא להוכיח בזה, מדברי הגמרא (מנחות טט:): "בעי רבי זירא חייטין שירדו בעבים מהו, למאי, אי למנחות, אמאי לא, אלא לשתי הלחם מאי, 'ממושבותיכם' (ויקרא כו, ז) אמר רחמנא, לאפוקי דחוצה לארץ דלא, אבל דעבים שפיר דמי, או דלמא ממושבותיכם דווקא, ואפילו דעבים נמי לא", ומצאנו מחלוקת במפרשי הגמרא על מהות חיטים אלו שירדו בעבים, דעת רש"י (שם בד"ה שירדו בעבים), כי מדובר בספינה שטבעה בים ועליה תבואה הרבה, והעננים כאשר הגיע אליהם אדי הים שאבו גם כן את החיטים שהיו בים, ובכך כאשר ירדו הגשמים ירדו עמהם חיטים אלו. לפי דברי רש"י, מדובר אפוא בחיטים של ממש.

מילי דהוראה

השתמשות בכסאות שבעליהם משאירים אותם בבית הכנסת

שישתמשו בו (ואף אם קשרו למקומו כדי שלא יתחווה משם ידיעה הוא שיש אנשים שישובו עליו שם במקומו כשיאנו נמצא שם). אך כמובן שכל זה הוא דוקא כשמשתמשים בו כדרך בני אדם, אבל אדם כבד שיש לחשוש שישבר הכסא בישיבתו כמו שמצינו ברמ"א (ח"מ סימן שפא טע"א).

אמנם, כל זה הוא כשמשתמש עם הכסא במקומו, אבל ליקח הכסא מאותו מקום כדי לישב ע"ז במקום אחר בביהמ"ד אסור, כי אסור להשתמש בחפץ חבירו שלא מדעתו באופן שהבעלים מקפיד כי בדרך כלל דעת הבעלים ישיאר הכסא במקומו ולא יזיזוהו משם, ואף אם נוטלו על מנת להחזירו הבעלים מקפידים על זה שחוששים שמא ישיחך החזירו, ובמקומותינו בדרך כלל מקפידים בעלי כסאות שלא יזיזוהו ממקומם שמא ישבר. וכן דוקא בשעה שאין בעל הכסא בבית המדרש.

ישנם הנוהגים להביא כסאות פרטיים ומניחים אותם בבתי כנסיות ובתי מדרשות כדי שבבואם לשם יהיה להם מקום לישב, ובפרט בימים נוראים כשמספר המקומות מוגבל ולא תמיד מוצאים מקום לשבת ועל כן הם משאירים את הכסאות ובבואם לבית הכנסת ולא מוצאים מקום הם לוקחים את הכסא ומניחים אותו במקום פנוי ויושבים עליו. ונשאלה שאלה ב"היכל הוראה" האם מותר להשתמש בכסאות הללו ללא רשות.

הורה מורינו הרב שליט"א, כי הנה כשבעל הכסא משאירו בבית הכנסת הנה כנתנית רשות לכל אחד להשתמש בו כשהוא אינו נמצא שם דלמה יקפיד על זה, וכמו שמצינו בסמ"ע (ח"מ סימן רצ"ב ס"ק טו); בנידון מי שהינה מענת אצל שולחני דמותר לו להשתמש בהן. כיון דהמפקיד יודע שחונני שולחני צריכים למעות ע"כ. וה"ה כשמאיר הכסא בבית המדרש יודע הוא

הלכה והוראה בישראל

נדיב שתום כסף לבני זוג עבור קניית דירה ואח"כ נתפרדה החבילה רח"ל למי שייך הכסף

נשאלתי מאברך אחד שזה שנתיים הוא פרוד מאשתו, והנה אחרי שנתיים של מחלוקת הגיעו היום אצלי לעשות הסכם גירושין, ועתה באו בשאלתם להיות שקודם הנישואין תרם להם נדיב אחד סך של עשרים אלף דולר לצורך קניית דירה, והוא עם אשתו שמרו את הכסף בחשבון בנק משותף והיתה מטרתם שכשתהיה להם הזדמנות לקנות דירה ישתמשו בכסף זה, ועתה שהחבילה עומדת להתפרד אולי צריכים להחזיר את הכסף לתורם דאולי על דעת כן לא היה תורם את הכסף. ואם נאמר שאינם צריכים להחזיר את הכסף למי הוא שייך כעת.

והוריתי למעשה שאין צריכים להחזיר את הכסף שהרי כשנתן להם את הכסף לא ידע שבסופו של דבר תתפרד החבילה ואין כאן אומדנא לומר שעל דעת כן לא היה נתן, ומה שהם לא השתמשו בכסף זה עד עכשיו אינו פוגע בבעלותם על המתנה שנתן להם הנדיב, ולכן אמרתי לו שיחלקו את הכסף הזה חציו לבעל וחציו לאשה, וכל אחד יבנה את ביתו מחדש בעז"ה מהכסף הנ"ל.

ואין לומר אחר דכל מה שקנתה אשה קנה בעלה יהיה הכל של הבעל דהוה כנכסי מלוג, שהרי מראש כשנתן הנדיב את כספו דעתו היתה שתהיה לו זכות של בנין בית בישראל רק דהוא נתן להם כשסבר שיבנו יחד את ביתם, והיות ונתפרדה החבילה תהיה לו עכשיו זכות של בנין שני בתים ומעתה דין הכסף אינו כדון נכסים בעלמא שבאו ליד הבעל ואשתו שאז אנו אומרים שמה שקנתה אשה קנה בעלה אלא שניהם הן הבעל והן האשה שותפין בכסף זה, והוה כאילו נתן לאשה על מנת שאין לבעלה רשות בהן וזו היתה דעתו של הנדיב ומטעם זה ביקש מהם להניח הכסף בבנק עד שיקנו את דירתם וישתמשו בכספו לתכלית זו.

ומטעם זה גם הוריתי להם שאין צריכים להשיב את כספם לנדיב דאחר שזו היתה כל מטרתו להשתתף בבנין בית בישראל לא היתה כוונתו שדוקא שני אלו יבנו הבית יחדיו אלא שכל אחד מהם יוכל לבנות את ביתו ואם לא ייחד אז כל אחד עם זיווגו האמיתי ויהיה בידו זכות לבנין

ימלא טבא לרבני
 מיתן כבר להשיב
 כל חלקי ספרי שו"ת

היכל הוראה
 ע"ד חלקי שו"ע
 ו' חלקים

מאת הגאון הגדול מגדולי הפוסקים בדורינו
 רבי משה בראנדסדארפער שליט"א
 נאכ"ה היכל הוראה - ירושלים
 הוציא את היכל הוראה היכל הוראה באר"י

מבצע SALE
 קניית היכל הוראה מודיעת
 באר"י
 כל הסט \$79.00 על הסט \$40.00
 כספים \$149.00

הדפנה
 משמרת
 ספר
 חלקים וישיבה
 אחר זמן רב
 שיתפייס אצל
 הציבור

רב מיתן

הפיקה: "אמארה" 053-33105646

ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות
 הוצאת ארצות הברית | הוצאת בארין ישראל | קולומס

שני בתים בישראל. וכן כתבתי בהסכם הגירושין שביניהם שיחלקו את הכסף שקיבלו מהנדיב וכל אחד מהם ישתמש בכסף הזה כשיקנה דירה או להרחבת הדירה [אם לצד השני יהיה דירה] אחר שזו היתה כוונת הנדיב בתרומתו והכל על מקומו יבוא בשלום.

רשמתי את אשר חנני השי"ת
 משה בראנדסדארפער

זמני קבלת קהל במוכז "היכל הוראה" ביוחסי ח' זונפולד ט' 02-5322775

א-ה מהשעה 10:00 לפנה"צ	עודש ק וערב י"ט לפנה"צ עד 11:00	שבת וי"ט משעה קודם השקיעה עד רבע שעה קודם השקיעה	מוצאי שעה י"ט מחצי שעה אחרי זמן ר' ת למשך שעה
----------------------------------	--	--	---

ע"פ תקנות רבני מרן ה"קנה בשם" ו"ע שאלות ודחופות או שאינה סובלת דיחוי, בכל עת וזמן בימים ובלילות.

בית מורינו הגאון ר' שליט"א
 תל בנין היכל הוראה
 053-3311159 פני 052-5370033

רה"ג שמעון עוזר בראנדסדארפער שליט"א כמה דקות מההיכל
 רחוב רבינו גרשום 5 (בניסא א' קומה 2) 0527155774

איגוד הרבנים
 תלמידי היכל הוראה
 באר"ה ק העונים
 לשואלים דבר ה'
 זו הלכה

ירושלים	חיפה
בית שמש	קרית ספר
ביתר	כנתיאל
בני ברק	טבריה
נתל סטון	צפת
אשדוד	אור הגנוז
צור	טף הגליל
תענה	

הרי זה חזק במלאכתך

פרשת משפטים תשפ"ד | עיון סה

לע"נ הרה"ח רבי פתחיה בן רבי יוסף יונה ז"ל

תכנית ישיבת משמרת הסת"ם להכשיר סופרים הגונים בהכוונת גדולי ישראל - משנת תשמ"א -

תכנית ישיבתנו הקדושה לשנת תשמ"א

ט. לקראת סיום המחזור להשתתף בחזרה כללית על כל שיעורי ההלכה שנלמדו במשך השנה ולהכין את עצמו לבחינה הכללית לקראת קבלת כתב סמיכה בתאריך שיקבע מראש.

י. עצם הלימוד בישיבתנו אינו מקנה עדיין שום סמכות לשמש כסופר בישראל וכל עוד שלא קיבל כתב סמיכה אין לו להתעסק בכתיבה בדיקה ותיקון ס"ת תפילין ומזוזות.

יא. תלמיד ישיבתנו הקדושה אין לו לשמש כסופר ולהשתמש בתואר 'תלמיד ישיבת משמרת סת"ם' כל זמן שאינו מוסמך לכך גם ע"י ראש ישיבתנו שליט"א.

יב. לחזור על ההלכות תמידין כסדרן כמבואר בפוסקים לענין שוחט, ובהסכמת הח"ס על ספר קסה"ס ובפרט על כל פסקי ההלכות הנוגעים למעשה.

יג. להקפיד על התנהגות כללית שתתאים ותהלוך את ערך קדושת המקצוע אשר בידו.

יד. שלא למכור ולסחור בסת"ם רק באלו שנכתבו שנכתבו ע"י סופרים יד"ש המוסמכים ע"י רבנים ומו"צ מוכרים מפורסמים.

יח. להרגיל עצמו כשיארע לפניו איזה שאלה בהלכה או ספק שלא לפסוק ולהכריע בעצמו כי אם בדבר המפורש בשו"ע והפוסקים ודינו ברור ומוסכם, ובפרט בשמות הקדושים.

יט. שלא ללמד האומנות לאחרים עד שיכתוב בעצמו לכה"פ שלוש שנים רצופות וגם רק לאחר קבלת רשות והדרכה ע"י הנהלת ישיבתנו הק'.

כ. לכתוב במקום שקט רצוי בחדר מיוחד שיוכל להתרכז כראוי במורא שמים ובכבוד ראש, ועפ"י דעת תורה שנפסק ע"י הרבנים הגאונים המפורסמים בארה"ק ובארה"ב חלילה להאזין בשעת הכתיבה למכשיר רדיו או טעפירעקארדער וכיו"ב כי כל זה מבלבל כוונת הכתיבה לשמה וגורם להיסח הדעת מקידוש השמות הקדושים.

הריני מתחייב בכל האמור לעיל בחתימת ידי למטה בקראי היטב את הדברים וביודעי את אשר לפני מרצוני הטוב ומתוך הכרה מלאה שכל הסעיפים הנ"ל הם לטובתי הפרטית ולטובת כלל ישראל.

ועל זה באתי על החתום

(אחד מתלמידי הישיבה ההוא היה הגאון רבי מרדכי פרידלנדר זצ"ל)

המחזור השנתי של ישיבתנו הק' ימשך כעשרה חדשים ויכולו אי"ה 600 שיעורים בהלכה, וכן בשיעורים באומנות עם הפסקות ביניים קצרות לצורך חזרה והכנה לקראת בחינות בהלכה בכתב ובע"פ. וא"ה עם סיום המחזור תיערך בחינה כללית ולאחר תקופת שימוש שכראוי יקבלו כתב קבלה וסמיכה לשמש כסופרים מומחים בישראל,

ועד משמרת סת"ם ישתדל לסייע אי"ה לפרנסתם של סופרים אלו מבין התלמידים שייצטינו בלימודם באופנים הבאים.

לאור פעולות החינוך וההסברה של ועד משמרת סת"ם ברחבי ארה"ב מתעוררים אלפים מאחב"י לבדיקת תפילין ומזוזות, קהילות רבות פונות אל הועד כדי להמציא להם סופרים מומחים לבדיקות הנ"ל, וכמו כן לתקן ספרי תורה המונחים שנים רבות ללא תיקון, והמדובר באלפי ס"ת שנתקלקלו ונפסלו במשך השנים ומצפים לגואלים,

הועד ישלב את הסופרים בעבודה המעשית בבדיקות תפילין ומזוזות וכמו כן יעביר עליהם את הפניות לתיקון ס"ת

התנאים וההתחייבויות ע"מ להתקבל ולהצליח בישיבתנו הק' א. להביא מכתב המלצה מרוב או מראש הישיבה המעיד על התנהגותו הכללית בתורה ויראת שמים וראוי להתקבל ללמוד מקצוע נעלה וקדוש זה שהיא מלאכת שמים ואחריות עולם.

ב. להשתתף בכל השיעורים ובפרט בשיעורי ההלכה בלי יוצא מן הכלל.

ג. לדייק ולהופיע טרם התחלת השיעור כי האיחור גורם לביטול תורה לו ולחבריו.

ד. להכין בכל פעם את השיעור הבא ע"י לימוד טור ב"י ושו"ע תוך עיון במקורות.

ה. לחזור בכל פעם על ההלכות שנלמדו בשיעור הקודם ובפרט בהפסקות הביניים המיועדות לצורך חזרה והכנה לקראת הבחינות.

ו. להשתתף בכל בחינות הביניים בזמן שיקבעו, ללא כל דיחוי, ובלי יוצא מן הכלל.

ז. להקדיש זמן מסוים בכל יום להתאמן בכתיבה, ע"י הוראות מורה האומנות.

ח. לדייק לפרוע דמי שכר לימוד בזמנו מדי חודש בחודש.

א. מצרים ב. וירא ג. צ. ד. צ. ה. צ. ו. ז. כדברי

תשובות כשלה

ד. ובשכך **ובשכך** – הוא שאלת תינוק ואפשר להכשירו בין לרי"ש בין לוא"ו

ה. מזוזות – צריך **מזוזות** לכסות את התגין כמו בתמונה שלאח"ז והראשון כשר בלא תינוק והשני רק עם תינוק (ושאלנו תינוק וקראו זיי"ן) ואם היה הרגל מעט יותר קצר היתה השאלה חמורה יותר.

ו. מזוזות **מזוזות**

ז. בכם – הוא שאלת תינוק **בכם**

ח. דלגן – יש להחמיר בזה משום שגוי צורה **דלגן**

א. עיניך בעיקר דין **עיניך** כ"ף פשוטה עם זוית להפמ"ג הוא פסול

אלא דאפשר לתקן שלא כסדרן למקד"מ כשר לפי שהוא מצריך עקב לבית. ואכן כאן אפשר להכשיר לכ"ע לפי שלקראת סוף הגג הירך יוצא לצד ימין ואף שלמעלה יש זוית מ"מ בסך הכל נראה האות קצת כעיוגול וזה סגי לכ"ף)

ב. ו' הוא"ו כשר ואף אם מצד הראש שיש לו לא היה זה מספיק לראש בוא"ו רגיל, אכן כאן הרי צורתו וא"ו וגם יש לו ראש אפשר להכשיר

ג. ולעבדו – רבי מרדכי היה מכשיר תמיד בכגון דא משום דעת המקדש מעט שוא"ו אינו יכול להעשות ה"א שבה"א צריך גג וראש קולמוס אינו גג.

אכן עם תינוק לכ"ע יהיה כשר לוא"ו

” תניא אמר רבי מאיר כשבאתי אצל רבי ישמעאל אמר לי בני מה מלאכתך אמרתי לו לבלר אני אמר לי בני הוי זיהדי במלאכתך שמלאכתך מלאכת שמים היא שמוא אתה מחסר אות אחת או מיתר אות אחת נמצאת מחריב את כל העולם כולו. ”

נשאר מהם אות וקיום עד ימינו אנו, ומאידך, אלו שהלכו והתנהגו בחכמות ופילוסופיות עפ"י מה שהשיגו בשכלם הקטן, לא נשאר מהם קיום וזכר. והזהו פשוטו של מקרא בפרשתנו, 'אשר נשא אחד של זקנתו יותר מכל פילוסופיא והכמות'. והוא היסוד של עם מדור לדור, וצריך להיאחז במסורת האבות.

ידוע לשון הרשב"א בשו"ת, כי בדורותיו היו חכמים גדולים ופילוסופים שהקשו לו קושיית על מנהגים ומסורות, והשיב להם בלשון הזהב "חובי ע"ל מנהג אחד של זקנתו יותר מכל פילוסופיא והכמות". והוא היסוד של עם ישראל הכול תלוי במסורת.

זכרי קדושתך

מאמרים בעניני מצות קריאת שמע | אהרות ה' | ה"ז

III קבלת מסי' ב מצות היחוד III

הנה ידוע שיש חיוב של מסי' ב בפסוק של היחוד, בקיום מצות היחוד בק"ש באמרו הפסוק שמע ישראל וכו', ובספ"ה ק"סו ושורש העבודה הנ"ל (ש"ד פ"ה) מביא שאחר שיגמור במחשבתו כוונת עומ"ש בשלמות, יקבל ז"ל מסי' ב בציוה המייתה המובא בשער הראשון פ"א, ומסי' ג בפסוק זה חיוב על האדם, כמבואר בזוה"ק בהרבה מקומות וז"ל בפ' פקודי (ד' רנ"ג ע"ב) בהיכלא דא אית תתא ממון הנתיב וכו', ואילו קיימין לאשתחא על כל אינון דמיהדין יודא דמאריהון ברחימו ומסרי נפשיהו עליה ברחימו וסלקי ואסהידו לעילא, עכ"ל, ובפ' בלק (ד' קפ"ה ע"ב) וז"ל: לבתר לשואה גרמיה גו אינון דמסרי נפשיהו על קדושת שמיה והיינו ביהודא ששמע ישראל, דכל שמ"ה דשוי הכי רעותיה בהאי קרא אהתשב להו כאלו מסר נפשיה על קדושת שמיה עכ"ל, וז"ל בפ' חיי שרה במדרש הנעלם (ד' קכ"ז ע"ב) אמר ר' שלום בר מניומי איתן לך כל צדיק וצדיק מאותם העוסקים בתורה שאין לו מאתים עולמות כספין שבביל התורה, הה"ד ומאתים לנטרים און פריו ומאתים על שמסורים עצמם בכל יום כאלו נהרגו על קדושת שמו הנעלם, בהאי פסוקא למסור נפשו על קדושת שמו מעלה עליו הכתוב כאלו נהרג בכל יום עליו, הה"ד כי עליך הורהנו כל היום, א"ר נחמן כל המוסר נפשו בהאי פסוקא נוחל ארבע מאות עולמות, לעוה"ב, עכ"ל, וז"ל בפ' ואתחנן (ד' רס"ז ע"ב): להשתא סלקא נפשי וחמיתי קרא מאינון דמסרי גרמיהו על קדושת מאריהון הרוו אפלין בתיבת נהרי דאפרסמנא דכיא, וקוב"ה משתעשע בהון וכו' עכ"ל.

הנה עיניך רואות מגדול עוצם נפלא השכר יעשה למחכה לו של מסי' ב בפסוק היחוד, גם מכל המאמרים האלו נשמע גדול החיוב למסור נפשו במחשבה בפסוק זה, ובזוה"י שארית ישראל לא יעשו זה ע"מ לקבל פרס הנוצר, כ"א מגדול אהבתו להש"ת וזכרו לעד, כדי שיתקדש שמו הגדול בזה בכל העולמות וסוף הכבוד לבוא, עכ"ל.ק.

III הבדל בין מצות האמת III אלקות, למצות אחדות ה'

מצות אחדות ה' נלמדת מהפסוק "שמע ישראל ה' אחד", הוא המצוה השני במניין המצוות, ובאה אחרי מצות האמת אלקות, שנלמדת מפסוק "אנכי ה' אלוקיך וגו'".

מצות האמת אלקות מבואר ברמב"ם

רתענאך | סיפורי החסידים

החסיד רבי זלמן מקורעניץ זצ"ל

הרב החסיד המפורסם ר' זלמן ז"ל מקורעניץ היה גאון גדול בנגלה והיה סוחר גדול בעיר וילנה ובעיירות נוספות בראשית ימיו לא היה מקושר לכ"ק אדמו"ר הזקן ואדרבה וכו אחר כך רוח ה' נוססה בו להתקשר לרבנו ונעשה גדול מאוד בתורת דא"ח ובעבודה' באופן נעלה לאחר פטירת אדמו"ר הזקן התקשר ר' זלמן לבנו אדמו"ר האמצעי.

III נסיעת הגאון ר"ז לנדא לאדמו"ר הזקן III

שמע קדושת ורוממות השפעת אדמו"ר הזקן בעל התניא זיע"א התחיל לעצול באזני הגאון ר' זלמן לנדא ז"ל ויחד עם גיסו בן חותנו ועוד אחד שהצטרף אליהם נדברו יראי וחסדי עליון לשום לדרך הקדוש פמניהם את האמצעים הכספיים היה צריך להשיג גיסו של ר' זלמן הנ"ל. והיה כי עלה בידם לקבל את צרור הכסף וישכרו להם בעל עגלה מעיר סמורגון הסמוכה ויצאו אתו לדרכם דרך העולה ביה"א ל ויבנו המסערה כי בהזדווע היעדרם מבימת תקום טעיה בעיר ועקרת הבית חותנתו של ר' זלמן וראי תאזור כנבר חיל לדרוך אחריהם וציוו על העגלון לטור מדרך המסילה היערה בכדי לתת מספוא לסוסים ויישארו כולם ביער עד אשר ראו את הגבירה עוברת במסילה גם כן עם בעל עגלה שמנהיגה ובעגלתו רתומים ארבעה סוסים חיש מהר רודפת אחרי הנמלטים אל הכת ר"ל להשיבם מדרכם ויחכו הנדרפים עד שוב הרודפת מדרכה ואז ציוו על העגלון לצאת מן היער ולאחוז דרכו לליאזאז ויהי כי באו למחוז חצצם ויאמר ר' זלמן לעגלון בשוכן לביתך ותעבור דרך קורעניץ תדפוק על תריסי חלון חדר זוגתי ותמסור לה מבוואנו לשלום למקום מאוייונו אם את הדבר הזה תעשה תבוא או אויל לתאוותו אל הי"ש המובטח ויעשה ככל אשר ציווה עליו ר' זלמן כאבות באישון לילה לקורעניץ דפק על תריסי החלון וימסור את הידיעה לבוא חבר וקובל את שכרו המובטח.

ויהי טוב לבו בין התחיל לסיבב בעגלתו וארבעת סוסיו את שורות החנויות העומדות באמצע כיכר השוק בקורעניץ והנה קרה מקרה זקן אחד מהבעלי בתים יצא החוצה וירא והנה איש ומראהו כבעל עגלה סמורגוני ולו צמד רכב סוסים מסתובב בסוסיו סביב לחנויות ויצר לו מאוד כי אמר עכשיו ברוד ל כבר הדבר כי העגלון הזה הוא אשר הוביל את טובי העיר אל הכת ר"ל והשערתנו שהארכים נמלטו אל הכת נכונה היא בבורק בא האיש הזה לבית המדרש וסופר מה שראה בהקץ באישון לילה וטויהו העיר על האסון אשר קראו ויתאבל העם מאוד

III איבד את הונו והמשיך להלות III

והנה צרור סיפורים המלמדים על אישיותו של ר' זלמן ז"ל: החסיד ר' זלמן קורעניצער היה ידיד נאמן של החסיד ר' בנימין קלעצקער פעם היה זלמן אמור לנסוע לפריסיץ ולפני נסיעתו ביקש ממנו ר' בנימין שילווה לו כסף הבטיח ר' זלמן שלאחר שיחזור מפריסיץ ללווה לו ויאלץ כשהיה ר' זלמן בפריסיץ איבד את הונו בשעת המחסר למרות זאת כחשוד מפריסיץ מכר את תכשיטי הפנינים של אשתו תמורת ארבע מאות רובל כסף והלווה לר' בנימין את הכסף כפי שהבטיח לו.

III מוחין זכים III

פעם לא הגיע ר' זלמן בחג השבועות להפתלל בבית הכנסת ונשאר להפתלל בביתו ביחידות שאלו אותו חבריו מדוע לא הגיע לבית הכנסת והוא השיב להם לבונה זכה מוחין זכים רייעע מוחין בד בלב יהיה.

III זכר בדיוק מאמר מלפני 30 שנה III

סיפר המשפיע ר' שמואל גרונו אסתרמן זצ"ל לאחר הסתלקותו של אדמו"ר הזקן המשיך ר' זלמן לנסוע לבנו אדמו"ר האמצעי פעם היה אדמו"ר האמצעי בקורעניץ ואמר שם מאמר דא"ח ד"ה החלצו כשסיים לומר את המאמר שאל הרבי את ר' זלמן האם אתה זוכר כיצד אמר הרבי אדמו"ר הזקן את המאמר ואילו מלים הספתי משל עצמי אמר בפניו ר' זלמן את המאמר וציינ מהון המילים שהספיק אדמו"ר האמצעי משל עצמו היה זה מאמר ששמע ר' זלמן מאדמו"ר הזקן שלושים שנה לפני כן!

יש רמז הבדיל בין שתי המצוות בפסוק 'אני ראשון ואני אחרון', הקב"ה ראשון פ' לפני שנבראו העולמות וגם לאחר שנבראו העולמות שכביכול נמצא מציאות נוספת, אפס"כ אני אחרון, היינו שגם כשיש מציאות של עולמות תדע שהקב"ה אחד, וכמ"ש אני ה' לא נשנית, שהקב"ה לא נשתנה ח"ו מבחינת העולמות, והוא לבדו הוא, וכל העולמות הם לפניו כאין ואפס, וכולא קמיה ללא חשיב.

המנהג להתפלל כשליח ציבור בשנת האבל אחר אב ואם, כמ"ש בשו"ע (י"ד סי' ס"ו סעיף ד') 'בימות החול, מי שיועד להתפלל, יתפלל, ויותר מועיל מקדיש יתום שלא נתקן אלא לקטנים'.

אמר בתו"ד שתפילות אלו הם הודמנת לקיים 'מכבודו במותו' גם למי שקיצר ב'מכובדו בחייו'. כתב הה"ק בעל בני יששכר צ"ל בספרו דרך פקודין (מצות עשה ל"ג חלק הייבוי, אות ה') 'בכלל מצות כיבוד, הנהוג בכל תפוצות ישראל שיאמר הבן קדיש בצבור עבור נשמת אביו ואמו י"א הדישים שלימים אחר פטירתם, וכן בכל שנה ושנה ביום היא"צ אומרים קדיש. ומי שהוא יודע לעבור לפני התיבה עובר לפני התיבה, כי זה נחת רוח להנפטר ועילוי לנשמתו כשאומר הבן קדושה וברכו בצבור'.

גזל המת

כתב הרמ"א (י"ד סי' רס"ה סעיף י"א, מדברי עצמו בדרכי משה שם) 'נהגו המוהלים להתפלל ביום המילה שנאמר (תהלים קמ"ו ו') רוממות קל בגרונו וחרב פיפיות בידם'. לפני כמה שנים ברבית מילה

המשך מעמוד א' || להראות, שהענין של משפט הוא מסדרי העולם הזה שקבע הרשב"ע, שאם יש דין דברים בין אנשים שיעשו את מה שכתוב בשו"ע חושן משפט, אבל האמת אינה כן, אלא משפט תורה תלויה ברצון הרשב"ע, הדיינו, א"ע"פ שהרשב"ע רוצה שיבינו את המשפטים, מ"מ לא בגלל שמזינים אותם ע"כ כך המשפט, וציון למש"כ בשפת אמת פרשת מסעי (תרנ"ד), בביאור נוסח 'המלך המשפט' שבתפילת הימים הנוראים, 'המשפט נמשך אחר רצונו יתברך שמו', ועי' בהרחבה בשיעור בספח"ק קול שמחה (פרשת פתח) ובקובץ 'ארחות אינתים' (סעיף עניני ראש השנה).

מכ"ש וק"ו שאינו למנוע האבל להתפלל'.

הלכה, ציון בהגהות חת"ס (לשו"ע י"ד שם) לדברי המגן אברהם (סי' נ"ג ס"ד) שמשמע שאין הלכה כמהר"ם מינץ, וכ"כ בשולחן ערוך הרב (סי' נ"ג סעיף י"ז) שהמנהג המוהל דוחה האבל, אלא שאם הקהל רוצים את האבל זכה האבל.

פניני המועד

חדודש אב חששו, עיי"ש, ובשו"ת חתם סופר ישנם כו"כ תשובות מחודשי אדר א' ואדר ב', ובכולם לא הזכיר בחתימתו שמרבים בהם בשמחה, עיי"ש.

י"ט דמגילת תענית בחודש אדר

יום כ"ח אדר הוא אחד מהי"ט דמגילת תענית, כמ"ש בגמ' (ראש השנה י"ט) שביים כ"ח אדר 'את' בשורתא טבתא ליהודאי דלא יעדון מאוריתא'.

בספר פניני שמחה - שמחת נשואין (מדור מועדי השנה) מובא הנידון האם כאשר 'מגילת תענית' עדין נהגה, הימים טובים של 'מגילת תענית' שבחודש אדר נהגו באדר שני, באדר ראשון, או בשניהם.

במגילת תענית ישנם י"ב פרקים ע"פ סדר החודשים, אלו ימים טובים ישנם בכל חודש, ובסוף פרק י"ב (על חודש אדר) אחרי שמנו את כל התאריכים של חודש אדר, כתוב 'ואין בין אדר הראשון לאדר השני אלא קריאת המגילה ושילוח מתנות לאבינוים', ומזה דייק במגן אברהם (סי' תקס"ח ס"ק כ') 'משמע שבא לאורויי שכל הימים הכתובים במגילת תענית נהגו בשניהם'.

וכ"כ ג"כ בתשובת החתם סופר (שם) בתו"ד כל הכתוב במגילת תענית אסור בשני החודשים'.

יארציית

בשו"ע הל' תענית (סי' תקס"ח סעיף ד') כתב המחבר ששכאידיע יום שמת אביו או אמו בשנה מעוברת, יתענה באדר שני, וכתב ע"ז הרמ"א 'יש אומרים שיתענה בראשון ... וכן מנהגם ... מיהו יש מחמירים להתענות בשניהם'. ולדינא כתבו הפוסקים להתענות בשניהם, אלא שהעיקר לדברי הרמ"א הוא אדר הראשון, וכ"כ **בש"ך** (י"ד א אדר א') על דברי הרמ"א (ב"ר י"ד ס"ט ח"ב ס"ק י"א) 'שלקחתי לה יתענה בשניהם, ועילי בפוסקים פרטי הדינים והמנהגים לענין קדימה בחיובי ש"ך, והליכה על הקברות, ולימוד משניות וכי"ב'.

בר מצוה

מאידיך, לענין בר מצוה לנוול בחודש אדר בשנה פשוטה, כתב הרמ"א (סי' נ"ה סעיף י') שנעשה בר מצוה בחודש אדר השני. [אמנם

חודש אדר א'

דנו הפוסקים האם חודש אדר א' נחשב לחודש אדר לכל העניינים, ויש שתלו שיאלה זו דבריו הירושלמי (מגילה פ"ה הל' א') שחקרו האם חודש אדר הראשון הוא תוספת או אדר השני הוא תוספת.

בשו"ת חתם סופר (א"ח סי' קס"ג) כתוב תשובה ארוכה בגדר חודש אדר א' אי דינו כעיקר אדר לענין יארציית בר מצוה, נדרים, שטרות וכי"ב.

מרבין בשמחה באדר ב'

בשו"ת היעב"ץ (חלק ב' סי' פ"ח) הביא לשון רש"י על דברי הגמ' (תענית נט) 'משנכנס אדר מרבין בשמחה - ימי ניסים היו לישראל פורים ופסח', ודייק היעב"ץ שענין המרבין בשמחה מתחיל בחודש אדר הסמוך לפסח והוא רק באדר ב'.

מרבין בשמחה באדר א'

אמנם כמה פוסקים [המגן אברהם והגר"א (בסימן תקס"ח סעיף ד'), ובדיבורי האחרונים של הט"ז בשולחן ערוך או"ח (סימן תרצ"ו)] מדייקים לשון המשנה (מגילה פרק א' משנה ד') 'אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא מקרא מגילה ומתנות לאבינוים', שמשמע שלשאר העניינים חודש אדר א' ואדר ב' שוים ממש, וכתבו (בסימן תקס"ח) לענין תענית יארציית שדעת המחבר בשו"ע שמתענים בחודש אדר א' וע"ז כתב הרמ"א 'יש אומרים דיתענה בראשון, אם לא שמת בשנת העיבור באדר שני דאז נוהגים להתענות בשני, וכן המנהג להתענות בראשון, מיהו יש מחמירין להתענות בשניהם'.

ובט"ז כ"כ לענין שמחת פורים קטן, ולדבריהם יש מהאחרונים שכתבו שגם ענין מרבין בשמחה שייך באדר א' כבאדר ב', שהלא דייק מהמשנה 'אין בין אדר הראשון לאדר השני', ולפי"ז צ"ל הדין שוה ג"כ לענין מרבין בשמחה. ודייק הגאון רבי שמואל אליעזר שטעון שליט"א ממש"כ בשו"ת חתם סופר (ח"מ סי' כ') בחתימת מכתב 'כאור בקר ליום ג' שנכפל בו כי טוב, א"ר ד"ח אדר ראשון שמרבים בו שמחה, לסדר ושכנתי בתוכם', שיתכן שמרבין בשמחה אפי"ב בל' שבט שהוא יום א' וראש חודש אדר הראשון. והעירו שהחת"ס גופי' ביאר (א"ח סי' ק"ט) הטעם שלהלכה השמיטו הרמב"ם 'הוש"ע דינא דמרבין בשמחה, ורק בממעטין בשמחה

גיל עשירים

לפי"ז מסתבר שגם לענין שאר עניינים התלויים בשנות האדם, העיקר לדעת הרמ"א בחודש אדר השני, כגון הא דכתב השו"ע (אבן העזר סי' א סעיף ג') 'מצוה על כל אדם שישא אשה בן י"ח ... ובשום ענין לא יעבור מעשרים שנה בלא אשה', וע"כ יש להקדים הנושואין - במידת האפשר - קודם יום מלאת עשרים שנה בחודש אדר השני.

פניני הכהן

פנינים ודא"ח מתורתו של הרמ"ק ר' צדוק הכהן מלובלין זיע"א
מאוצרותיו של המשפיע הרב החסיד רבי יצחק דוב מנדלסון שליט"א | פרשת משפטים

פניני הכהן

פרי צדיק - לראש חודש אדר ראשון את י'

בשלה"ה הקדוש (ריש דרוש שובבי"ם ת"ת) כתב שבשנת העיבור מוסיפין פרשיות ת"ת על שובבי"ם וכתב הטעם הדעיבור הם להשוות שנות הלבנה עם שנות החמה וזה בא על ידי מיעוט הירח שמוה בא הקטרוג שלמטה קטרוג היצר הרע והקליפות נמאז ועיבורין שבאו מכה הקטרוג הם גרמו שנתהוה קטרוג שלמטה המביא לידי חטא על כן בשנת העיבור ראי ביותר לתשובה עד כאן דבריו עיין שם.

המכוון על פי מה שאמרו (חולין ב' א) הביאו כפרה עלי שמיעטי את הירח שמכה קטרוג הלבנה נתהוה הקליפות. אך צריך להבין מה שייכות מיעוט הירח לימים אלו שבאים להשוות שנות הלבנה לשנות החמה. ובודאי דבריהן אמת. אך לדעתי אפשר לומר להיפך גם כן שימי העיבור מסוגלים יותר לתשובה מפני שבאים להשוות שנות הלבנה לשנות החמה ומעין עולם הבא שיהיה אור הלבנה כאור החמה ויתבטלו אז הקליפות והיצר הרע מכל וכל.

ונבחרו לזה פרשיות תרומה תצוה שמדבר מבנין המשכן וכליו שהוא שישכון ה' יתברך בתוך ישראל ועיקר המכוון שיהיה לב ישראל משכן לשכינה. ולולי הקלקול היה כל מחנה ישראל משכן לשכינה כמו שנאמר (ישעיה ס"ו, א) והארץ הדום רגלי והיינו לבן של ישראל משכן לשכינה ואז לא יהיה שום קטרוג יצר הרע וכמו שנאמר (שם י"א, ט) לא ירעו ואלא ישחיתו בכל הר קדשי ואיתא (מדרש הנעלם זוהר ח"א קל"ח א) הוא ליבא דמדוריה דיצר הרע ביה. ונקרא הר קדשי כמו בית המקדש דכתיב (ישעיה נ"ד, ז) והביאותים אל הר קדשי וגו' מפני שהלב משכן לשכינה וכמו שאמרו (ברכות ל' א) יכוון את לבו כנגד בית המקדש וכו' יכוון את לבו כנגד קדשי הקדשים. רק לאחר קדשי הקלקול נבחר משכן להיות מקום להשראת השכינה ועל כן בחודש אדר בפרשיות תרומה תצוה זמן לתשובה לתקן שורש הקלקול.

ובא אחר חודש שבט שנוצר באות צדי"ק להיות גבור הכובש את יצרו. ואחר כך אדר שנוצר באות ק' ובו זמן מחיית עמלק דאות ק' איתא (זוהר ח"ב קמ"ב ב) אשת זנונים וכו' ואת דילה ק' וכו' כגוונא דקופא אצל בני נשא וכו' ובישראל את ק' מרמז קו"ף קדוש כמו שאמרו בשבת (ק"ד א) ונתבאר לעיל (מאמר ג' ומאמר ד') והיינו שהזמן בו לתקן שיהיה הלב הר קדשי ולא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי שיתבטל קטרוג היצר הרע.

***

ואיתא בספר קדושת לוי שחשב החודשים לשבטים וחשב אדר ליוסף ועל כן נחלק אדר לפעמים לשנים כמו יוסף שנחשב לפעמים שבט אחד ולפעמים נחלק לשנים מנשה ואפרים וחשב לוי בחשבון השנים עשר חודשים.

והנה עיקר קריאת המגילה ומחיית עמלק הוא באדר השני ומסתמא אדר שני לאפרים וכן יהושע שהיה הראשון למחיית עמלק בא מאפרים. ואדר ראשון למנשה שבאמת כל שלושה השבטים מנשה ואפרים ובנימין הם לכיבוש העכו"ם וכמו שנאמר (תהלים פ' ג) לפני אפרים ובנימין ומנשה וזוורה את גבורתך ולכה לישועתה לנו ועל דרך זה שאמרו (בראשית רבה ע"ג, ע) שמורת היא שאין עשוי נופל אלא ביל ביל של רחל. ושאל שהיה משבט בנימין גם כן נצטוו על מחיית עמלק רק יהושע ראש למלכות משבט אפרים כמו שנאמר (שופטים ה' יד) מני אפרים שורשם בעמלק זה

יהושע וכמו שאמרו בבראשית רבה (ניס"ו, ו) וכן אדר שני כנגד אפרים. ואדר ראשון נגד מנשה שנקרא על שם כי נשני אלהים את כל עמלי וגו' והיינו שעסקו היה להיות גבור הכובש את יצרו בחינת צדיק יסוד עולם ולעבד נמכר יוסף שהיה נצרך עוד להתברר על ידי הנסיון במצרים במדת צדיק. ואחר כך אמר כי נשני אלהים את כל עמלי והיינו שכבש את יצרו מכל וכל ונשכח ממנו כל העמל.

ואחר כך שם השני קרא אפרים כי הפרני אלהים וגו' והוא על פי מה שנאמר (תהלים צ"ו, י"א) אור זרוע לצדיק דקאי על אור הראשון שנגנו לעתיד וזרוע בגן עדן ועביד פירין ואבין על ידי דהאי צדיק גנגא דגנתא (וזהר ח"ב קס"ו ב) ואור הראשון נגנו לעמלי תורה שבעל פה כמו שאמרו במדרש (תנחומא פרשת נח ג) על פסוק (ישעיה ט"ו, א) העם ההולכים בחושך ראו אור גדול וזהו כי הפרני וגו' שזכה לאורה תורה שבעל פה. וכן בפורים אחר מחיית עמלק כתוב (אסתר ח' ט"ז) ליהודים היתה אורה זו תורה שבעל פה (וכמו שנתבאר מאמר א' ושאר מקומות) ויהושע משבט אפרים היה הראשון שזכה לתורה שבעל פה כמו שמבא בוה"ק (ח"ב קל"ו ב) על מה שאמרו (אבות א' א) משה וכו' ומסרה ליהושע דעל תורה שבעל פה קאי דתורה שבכתב מסר להלויים עיין שם. ויהושע הראשון שכתב ספר אחר תמישה חומשי תורה וכבר אמרנו במה שאמרו (מדרים כ"ב ב) אלמלא חטאו וכו' וספר יהושע בלבד שערכה של ארץ ישראל הוא, שהמכוון שבספר יהושע צפונים שורש סודות תורה שבעל פה וזהו ערכה חלק של כל אחד מישראל בתורה שבעל פה שהוא ארץ בחינת כנסת ישראל (ונתבאר חנוכה מאמר כ"ה ד"ה אף).

ואצל יוסף היה חביב מנשה שהיה על שם כי נשני וגו' בחינת סור מרע שזה היה עיקר עבודתו ועמלו לעקור שורש הרע שיהיה מרכבה למדת צדיק יסוד עולם. ואחר כך אפרים על שם כי הפרני וגו' שזכה לאור הראשון הנגנו מצד ה' יתברך ועל כן הקדים יוסף מנשה לאפרים. וכן נולד מנשה קודם שכן הסדר מצד האדם סור מרע ואחר כך ועשה טוב. וכן מצד האדם כתיב (ישעיה ס"ו, כ"ג) מדי חודש בחודשו ומדי שבת וגו' שמקדים קדושת החודש שבעל על ידי עמל האדם. ורק יעקב אבינו ע"ה הקדים אפרים למנשה שאמר שהעיקר הדברי תורה והקדושה שזוכה האור מצד ה' יתברך וזה זוכה מי שלבו מוזכך והוא צדיק (ונתבאר חנוכה שם עיין שם באריכות) אבל לכל מקום הסדר מצד האדם ודאי סור מרע ואחר כך טוב וכמו שנולד מנשה לפני אפרים. ועל כן בשאר השנים אחר שבט שנוצר באות צ' שהעסק בו לתקן הפגם ולהתברר במדת צדיק יסוד עולם להיות גבור הכובש את יצרו בא אדר שנוצר באות ק' שמורה קדוש שזוכין למחיית עמלק להיות הלב משכן לשכינה ולא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כאמור.

***

ובתורה לא מצינו שמחה רק שיש מצוה ובשבת איתא (ספרי בהעלותך י"ט) וביום שמחתכם אלו השבתות דאף שאין מצות שמחה בשבת הישראל שמח בקבלת עול מלכותו יתברך וכמו שאומרים ישמחו במלכותך וכו' (ונתבאר מאמר ה') אבל בראש חודש לא מצינו שמחה. וכתוב (הושע ב' י"א) והשבתי כל מושבותי חגה חדשה ושבתי וגו' נרמז שגם בראש חודש יש בו שמחה כמו שבת ויום טוב וצריך להבין מה מקום בראש חודש לשמחה.

אך הענין דכל מקום שיש התגלות עתיקא דהיינו ישראל קשורים

כיבוד אב ואם

פרשת משפטים תשפ"ד

סיפור - למען יאריכון ימיך

בזוה היו חילוקי דעות, אחד חישב שר' אפרים כבר קרוב לשמונים, והשני חולק עליו שהוא כבר קרוב לתשעים, נו, נשאר רק לחכות עד הערב כשיתגלה הסוד.

אתא לילה, ואיש מבין המתפללים לא נפקד מקומו בסעודה, באמצע הסעודה קם ר' אפרים לשאת את דבריו, הס הושלך, כשר' אפרים התחיל לדבר: מורי ורבותי! עכשיו הגיע הזמן, גלות לכם את סודי האפסוף סביב גילי מה שמסקרן אתכם כבר רבות בשנים.

הרבונו של עולם נתן לנו את מצות כבוד אב ואם, שאגיד שקיימתי מצוה זו בשלמות זאת לא אוכל לומר, אבל שני דברים יכול אני לומר בוודאות, הראשון, שמעולם לא אמרתי להורים שלי את המילא לא, או את המילא אני לא רוצה, כל מה שבקשו ממני מלאתי בחשק רב, אפילו שלא תמיד זה הגיע לי בקלות.

והשנית, כשהורי הזדקנו החזקתי אותם, השקתי והאכלתי אותם מכספי, ומלאתי את כל צורכם בשמחה ובמאור פנים.

ור' אפרים סיים את דבריו בהתרגשות ובשמחה רב, התורה מבטיחה למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך, היום יום הולדתי המאה, ואני ב"ה בריא ורענן בכל רמ"ח אברי ושס"ה גידי, אפילו

שן אחת לא חסרה לי, וכל זאת בזכותך מצות כיבוד אב ואם.

דבריו הותירו רושם רב על כל הנוכחים, כשראו בחוש איך קויים אצל ר' אפרים מה שכתוב: אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה... כיבוד אב ואם.

ברובע איסט סייד שבמנהטן ניו יארק, הי' גר יהודי בשם ר' אפרים שווארץ ע"ה, שהתפלל בבית המדרש הגדול של הרב הגאון ר' אפרים אשרי זצ"ל, הוא היה ממשכימי קום עם הנץ, ומהראשונים שפתחו את הבית מדרשו. אצל ר' אפרים זה הי' מושרש בטבעו לקום

מוקדם, ואנשים שהכירו אותו עשרות בשנים, התפלאו האם ר' אפרים לא מזדקן? לא ניכר עליו שום סימני זקנה, הוא הרי כבר לא אברך, ובכל זאת ההליכה שלו בזריזות ומהירות כנער צעיר, בלי שום תשישות, אפילו משקפיים לא חבש, וגם לא הי' מחוסר שיניים, פיו מלא שיניים כאיש צעיר שום שן לא חסרה, "נו, בכל זאת בן כמה הוא? התלחשו ביניהם אנשים, אבל גילו נשאר מסתורי, אף אחד לא ידע לענות על גילו המדוייק.

השנים רצו, ור' אפרים גם רץ, כשהוא בריא ושלם, בכל בוקר עם עלות בשעה 5 לפנות בוקר הוא פתח את הבית מדרשו, וחוץ מזקנו שהלבין, ואף הוסיף להדרת פניו, לא פיתח שום סימני זקנה.

יום אחד אחי תפילת שחרית הכריז הגבאי: ר' אפרים שווארץ מזמין את כל המתפללים לסעודה גדולה שתתקיים היום בערב אחרי מעריב פה בבית המדרש. "לשמחה מה זו עושה, ר' אפרים? אולי עורכים אתם סיום הש"ס? שאלו אותו המתפללים.

"עורך אני סעודה לכבוד יום הולדתי" ענה להם ר' אפרים. סקרנותם של מכירי רק גבר, לראשונה עורך ר' אפרים סעודה ליום הולדתו, מה שנתנה? ובאמת יום הולדתו הכמה? שאלו האנשים.

פניני הלכה

לענות לשיחה ממתנה כשמדבר עם אביו בטלפון

שאלה: מי שמדבר עם אביו בטלפון, האם מותר לו לעבור לשיחה ממתנה, לאחך, או באמצע השיחה עם הוריו.

תשובה: נראה שהוא ככלל מורא ואסור להפסיק באמצע, כיון שמראה בזה שאינו משיג דודוך על מה שאביו אומר לו עכשיו ומפסיק באמצע דבריו, שהוא דומה לסותר דברי אביו דאסור, אכן נראה דאם הוא נחוץ מאד כגון בעניני שידוכים או במקום הפסד יכול לבקש רשות מאביו ובדאי יבין מעצמו למחול ואב שמחל על כבודו כבודו מחול, ובפרט דמנחיצות הענין נראה בזה דאינו מזלזל לבלי להשיג בדברי אביו.

אם אביו מתקשר אליו באמצע שיחתו בטלפון, האם צריך להפסיק מיד כדי לשוחח עם אביו

שאלה: מי שמדבר בטלפון ובאמצע השיחה מתקשר אביו, האם מחוייב לענות לו.

תשובה: נראה בזוה קיל טפי דלא נראה כ"כ כמי שאינו משיג בדברי אביו, בזוה הרי אינו מפסיק וסותר את דברי אביו, דגם אביו מבין שהוא טרוד בשיחתו ואילו ידע מקודם לא היה מתקשר באמצע שיחתו, אלא דמ"מ לא יאריך בשיחתו ויראה לקצר כפי האפשר, ובפרט במקום שאביו נצרך לו הרי הוא ג"כ בכלל כיבוד שעי"ז יעשה לו מה שאביו צריך, וא"כ בודאי צריך לקצר דבריו כשמשער שנצרך לו עכשיו.

דברי חכמים

ד"א כבוד וגו' ולא תחמוד מה ענין זה אצל זה אלא ללמדך אם יש לו לאדם ואינו מכבד וזן ומפרנס את אביו ואמו כאילו הוא חומד את ממון של אחרים כל ימיו לפני המקום, ובזמן שהאדם הוא מכבד וזן ומפרנס את אביו ואת אמו בילדותם ובזקנותם למה הוא דומה למלך שבא אצלו בן אוהבו אמר לו המלך בני מאין אתה בא אמר לו מבית אבי ואמי אמר לו המלך אביך ואמך מה הן עושים אמר לו נפטרו בשלום לבית עולמן.

אמר לו המלך בני ברוך אתה ותיהי לך קורת רוח בעולם על שנתת מנוחה לאביך ולאמך עד שנפטרו בשלום לבית עולמם עכשיו בא עמי לביתי ואראה לך מה שגנזו לך מה אביך ואמך אצלי.

כך מי שהוא מכבד וזן ומפרנס את אביו ואת אמו עד שנפטרו בשלום לבית עולמן וגם הולך בדרכי שמים וזוהו הוא עושה נחת רוח לאביו ולאמו ואומר לו הקב"ה בני בא וראה גנזי שמים שהם גנוזים לך אצלי מפני שכבדת ופרנסת לאביך ואמך ועשית לי נחת רוח במעשים טובים שלך ולאביך ואמך שנאמר ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך כי תשמע בקול ה' אלהיך אימתי יבואו עליך כל הברכות האלה אם תשמע בקול ה' אלהיך ותלך בדרכי שהם דרכי שמים ומה הם דרכי שמים שהוא רחמן ומרחם אפילו על הרשעים ומקבל אותם בתשובה שלימה וזן ומפרנס את כל הבריות את כל החיים וזן על זה לפרנס זה על זה ותאריכו פנים זה לזה בתורה וכו'.

(תנא דבי אליהו רבא פרק כ')

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that every entry, no matter how small, should be recorded to ensure the integrity of the financial data. This includes not only sales and purchases but also expenses and income. The text suggests that a consistent and thorough record-keeping system is essential for identifying trends and making informed decisions.

In the second section, the author explores various methods for organizing and analyzing financial data. One key approach mentioned is the use of spreadsheets, which allow for easy tracking and calculation of totals and averages. The text also touches upon the importance of categorizing expenses and income to understand where money is being spent and earned.

The third part of the document focuses on budgeting and financial planning. It provides practical advice on how to set realistic goals and create a budget that aligns with one's financial objectives. The author stresses the need for flexibility, as circumstances can change, and budgets should be adjusted accordingly.

Finally, the document concludes with a discussion on the long-term benefits of sound financial management. It highlights how consistent record-keeping and budgeting can lead to increased financial stability and the ability to achieve one's goals more effectively.